

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΕ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΜΕΝ

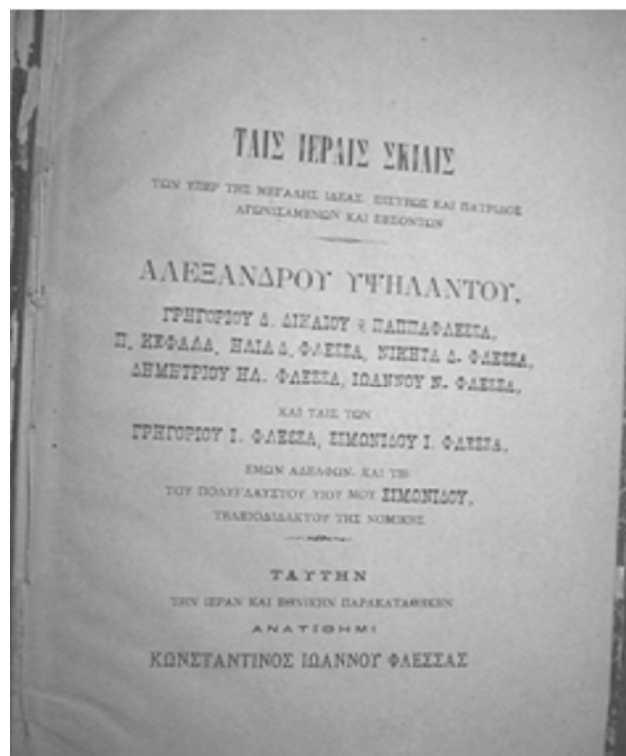
ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΛΕΣΣΑ,

ΒΟΥΛΕΥΤΟΥ ΚΑΛΑΜΩΝ,

ἘΚΔΙΔΩΜΕΝΗ ΔΕ Τὴν Ἐπιμελεια Ἡ. Α. Κομνηνοῦ

πρῶην γυμνασιάρχου

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πραγματική Ιστορία ἐστὶν ἡ ἀληθὴς¹ κατὰ τὸ ἐφικτὸν ὑποτύπως πράξεων ἀξιοσημείωτον, αἱ ὅποια ἐν τινὶ Ἔθνει συνετελέσθησαν ὑπ' ἀνδρῶν σκοποῦντων εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν ἢ ἐπέκτασιν αὐτοῦ, ἢ εἰς μεταβολὴν καθεστῶτος, πολιτικοῦ ἢ θρησκευτικοῦ, ἢ

---

¹ Στο περιθώριο τῆς Μεσσηνιακῆς Ἱστορίας. Ἐφημερὶς «Μεσσηνιακὸς Λόγος», Πέμπτη 4 Αὐγούστου 2005

Ὁ βουλευτὴς Κων/νος Φλέσσας εἶχε συγγράψει τὴν ἱστορία τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος
Του Μίμη Ηλ. Φερέτου, Δημοσιογράφου - ἱστορικοῦ ἐρευνητῆ

... Ὁ παλαιὸς πολιτικὸς - διετέλεσε πλειστάκις βουλευτὴς - Κων. Ἰω. Φλέσσας ἐγγονὸς τοῦ Παπαφλέσσα, εἶχε συγγράψει «Ἱστορίαν τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος κατὰ τε τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Αὐστριακῆς αὐτοκρατορίας» πὺν ἤρχισε νὰ ἐκδίδεται στα 1898 εἰς φυλλάδια με τὴν ἐπιμέλεια τοῦ τότε γυμνασιάρχου Καλαμάτας Π.Α. Κομνηνοῦ, γνωστοῦ συγγραφέως ἀξιόλογου μελέτης ἀρχαιολογικοῦ περιεχομένου με τὸν τίτλο: «Λακωνικά», κ.λ.π.

Ὅτι εἰς ἀγγελίαν πὺν ἐκυκλοφόρησε πρὶν ἀρχίσῃ ἡ ἔκδοσις ἐσημειώνοντο: Ἡ συγγραφὴ αὕτη διαιρεθῆσεται εἰς τρεῖς τόμους· ἐν τῷ πρώτῳ τῷ περιγραφῆσονται ἅπασαι αἱ προκαταρτικοὶ ἐργασίαι τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος καὶ αἱ κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους τὰς ἔχουσας σχέσιν τίνα με τὴν Πελοπόννησον, μάχαι καὶ ναυμαχίαι ἐν τῷ δευτέρῳ αἱ κατὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους, τὰς πρὸς αὐτὴν ἔχουσας σχέσεις, μάχαι καὶ ναυμαχίαι καὶ ἐν τῷ τρίτῳ περιληφθῆσονται ἅπασαι αἱ κατὰ τὴν Ἑλλάδα λαβοῦσαι χώραν πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ πράξεις ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Καποδιστρίου μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Βασιλέως Γεωργίου». Ὅτι τὸ ἔργον ἐκυκλοφόρησε μέχρις 80 σελίδων καὶ ὅτι στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη σώθηκαν 48 μόνον σελίδες; Ὅτι τὸ ἔργο αὐτὸ, πὺν διεκόπη ἢ κυκλοφορία τοῦ κατόπιν διαβήματος τῆς ἐν Ἀθήναις Αὐστριακῆς Πρεσβείας στὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνησι, ἦτο ἀπὸ τὰ πλέον διαφωτιστικὰ καὶ αντικειμενικὰ πὺν ἐγράφησαν γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασι ὥστε νὰ γράφῃ ὁ Γιαν. Βλαχογιάννης στὸ ἔργο τοῦ «Κλέφτες τοῦ Μοριά» (σελ. 76) καὶ τὰ ἐξῆς: «ὁ συγγραφέας μπορεῖ νὰ ἦταν ιδιόρρυθμος ἄνθρωπος, Φλέσσας περήφανος καὶ τοπικιστὴς, μὰ φίλος τῆς ἀληθείας. Τὸ βιβλίον τοῦ μας παράδωκε λίγα πολύτιμα στοματικὰ ἀκούσματα, λίγα ἱστορικὰ ἔγγραφα, μὰ καθὼς φαίνεται ἔλειπε ἢ ἀνέκδοτη ἱστορικὴ ὕλη, κὶ ἂν τὸ βιβλίον δὲν σταμάτησε ἀπὸ χρηματικὴ ἀνάγκη, τότε σταμάτησε ἀπὸ τὴν ἀδυναμία τοῦ συγγραφέα νὰ προχώρησῃ». Ἐφ'. Αθ "Μ.Ν." ἄρ'. φ. 104, 14 Ἰάν. 1962, σελ. 3Α.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

τινος ἑτέρου, ὅπερ οἱ τὴν μεταβολὴν ἐπιχειροῦσάμενοι ἐθεώρουν ὡς κώλυμα τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἑαυτῶν σκέψεων περὶ τῆς προόδου τοῦ Ἔθνους τῶν.

Ἡ ἱστορία προπαντῶς τὸ ὄνομα τοῦτο φέρει, ὅτε ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς ὑπῆρξεν αὐτόπτης τῶν ἔξιστορουμένων ὑπ' αὐτοῦ ἔργων, ἀναγεγραμμένων ὡς ἀντελήφθη αὐτῶν, ἢ τὴν πληροφορίαν ἔλαβεν ἐξ ἐγγράφων ἐκδοθέντων κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς προπαρασκευῆς καὶ τελέσεως τῶν πράξεων, καὶ πραγματευομένων περὶ τῶν αὐτῶν πράξεων, ἢ καὶ ἔλαβε τὰς πληροφορίας ταύτας παρ' ἄλλων ἀνδρῶν, συνεργασθέντων μὲν μετὰ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες εἰργάσθησαν πρὸς ἐπιτέλεσιν τῶν πράξεων αὐτῶν, διακριθέντων δ' ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐπ' ἄκρα εἰλικρινείᾳ, μνήμη καὶ κρίσει. Τὰς εἰδήσεις ταύτας ὀφείλει ὁ ἱστοριογράφος νὰ φέρῃ εἰς σύγκρισιν πρὸς ἄλλας πληροφορίας, ἢ πρὸς ἔγγραφα, εἰ δυνατόν, περὶ τῶν αὐτῶν γεγονότων πραγματευόμενα, καὶ τὸ ἐκ τῆς συγκρίσεως ταύτης ἀποτέλεσμα εἰλικρινῶς νὰ ἀναγράψῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἢ εἰς τὸν τῆς κοινωνίας ἔλεγχον θὰ ὑποβάλῃ. Ἡμεῖς βλέποντες μὲν ὅτι οἱ τέως ἱστορικοὶ ὠλιγόωρον τῆς ἱστορικῆς ὑποθήκης τοῦ Πλουτάρχου ἐν βίῳ Περικλέους κεφ. ιγ': οὕτως ἴοικε χαλεπὸν εἶναι καὶ δυσθήρατον ...

Ἱστορία τάληθες εἶναι οἱ μὲν ὕστερον γεγονότες τὸν χρόνον ἔχουσι ἐπεπροσθοῦντα τῇ γνώσει τῶν πραγμάτων, ἢ δὲ τῶν πράξεων καὶ τῶν βίων ἡλικιωτῆς ἱστορία, τὰ μὲν φθόνοις καὶ δυσμενοῖς, τὰ δὲ χαριζομένη καὶ κολακεύουσα λυμαίνεται καὶ **διαστρέφῃ** τὴν ἀλήθειαν».

Ὑπακούσαντες δὲ εἰς ἔντονον ἀπαίτησιν πολλῶν ἀγωνιστῶν, θεωρησάντων πλημμελεῖς τὰς ἐκδόσεις ἱστορίας περὶ τῆς Ἑλληνικῆς **παλιγγενεσίας** καὶ ἐκ **πατριωτισμοῦ** μισήσαντες τοὺς γράφοντας τοιαῦτα, ἀνειλικριῶς, ἐπομένους πληροφορίας **ἀνδρῶν** προσωπικῶς **καὶ** ἤκουσα ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐπιδιαφερομένων καὶ κατ' ἀκολουθίαν παραλείψαντας τοὺς ἀγῶνας τῶν πρωταγωνιστῶν, ταπεινώσαντες τοὺς ἀγῶνας **αὐτῶν** ὑψώσαντες τοὺς τῶν ἄλλων, προέβην εἰς τὴν σύνταξιν τῆς συγγραφῆς ταύτης, ἀκολουθήσαντες ἐπὶ δεκαετίαν ὅλης τῆς πορείας τῶν πρὸ ἡμῶν ἱστορίας γραφόντων, καθ' ὅσον ἐγράφησαν τὴν παροῦσαν, λαβόντες διάφορα ἔγγραφα καὶ ἐπιστολάς, ἐκδοθείσας πρὸ **τῆς** ἐπανάστασις καὶ κατὰ τὴν ἐπαναστάσιν καὶ πραγματευόμενοι περὶ τῶν ἐπαναστατικῶν ἐνεργειῶν.

Πρὸς τούτοις ἠκροασάμεθά καὶ τὰς σημειώσεις τῶν **πολυετῶν μελετῶν** αὐτῶν, αἵτινες διεκρίθησαν καὶ μέχρι σήμερον τιμῶντες ἐπ' ἀνεξαρτησία χαρακτῆρος ἐπὶ κρίσει **μνήμη** καὶ **ἄκρα** εἰλικρινείᾳ ἐμελετήσαμεν ἐγράψαμεν ἐν κεφαλίδι **τῆς** συγγραφῆς ταύτης καὶ τὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς Αὐστρίας διότι ἐν ταῖς **περὶ** Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως μελέταις ἡμῶν εὗρομεν συμμαχοῦσαν τὴν Αὐστρίαν σκανδαλωδῶς τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ **δὲν** ἐκρίναμεν δίκαιον νὰ παραλείψομεν τὴν τοιαύτην κατὰ τῶν Ἑλλήνων διαγωγὴν ἔθνους, ὅπερ ὄφειλεν ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς τοῦ ἀνατροφῆς καὶ τῆς ἐν τῇ **Εὐρώπῃ** **θέσει** καὶ τῆς θρησκευτικότητος τοῦ οὐχὶ μόνον νὰ μένη ἐν τῷ εὐγενεῖ αἰῶνι τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς βαρβάρου Τουρκίας ἀδιάφορον, ἀλλὰ καὶ τὴν σημαίαν ὑπὲρ τοῦ πολυπαθοῦς τοῦτου Ἔθνους ὑψώσῃ, διότι ὡς ὁ μέλλον χρόνος **θὰ** ἀποδείξῃ, ἢ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος οὐδεμίαν ἐν τῇ **Αὐτρίᾳ** ἀπειλεῖ ζῆμίαν, ἀλλὰ τὰ συμφέροντα **αὐτῆς** προστατεύει. Δυστυχῶς

ὅμως ἡ **Αὐτοκρατορία** τῆς Αὐστρίας μὴ λαμβάνουσα υπ' ὄψιν τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην καὶ **ἀγνοῦσα** τὸν χαρακτήρα τῶν Ἑλλήνων καὶ μέχρι σήμερον **ὡς** αὐτὴ **παρουσιάζεται** ἡ εὐκαιρία ὡς ἐξ **υπογαίοντα** βέλη κατὰ τῆς **πολυτλήμωνος** Ἑλλάδος ῥίπτει, φρονοῦσα ἢ δυνατὸν καὶ κατὰ τὸν 19^{ον} Αἰῶνα νά συντελέσῃ εἰς διαμελισμὸν τοῦ **ιστορικωτέρου** τῶν ἔθνων. Ἡ **διαγωγή** τοῦ Αὐστριακοῦ τούτου ἔθνους, τοῦ ἐμπνεύσαντος ἐπελπίσαν τοῖς Ἑλλησι κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ἐποχὴν, ὄντως σκλήρυνε τὰς καρδιάς τῶν, οἵτινες μετὰ πολλὰς θυσίας δυνηθέντες νά τύχωσιν τῆς ἐλευθερίας μέρου τοῦ πολυτίμου **αὐτῶν** ἔθνους, καὶ ἐν **ἀδυναμίᾳ** εἰδῆ διατελοῦντες, δέοντα τοῦ Θεοῦ, **ἵνα** τιμωρήσῃ τοὺς σκληροὺς καὶ ἀδίκους ἑαυτοῦ πολεμίους.

Ὁ ἱερός τῶν Ἑλλήνων **ἀγὼν** ἐσκόπει εἰς μόνην τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτικοῦ καθεστῶτος, ἀλλὰ καὶ εἰς **τήν** ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀπέλασιν **ξένου** ἀλλοφύλου καὶ ἀλλοθρήσκου κατακτητοῦ οἱ τὸ θρησκευτικὸν δόγμα καὶ ἡ ἐν γένει **διαγωγή** **αὐτῶν** οὐχὶ μόνον τὴν πρόοδον τῶν Ἑλλήνων ὡς ἀντικειμένην εἰς τὴν στυγνῆ πολιτείαν τῶν Μουσουλμάνων, ἠπειλῶν ἀλλὰ καὶ τὴν διαγραφὴν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ Γεωγραφικοῦ χαρτοῦ.

Κατ' ἀκολουθίαν οἱ Ἕλληνες ἀνέλαβον δεινὸν καὶ ἐξαιρετικὸν ἀγῶνα κατ' ἐκφόβου καὶ βαρβάρου κατακτητοῦ, καὶ περὶ τοῦ ἀγῶνος τούτου ἔχοντες ὑπ' ὄψει πιστὰ **μαρτυρία, θά** πραγματευθῶμεν ἐν τῇ συγγράφῃ μεθ' ὅλης τῆς ἐλικρινίας.

Ἡ συγγραφή **αὐτὴ** διαιρεθῆσεται ὡς τρεῖς τόμους.

Ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ περιγραφῆσονται αἱ προκαταρκτικαὶ ἐργασίαι ὑποῦ ἱεροῦ ἀγῶνος καὶ αἱ κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους τὰς ἐχούσας σχέσιν τινα πρὸς τὴν Πελοπόννησον **μάχαι** καὶ ναυμαχίαι.

Ἐν τῷ δευτέρῳ, κατὰ τὴν αἰ Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους τὰς πρὸς **αὐτὴν** ἐχούσας **σχέσεις**, μάχαι καὶ ναυμαχίαι, καὶ ἐν τῷ τρίτῳ περιληφθήσασαι ἅπασαι αἱ κατὰ τῆς Ἑλλάδος λαβοῦσαι χώραν καὶ στρατιωτικαὶ πράξεις ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως **Καποδίστρια** μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Βασιλέως Γεωργίου.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΕ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἔνοχος πρὸς τὴν Ἑλλάδα διαγωγή τῶν τε Δυτικῶν χριστιανῶν Ἡγεμόνων καὶ τοῦ Δυτικοῦ κλήρου, ἐλπισάντων πολιτικὸν συμφέρον ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τῶν Ἑλλήνων, οὓς αὐτοὶ οὗτοι χάριν εὐτελῶν προσωπικῶν συμφερόντων προέτρεπον εἰς ἀπονενοημένην ἐπανάστασιν κατὰ τῆς τότε πανισχύρου καὶ ἐχθρᾶς τοῦ πολιτισμοῦ Ὀθωμανικῆς τυραννίας καὶ μετὰ ταῦτα ἐγκατελίμπανον εἰς τὴν ἑαυτῶν τύχην, ὄντως δὲν ἀπήλπισε τοὺς Ἕλληνας, καίτοι αἱ δυνάμεις αὐτῶν σοβαρῶς ἠμβλύθησαν ὡς ἐκ τῶν σκληρῶν δοκιμασιῶν, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐπέρρωσε τὰς σκέψεις αὐτῶν. Καὶ ὑπὸ ταύτας συνθήκας ἔστρεψαν τὰ ἑαυτῶν βλέμματα πρὸς τὴν ὁμόδοξον Ῥωσσίαν, πιστεύσαντες οἱ τάλανες ὅτι χάριν μόνῳ τοῦ ὁμοδόξου θά ἀγωνισθῆ ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τῆς καταπεπτωκυίας Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ἧς τὴν πρωτεύουσαν ἐποφθάμιᾶ.

Ὁμολογουμένως αἱ τοιαῦται ἀπόπειραι τῶν Ἑλλήνων τῇ παροτρύνσει τῶν Δυτικῶν Ἡγεμόνων ὑλικῶς οὐχὶ δὲ καὶ ἠθικῶς ἐζημίωσαν αὐτοὺς, διότι ὁ ἐπικίνδυνος αὐτῶν ἀγῶν συνεκράτει αὐτοὺς, καὶ ἐν τῇ κατωτέρᾳ τάξει ἀνέπτυσσε καὶ τοῖς ἀπογόνοις αὐτῶν μετέδιδε τὰ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ὅλης Ἑλλάδος αἰσθήματα ἑαυτῶν.

Οἱ Ἕλληνες ἐν τοιαύτῃ καταστάσει διατελοῦντες μετὰ τὴν διαγωγὴν πρὸς αὐτοὺς τῶν Δυτικῶν Ἐθνῶν, ἄπερ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἐκ τοῦ σκότους τῆς ἀγνοίας ἐξήγαγεν, ἐπεζήτησαν ἀρμοδιὰν περίστασιν, ὅπως ἀποτινάξωσι τὸν τυραννικώτατον ζυγὸν, τὸν ἀπειλοῦντα ἅπασαν τὴν Χριστιανοσύνην. Καὶ δὴ κατὰ τὸ 1736 ὁ ὑπὸ τὴν Αὐτοκράτειραν Ἄνναν Κόμης Μύνιχ, διαλογιζόμενος τὴν πραγματοποιήσιν δῆθεν τοῦ σχεδίου τοῦ μεγάλου Πέτρου, πράγματι δὲ τὴν διευκόλυνσιν τῆς λύσεως τῆς μεταξύ Τουρκίας καὶ Ῥωσσίας διαφορᾶς, ἐξήγειρε δι' ἀποστόλων Ῥώσων τοὺς εὐπίστους τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τουρκίας.

Ἀλλὰ διὰ τῆς ἐν Βελιγραδίῳ τῷ 1739 συνομολογηθῆς συνθήκης μεταξύ τῆς Αὐτοκράτειρας αὐτῆς καὶ τῶν Σουλτάνων Ἀχμέτ 'β καὶ Μωχάμετ ἐκατεδέδειξεν ἡ Αὐτοκράτειρα αὕτη, κατακτήσασα τὸ Ἀζόφ τῆς Ταιναίδος, πρὸς τοὺς Ἕλληνας τὰ αὐτὰ αἰσθήματι, ἄπερ πρότερον καὶ οἱ Χριστιανοὶ Ἡγεμόνες τῆς Δύσεως. Τὰ αὐτὰ δὲ σχέδια καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα Ἀικατερίνα Β' τῷ 1766 διενόηθη νὰ ἐκτελέσῃ ἐν ἐπικειμένῳ πολέμῳ τῆς Τουρκίας κατὰ τῆς Ῥωσσίας, ὃν πόλεμον προεκάλεσαν αἱ ἐνέργειαι καὶ αἱ σχέσεις τῶν Ταρτάρων καὶ Κοζάκων μετὰ τῶν συμπολιτευομένων Πολωνῶν καὶ αἱ πρὸς ἀλλήλους ἐπιδρομαὶ ἐν ταῖς ἑαυτῶν χώραις. Ὑπεσχέθη λοιπὸν διὰ τοῦ θεράποντος αὐτῶν Γρηγορίου Ορλώφ, τῷ Γεωργίῳ Παπάζωγλου ἢ Παππαδοπούλῳ, Λοχαγῷ του Πυροβολικοῦ ἐν Ῥωσίᾳ καὶ Ἕλληνι τὴν καταγωγὴν (Κυνουρίας, ἐξ Ἁγίου Πέτρου), νέαν ὑπόσχεσιν ἀμέσου συνδρομῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῶν.

Ὁ Παπάζωγλος οὗτος πιστεύσας εἰς τὴν εἰλικρίνειαν τῆς ὑποσχέσεως τῆς Ῥωσικῆς Αὐλῆς, εἰς Ἡπειρον καὶ Στερεὰν Ἑλλάδα ἐπορεύθη καὶ ἐκεῖθεν εἰς Πελοπόννησον κατέπλευσεν. Ὁ Γεώργιος Παπάζωγλος, ἀνακοινώσας τὴν Αὐτοκρατορικὴν ταύτην ὑπόσχεσιν τοῖς τότε κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα προύχουσιν, ἐφρόντισε ὅλαις δυνάμεσι νὰ πείσῃ τοὺς προεστῶτας ἐκείνους περὶ τῆς εἰλικρινείας τῆς Αὐτοκρατορικῆς ταύτης ὑποσχέσεως.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΕ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Καὶ ἐν Καλάμαις μὲν συννεοήθη μετὰ τοῦ Παναγιώτου Μπενάκη, ἀνεψιοῦ τοῦ ἐπὶ Μοροζίνη Λυμπεράκη Γερακάρη, ἐν Καλαβρύτοις δὲ καὶ ἐν Πάτραις μετὰ τοῦ Ζαήμη καὶ λοιπῶν σημαινόντων, ἐν Σπάρτῃ δὲ μετὰ τοῦ Κρεβατά, καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν ἐπίσης προεχόντων ἀνδρῶν, πᾶσι τούτοις ὑπέσχετο ἀποστολὴν πλοίων πολλῶν, Ῥώσων στρατιωτῶν καὶ χρημάτων, πρὸς συντήρησιν τοῦ Στρατοῦ, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως νὰ ᾧσιν ἔτοιμοι ἑκατὸν χιλιάδες Ἑλλήνων εἰς ἐξοπλισμόν.

Περὶ τοῦ ποσοῦ τούτου οἱ μὲν προύχοντες τῶν εἰρημένων ἐπαρχιῶν ἔδοσαν, ὡς λέγεται, (ἡμεῖς ὅμως ἀμφιβάλλομεν), ἔγγραφον ὑπόσχεσιν τῷ ἀπεσταλμένῳ, ὅτι θὰ ᾧσιν ἔτοιμοι ἑκατὸν χιλιάδες Ἑλλήνων, οὗτος δὲ ὅτι θὰ ἐκτελεσθῶσι αἱ πρὸς αὐτοὺς ἐπαγγελίαι. Μετὰ τὰς τοιαύτας προπαρασκευαστικὰς ἐνεργείας ὁ Γεώργιος Παπάζογλους ἔπλευσεν εἰς Τεργεστήν καὶ ἐκεῖθεν ἐπορεύθη εἰς Πετρούπολιν, καὶ ὑποβαλὼν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν ἑαυτοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ σχέδιον πολέμου πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτὸν Γρηγόριον Ορλώφ, κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1769 μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν, τοῦ Γρηγορίου Ορλώφ, Αλεξίου καὶ Θεοδώρου, ἔπλευσεν ἐπὶ σκοπῷ παρασκευῆς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα ἐρωτώμενοι διεκήρυττον ὅτι ἢ μετὰβασις αὐτῶν ἀφεώρα εἰς ἀπλῆν περιήγησιν.

Περιηγούμενοι λοιπὸν οἱ Ἀργοναῦται ἐκεῖνοι ἀνὰ πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, ἀπέστελλον ἐκεῖθεν ἀποστόλους εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, οὓς ἐφωδιάζον με προκηρύξεις καὶ χρυσὰ μετάλλια, φέροντα τὴν εἰκόνα τῆς Αἰκατερίνης, ἵνα κατηχήσωσι τοὺς μὴ κατηχηθέντας καὶ ἐπιθάρρύνωσι τοὺς κατηχηθέντας.

Ὁ Γεώργιος Παπάζογλους, ὁ ἀνωτέρω ἀναφερόμενος, φρονοῦμεν ὅτι εἶναι αὐτὸς οὗτος, ὁ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῇ ἐφεξῆς ἀναφερόμενος, Γεώργιος Ἐμμανουήλ Παπαδόπουλος, ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν Ἀναγνώστην Παπαγεωργίου, Ἀναγνωσταρᾶν ἐπικαλούμενον.

Ἐπιστολή Γ. Ἐμμανουήλ Παπαδόπουλος (Παπάζογλους)

Τὴν εὐγενεῖαν τῆς Καπετὰν Ἀναγνώστην με ὄλους τοὺς συναδέλφους Καπεταναίους καὶ προεστούς τῆς ταξιαρχίας σὰς ἀδελφικῶς ἀσπαζόμενος σὰς χαιρετῶ. Εἰς μεγαλοτάτην ἀπορίαν καὶ θάυμασμόν ἐμπήκα διαβάζοντας τὰ δύο σὰς γράμματα σημειώμενα τὸ ἓνα ἀπὸ τῆς 29 καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ 31 τοῦ ἰδίου περασμένου Ἰουλίου μηνός, λυποῦμαι μόνον τὴν εὐγενεῖαν σου, Ἀδελφὲ Καπετὰν Ἀναγνώστη, ὅπου ἀντὶ με τὴν ἡσυχίαν σου νὰ ἠμπορῆς νὰ συμμαζέξης τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ συστήσης τὴν Ταξιαρχίαν σου ἔπρεπε ἂν τύχη τὸ ζιζάνιον καὶ πειρασμὸς εἰς τὴν μέση.

Δέν τὸ ἠλπίζα ὅτι ὁ σινιόρ Δ. Φλωρὰς νὰ ἦναι τοιαύτος, ἀγκαλά καὶ ποιὸς ἠμπορεῖ τὴν σήμερον νὰ γνωρίσῃ καταλεπῶς τὰς καρδιάς τῶν ἀνθρώπων παρὰ μόνον... ἔχε υπομονὴν καὶ δέν εἶναι ἢ πρὸς τῇ ὅπου πειράζεσαι ἀπὸ παρόμοιους σκανδαλισμούς, μὴν ἀτονῆς ἀλλὰ ἀκολουθῆ τὸ χρέος σου καὶ τὴν δουριά σου ἐμπρὸς ὡς τιμημένος Πατριώτης καὶ πιστὸς τῆς Ἀυτοκρατορικῆς δούλεψις σου, ὁμοίως νὰ ὑπῆς εἰς τῶν συντροφῶν σου καπετανέων νὰ μὴ του ξεσηγορίζονται κατὰ τὸ παρόν, πάντα ἐφέρθης με φρονιμάδα καὶ τώρα δέν ἀμφιβάλλω με τὴν γνῶσιν σου νὰ νικήσεις τὸν Ἐωσφόρον.

Με τὸν Κολονέλον τὸν ὁποῖον ξέρεις ὅτι εἶναι εὐγενικὸς ἄνθρωπος καθὼς ἡ εὐγενεῖα σου ἔτσι καὶ οἱ λοιποὶ Καπεταναῖοι νὰ πασχίζετε νὰ ἐκπληρώνονται αἱ προσταγαὶ τοῦ με προθυμίαν εἰς ἐκεῖνον ὅπου ἀνήκει ἡ Βασιλικὴ δούλευσις καὶ ἡ τιμὴ τοῦ Γένους μας. Με τὸν Κύριον Γενεράλ Ἀρτέπ, ἀρκετὰ ομίλησα καὶ ἀρκετὰ τὸν ἐβεβαίωσα δὰ τὰ ὅσα τρέχουν αὐτοῦ καὶ κατὰ μέρος καὶ διὰ τὸν Φλωρῆ, οὐκ ὅμως διὰ τις πομπές του, καὶ ἄς μείνῃ ἡ ὑπόθεσις του κρυφὰ ἕως νὰ ἐξακριβώσωμεν τὰ πάντα. Ἐδῶ σὰς στέλνω εἴκοσι βιβλία διὰ τὴν Ταξιαρχίαν σὰς ερμηνεῖα πολεμικὴ τοῦ λήγοντος μηνός δι' ὅλα τὰ Τάγματα τὰ ὁποῖα λαμβάνετε ἀπὸ τὸν Κολονέλον σὰς καὶ ἔχετε νὰ μοιράσετε ἀπὸ πέντε εἰς κάθε Ἑκατονταρχία διὰ νὰ καταγίνωνται ὅλοι οἱ ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται νὰ γνωρίσουν τὸ χρέος των.

Τὴν γνώμην τοῦ πολλὰ τὴν ἐπαίνεσεν ὁ Κύριος Ἀνρέπ διὰ τὰ κανόνια, διορίσαντες ἀπὸ 20 ἀνθρώπους ἀπὸ κάθε Ἑκατονταρχία, καὶ διὰ τοῦτο προστάζει τὸν Κολονέλον νὰ πάρῃ ἓνα εἴτε καὶ δύο κανόνια ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν κατσαδόρων διὰ τὴν μάθεσιν καὶ ἄσκησιν ἐκείνων ὅπου ἔχετε νὰ διορίσητε διὰ τὴν φρονιμάδα σου ἐλπίζω νὰ ἐνστάλαξες πόθον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Καπεταναίους νὰ κάμουν τὸ ἴδιον καὶ αὐτὸ σε βεβαιόνω θέλω σου κάμη μεγάλη τιμὴ κοντὰ εἰς τὸν ἀρχηγόν καὶ εἰς τὸν Βασιλέα μας.

Ἐγὼ γράφω καὶ εἰς τὸν Κολονέλον Κύριον Ἀρσενιέβ διὰ νὰ σὰς ἔχει ἔννοια τοῦ καὶ προφυλαγμένους ἀπὸ κάθε κακοῦ συναντήματος, γράφε μου συχνότερα διὰ ὅλην σὰς τὴν κατάστασιν καὶ μὴν με ξεσυνερίζεσαι ἂν καὶ δέν σου ἀποκριθῶ εἰς ὅλα σου τὰ γράμματα, ἐπειδὴ καιρὸν δέν ἔχω διὰ τὸν διδάσκαλο Πρεβιῶ μὴν θλίβεσαι ἐπειδὴ καὶ καμμίαν πείραξιν δέν ἔχω, ἀρκετὰ ἐνθυμοῦμαι ὅταν μου ομίλησες δι' αὐτὴν καὶ αὐτὸ σώνει, αὐτὸς κατὰ τὸ παρόν εἶναι πολλὰ ἡσυχος καὶ κυτᾶζει τὸ χρέος τοῦ ὅτι ἄλλας εἰδήσεις μανθάνετε αὐτοῦ νὰ μου γράφης.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ταῦτα καὶ ἐπιθυμῶ νά υἰγιαίνετε με ὅλην τὴν Ταξιαρχίαν σὰς καὶ καλὴν ἐκβασην
μένω.

Ὅπως πρόθυμος εἰς τὰς διαταγὰς σὰς,

Γ. Ἐμμανουήλ Παπαδόπουλος (Παπάζογλους)

Αὐγούστου 12 ἡμέρα

1800 ἔτος

Ἀπὸ Κορυφούς

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ
ΕΤΕΡΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

(Πιστῶς καὶ αὐτὴ αναγραφόμενη, ὥσπου ἔχει καὶ κατὰ τὴν ορθογραφικὴν ἔποψιν).

Πρὸς τὸν Κύριον ταξιάρχην Αναγνώστην **Παπαγεωργίου**.

Κατὰ τὴν παρακάλεσιν σὰς ἐδώσα προσταγὴ τῷ κυρίου Κομαντάντε καὶ ἀρχηγοῦ σὰς Μάνουτ διὰ νὰ σὰς δώσει τὴν ἄδειαν τῆς εὐγενείας σου ὁμοίως καὶ τοῦ Κυρίου Μπετζαδὲ Γρηγοράκη νὰ ἐλθῆτε ἐδῶ εἰς Κορυφούς ἢ αἰτία ὅπου δὲν σὰς ἀφήσῃ ἕως τώρα ἦτον ἀπὸ ἐμὲ ἐπειδὴ καὶ ἐμελετοῦσα νὰ ἔλθω μόνος μου εἰς Ζάκυνθον ὅμως κατὰ τὸ παρῶν λείποντος ἀπὸ ἐδῶ τοῦ ἀρχιστράτηγον Κυρίου ἀδμηραλίου σανιάβην ἀπέβαλα τὸν σκοπὸν ὅθεν λαμβάνοντας τὴν ἄδειαν νὰ ἔλθητε οἱ δύο σὰς τὸ οὐλογορότερον καὶ πρῶτον νὰ κυτάξῃς ὅπου νὰ συγχωρήσῃ ὁ κομάντες τὸν μπετζαδέ, ἐπειδὴ καὶ μου γράφει πολλὰ ἀτοπήματα διὰ τοῦ λόγου τοῦ πράγμα παράξενου διὰ ἐμέ, ἐγὼ δὲν ἔχω εἰς ἄλλον νὰ ἐλπίζω διὰ τὴν εὐπειθειαν καὶ εὐταξίαν τῆς αὐτοκρατορικῆς δούλλευσης καρὰ τις ἐλόγου σὰς τοὺς δύο καὶ τοῦ λόγου σὰς πρέπει εἰς ὅλα νὰ ἴσασται τὸ πρῶτον παράδειγμα τοῦ καλοῦ καὶ οφέλιμου τῆς δούλλευσις, ἐγὼ με μεγάλην μου θλήψιν βλέπω τώρα με δύο ραπόρτα τοῦ κομαντάτου νὰ μου γράφῃς καὶ νὰ ζητῆς ἐκδήκησιν διὰ τὴν παρακοὴν τοῦ κυρίου Γρηγοράκη μπετζαδέ.

Ἐγὼ ἀλίως δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω παρὰ νὰ τοῦ δόσω τὴν πρεπουμένην τότε σφακτίζιον αὐτὴν ἀνηπακοὴν καὶ ἀπειθειαν τοῦ σινιὸρ Γρηγοράκη, εἶσαι φρόνιμος ἄνθρωπος καὶ δὲν σου γράφω παρὰ μόνον κυτάξεται ὅπου νὰ ἔλθητε με τὴν εὐλογίαν καὶ συμπάθειαν τοῦ κυρίου μήνουτ μησεύοντας ἀπὸ αὐτοῦ νὰ προστάξεται με ὅλην τὴν αὐστηρότητα τοὺς Καπεταναίους τοὺς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοὺς νὰ προβλέπουν τὴν εὐταξία καὶ ἡσυχίαν τοῦ στρατιώτου τοὺς, καὶ νὰ μὴν ἔχει κανένας αἰτία νὰ σὰς καταφρονῇ καὶ νὰ μελετᾷ τὸ κακὸ σὰς. Ταῦτα καὶ ἐρχόμενη ἐδῶ θέλω μάθητε καλιότερα ἐκεῖνα ὅπου σὰς γράφω.

Ζενερὰλ Μαγγιὸρ Παπαδόπουλος

Ἀπριλίου 26 **ἡμέρα** 1806

Ἀπὸ Κορυφούς.

Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ **Ορλώφ** (Ορωφιά)

Μετὰ τὴν ἀποστολὴν εἰς Ἑλλάδα τῶν ἀποστόλων πρὸς κατήχησιν τῶν Ἑλλήνων, ἦτοι κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1770 μόλις τέσσαρα πλοῖα ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Ορλώφ,, Ἀντώνιον Ψαρόν, Μυκόνιον, καὶ Ναύαρχον Σπυριτῶφ, κατέπλευσαν εἰς τὸν λιμένα Οἰτύλου, ἐφ' ὧν ἐπέβαινον πεντακόσιοι περίπου στρατιῶται καὶ δι' ὧν ἐκομίσθησαν τριακόσια μόνον ὅπλα. Ὁ Ορλώφ μετὰ τὸν κατάπλου τῶν πλοίων ἐπεζήτησε τὴν συνάντησιν τῶν ἐν Καλάμαις καὶ ἐν Μάνη προυχόντων καὶ προέτρεπον αὐτοὺς εἰς συγκέντρωσιν τῶν ὀπλιτῶν ἐν Καλάμαις καὶ Ἀρεόπολει, ἵνα δώσωσι τὸν ὄρκον πίστεως πρὸς τὴν Αἰκατερίναν Β' καὶ προβῶσιν εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Τούρκων.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΕ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Αλλ' οί όπλίται, μή δεχθέντες νά όρκισθῶσι έν όνόματι τις Αικατερίνης και φοβούμενοι μή έγκαταλειφθῶσιν άφ'ου μάλιστα δέν έκομίσθησαν τά άνάλογα όπλα, ούτε τά πρός συντήρησιν του στρατου χρηματικά πόσα, δέν έτόλμων νά κινηθῶσι εις επανάστασιν, άλλ'έπί τέλους καταπεισθεις ό έν Καλαμαίς Π. Μπενάκης προέτρεψε τούς μάλλον ζωηρούς τών Έλλήνων νά δράξωσι τά όπλα και νά καταταχθῶσιν εις τούς τῆ ύποδείξει αυτού καταρτισθέντας δύο Λεγεῶνας, εις τόν Δυτικόν και Ανατολικόν Λεγεῶνα Σπάρτης.

Και ούτως έν μέν Λεγεῶνι τῆς Ανατολικῆς Σπάρτης κατετάχθησαν περί τούς διακοσίους Μανιάτας, έν οίς συμπεριελήφθησαν Ρῶσσοι τινες στρατιῶται και εις Λοχαγός.

Τουτο αρχηγός διωρίσθη ό Αντώνιος Ψαρός, όστις διετάχθη νά άλώση τό Φρούριον Μιστρά. Έν δέ τῷ Δυτικῷ Λεγεῶνι τῆς Σπάρτης άλλοι τόσοι Μεσσήνιοι και έκατόν Λάκωνες, έν οίς συμπεριελήφθησαν έκατόν στρατιῶται και εις Λοχαγός Ρῶσσοι, διετάχθησαν νά επαναστατήσωσι τούς Μεσσηνίους.

Ό Δυτικός Λεγεῶν έκ Καλαμών έπορεύθη εις τό έσωτερικόν τῆς Μεσσηνίας, άλλ'οί Μεσσήνιοι, γνωρίζοντας ότι δέν έξετελέσθησαν τά πρός τούς προύχοντας υποσχεθέντα, δέν ήκροῶντο τών επαναστατών, οίτινες, έν δυσκόλῳ θέσει ευρεσθέντες, έσκέφθησαν νά ποιήσωνται χρῆσιν τῆς βίας κατὰ τών μη κινούμενων Τούρκων και Έλλήνων, και όπόθεν διήρχοντο διενήργουν καταστροφάς κατ' άμφοτέρων.

Περί τών παρεκτροπῶν αυτών υπεβλήθησαν παρὰ τών Έλλήνων παραστάσεις πρός τούς προύχοντας, οίτινες επί τῆ δικαία ταύτη τών Έλλήνων διαμαρτυρία ύψωνον τούς ὤμους, διότι έπίστευσαν ότι ένέπεσον εις πλάνην. Γενομένης γνωστῆς τῆς διαγωγῆς ταύτης τών Έλλήνων και Ρῶσσων πρός τούς έν τῆ Κυπαρισσία Τούρκους, έγέγοντο περίφοβοι και Τουρκοι και Έλληνες, πρός άποφυγήν δέ κακώσεων και ζημιῶν άνευ άντιστάσεως υπετάγησαν τῷ Δυτικῷ Λεγεῶνι.

Ό Αρχηγός του Ανατολικῷ Λεγεῶνος Αντώνιος Ψαρός μεταβάς άμαχητι εις Μιστράν και πολιορκήσας τό φρούριον, κατέλαβεν αυτό άνευ άντιστάσεως. Μετὰ τήν παράδοσιν του Φρουρίου στίφη Μανιατών, συγκεντρωθέντα έν Σπάρτη, επήλθον κατὰ τών παραδοθέντων και πλείστους αυτών έφόνευσαν, οί δέ διασωθέντες, τόν έαυτών κίνδυνον προκείμενον βλέποντες, κατέφυγον έν τοίς τῆς πόλεως Ναούς, και εκείθεν τό έλεος τών κατοίκων έξεζήτουν.

Τῆ επεμβάσει δέ του Αρχιεπισκόπου και του Κλήρου, τα ιερά άμφια ένδεδυμένων, έσώθησαν οί ίκέται. Αφ'ου τοιαύτην διεύθυνσιν έλαβον οί δύο Λεγεῶνες, ό Θ. Ορλώφ τῆ 12^{ην} Μαρτίου του 1770 μετὰ τριῶν πλοίων και του Ρωσικῷ στρατου έπλευσεν εις Κορώνην, και πολιορκήσας τό Φρούριον, δέν ήδυνήθη νά άλώση αυτό, ισχυρῶς άντίστασης τῆς Φρουράς αυτου κατὰ τῆς άτελοῦς πολιορκίας. Η πρός τόν Γεώργιον Παπαδόπουλον δοθείσα υπό τών Έλλήνων ύπόσχεσις, αν θεωρηθῆ άληθῆς, αυτή έαυτήν αναιρει ως υπερβολική, διότι κατὰ τήν ενεργηθεισαν τῷ 1699 άπογραφῆν τών κατοίκων τῆς Πελοποννήσου ό πληθυσμός αυτῆς δέν υπερέβαινε τας διακόσιαις εικοσι (220) χιλιάδας ψυχῶν, και ό

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

πληθυσμός οὗτος ἦτο γνωστός τῇ Ῥωσικῇ αὐλῇ, καὶ δέν ἠδύνατο, ἂν ἐν καλῇ πίστι, ὅπερ ἡμεῖς δέν πιστεύομεν, διετέλει ἡ Ῥωσικῇ Αὐλῇ, νά πιστεύσῃ εἰς τοιαύτην ὑπόσχεσιν, ἣν ἀνεκοίνωσε τῷ Γ. Ορλώφ ὁ Γ. Παπάζογλους.

Ἡ ἐπιτυχὴς ἐκδρομὴ τοῦ Ψαροῦ εἰς ἐπανάστασιν καὶ τοὺς κατοίκους τῶν λοιπῶν πόλεων τῆς Πελοποννήσου προητοίμασεν. Ὁ Ψαρὸς συστήσας Κυβέρνησιν ἐν Σπάρτῃ καὶ ἀνακυριχθεὶς ἐπιμελητῆς, παρεσκευάζετο εἰς διάδοσιν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ πέραν τῆς Σπάρτης, ὅτε ἔπλευσεν εἰς Μεσσηνίαν ὁ Ἀλέξιος Ορλώφ ὁδηγῶν δύο πλοῖα, ὧν τὸ ἐν ἔφερεν 60 πυροβόλα καὶ τὸ ἕτερον τὰ ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησιν μόνον τοῦ Ῥωσικοῦ στρατοῦ. Μετὰ τὸν κατάπλουν τοῦ Ἀλεξίου Ορλώφ διετάχθη ὁ Ψαρὸς νά σπεύσῃ εἰς ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως, τοῦ Ορλώφ ἐξ Ἀλμυροῦ εἰς Κορώνην πλεύσαντος, ὁπόθεν παραλαβὼν τὸν στρατὸν καὶ τὰ πλοῖα, εἰς Πύλον ἔπλευσεν.

Οἱ περὶ τὴν Κορώνην Ἕλληνες ἐπὶ τῷ αἰφνιδίῳ ἀπόπλω του στόλου ἐζήτησαν νά παραληφθῶσιν ἐν τοῖς πλοίοις τοῦ Ορλώφ, φοβούμενοι μὴ ἐμπέσωσιν τῇ ἐξουσίᾳ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ Τούρκων, ἀλλ' ὁ προσποιοῦμενος φιλίαν τοῖς Ἕλλησι Ορλώφ ἀπέκρουσε τὴν αἴτησιν ταύτην τῶν Ἑλλήνων, ὧν τινες ἀπελπισθέντες ἐπέβησαν ἐπὶ Ἑλληνικῶν πλοιαρίων, οἱ δὲ λοιποὶ διὰ ξηρὰς ἔξω τῆς Πύλου κατέφυγον.

Ὁ Ορλώφ, καταπλεύσας εἰς Πύλον, τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Ἀφρικανὸν Ἀννίβαν, ὅστις μετὰ ἐξ ἡμέρας ἠνάγκασε τοὺς πολιορκούμενους νά παραδόθωσι διὰ συνθήκης, ἀλλ' ἡ συνθήκη αὐτὴ μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν Τούρκων παρεβιάσθη, φονευθέντων ἀπάντων τὸν παραδοθέντων ὑπὸ τῶν Μανιατῶν.

Ὁ Ψαρὸς μετὰ τῆς ὑπ' αὐτῶν μικρὰς δυνάμεως τῶν ἐν Σπάρτῃ προυχόντων, μὴ παρασχόντων αὐτῷ στρατιοτικὴν δύναμιν διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους, δι' οὓς καὶ ὁ Π. Μπενάκης ἐν Καλαμαῖς ἐδυσκολεύθη νά κινηθῇ, καὶ τοὶ πρὸ τῆς τῆς Σπάρτῃν αὐτοῦ μεταβάσεως ὑπέσχοντο οἱ ἐκεῖ προύχοντες ὅτι θά τῷ χορηγήσωσιν ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν δύναμιν. Πιστεύσας δ' ὅτι ἠδύνατο νά ἀλώσῃ ἀμαχητὶ καὶ τὴν Τρίπολιν, ἔσπευσεν εἰς αὐτὴν καὶ κατεσκήνωσι νύκτῳ ἐν τῷ χωρίῳ Θάνω κειμένῳ πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς Τριπόλεως, τρία τέταρτα τῆς ὥρας, αὐτῆς ἀπέχοντι, ὀλιγίστρων Ἑλλήνων κατεχόντων τὸ χωριὸν Συλίμνης. Ἐκεῖθεν ἀποστέλλει μέρος τῆς δυνάμεως του εἰς τὴν θέσιν Ἀγίου Βασιλείου καλουμένην, ἔξω τῆς Τριπόλεως κοιμόντην, καὶ ἐπειράθη νά ἀλώσῃ τὴν πόλιν, ἐν ἣ ὡς λέγεται, εἶχον κατηχηθῆ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων.

Ἄλλ' οἱ Τούρκοι, ὑποπτευθέντες τὴν ἐνοχὴν τῶν Ἑλλήνων ἐν τοῖς κινήμασι τοῦ Ψαροῦ, κατέσφαζον τοὺς ὑπόπτους καὶ διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν περιχρίσαντες οἱ ἵππεῖς τοὺς ἵππους ἑαυτῶν καὶ ἐξέλθοντες τῆς πόλεως, ἐπενέβησαν κατὰ τῶν εὐαρίθμων Ἑλλήνων καὶ Ῥώσων, καὶ τοὺς πάντας κατέσφαξαν πλὴν τοῦ Ψαροῦ καὶ ὀλίγων αὐτοῦ ὀπαδῶν, οἵτινες ἐν πολλαῖς ταλαιπωρίαῖς εἰς Σπάρτην διεσώθησαν. Οἱ Τούρκοι μετὰ τὴν τοιαύταν καταστροφὴν τῶν Ἑλλήνων ἐπανέλθοντες εἰς τὴν πόλιν ἀποκεφάλισαν τὸν Ἀρχιεπίσκοπον καὶ πολλοὺς ἐπισήμους τῆς πόλεως, καὶ, ἂν δέν προελάμβανεν ὁ Οσμὰν Βέης, ἅπαντες οἱ Ἕλληνες ἐσφάζοντο.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ιστορικοί τίνες ισχυρίζονται ότι ο Ψαρός μετά της υπ'αυτὸν δυνάμεως κατασκήνωσεν ἐν τῷ χωρίῳ Συλίμνου, κοιμένω πρὸς τὸ δυτικο-νότιον τῆς Τριπόλεως, μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν αὐτῆς ἀπέχοντι. Τοῦτο δὲν δύναται τόσον νὰ πιστευθῇ ὑπὸ τὸν εἰδοτῶν τὸν τόπον αὐτὸν, ὡς ἐκ τῆς δυσχεροῦς μεταβάσεως στρατοῦ ἀπὸ Σπάρτης εἰς Συλίμνον διὰ τὰς ἐπιπροσθούσας δυσχερείας. Οἱ Τούρκοι, ἐξελθόντες τῆς Τριπόλεως εὐρέθησαν ἐμπρόσθεν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥώσων πορευομένων εἰς Τρίπολιν ἐκ τὸ χωρίου Θάνα καὶ Ἀγίου Βασιλείου, ὡς ἐξηγήθησαν ἡμῖν ὁ ἐκ Τριπόλεως Κωνσταντῖνος Γαρδελίνος καὶ Ἀντώνιος Πετρίδης, ὧν οἱ γονεῖς ἔλαβον πείραν τῶν δεινοπαθημάτων ἐκείνων.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ὑπὸ τὸν Ψαρὸν στρατοῦ ἔξω τῆς Τριπόλεως, ὁ Ορλώφ πολιορκῶν τὴν Μεθώνην καὶ μαθὼν τὴν ἔξω τῆς Τριπόλεως καταστροφὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥώσων, τὴν κατ'αὐτοῦ διεύθυνσιν ἰσχυρὰς Τουρκικῆς στρατιᾶς ἐκ Τριπόλεως, ἐν ἣ εἶχον συγκετρωθεὶ ἐκ Ναυπλίου καὶ ἄλλοθεν Τούρκοι, καὶ τὸν κατάπλουν εἰς Ναύπλιον τοῦ Καπετὰν Πασσά, ἔλυσεν τὴν πολιορκίαν καὶ εἰς Πύλον μετὰ τοῦ στόλου καὶ στρατοῦ ἔπλευσε, καὶ ἐν τῷ φρουρίῳ μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως ωχυρώθη, μὴ ἐπιτρέψας νὰ εἰσέλθωσιν ἐν αὐτῷ καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτοῦ Ἕλληνες. Οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ Ἕλληνες, μὴ ἐπιτραπέντες τὴν εἴσοδον ἐν τῷ φρουρίῳ καὶ μαθόντες ὅτι ἀφικνεῖται εἰς Πύλον ἡ Τουρκικὴ στρατιὰ, ἐπέβησαν ἐφ' Ἑλληνικῶν πλοιαρίων καὶ εἰς νῆσον Σφακτηρίαν ἀπεβιβάσθησαν ἔνθ' ἀστερούμενοι τῶν πάντων ἀπέθαναν, τῶν Ῥώσων τὰ πάντα ἀπολαμβανόντων καὶ ἀπαθῶς θεωμένων τοὺς οὕτως ἀποθνήσκοντας.

Κατ'ἐκείνας τὰς ἡμέρας κατέπλευσεν εἰς Γύθειον καὶ ὁ ὑπὸ τὸν Ἀγγλον Ἐλφεστῶντα στολίσκος, ὅστις, μεγάλας προξενήσας ζημίας πρὸς τοὺς τὸ Γύθειον κατέχοντας Τούρκους, κατέπλευσεν εἰς Ναύπλιον μετὰ τὴν πληροφορίαν ὅτι ὁ Καπετὰν Πασσάς, προσβάλων τὴν μόνην ἐπαναστατήσασαν νῆσον Σπετσῶν καὶ μεγάλας ἐν αὐτῇ προξενήσας ζημίας, ἀπέπλευσεν ἐκεῖθεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τοῦ Ἐλφεστῶνος μετὰ τὸν ἀπόπλουν τοῦ Καπετὰν Πασσά καταπλεύσαντος εἰς Ἀθήνας, ἐκεῖθεν δ' εἰς Ἐυβοίαν καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους ὅθεν ἐκάλει τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν.

Ἄλλ' οὗτοι γνωρίζοντες τὸ οἰκτρὸν τέλος τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπαναστατῶν, ἀπέκρουσαν πᾶσαν πρόκλησιν. Ὁ δειλὸς Ἀλέξιος Ορλώφ, μαθὼν προσεγγίζουσαν εἰς τὴν Πύλον τὴν Τουρκικὴν στρατιάν, ἐγκατέλειπε μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ τὸ φρούριον Πύλου, καὶ παραλαβὼν τοὺς Ἀρχιερεῖς Μεθώνης, Κορώνης, Καλαμῶν καὶ Πατρῶν, κατέπλευσεν εἰς Νάξον, ἀφοῦ παρέλαβε τὸν Π. Μπενάκη, μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ καὶ τινὰς Καλαμίους ἐκ Κυθήρων, πρὸς ὃν προηγουμένως νύκτωρ οὗτοι κατέφυγον.

Ἐγραψαν τίνες ἱστορικοὶ ὅτι ὁ Μπενάκης, Ζαήμης καὶ Κρεβατάς, μὴ ἀνεχόμενοι τὰς πρὸς τοὺς Ἕλληνας καταπιέσεις τῶν Τούρκων, ἐζήτησαν ἐκ τῆς Ῥωσσίας ἀναφορὰς τῶν τὴν θεραπείαν τῶν δεινοπαθημάτων. Οἱ ἱστορικοὶ οὗτοι, μὴ ἐρευνήσαντες, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ μάθωσι τι συνέβαινεν ἐν Πελοπόννησῳ κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα καὶ ἀνέγραψαν ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἱστορίαις ὅτι ἕκαστος τοῖς ὑπέβαλεν. Οἱ προεστῶτες τότε δὲν ἐτόλμων οὐχὶ δι' ἀναφορὰς, ἀλλὰ καὶ προφορικῶς, νὰ παραπονεθῶσι πρὸς ξένην δύναμιν, καὶ εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΕ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ισχυρισμοῦ ἡμῶν τούτου ἀναφέρομεν τὴν διαγωγὴν τῶν εἰρημένων προεστώτων κατὰ τὴν τότε ἐν Πελοποννήσῳ ἐπανάστασιν, καθ' ἣν, καίπερ τῆς σημαίας τῆς ἐπαναστάσεως ὑψωθείσης, δέν ἐτόλμων νά ἐγείρωσι κεφαλὴν κατὰ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας καὶ τότε περίφοβοι ἐκινήθησαν, ὅτε οἱ Ῥῶσοι μετ' εὐαρίθμων Ἑλλήνων εἰσῆλθον βία εἰς τὰς πόλεις ἐνθά οἱ εἰρημένοι προεστώτες κατῶκουν, οἵτινες ἐρωτώμενοι ἀπήντων ὅτι δέν ἀνεμίχθησαν εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλὰ πρὸς διατήρισιν τῆς τάξεως συνεκέντρωσαν παρ' ἑαυτοῖς ὀλίγους ὀπλίτας.

Ἐκ Νάξου ὁ Μπενάκης, ἐγκαταλιπὼν ἐν αὐτῇ τὴν ἑαυτοῦ οικογένειαν καὶ τοὺς Καλαμίους καὶ ἐπιβὰς ἐπὶ Ῥωσικῶν πλοίων μετὰ τοῦ Ἀλεξίου Ορλώφ, ἀπέπλευσον εἰς Λιβόρναν, ἐνθά ἀσθενήσας ἕνεκα λύπης ἀπέθανε, καὶ οὐτῶ δέν ἠδυνήθη νά ἴδῃ τὴν Σεβαστὴν Αὐτοκράτειραν του, πρὸς ἣν ἐπορεύετο. Σημειωτέων ὅτι ὁ Μπενάκης οὗτος ἀπέδειξεν ἠλιθιότητα, προβάς εἰς διάβημα, οὔτινος τὰς συνέπειας καὶ τὴν ἀρχὴν δέν ἠδύνατο νά δίδῃ. Οἱ νῦν ἐν Καλάμαις Μπενάκιδες δέν εἶναι συγγενεῖς ἐξ ἀρρενογονίας ἐκείνου τοῦ Μπενάκη, ἀλλ' ἐκ θηλυγονίας, ὄντες ἀπόγονοι τοῦ Ζαμπλάκου, οὗ ἡ σύζυγος ἦν ἀδελφὴ τοῦ Ἰωάννου Μπενάκη, πρόξενου τῆς Ῥωσσίας ἐν Κέρκυρα. Οἱ ἐν Πάτραις Ἑλληνες, πολιορκιθέντας ὑπὸ τῶν Τούρκων, οὐκ ὀλίγα θύματα τῶν αἰμοχαρῶν τυράννων ἐγένοντο.

Ὁ Ἐλφεστῶν, περιπλέων τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, μετ' ὀλίγον ἠνώθη μετὰ τοῦ στόλου τοῦ Σπυριτῶφ, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀμέσως ἠγέρθη ἢ πρὸς ἀλλήλους περὶ πρωτείων ἕρις, τὰ ὀπλοῖα ὁ Θ. Ορλώφ παρεχώρησεν εἰς τον Ἐλφεστῶνα, ἀλλ' ἅμα τὴν ἐλεύσει τοῦ Ἀλεξίου Ορλώφ, μετὰ παράπονα τοῦ Σπυριτῶφ, ἡ ἀρχηγία, ἀφαιρεθεῖσα ἀπὸ τοῦ Ἐλφεστῶνος, παρεχωρήθη μετὰ διαμαρτυρίας ματαίας αὐτοῦ πρὸς τὸν Σπυριτῶφ.

Ἀγνοῶ πόθεν ἱστορικοὶ τινες ἀνεκάλυψαν ὅτι οἱ ἐκ Τριπόλεως Ἀλβανοί, πορευόμενοι εἰς Κορώνην, συνήντησαν ἐν τῷ στενῷ τοῦ Νησιῦ (νῦν Μεσσηνίας) 400 Μανιάτας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μαυρομιχάλην, πατέρα μάλιστα τοῦ Πετρόμπεη, καὶ κατέσφαξαν πάντας τοὺς περὶ αὐτὸν.

Ἡμεῖς ἐρευνήσαντες δέν ἠδυνήθημεν νά ἀνακαλύψωμεν ἂν περὶ τοῦ Νησιῦ τῆς Μεσσηνίας ὑπάρχει στενόν, καὶ ἂν ὑπῆρχε τότε στρατηγὸς Ἰωάννης Μαυρομιχάλης καὶ μάλιστα πατὴρ τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη ἀιχμαλωτισθεὶς μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ μὴ φονευθεὶς, οὔτε ὅτι ὑπῆρχε Μελίπυργος, ἐνῶ κατέφυγεν ὁ Ἰωάννης Μαυρομιχάλης. Ἠδυνήθημεν ὅμως νά μάθωμεν ὅτι 150 περίπου Λάκωνες μετὰ Μεσσηνίων, τῶν ἐκ τῶν πέριξ χωρίων παραμεινάντων ἔξω τῶν φρουρίων τῆς Πύλου, μετὰ τὸν ἀπόπλουν ἐκ Κορώνης τοῦ Ῥωσικοῦ στόλου, ἔσπευσαν εἰς Νῆσον τῆς Μεσσηνίας πρὸς τὸν ἀρχηγὸν Ἰωάννην Σκυλόγιαννην, συγγενὴ τοῦ Π. Γερακάρη, τοῦ διακριθέντος ἐπὶ Μοροζίνη, καὶ ἐν Νήσιῳ ἐν τῇ ὄχρᾳ οἰκίᾳ τοῦ Χατζῆ Γεωργίου, τοῦ καλουμένου Πληγούρη, ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ τῶν αἵφνης κατελθόντων ἐκ Τριπόλεως Τούρκων, καὶ ἐφονεύθησαν ἅπαντες, ἐν οἷς καὶ ὁ Πληγούρης, μεταδοθέντος τοῦ πυρὸς εἰς τὴν οἰκίαν του.

Κατὰ τὴν 5^{ην} Ἰουλίου τὸ 1770 ὁ Ῥωσικὸς στόλος, ἐξ ἑννέα πλοίων τῆς γραμμῆς συγκεείμενος καὶ ἐκ τίνων φορηγῶν, ἐξέπλευσεν εἰς Χίον πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἐκεῖ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

περιπλέοντος Τουρκικοῦ στόλου, οὐ ὁ ναύαρχος, μακρόθεν ἰδὼν τὸν Ῥωσικὸν στόλον, παραχρῆμα παρέταξε παρὰ τὴν εἰσόδω του λιμένος τὰ ἑαυτοῦ πλοῖα καὶ ἀνέμενε τὸν Ῥωσικὸν στόλον. Ὁ ναύαρχος του Ῥωσικοῦ στόλου, ἰδὼν τὴν κατάλληλον παρὰ τῶ στομίω του λιμένος παράταξιν του Τουρκικοῦ στόλου, ἀνέκρουσε πρῦμναν, καὶ ἀπομακρυνθεὶς μέχρι βολῆς πυροβόλου ἔστη μετὰ του στόλου ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, κρίνας τὴν στάσιν του ἐκείνην ὡς ἐκ δειλίας προερχομένην ἐπετέθη μεθ' ὀρμῆς μεθ' ὅλου του στόλου κατὰ του Τουρκικοῦ, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν λιμένα τὴν ἑσπέραν τῆς 6^{ης} Ἰουλίου ὅτε ἐπιτηδείως μετὰ πυρπολικῶ εἰσπλεύσαντες ναῦται τινες τολμηροὶ διέδοσαν τὸ πῦρ ἐν τοῖς Τουρκικοῖς πλοίοις, καὶ κατέκαυσαν ἅπαντα τὸν Τουρκικὸν στόλον, συγκείμενον ἐκ 30 πλοίων διαφόρου χωρητικότητος. Οὕτῳ δὲ ἐν Τσεσμὲ (Κρήνη ἢ Καούστη κατὰ Στράβωνα καὶ Κυσοῦντι κατὰ Λίβιον) τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κειμένῳ ἀπέναντι τῆς Χίου, κατεστράφη ἐντελῶς ὁ Τουρκικὸς στόλος. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην οἱ διασωθέντες διὰ τῶν λέμβων Τούρκοι ἀπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῆς Χίου καὶ Σμύρνης καὶ ἐνωθέντες μετ' ἄλλων ἀτάκτων Τούρκων κατέσφαξαν πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες μάρτην ἐπεκαλοῦντο τὴν συνδρομὴν τῶν Ῥώσων.

Μετὰ τὴν ἐν Τσεσμὲ ναυμαχίαν, ἤτοι τὴν 26^{ην} Ἰουλίου, ἐναντίον τῆς θελήσεως του Ορλώφ καὶ ναύαρχου Σπυριτῶφ, ἀναπετάσας τὰ ἰστία τῶν πλοίων ὁ Ἐλφεστῶν, δρομαίως πλεῖ εἰς Ἑλλήσποντον περὶ τὴν πέμπτην μετὰ μεσημβρίαν ὥραν, καὶ προσβαλὼν τὰ πρῶτα φρούρια, ἴσταται μετὰ του στόλου ἐπὶ του πορθμοῦ λεπτὰ τινα ἀταράχως καὶ μετὰ τὴν σήμανσιν τῶν σαλπίγγων ἐκπλεῖ του πορθμοῦ ὑπὸ χάλαζαν σφαιρῶν, καὶ μετ' ὀλίγου ἐνοῦνται μετὰ του στόλου του Σπυριτῶφ.

Ὁ ἠνωμένος οὗτος στόλος, μετὰ σύσκεψιν τῶν Ναυαρχῶν, καθ' ἣν διάφοροι γνῶμαι ἀνεπτύχθησαν, πολιορκεῖ τὴν Λῆμνον καὶ προσβάλλει αὐτὴν διὰ τῶν πυροβόλων. Ἡ φρουρὰ τῆς Λῆμνου, διατελοῦσα ἐν γνώσει τῶν φρικτῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐν Τσεσμὲ ναυμαχίας, μετὰ τὴν πρῶτην προσβολὴν ὑψωσε λευκὴν σημαίαν, ἀλλ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ Τούρκος τῆς διασωθεὶς κατὰ τὴν ἐν Τσεσμὲ ναυμαχίαν διὰ τῆς ἀνδρείας του καὶ εἰς Λῆμνον καταφυγῶν, παραπείθει τοὺς πολιορκουμένους εἰς τὴν ἀντίστασιν καὶ παραυτίκα ὑψοῦται ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων του φρουρίου ἐρυθρᾷ σημαίᾳ. Μετὰ τὸ τοιοῦτον διάβημα κατὰ τὴν 30^{ην} Ὀκτωβρίου, παρασκευασθέντες καταλλήλως οἱ Τούρκοι, μετατρέπονται ἀπὸ τῆς ἀμύνης εἰς ἐπίθεσιν, καὶ μανιώδους προβαλόντες τοὺς ἐχθρούς, εἰς φυγὴν τούτους ἔτρεψαν.

Ἡ ἀνέλπιστος αὐτὴ ἦττα, μεθ' ἣν ἀνεκλήθη εἰς Ἀγγλίαν ὁ ναύαρχος Ἐλφεστῶν, ἀπεθάρρυνε τὸν δειλὸν Ορλώφ, ὅστις διατάξας τὸν ναύαρχον Σπυριτῶφ νὰ ἀποπλεύσῃ εἰς Μαγώνα τῆς Ἰσπανίας πρὸς παραχείμασιν, αὐτὸς παραυτίκα ἀπέπλευσεν εἰς Ἰταλίαν ὁ Σπυριτῶφ ὁμως, αἰσθάνόμενος τὸ μέγεθος του πρὸς τοὺς Ἑλληνας δόλου τῆς Ῥωσικῆς Αὐλῆς καὶ καμφθεὶς μᾶλλον ὑπὸ τῶν παραστάσεων του πολλὰ δοκιμάσαντος Ἀντωνίου Ψαρῶ, ἀναχαιτίζετε καὶ εἰς Πάρον πρὸς παραχείμασιν κατέπλευσεν. Ἐν Πάρῳ ὁ Σπυριτῶφ καὶ Ψαρὸς, μεθ' ὅλου του στόλου σταθμεύοντες, ἐπελήφθησαν τῆς κατακτήσεως καὶ τῶν πέριξ νήσων, ὧν μετὰ ταχεῖαν καθυπόταξιν ἐπιμελητῆς ἐκρίθη ὁ Ἀντώνιος Ψαρὸς.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, 1771, καθ' ὃ ὁ Σπυριτῶφ καὶ Ἀντώνιος Ψαρὸς ἔμενον ἐν ἀπραξίᾳ, κατὰ προτροπὴν, φαίνεται τῆς Ῥωσικῆς Αὐλῆς ὁ Μητρομάρας διὰ τοῦ στολίσκου τοῦ προυξένει μεγάλας ζημίας πρὸς τοὺς κατέχοντας Ἑλληνικὰς χώρας Τούρκους, καὶ ἔχων παρ' ἑαυτῷ πολλοὺς ἐπαναστάτας Πελοποννησίους καὶ Στερεοελλαδίτας δεινὸς καταδρομεὺς κατέστη, ἀλλὰ δυστυχῶς κατὰ τὴν 15ην Φεβρουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Μητρομάρας, ἐν μάχῃ τινὶ τραυματισθεὶς, ἀπεβίωσεν. Μετὰ ταῦτα ἀνεπτύχθη ἕτερος στόλος ἐκ πεντήκοντα Ψαριανῶν πλοίων, ὅστις οὐ σμικρᾶς ζημίας πρὸς τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα προυξένησεν.

Ὁ Ἀντώνιος Ψαρὸς καὶ Σπυριτῶφ διετέλουν εἰς ἀπραξίαν ἐν τῷ Αἰγαίῳ Πελάγει μέχρι τῆς ἐν Κουτσούκ Καιναρτζή συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ῥωσσίας, ὅτε ὁ Ψαρὸς ἀπήλαθεν εἰς Ῥωσσίας, ἐν τῷ στρατῷ τῆς ὁποίας κατετάχθη ὡς ταγματάρχης. Ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ, τῇ ὑπογραφείσῃ τῇ 19ῃ Ἰουλίου 1774, ἀνεγράφη ἄρθρον, δι' οὗ ἡ Αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνα, ἡ ὑπερβαλλόντως φιλοῦσα τοὺς Ἕλληνας, παρεχώρει τὰς 18 Ἑλληνικὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους πρὸς τὴν Τουρκίαν ὑπὸ τίνας βελτιώσεις τῆς τύχης τῶν.

Οἱ Ῥῶσοι, οἱ διὰ μεγάλων ὑποσχέσεων εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς Τουρκίας τοὺς Ἕλληνας ὠθήσαντες, βεβαίως δὲν ἐπεθύμουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ δι' αὐτῶν ἐν περισπασμῷ νὰ κρατῶσι τὴν Τουρκίαν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν σχεδίου, καὶ ἐπίστευον οἱ Φιλέλληνες Ῥῶσοι, ὅτι διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἀδυνάτων Ἑλλήνων κατὰ τῆς πανισχύρου τότε Τουρκίας θὰ ἐτύγχανον τοῦ πολιτικοῦ σχεδίου τῶν.

Καὶ βεβαίως αἱ συνεχεῖς καὶ ἄγονοι ἐπαναστάσεις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Τουρκίας ἐνίσχυσαν τὰς κατὰ τῆς Τουρκίας ἀξιώσεις τῆς Ῥωσσίας καὶ τὴν ἔνεκα τῶν δυστυχῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐπαναστάσεων ἀφοσίωσιν ἐν τῷ μέλλοντι τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, ἣτις ἐπεζήτητι τὴν συγχώνευσιν τῆς Ἑλλάδος ἐν ἑαυτῇ. Ἀληθῶς, ὅτε ἡ Ῥωσσία κατενόει ὅτι ὁ διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τουρκίας περισπασμὸς ἦτο ἀλυσιτελής ἢ ὅλως περιττός, ἐγκατελίμπανεν ἐν τῇ ἑαυτῶν τύχῃ τοὺς ἐπαναστήσαντας Ἕλληνας καὶ οὐδόλως τὸν οἶκτον αἰ κατὰ τῶν Ἑλλήνων φρικαλεότητες τῶν Τούρκων προουκάλουν.

Αἱ φρικαλεότητες τῶν ἐν Σμύρνην, Λαρίση καὶ Πελοποννήσῳ, αἱ ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Ἑλλήνων διαπραττόμεναι, ἀπὸ τοῦ 1771 μέχρι τὸ 1779 οὐδόλως συνεκίνησαν τὴν φιλελληνικὴν καὶ ὁμόδοξον Ῥωσσίαν. Ἀπ' ἐναντίας δὲ αἱ κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα τῶν καταβάντων εἰς Πελοπόννησον περὶ τὰς δέκας χιλιάδας Ἀλβανῶν ἀκατανόμαστοι ὠμότητες κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπὶ τέλος καὶ κατὰ τῶν Τούρκων ἐκίνησαν τὸν οἶκτον τοῦ Σουλτάνου Ἀβδούλ Χαμίτ, ὅστις παραχρῆμα διέταξε τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ἐν Πελοποννησίῳ Ἀλβανῶν, ἀποστείλας εἰς ἐπὶ τούτῳ τὸν Χατζὴ Χασσὰν Τζεζαίφλ πασσάν.

Ὁ Τζεζαίφλ Πασσᾶς κατελθὼν εἰς Πελοπόννησον τὴν 10ῃν Ἰουλίου τῷ 1779 καὶ φθάσας εἰς Ἄργος, ἐκάλεσεν ἐκεῖθεν Ἕλληνας καὶ Τούρκους εἰς βοήθειαν κατὰ τῶν Ἀλβανῶν, καὶ ἐν πρώτοις μὲν ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυρᾶς στρατιᾶς ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐν Ναυπλίῳ εὐρισκομένων

Αλβανών, οὓς κατασφάξας ἔρριψε κάτωθι του Ινσικαλέ, ἐν τῇ θέσει τῇ νῦν καλουμένη ἐκ τῶν φόνων τῶν Αλβανῶν Αλβανιτία.

Μετὰ δέ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐν Ναυπλίῳ Αλβανῶν ὁ Χασσὰν Πασσᾶς διὰ τοῦ ὄρους Παρθενίου ἔφθάσεν εἰς τὸ χωρίον Στενοῦ κείμενον μεταξὺ αὐτοῦ καὶ Τριπόλεως, καὶ αὐθὺς ἐκεῖθεν ἐκάλεσε Τούρκους καὶ Ἑλληνας εἰς σύμπραξιν. Οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τὰ Τρίκορφα, τὰ ὁποῖα ἐδέσποζον τῆς ἀτειχίστου τότε Τριπόλεως, καὶ ἀνέμενον τὸ σύνθημα τῆς κατὰ τῶν Αλβανῶν ἐπιθέσεως, ἀλλὰ πρὶν κινήθωσιν οἱ Ἕλληνες κατὰ τῶν Αλβανῶν, οἱ Αλβανοὶ ἀπειληθέντος ὑπὸ τοῦ ἰππικοῦ καὶ τῆς ἄλλης πεζικῆς δυνάμεως τοῦ Χασσὰν πασσᾶ, τοῦ ὀδεύοντος ἐκ τοῦ χωρίου Στενοῦ εἰς Τρίπολιν, ἀπῆλθον ἅπαντες κατὰ τῶν ἐν Τρικόρφεις Ἑλλήνων, τῶν ὀδευόντων πρὸς τὴν Τρίπολιν, καὶ συμπλακέντες ἐμάχοντο ἀπεγνωσμένως, ὅτε ἐπῆλθε κατὰ τῶν Αλβανῶν καὶ ἡ ὑπὸ τὸν Χασσὰν πασσᾶν δύναμις, ἣτις εἰς τὴν πλήρη καταστροφὴν αὐτῶν συνετέλεσεν. Τὴν πρόκλησιν τοῦ Χασσὰν πασσᾶ βεβαίως ἐνθερμότερον ἀπεδέχοντο οἱ μᾶλλον τότε παθόντες Ἕλληνες.

Τὰ δὲ περὶ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ Ἀναγνώστου Κολοκοτρώνη γραφέντα ἐν τισιν ἱστορίαις εἰσὶν ἀνακριβῆ, διότι οὗτοι, κατέχοντες τὸ χωρίον Συλίμνης, δὲν ἀνέμιχθησαν εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐπανάστασιν τοῦ 1770, οὔτε ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀντωνίου Ψαροῦ, μαχομένου μετὰ τῶν εὐαρίθμων Ἑλληνο-Ῥώσων ἔξω τῆς Τριπόλεως κατὰ δεκαπλασίως καλῶς οργανωμένης Τουρκικῆς στρατιᾶς, οὔτε ἦτο δυνατὸν τότε νὰ συναθροίσωσιν ἐν Τρικόρφους πέντε καὶ ἑξ χιλιάδες ὀπαδοὶ κλεπτῶν. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐκ τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν τῆς Τριπόλεως δὲν ἠδύνατο νὰ συναθροισθῶσι πλέον τῶν δύο χιλιάδων Ἑλλήνων, πολὺ δὲ μᾶλλον κλεπτῶν καὶ μάλιστα ἐκ μόνων τῶν ἐπαρχιῶν Γόρτυνος, Ἀρκαδίας καὶ Κορινθίας, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχον ἔνοπλοι Ἕλληνες ἐν τοῖς Νομοῖς Μεσσηνίας, Λακωνίας καὶ Ἀρκαδίας πλέον τῶν 6 καὶ 7 χιλιάδων Ἑλλήνων.

Κλέπται τότε ὑπῆρχον ὀλίγιστοι καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς ἐπολλαπλασιάσθη ἀπὸ τοῦ 1779 μέχρι τοῦ 1805. Τῶν κλεπτῶν κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ἐξεῖχον ὁ ἐκ Καστανίτης τῆς Σπάρτης Παναγιώταρος, παρ' ᾧ πῆρεν ἄσυλον ὁ Κωνσταντῖνος Κολοκοτρώνης. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Αλβανῶν, διορισθεὶς πασσᾶς τῆς Πελοποννήσου ὁ Ἀλῆς βέης, κατεδίωξε τοὺς κλέπτας καὶ τοὺς καταφυγόντας εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Παναγιωτάρου καὶ οὕτων τῶν Αλβανῶν, τὸν γενόμενον τῷ 1779, ἔλαβεν μέρος ὁ Α. Κολοκοτρώνης, ὡσπερ καὶ ἅπαντες οἱ κλέπται.

Ἡ κατὰ τὸ 1770 ἀποτυχοῦσα ἐπανάστασις συνετέλεσε νὰ διασπαρῶσιν οἱ διασωθέντες Ἕλληνες καθ' ἅπαντα τὰ Χριστιανικὰ κράτη πρὸς συντήρησιν τῶν, ἢ ἀποτυχία ὅμως αὐτὴν δὲν ἀπῆλπισε τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ προσωρινῶς περιέστειλε τὰς ἐνεργείας αὐτῶν. Διότι κατὰ μὲν τὸ 1789 μετὰ τὸν πόλεμον τὸν μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ῥωσσίας, κηρυχθέντα τὸ 1787, καὶ τὸ νέον κήρυγμα τῆς Αἰκατερίνης Β' πρὸς τοὺς Ἕλληνας πρὸς τοὺς Ἕλληνας, δι' οὗ ἐξεδήλου αὐθὺς τὰ μητρικὰ αὐτῆς αἰσθήματα ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ὀμοδόξων Ἑλλήνων ὁ ἐκ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Λεβαδείας Λάμπρος Κατσώνης² τῇ προτροπῇ του Ἀντωννίου Ψαροῦ ἀποστέλλεται μετὰ στολίσκου ὑπὸ τῶν ἔξω Ἑλλήνων ἐκ Τεργέστης εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, τὰς ἀρτίως συμφορὰς ἔχοντες ὑπ' ὄψιν οὐδόλως ἀνεμείχθησαν εἰς τὸν νέον τοῦτον ἀγῶνα του Κατσώνη, ἀλλὰ μόνον παρέσχον αὐτῷ τὴν ἔνοπλον συνδρομὴν τῶν ὁ ἐκδιωχθεὶς ἐκ τῆς Στερεᾶς

---

² Ὁ Λάμπρος Κατσώνης (1752-1804) ἦταν Ἕλληνας ναύαρχος του ῥωσικοῦ ναυτικοῦ, ἱππότης, & ἥρωας του ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος του 1787.

Γεννήθηκε στὴ Λειβαδιὰ καὶ σε νεαρὴ ἡλικία ἔλαβε μέρος στα Ὁρλωφικά. Τὸ 1774 κατατάχθηκε ὡς αξιωματικὸς στο ἑλληνικὸ τάγμα του Ῥωσικοῦ στρατοῦ, ὅπου ἀνῆλθε μέχρι τὸν βαθμὸ του λοχαγοῦ.

Με τὴν ἐναρξὴ του Ῥωσοτουρκικοῦ πολέμου, τὸ 1787, πῆγε στὴ Τεργέστη, ὅπου παρέλαβε ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ Ἕλληνες ὁμογενεῖς μερικὰ πλοῖα με τὰ ὁποῖα ξεκίνησε τις ἐπιδρομὲς καὶ τις ἐπιθέσεις κατὰ τῶν Τουρκικῶν στο Ἰόνιο Πέλαγος. Σταδιακὰ ἐπεκτάθηκε καὶ στο Αἰγαῖο, ὅπου στις 31 Αὐγούστου του 1788 στὴν Κάρπαθο νίκησε τὸν τουρκικὸ στόλο. Για τὴν νίκη του αὐτὴ προήχθη σε υποχίλιαρχο ἐνῶ ὁ στόλος του ονομάστηκε «στόλος τῆς Ῥωσικῆς αὐτοκρατορίας». Τὸ 1790 συγκρούστηκε για μιὰ ἀκόμη φορὰ με τὸν Τουρκικὸ στόλο, στὴ ναυμαχία τῆς Ἄνδρου, ἀλλὰ ἠττήθηκε χάνοντας τὰ περισσότερα πλοῖα του, ἐνῶ ὁ ἴδιος τραυματίστηκε. Κατέφυγε στα Κύθηρα, ὅπου ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β' Αἰκατερίνη 'τὸν προήγαγε σε χίλιαρχο καὶ τὸν διέταξε νὰ συντονίσει τὴ δράση του με τὸν Ῥωσικὸ Αὐτοκρατορικὸ στόλο στὴ Μεσόγειο. Κατάφερε νὰ συγκεντρώσει στὴν Ἰθάκη 24 πλοῖα, ὅμως πρὶν ἀναχωρήσει ἐφτάσαν τὰ νέα για τὴν ἀνακαυχὴ μεταξὺ τῶν δύο ἀντιμαχόμενων Αὐτοκρατοριῶν, πὺ συνομολογήθηκε στις 11 Αὐγούστου του 1791 με τὴν ἐντολὴ νὰ ἀναστείλει κάθε δραστηριότητα.

Ἀρνούμενος νὰ ὑπακούσει στις διαταγὲς τῶν ἀνωτέρων του κατέφυγε στὴ Μάνη, ὅπου ἀρχισε νὰ οργανώνει ἐπαναστατικὸ κίνημα. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε ὑπογραφεῖ ἡ Συνθήκη του Ἰασίου (1792), με τὴν ὁποία ἡ Τουρκία καὶ ἡ Ῥωσία συμφιλιώθηκαν. Τότε, τὸν Μάιο του 1792, ἐξέδωσε τὸ μανιφέστο "Φανέρωσις του ἐξοχότατου χιλιάρχου καὶ ἱππέος Λάμπρου Κατσώνη", με τὸ ὁποῖο διαμαρτυρόταν για τὴν ῥωσοτουρκικὴ εἰρήνη, κατηγορώντας τὴ ῥωσικὴ πολιτικὴ, ἡ ὁποία εἶχε ἀγνοήσει τοὺς Ἕλληνες καὶ τὸν ἀγῶνα τοὺς για ἀνεξαρτησία. Συνέπεια αὐτοῦ ἦταν ἡ Μεγάλη Αἰκατερίνη νὰ του ἀφαιρέσει τὸν βαθμὸ καὶ νὰ του ἀπαγορεύσει νὰ κάνει χρῆση τῆς ῥωσικῆς σημαίας.

Παρὰ τὴν ἀσχημὴ αὐτὴ τροπὴ τὸν Ἀπρίλιο του 1792 ὁ Λ. Κατσώνης κατέπλευσε στο Πορτοκάγιο, του ὁποίου τὸ λιμάνι ἀρχισε νὰ οχυρώνει μαζί με τὸν Ἀνδρούτσο. Ὅμως ἡ Γαλλία, φοβούμενη για τὰ ἐμπορικὰ τῆς συμφέροντα, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν περιοχὴ περνούσαν ἀρκετὰ γαλλικὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, δύο γαλλικὰ πολεμικὰ μονόκροτα με τὴ συνεργασία 30 Τουρκικῶν πλοίων ἐπιτέθηκαν κατὰ του στόλου του Κατσώνη τὸν Ἰούνιο του 1792. Μετὰ ἀπὸ τρεῖς μέρες ἀντίσταση καὶ δειρὴ σφαγὴ ὅσοι ἀποβιβάζονταν ἀπὸ τοὺς πολεμικοὺς ἀφοῦ εἶχε σχεδὸν χάσει τὴν μάχη, με δώδεκα συντρόφους του διέπλευσε στα Κύθηρα, ἔπειτα με τὴν προτροπὴ του Ἡγεμόνα τῆς Μάνης Τζανέτου Γρηγοράκη ἀπέπλευσε για τὴν Ἰθάκη, ὅπου μέσω Πάργας στὴ συνέχεια ἐπέστρεψε στη Ῥωσία καὶ συγκεκριμένα στὴν Ἁγία Πετρούπολη, ὅπου ἐγκαταστάθηκε μόνιμα με τὴν οικογένεια του. Ἐκεῖ ἀν καὶ δὲν ἔτυχε ἐκ μέρους τῆς Αὐτοκράτειρας ευμενοῦς υποδοχῆς στὴ συνέχεια ἔχαιρε τῆς ἐκτίμησής τῆς, παρευρισκόμενος στις ἐπίσημες δεξιώσεις. Τὸ 1798 του ἀναγνωρίστηκε ὁ βαθμὸς του συνταγματάρχη. Ἐξαιτίας ὁμως τῆς κόντρας του με τὸν ὑπουργὸ των ναυτικῶν Μορντβίνοβ δὲν κατάφερε νὰ πάρει τιμητικὰ προαγωγή καὶ νὰ ἀνέλθει στὸν βαθμὸ του στρατηγού. Παραιτήθηκε ἀπὸ τὸν ῥωσικὸ στρατὸ το 1802. Ἀπὸ τὸ 1798 εἶχε ἐγκατασταθεῖ στὴν Κριμαία, σε κτῆμα που του δώρισε ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β' ἑκτασὴς 22.000 ἐκταρίων, τὸ ὁποῖο καὶ ονόμασε Λιβαδιὰ.

Ἦταν παντρεμένος με τὴν Ἀγγελίνα-Μαρία Σοφιανού. Εἶχε τρία παιδιά, ἀπὸ τα ὁποῖα ὁ πρῶτος δολοφονήθηκε στὴ Τζια ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὁ δεῦτερος, ὁ Λυκούργος (1790 – 1863), πραγματοποιοῖσε λαμπρὴ σταδιοδρομία στο ῥωσικὸ στρατὸ φτάνοντας ἕως τὸν βαθμὸ του χιλιάρχου, ἐνῶ ἀνῆκε καὶ στὴν τάξη των ευγενῶν, καὶ ὁ τρίτος ὁ Αλέξανδρος, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε στὴν Κριμαία, ἐφτάσε ἕως τὸν βαθμὸ του υπολοχαγοῦ καὶ ἀργότερα ἐκλέχθηκε ἀρχηγὸς των Ευγενῶν ὅλου του Νομοῦ τῆς Ταυρίδας. Ἐπίσης ἐγγονὸς του Λυκούργου ἦταν ὁ Σπυρίδων Αλεξάνδρου Κατσώνης, ὁ ὁποῖος διέπρεψε ὡς συγγραφεὴς στὴν Ῥωσία. Σημερινὸς ἀπόγονος του Λάμπρου Κατσώνη εἶναι ὁ Ἀνατόλι Νικολάεβιτς Κατσώνης, κάτοικος Μόσχας.

Ἀπεβίωσε τὸ 1804, ἢ κατὰ ἄλλους στις ἀρχές του 1806, στὴ Κριμαία. Αξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ Λάμπρος Κατσώνης ἦταν πνευματικὸς πατέρας του Ὀδυσσεά Ἀνδρούτσου.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ἑλλάδος Ἀνδρουῦτσος καὶ οἱ ἐκ Σπετσῶν Ἀνάργυρος, Νέστῳρ Δελιγιαννάκης καὶ Καρακατσάνης, ὅστις μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Κατσώνη ἀπηνχονίσθη ἐπὶ τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδας.

Ὁ Κατσώνης πρὸ πάσης ἄλλης ἐνεργείας ἔξω τῆς Καρπάθου συνάπτει ναυμαχίαν πρὸς τὸν ἐπίτηδες κατ'αὐτοῦ πλέυσαντα Τουρκικὸν στόλον, τὸν ὁποῖον κατασυνέτριψεν. Ἐκεῖθεν ἐξέπλευσεν εἰς Κέα, ἣν μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν κατασχὼν κατέστησε κέντρον τῆς ἐνεργείας του. Μετὰ τινὰς ἡμέρας σπεύσας νὰ καταλάβῃ τὴν Ἄνδρον, ἔξω αὐτῆς συνάντησι τὸν Τουρκικὸν στόλον καὶ προτάσσει τὸν στολίσκον τοῦ ἔμπροσθεν τοῦ Τουρκικοῦ καὶ συγκρατεῖ κατ' αὐτοῦ ναυμαχίαν. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ὁ Τουρκικὸς στόλος ἠτοιμάζετο εἰς ὑποχώρησιν, ὅτε κατέπλευσαν πλησίον τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ἑπτὰ πειρατικὰ Ἀλγερινὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα συμμετέσχον τῆς ναυμαχίας ὑπὲρ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, οὐ ἠγεῖτο ὁ Κουστοῦκ πασσάς.

Ἡ Νέα αὕτη δύναμις συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ στόλου τοῦ Κατσώνη καὶ ἔκτοτε περιφέρεται τὸ δημῶδες: «Ἄν σ' ἀρέσῃ Μπάρμπα Λάμπρο, ξαναπέρνα ἀπ'τὴν Ἄνδρο». Ὁ Κατσώνης ἐπιβὰς ἐπὶ πλοιαρίου μετὰ τῶν διασωθέντων ὀπαδῶν του, καταφεύγει μετὰ πολλὰς περιπετείας εἰς τὴν κρημνώδη καὶ ἀπρόσιτον Μάνην, ἀλλ' οἱ ἐξέχοντες ἄνδρες αὐτῆς προέτρεψαν αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν τάχιστα, καὶ μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις, ὡς λέγεται, τῷ 1811 συλληφθεὶς δόλω ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασσά ἐφονεύθη ἐν Ἰωαννίνοις.

Ἡ δὲ Αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνα Β, ἀφ' οὗ διὰ τῆς ὑποσχέσεως τῆς ὠθήσῃ πρὸς τὸν ὄλεθρον τοὺς Ἕλληνας σκοπήμῳ, ἐδέχετο ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ αὐτῆς τοὺς ἀπρονοήτους Ἕλληνας καὶ ἐν δημοσίαις θέσεσιν διώριζεν, ὅπως αὐτῆς μεταχειρισθῇ αὐτοὺς ὡς ὄργανα ὑπὲρ τῶν συμφερόντων αὐτῆς. Ἀλλὰ κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα καὶ μετὰ τοσαύτας δοκιμασίας οἱ Ἕλληνες περισταλέντες ἠρεῦνων ὅπως τύχῳσι προστασίας ἕτερας δυνάμεως, δυναμένης νὰ παράσχῃ αὐτοῖς χεῖρα ἀρωγὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν, διότι αἱ ὑποσχέσεις τῆς Ῥωσικῆς Αὐλῆς δὲν διέφερον τῶν ὑποσχέσεων τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας καὶ λοιπῶν Δυτικῶν Χριστιανικῶν κρατῶν. Κατὰ ταῦτα τὰ ἔτη ἀνεφάνη θάυματουργῶν ὁ Μέγας Ναπολέων ἐν Εὐρώπῃ, καὶ οἱ Ἕλληνες, πιστεύσαντες εἰς τὴν διακήρυξιν τῆς Συντακτικῆς συνελύσεως τῶν Γάλλων κατὰ τὸ 1789, δι'ἣς καὶ τῶν Ἑλλήνων μνεῖαν ἐποιεῖτο, ἔστρεψαν τὴν ἑαυτῶν προσοχὴν πρὸς τὴν Γαλλίαν, καὶ δὲν ἐδυσκολεύθησαν νὰ ἀποταθῶσιν Ἕλληνες τινες τότε καὶ πρότερον πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ζητοῦντες τὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν ὑποστήριξιν.

Ὁ Ναπολέων, ἐπιθυμῶν πρὸς τοὺς σκοποὺς του νὰ ἐκμεταλλεῖται καὶ τὴν δύναμιν τῶν Ἑλλήνων, καθ' ὃν χρόνον διενοεῖτο τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείαν του, περιποιηθῆ τὰς τῶν Ἑλλήνων ἐλπίδας, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀπεστάλησαν εἰς Πελοπόννησον καὶ τίνες ἀπόστολοι

αὐτοῦ. Ὁ Ρήγας ὁ Φεραῖος³ κατὰ τὸ 1797, παραπλανηθεὶς ὑπὸ ἀποστόλων τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἐργασθῆ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Πατρίδος του, μετὰ δέουσιν ἐξέτασιν τῶν τότε περιστάσεων καὶ μετὰ τόσας δοκιμασίας ἐπιλαμβάνεται ἐν Βιέννῃ, μετὰ τὴν ἐκ Δακίας ἐπὶ Ἡγεμόνος Μιχαὴλ Σούτσου ἀπομάκρυνσιν του, τῆς συνδιασκέψεως μετὰ λογίων καὶ ἐμπόρων ἐκεῖ Ἑλλήνων περὶ νέας κατὰ τῶν Τούρκων ἐπαναστάσεως, καὶ εὐρῶν συμφώνους αὐτοὺς τῇ ἰδέᾳ του σπεύδει νὰ συννενοηθῆ περὶ ταύτης μετὰ τοῦ τότε Ἀρχιστράτηγου Ναπολέοντος, καὶ μετὰ εὐνοϊκὴν ἀπάντησιν προέβη εἰς προπαρασκευὴν τοῦ κινήματος διὰ ποιημάτων καὶ ἐτέρων συντελεστικῶν πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ ἐγγράφων πράξεων. Συνεννοήθη δὲ καὶ μετὰ τοῦ φίλου τοῦ Πασσὰ Βιδίνιου Πασβὰν Ογλού, καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1797 ἐπορεύθη εἰς Τεργέστην, ἵνα ἐκεῖ ἐργασθῆ ἐπιτυχέστερον.

Ἀλλ' εἰς Τεργέστην μεταβάς ἐξετέθη εἰς ἀπερίσκεπτα κινήματα, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐννοήσῃ τὴν κατάστασιν τῆς Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως. Τὰ διαβήματα τοῦ ταῦτα εἴλκυσαν τὴν προσοχὴν τῆς Αὐστριακῆς ἐν Τεργέστη Ἀρχῆς, ἣτις διατελοῦσα ἐν γνώσει τῶν ἐνεργειῶν τοῦ εὐθάρσου Ἑλληνοῦ Ρήγα Φεραίου ἐκ τῆς ἀναγνώσεως βιβλίων τινῶν, τὰ ὅποια εἶχε προαποστείλει αὐτὸς ὁ Ρήγας Φεραῖος πρὸς τὸν ἐν Τεργέστη φίλον τοῦ Ἀντώνιον Κορωνιόν, ἐκ Χίου καταγόμενον.

Τὰ βιβλία ἐκεῖνα δυστυχῶς, τοῦ Ἀντωννίου Κορωνιου εὐρισκομένου ἐν Ἰστρία, ἔλαβεν ὁ συνέταιρος τοῦ Δημήτριος Οἰκονόμου, Κοζανίτης, πρὸς ὃν προηγουμένως εἶχε ἐπιτραπῆ ἐν Τεργέστη τὸ Τουρκικὸν προξενεῖον, καὶ ἅμα τῇ παραλήψει τῶν βιβλίων ὑπέδειξε τινα εἰς τὸν ὑπουργόν, ὅστις μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν προέτρεψε τὸν Κοζανίτην καὶ παρέδωκε ταῦτα πρὸς τὸν Δουκτην τῆς πόλεως Βαρόνον Πετόνην.

Οὗτος δὲ μετὰ τὴν παραλαβὴν τῶν ἐγγράφων τῆς τῆν 19^{ην} Ἰανουαρίου τοῦ 1798 διέταξε τὸν Ἀστυνόμον τῆς πόλεως νὰ συλλάβῃ τὸν ἐπιδεικτικῶς ἐν Τεργέστη περιφερόμενον Ρήγαν. Ἡ Ἀστυνομία συλλαβοῦσα νυκτὸς τὸν Φεραῖον καθείρξεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ ἐν τῇ ὁποίᾳ, προῖδὼν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπερισκέπτου ἐνεργείας του, ἐπειράθη νὰ αυτοκτονήσῃ δι' ἐγχειριδίου, ἀλλ' οἱ φρουροὶ μετὰ δύο ἐλαφροὺς τραυματισμοὺς ἀφήρσαν ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἐγχειρίδιον.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁ ἐνθουσιώδης πατριώτης Ρήγας Φεραῖος μετενχθεὶς εἰς Βιέννην ἀνεκρίθη καὶ μετὰ τὴν ἀνάκρισιν παρεδόθη ἀπὸ τῆς Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως, φίλης τῆς Τουρκίας, μετὰ πέντε ἄλλων ἐταιριστῶν εἰς τὸν Πασσὰν τοῦ Βελιγραδίου Πασβὰ Ογλού, ὁ

---

³ Ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς ἢ Ρήγας Φεραῖος θεωρεῖται ἐθνομάρτυρας καὶ πρόδρομος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ὁ ἴδιος ὑπέγραφε ὡς «Ρήγας Βελεστινλῆς» ἢ «Ρήγας ὁ Θεσσαλός» καὶ οὐδέποτε «Φεραῖος», κάτι ποὺ ἴσως νὰ εἶναι δημιούργημα μεταγενέστερων λογίων.[1] Γεννήθηκε στο Βελεστίνο, τις ἀρχαῖες Φερές, τὸ 1757, ἀπὸ εὐπορῆς οἰκογένεια. Ἀπὸ τῆ νεανικῆ του ζωῆ τὰ μόνον γνωστὰ εἶναι ὅτι ὁ πατέρας του ὀνομαζόταν Γεώργιος Κυριαζῆς (μᾶ πληροφορία ποὺ ἀμφισβητεῖται[1]), ἐνῶ ἡ μητέρα του ὀνομαζόταν Μαρία καὶ φέρεται πὺς εἶχε μία ἀδελφῆ, τὴν Ἀσήμω. Ὁ Φραγκίσκος Πουκεβίλ ἀναφέρει πὺς εἶχε καὶ ἕνα ἀδελφόν, τὸν Κωστή, ὁ ὅποιος μάλιστα συμμετεῖχε στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821. Ἡ οἰκογένεια του ὑπῆρξε ἀπὸ τὰ θύματα τῆς τουρκικῆς μανίας. Ἀπὸ αὐτοὺς διασώθηκαν μόνο ἡ μητέρα του με τὸν ἀδελφόν του καὶ μεταφέρθηκαν στὴ Βλαχία, ὅπου συντηροῦνταν ἀπὸ τὸν Ρήγα.

Ἀλῆ Πασσᾶς καὶ ἅπαντες οἱ σημαίνοντες Ἕλληνες, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀποστείλῃ τοὺς ἀντάρτες τούτους, ὡς ἐπεθύμει, εἰς Κωνσταντινούπολιν, φοβούμενος τὴν καθ' ὁδὸν ἐλευθέρωσιν τῶν, διότι ὡς φαίνεται αἱ ὑπὲρ τοῦ Ρήγα καὶ τῶν λοιπῶν παρακλήσεις τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τοῦ Πασβάν εἶχον ἀνακοινωθῆ εἰς τὸν Πασσάν τοῦ Βελιγραδίου.

Σπέυσας δε εφόνευσε τοὺς δεσμώτας καὶ πρὸς τοὺς ἀπιζητούντας τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ανταρτῶν, ἀπήντησε ὁ κακούργος Πασσᾶς ὅτι ἐλυπήθη μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐκτελέσῃ τὴν παράκλησίν τῶν διότι πρὸς τούτοις εἶχον φονευθῆ οἱ ἀντάρτες. Ὁ ενθουσιώδης μεμορφωμένος πατριώτης Ρήγας Φεραῖος ὅτε ἔν τῇ φυλακῇ τοῦ Βελιγραδίου τῷ ἀνηγγέλθη ἡ μεταγωγὴ ἀπάντων εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκάγχασε εἰρωνικώτατα εἰπὼν. «γνωρίζω τὰ αἰσθήματα τῆς Τουρκικῆς Τυραννίας, ἥτις δὲν θὰ δυσκολευθῆ πρὸ πάσης δίκης νὰ μας ρίψῃ εἰς τὸν Δούναβιν».

Μετὰ τινὰ λεπτὰ ἀπὸ τῆς ἀναγγελίας ταύτης παρέλαβον οἱ Τούρκοι τοὺς πέντε τῶν ανταρτῶν ἐπὶ τῷ λόγῳ νὰ ἀποστείλωσιν αὐτοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ ἀντὶ νὰ ἀποστήλωσι τούτους εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπνίξαν αὐτοὺς ἐν τῷ Δούναβη. Μετὰ τὴν παραλαβὴν τῶν πέντε ανταρτῶν οἱ αὐτοὶ στρατιῶται Τούρκοι ἐπορεύθησαν εἰς τὰς φυλακὰς ὅπως παραλάβωσιν καὶ τὸν Φεραῖον, ὡς οὗτος γνωρίζων τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συλλήψεώς του ἀντέστη κατὰ τῶν ἡρηθέντων νὰ δέσωσιν αὐτόν, κτυπήσας κατὰ κεφαλὴν ἓνα τῶν φρουρῶν, καὶ διασπᾶσας τὰ δεσμὰ ἤκουσεν τὸν παριστάμενον Πασσάν νὰ διατάξῃ τοὺς φρουροὺς νὰ τὸν τσακίσωσιν αὐτόν. Ἀτάραχος καὶ με μεγάλη φωνὴ εἶπεν ὁ Φεραῖος πρὸ τοῦ πυροβολισμοῦ «οὕτως ἀποθνήσκουν οἱ Ἕλληνες».

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρήγα ἡ εταιρία, ἀν αὐτὴ ὑπῆρχε, διελύθει καὶ μόνον ἡ μνήμη τοῦ ονόματος τοῦ Ρήγα Φεραῖου ἐμείνεν παρὰ τοῖς Ἕλλησι βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ὁ Ρήγας Φεραῖος εἶχε κατορθώσῃ νὰ ἔχῃ ὑπὲρ εαυτοῦ τὸν Πασσάν Πασβάν Οὔλου δυνάμενον ν' ἀντιταχθῆ κατὰ πάσης δυνάμεως τοῦ Σουλτάνου.

Ὁ Ρήγας Φεραῖος παρίστανεν εἰς τοὺς εἰρημένους δύο Πασσάδες ὅτι ὅλος ὁ ἀγὼν αὐτοῦ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔνωσιν Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος ὑποσχόμενος αὐτοῖς ὅτι διὰ τῆς ἀνατροπῆς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει καθεστώτος ἀνευδεικνύοντο οἱ ἐργάται τῆς πραγματοποίησης τῆς μεγάλης ιδέας. Καὶ ἀλξθῶς εἶχεν ἀναπτυχθῆ καὶ παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς τοιοῦτον πνεῦμα Φιλλεύθερον, οὐ ἡ ἀνάπτυξι συνετέλει εἰς τὴν ἐγερσιν Τούρκων καὶ Ἑλλήνων κατὰ τῆς δεσποζούσης ἀρχῆς.

Αἱ ἀποτυχίαι περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι κλεπτῶν, ἐκ οὗς μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Παναγιώταρου καὶ Κωνσταντίνου Κολοκοτρῶνη ὁ Ζαχαρίας καὶ ὁ Μαντᾶς, οἵτινες ἔχοντες παρ' εαυτοῖς καὶ τοὺς ἐκ Πολιανῆς τῆς Ἀμφείας καταγωγμένους Πολυχρόνην Φερέτον, Γεώργιον Κούμανην, Ταμπούρηνη, Γεώργιον Γεωργανάν καὶ Ἡλίαν Φλέσσαν, ἐτάραττον τοὺς Τούρκους ἀκολουθούμενοι ὅτε μὲν ὑπὸ τριάκοντα, ὅτε δε ἑκατὸν κλεπτῶν.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Αμφότεροι δε ο Μαντάς και Ζαχαριάς, εφονεύθησαν από κουμπάρων τῶν ως προβόντες εις πιέσεις κατ' αὐτῶν τῶν Ελλήνων. Μετά τον φόνον του Μαντά και Ζαχαριά η ύπαρξη τῶν κλεπτῶν εν Πελοποννήσῳ διετέλει εν αμφιβολία διότι οὔτοοι ἔνεκα του πληθυσμοῦ τῶν και της ατιμωρησίας διενήργουν πράξεις εγκληματικὰς και κατὰ τῶν προστατευόντων αὐτούς Ελλήνων.

Ο Ζαχαριάς ἔνεκα τῶν απρεπῶν εαυτοῦ πράξεων καθ' Ελλήνων και τον φόνου συγγενούς του εν Σπάρτη Μπουλούμπαση , ἐξήγηρεν τήν αγανάκτησιν αὐτοῦ. Ο Μπουλούμπασης νυχθημερόν ἔτρεχεν εις συνάντησιν του Ζαχαριά και πλησίον παλαιάς αὐτῶν γεφύρας Ευρώτα της κάτωθεν του Βουλτσά κειμένης συαντήσας τον ανεψιόν του Ζαχαριά Γαβριήλ και τρεῖς οπαδούς του, εφόνευσαν αὐτούς πάντας.

Μετά τινὰς ἡμέρας ἀπό του φόνου τούτου ο Ηλίας Φλέσσας , Νικήτας Φλέσσας , Δημήτριος πατήρ τῶν, Γεώργιος Γεωργανάς, Π. Τσίμπουρας, Γεώργιος Κούμανης, Π. Μπελογιάννης και Π. Φερέτος , Δ. Δρίτσελας , μεταβαίνοντες εις συνάντησιν του Ζαχαριά ἔξω της Σπάρτης παρά κρίνην τινά ἔμειναν ἵνα γευματίσωσιν ἔχοντες ἔτοιμα δια το σφάγιον.

Παρέκειτο δε Πύργος Οθωμανικός, ἔρημος εις ὃν εἶχεν προκαταφύγει εκ Σπάρτης ο ειρημένος διαβόητος Μπουλούμπασης ὅστις επιθυμῶν να ἐξοντῶσῃ και τους περί Ζαχαριάν, προσεποιεῖτο τον κλέπτην ἔχων μεθ' εαυτοῦ ἄλλους επτά Τούρκους. Παρατηρήσας δε εκ του Πύργου τους περί Ηλίαν Φλέσσαν ἀπέστειλεν ἕναν οπαδόν του και ηρώτησεν ποιοι εἶναι, Ο Ηλίας Φλέσσας ἀπεκρίνετο «τις ο ἐρωτῶ;» ο Τούρκος ἀπήντησε «κλέπτης οπαδός τῶν εν Πύργῳ Κλεπτῶν». Τότε ο Φλέσσας εἶπεν ὅτι εἶναι και αὐτός κλέπτης ορμώμενος εκ Κάπελης του Λαλα και ὅτι υπό τῶν προεστῶτων καταδιωκόμενος κατέφυγον ἐδῶ.

Ο δῆθεν κλέπτης Τούρκος ἐπανήλθεν πάλιν εκ του Πύργου προσύνεγκεν ἕν τέταρτον εκ του σφαγίου. Οἱ Ἕλληνες κατανοήσαντες τον δόλον ανταπέστειλαν εν τέτρον εκ του σφαγίου δια Δημητρίου Δρύβελη του μετέπητα καταταχθέντος εν τῷ Ρωσικῷ της Ἐπτανήσου στρατῷ κσι κστ' σ το 1821 διαταχθέντος υπό του Παπαφλέσσα ἵνα παραμείνῃ εν Στεμνίτση πλησίον του Κολοκοτρώνη ἵνα μὴν τον φάγουσιν, ως τότε ἐλέγεν ο Φλέσσας, οὐ λύκοι ως υπεδίετο ἔρημον τότε γενόμενον.

Ἡ ἀποστολή του κρέατος δια του ἐκλεκτοῦ του Ηλία Φλέσσα ἐσκόπευεν εις τον ἔλεγχον του ἀριθμοῦ τῶν εν τῷ Πύργῳ Τούρκων. Ο Δρίβελης εἶδεν ὅτι οὔτοοι ἦσαν οκτῶ εν εἰς ἤτο γιγαντῶδης το ἀνάστημα , ο Βουρούβασης. Οὐ περί τον Φλέσσαν ἄλλωστε και διότι ἄρχισεν να βρέχει, ἐφυγαν εν τάχει και εἰσήλθεν εις τον Πύργον οὐχί σύσσωμοι ἀλλά ο καθένας χωριστά. Ἐν πρώτοις ἀνήλθον ο Δημήτρης Γρίβαλης και ο Νικήτας Φλέσσας ὡν ο ἕτερος ἐκάθησεν δεξιόθεν του Βουλούβασι, Δ. Φλέσσας ἀριστερῶθεν τῶν δύο ἄλλων ἕκαστος παρακάθησεν ἐκάστῳ τῶν ἄλλων Τούρκων, ο πελόριος Βουλούβασι κατέκρινεν οἰκτρῶς τον Ζαχαριάν, ὅτε ο Ηλίας Φλέσσας ἐπήνεσε τήν ἀνδρίαν και τήν ευφυϊαν του Ζαχαριά, ἐφ' ὃ ο Βουλούβασης χολωθεῖς λαμβάνει αἴφνης δια μεν της ἀριστεράς χειρός τον Νικήτα Φλέσαν ἀπό του τραχήλου, διά δε της δεξιάς χειρός τον Δημήτρη Φλέσσαν και τας κεφαλὰς τῶν

κατέβασεν επί της εστίας. Συνάμα συνεπλάκησαν και οι λοιποί ουδένός δυναμένου όπως ποιήση χρήσιν τῶν ὀπλων.

Εν τη αγωνία τάυτη ο Δημήτρης Δρίβαλης επέσπασεν της εστίας κέραμον και πλήττει δι' αυτού τον Μπουλούμπαση κατά κροτάφου πάραυτα πεσόντα αναίσθητον και ούτῳ πάντας τους Τούρκους συγκατέσφαξαν πλην ενός, διασωθέντος εις Σπάρτην και το γεγονός αναγκλείοντας εις τας Τουρκικὰς αρχὰς. Ο Ηλίας Φλέσσας μετά τῶν ἄλλων σιαλεύσας τα σώματα τῶν φονευθέντων Τούρκων και αποκόψας τὴν κεφαλὴν του Μπουλούμπαση, επορεύθη εσπευσμένως εις διακειμένην τινὰ μονὴν κατά τὴν Λυγκούστρα προς διανθκτέρουσιν.

Μετά δε μίαν ὥραν ἀπὸ της εις τὴν μονὴν ἀφίξεώς τῶν ἐφθάσαν ἀπὸ Σπάρτη, προδοσία φαίνεται, εκατόν περίπου Τούρκοι, οἵτινες επολιορκήσαντες τους εν τη μονὴ ἐννέα Ἕλληνας πυροβολούντες και ἀντιπυροβολούμενοι ἀπὸ της ἀρχῆς της πολιορκίας μέχρι πρωΐαν της ἐπιούσης ὅτε ἐφονεύθη ο Δημήτριος Φλέσσας πατὴρ του Ηλία και Νικήτα Φλέσσα,

Τὴν ἐπιούσαν δύο ὥρας μετά τὴν ἀνατολὴν του Ηλίου ηκούσθησαν πυροβολισμοὶ οὐκ ολίγοι ρυπόμενοι ὑπὸ τον περὶ τον Ζαχαριὰν ματαβαινόντων ἀπὸ του ενός χωρίου εις ἄλλον προς στέψιν ἀνδρογύνου τινός. Τους δε πηροβολισμοὺς τότες ἀκούσαντες οἱ Τούρκοι ἐπίστευσαν ὅτι ἐρχεται εις ἐπικουρείαν τῶν πολιορκουμένων ο Ζαχαριὰς και ἀμέσως προς ἀλλήλους συννεοηθέντες ἐπίστευσαν τούτο και εἶπον ὅτι ἐέρχεται ο Στραβὸς στραβόν ἐννοούντες τον Ζαχαριὰν ἐνεκα οὐλῆς κατά τὴν ὄφρυν του καθιστῶσης τον ἕτερον τῶν οφθαλμῶν του ημίκλειστον. Οὕτῳ λοιπόν οἱ Τούρκοι ἐτράπησαν εις φυγὴν εγκαταλείπόντες τα πολεμοφόδια εαυτῶν και ἄλλα. Βεβαίως ἀν παρετείνετο η πολιορκία ἐπὶ μίαν ἐτι ὥραν θὰ παρεδίδέντο οἱ εν τη Μονή, διότι εἶχον σχεδόν ἀξαντλήσει ἅπαντα τα πολεμοφόδια.

Μετά τὴν τοιαύτην τῶν πολιορκούντων ἀποχώρησιν ο Ηλίας Φλέσσας μετά του ἀδελφού του Νικήτα και τῶν ἄλλων ἐνεταφίασαν τον νεκρόν τους πατέρα εις τὴν μονὴν και ἐσπευσαν εις συνάντησιν του Ζαχαριὰ προς ὃν συναντήσαντες εν Λυγκούστρα ἀφηγήθησαν τα συμβάντα και παρέδωσαν τὴν κεφαλὴν του Μπουλούμπαση. Ο δε Ζαχαριὰς λαβὼν εν χερὶ τὴν κεφαλὴν ἐκοψε δια τῶν οδόντων του τα αὐτιά του και ἐδωρήσατο ἕνα ἀργυρὸν πιστόλιον τῷ Ηλία Φλέσσα και ἕτερον τῷ Νικήτα Φλέσσα.

Τὴν ἐπιούσαν της συναντήσεως ἀνεχώρησαν ο Ηλίας και Νικήτας Φλέσσας μετά τῶν οπαδῶν τῶν εις τὴν Πολιανὴν Ἀμφείας, ἐνθά μετά ἕνα μῆνα ἐμαθον τον θάνατον του Ζαχαριὰ. Διέμενον οἱ ἀνωτέρω εις Πολιανὴν μέχρι του ἔτους 1805, διότι κατά συμπλοκὴν μεταξύ Τούρκων και κλεπτῶν ἐφονεύθει ο Τούμπαρης, ο Φερέτος και ο Κούμανης, μετά τον φόνον τῶν ὁποίων και μετά τὴν ἐκδοσιν φερμανίου ο Δημήτρης Δρίβαλης και Νικήτας Φλέσσας επορεύθησαν εις Ζάκυνθον, του Ηλία Φλέσσα μείνοντος εν τοῖς ὄρεσι της Ἀμφείας της ἐπαρχίας Καλαμών.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Αι παρεκτροπαί τῶν κλεπτῶν Κολοκοτρωναίων και λοιπῶν, οἵτινες και τον Πρωτοσύγγελον του Χριστιανουπόλεως εν Φραγκόβρουσι της Αρκαδίας ελήστευσαν, ηνάγκασαν Ἕλληνες και Τούρκους ἵνα δι' αναφοράς τῶν ζητήσωσι παρά της Πύλης τήν καταδίωξιν τῶν κλεπτῶν.

Εξεδόθη τότε το φιρμάνιον και επιτίμιον παρά του Πατριάρχου οὐ προῖστατο ο εκ Γορτυνίας Γρηγόριος ο Ε΄. Ο Πασσάς λαμβάνων το φιρμάνιον και το επιτίμιον του Πατριάρχου προσεκάλεσε τους προεστῶτας και Αρχιερεῖς της Πελοποννήσου και ανεκοίνωσεν αυτοῖς το φιρμάνιον της Υψηλῆς Πύλης και το επιτίμιον της Μεγαλης Εκκλησίας ως ενετείλετο αυτοῖς αυστηράν εχεμύθειαν μέχρι της ημέρας της εκτελέσεως της αποφάσεως τούτῶν απειλήσας κεφαλικὴν ποινήν κατά του παραβάτου της εχεμύθιας.

Παρά ταύτης διέταξεν αυτούς να παρευρεθῶσιν εις τας εαυτῶν επαρχίας και κατά τήν απόκρειαν του 1805 να εἶναι ἑτοιμοὶ ὅπως μεθ' ὅλων τῶν Ραγιαδῶν ακολουθήσαντες τας διαταγὰς του Κεχαγιά Βέη. Ημέρας δε τινὰς ἀπὸ της Απόκρεια, ο Κεχαγιάμπεης ἐπὶ κεφαλῆς ισχυρὰς Τουρκικῆς δυνάμει ἀναχωρήσας εκ Τριπολιτσᾶς ἔστρατοπέδευσεν εν Μεγαλουπόλει, ὅθεν ἀπέστειλεν εις Στεμνίτσαν εις τα ξενοδοχεῖα της Μεγαλουπόλεως και λοιπὰς ἐπὶκαιροὺς θέσεις Τουρκικὰ ἀποσπάσματα, αὐτὸς δε ἐπορεύθη προς καταδίωξιν τῶν ἔξω του Τουρκολέκα της Φαλαισίας συγκεντρωθέντων περὶ τους τριακοσίους Κλεπτῶν εκτὸς τῶν Κολοκοτρωναίων, και μετὰ πεισματῶδη μάχην τῶν Κλεπτῶν προς τους Τούρκους οὐς συνόδευον και πολλοὶ ραγιαδες Ἕλληνες ἐφονεύθη ο ἀρχηγὸς τῶν Κλεπτῶν ο εκ Χαράδων Φαλαισίας Νικηταρὰς (ουδεμίαν συγγένειαν ἔχων μετὰ του Νικηταρὰ του 1821).

Μετὰ τον φόνον του Νικηταρὰ και τῶν ἀνδρειοτέρων κλεπτῶν τῶν ἀγωνισαμένων κατά εικοσαπλασίας ἐχθρικῆς δυνάμει οἱ ἄλλοι κλέπται διασκεβάσθησαν εις τα ὄρη προς σωτηρίαν τους. Μετὰ τήν τοιαύτην διάσωσιν τῶν κλεπτῶν, ο Θεόδωρος Κολοκοτρῶνης μετὰ του ἀδελφοῦ του Ἰωάννη του εξαδέλφου του Κουντάρου του Γεωργίου ἀπὸ του Αετοῦ της Τριφυλίας συσκευθεῖς προέτεινεν να ἐξέλθωσιν εις το ἐξωτερικόν διότι ἔνεκα της εν τῷ τόπω τοῖς Τούρκοις και Χρηστιανοῖς ἀγανακτήσεως δέν δύνανται να σταθῶσιν. Αλλ' ἡ γνώμη αὐτὴ ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν ἄλλων, οἵτινες ἀποχωρισθέντος του Θ. Κολοκοτρῶνη και λαβόντες ἐτέρους τέσσαρις μεθ' εαυτῶν, μετέβησαν εις τήν μονήν τῶν Ἀμπελῶν τήν πλησίον του Ζυγοβιτισίου και Δημητσάνης κειμένην και λαβόντες παρά της Μονῆς τροφὰς ἐκρύβησαν εν πλυνθοκτῆτῶ και θολωτῶ ληνῶ, κείμενον εν τῷ πλησίον της Μονῆς ἀμπελῶν.

Αλλὰ τήν προῖαν της ἐπιούσης οἱ μοναχοὶ της Μονῆς τῶν Ἀμπελῶν φοβηθέντες τας συνεπειὰς της ἀποκρύψεως, ἀπέστειλαν εις Δημητσάνα μοναχόν τινά, ὅστις ἀνήγγειλεν τήν ἐκεῖ καταφυγὴν τῶν κλεπτῶν, ταις ἀρχαῖς, ὅτε οἱ Τούρκοι και Ἕλληνες ἐπολιόρκησαν αυτούς εν τῷ ληνῶ κα μετ' ἀντίστασιν τινά και εἰσβολήν εν τῷ ληνῶ μετ' ἀνημμένου θεῖου ἐξώρμησαν εκ του ληνοῦ οἱ κλέπται ξηφῆρεις και εντὸς αὐτοῦ ἅπαντες ἔπεσαν ὑπὸ τας σφαίρας τῶν πολιορκούντων.

Μετὰ τήν καταστροφὴν τῶν εν τῷ ληνῶ κλεπτῶν ο Θ. Κολοκοτρῶνης κεκρυμμένος ὢν εν ταις ὑπορείαις του πλησίον της Στεμνίτσας ὄρος Κλινίτσης (Υφαντῆς) μετὰ δύο ἐτέρων

συντρόφων του και μαθών τον φόνον τῶν αποχορισθέντων συγγενῶν και συναιτέρων του, επικράνθη και μεταβάς εις το χωρίον Ράδου, κείμενον εις το πεδίον της Δημητσάνης, διημέρευσε εν μια οικία τῶν κατοίκων του χωρίου ευρισκομένην εν τοις παραχειμασίοις και εκείθεν νυχθημερόν οδεύοντες αφίκοντο εις μονήν τινά του Γυθείου εν ἡ ἔμειναν ημέρας τινάς, εκείθεν δε κατέφυγον εις τήν εν τῷ Γυθείῳ οικίαν Τζανετάκη Γρηγοράκη οὐ η μήτηρ ἦτο θυγατέρα του Παναγιώταρου.

Αὕτη αναλαβούσα τήν φροντίδα της σωτηρίας του Κολοκοτρώνη και τῶν δύο συνεταιίρων αυτού εὔρε πλοιάριον επιτήδιον και επιβούσα εις αυτό μετά του Κολοκοτρώνη και τῶν συνεταιίρων του κατέπλευσαν εις Κήθυρα, τα οποία τότε κατείχον οι Ρώσσοι και εκείθεν κατά Μάϊον του αυτού έτους απέπλευσεν εις Ζάκυνθον, κατεχωμένην και αυτήν υπό τῶν Ρώσσων, εν ἡ εὔρε πολλούς πρόσφυγας Έλληνες, τον Αναγνωσταράν, Πετμεζαίους, Νικήταν Σταματελόπουλον, Μανιάτας τινάς και πολλούς άλλους εκ διαφόρων μερῶν.

Εν Ζακύνθῳ μένων μετεκάλεσε και τήν οικογένειάν του. Ο Ανγνώστης Παπαγεωργίου Αναγνωσταράς μετά του Ν. Σταματοπούλου, Νικηταρά επικλειθέντες απέπλευσαν εις Ζάκυνθον προ της καταδιώξεως τῶν Κλεπτῶν ἦτοι κατά τῷ 1803 καθ' ὃ Αναγνωσταράς εφόνευσεν τον Κωνσταντίνος Φλέσσαν, προεστῶτα Λεονταρίου, επί τη διαβολή ὅτι δια της καταργείσεως φόρων τινῶν εν Αμφεία θά καθίστατο ισχυρώτερος και ὅτι εἰργάζετο μετά τῶν κλεπτῶν διότι τότε οι Κολοκοτρωναῖοι εδολοφόνησαν τον ανεψιόν αυτού Παναγιώτην Φλέσσαν αδελφόν του Παπαφλέσσα.

Ο Κεχαγιάμπεης μετά τήν καταστροφήν τῶν κλεπτῶν έχων μεθ' εαυτού και κατάλογον τῶν προγεγραμμένων οικίων και φίλων τῶν κλεπτῶν, εκάλει εν Μεγαλοπόλει τους προγεγραμμένους οἵτινες εμφανιζόμενοι ενώπιον του ανεσκολπίζοντο ἡ τα οστά αυτῶν ζώντων δια πελέκης ἡ σφύρας συνετρίπτεν ο ἴδιος ο Κεχαγιάμπεης.

Εκ Μεγαλουπόλεως απέστειλεν εις Μεσσηνίαν ο Κεχαγιάμπεης αρκετούς Τούρκους στρατιώτας μετά οβελῶν και πελέκων εἵτινες σταθμεύσαντες εν τῷ χωρίῳ Σκάλα της Οιχιαλίας και Καμαρίῳ της Θουρίας κατεδίωκαν τους Κλέπτας και τους ακολουθούοντας αυτούς.

Και ὅσους μεν συνελάμβανον ζώντας ανεσκόλπιζον ἡ τα οστά αυτῶν συνέτριβον δια τῶν πελέκεων πλείστοι προέδοσαν αυτούς οἵτινες τοιαύτην φρικτάς τυραννίας υφιστάμενοοι μετήλασον τον βίον αλλά πλησίον τῶν ενόχων τοιούτον θάνατον και πλείστοι αθῶοι υπέστησαν. Οι συγγενεῖς του Θ. Κολοκοτρώνη επιθυμούντες να διαφύγωσι τήν μήνιν της Τουρκικῆς Τυραννίας, μετέβαλλον το εαυτῶν ὄνομα και ονομάζοντο άλλως, οἷον α Αντῶνιος ονομάζετο Αντῶνόπουλος ο Μάρκος Μαρκόπουλος.

Μετά τας αυτάς τερατῶδεις πράξεις του Κεχαγιάμπεη κατά τῶν κλεπτῶν θεωρουμένων Ελλήνων επήλθεν τάξις τις εν Πελοποννήσῳ. Αλλ' εν τη τάξει ανεπτύσσετο η επιθυμία τῶν Ελλήνων μετά ταχύτητος υπέρ της ελευθερίας εαυτούς περί ἡ δέν εμερίμνουں πλέον οι προύχοντες, οἵτινες εσκέπτοντο πῶς περοσότεροι να αναφαίνωνται

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

πλησίον της Τουρκικής Τυραννίας και πώς δια της τοιαύτης αφοσιώσεως να τυγχανψι της ασφαλείας και της εαυτῶν ησυχίας επ' άπηρον και πλούσιοι από πενήτων να γίνωνται.

Και ὄντως δια της τοιαύτης πολιτείας τῶν, πλησίον της Οθωμανικής εξουσίας κατόρθωσαν οι προύχοντες εκείνοι να καταστήσωσιν ιδιοκτησίαν τῶν πλείστα χωρία τῶν ομοφύλων τῶν, οὐς δουλοπαροίκους κατέστησαν. Ουδείς τῶν αρχόντῶν εκείνων εἶχεν ἰδίαν περιουσίαν ο Μπενάκης, οἷος πένοντας ἀλλ' εὐφυής, καταφυγών εν Καλάμαις δια της προς τους Τούρκους αφοσιώσιν του κατέστη πλούσιος. Τη αὐτή δε τακτική ἀκολουθήσαντες οι εν Πάτραις, οι εν Γορτυνία, οι εν Καλαβρύτοις και ἀλλαχού της Ελλάδος κατέστησαν ἀπό πενήτων πλούσιοι και οὐδόλως ἐμερίμων υπέρ της ἀπελευθερώσεως τῶν δούλων ἀδελφῶν.

Ἡ διαγωγή τῶν αρχόντῶν τούτῶν και η σπουδή της Οθωμανικής Τυραννίας υπέρ της κατοχῆς ἢ ἐξαλείψεως μάλλον του ἐγωῖσμου του Ἑλληνοσ ἐνέπνυσαν εις τας ψυχὰς τῶν ἀγνῶν Ἑλλήνων τήν δια καταλ' ἄλλου ἐνεργείας ἀποτίναξιν του τυραννικοῦ ζυγοῦ και μάλιστα μετὰ τους οι κατῶτέρω ἐξιστορήθησαν ἐπαναστατικὰς πράξεις και μετὰ τήν κατά το 1808 καταστροφῆν του Βλαχάβα και κατάπανσιν μερικῶν ταραχῶν κατά της Πύλης οι Ἑλληνες ἤρξαντο να σκέπτονται τίνι τρόπῳ ἠδύνατον να σωθῶσιν.

Ὁ Νικήτας Φλέσσας ὅστις πολλά υποστάς ἐπορεύθη εις Ζάκυνθον τῷ 1805, ὡς ἐμφαίνεται εν τῷ ἐφεξῆς πιστοποιητικῷ ὅπερ προ της ἀναχωρήσεώς του ἔλαβεν.

Ἡ ταπεινότης ἡμῶν δια του παρόντος συστατικῷ γράμματος δηλοποιεῖ και τοις πάσι διαβεβαιούται ὅτι ο το παρόν μας ἐπιφέρων Καπετάν Νικήτας Φλέσσας υπάρχει εκ της υμετέρας ἐπαρχίας της πάλαι ποτέ ονομαζομένης Χριστιανουπόλεως τα νυν δε ἐπιλεγομένης Λεονταρίου και εκ της κωμοπόλεως Πολιανῆς.

Ἐρευνισάμενοι δε ἀκριβῶς περὶ αὐτοῦ και της γενεαρχίας αὐτοῦ ἐπληροφορήθημεν ὅτι αὐτός και οι πρόγονοι αὐτοῦ ἦσαν ἀνέκαθεν εκ τῶν ἐπισημοτάτῶν και περιφανῶν της ἐπαρχίας Λεονταρίου, οἵτινες και πατρίδος αὐτῶν προστατεύσαντες τοις συμπολίταις πάντα ἐπωφελεῖς ἀνεδείχθησαν, ἀλλά και αὐτός ἤδη μιμητῆς τῶν προγόνων αὐτοῦ ἀνεφάνη.

Δια το παρόν ἡμέτερον συστατικόν Γράμμα ἀπεδώκαμεν αὐτῷ υπογεγραμμένον και ἐσφραγισμένον παρ' ἡμῶν, εις πίστῶσιν της ἀληθείας, συνεπιβεβαιούντων και τῶν της πόλεως ταύτης ἡμετέρων κληρικῶν και προκριτῶν, ἐτέρων προεστῶν και δημογερόντῶν της πόλεως Λεονταρίου.

1803 Ἀπριλίου 21, Λεοντάριον

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Λεονταρίου

Γεραμανός

Βενέδικτος καθηγούμενος τῆς Μονῆς του Ἀγίου Νικολάου Χοντάλου Σεραφεῖμ
καθηγούμενος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Μπούρα⁴, Ἀρχιμανδρίτης Ἀμβρόσιος μαρτυρῶ,

⁴ Μονή Μπούρα Λεονταρίου

Πέτρος Σολομών, προεστώς Λεονταρίου μαρτυρῶ, Νικήτας Καραηλιόπουλος μαρτυρῶ,
Ἀναστάσιος Ηλιόπουλος μάρτυς.

Κατά το έτος 1808 ενεργεία, ως θετικῶς ελέγετο ἀό του Ιωάννου Καποδίστρια συνέστη ἐν Αθήναις ἡ Φιλόμουσος εταιρεία ἢ σκοπούσα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας δια συατάσεως ἑλληνικῶν σχολείων καὶ εἰς τὴν διάσωσιν τῶν ἀπὸ του χρόνου καὶ τῆς βαρβάρου κυβερνήσεως φθηρομένων ἀρχαιοτήτων.

Ο Ιωάννης Καποδίστριας διαμένων τότε ὡς γνωστόν, παρὰ τῆς Ρωσικῆς αὐλῆς, ἐπίστευσεν ὅτι ἡδύνατο δια τῆς ενεργείας τῆς Ἐταιρίας ταύτης νὰ τύχη τῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας καὶ δια ταύτης τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος, μὴ δυνηθεῖς νὰ μάθῃ ὅτι ἐπὶ πέντε ἔτη παρετείνετο ἡ κατάστασις ἐκείνη τῶν ἐλλήνων, δέν ἐδύνατο νὰ υπάρξῃ Ἑλλην Χριστιανός διότι οἱ Τούρκοι ἐνεκα τῶν προηγουμένων Ἑλληνικῶν ἀποπειρῶν κατὰ τῆς

Ἡ μονὴ Μπούρα βρῖσκεται κοντὰ στο χωριὸ Λεοντάρει (6 χιλ), δίπλα ἀπὸ τον ἀμαξιτὸ δρόμο Λεονταρίου-Σπάρτης. Εἶναι κτισμένη σε κατάφυτο λόφο, 4 χιλ. ἀπὸ το χωριὸ Φαλαισία καὶ εἶναι ἀφιερωμένη στην Κοίμησι τῆς Θεοτόκου. Ἀν καὶ δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ ἀκριβὴς χρονολογία κατασκευῆς τῆς μονῆς, πιθανολογεῖται ὅτι χτίστηκε στα μέσα του 12ου αἰῶνα. Ἀπὸ τότε ἦταν ἀνδρική μονή. Τα προεπαναστατικά χρόνια, ὅπως καὶ τὴν περίοδο τῆς ἐπανάστασης του 21 υπήρξε λίκνο του ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση. Ο "Πύργος", ἕνα κτίσμα τῆς Μονῆς ὕψους 10 μέτρων, ἀποτελεῖ με τὶς πολεμίστρες του μαρτυρία τῆς ἀντίστασης τῶν μοναχῶν κατὰ τῶν Τούρκων.

Στὴν ἐπανάστασι του 1770 ἡ μονὴ λεηλατήθηκε ἀπὸ Τουρκαλβανούς οἱ ὁποῖοι σκότῳσαν ὅλους τοὺς μοναχοὺς καὶ κατέστρεψαν τὶς τοιχογραφίες. Ἀργότερα, κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῆς Ἰμπραήμ, οἱ μοναχοὶ πρόβαλαν γενναία ἀντίστασι κατὰ τῶν Τουρκοαἰγυπτίων, μέχρι που σκοτῳθηκαν ὅλοι.

Το 1932 ἡ Μονὴ προσαρτήθηκε στὴ Μονὴ του Τιμίου Προδρόμου καὶ ἐκλείσει. Το 1934 ξανάνοιξε με λίγες μοναχές που ἦλθαν ἀπὸ τὴν κοντινὴ Μονὴ Ἀμπελακίου. Το 1952 ἡ περιουσία τῆς παραχωρήθηκε στους ἀκτῆμονες τῆς Φαλαισίας καὶ ἀπὸ τότε ἀρχίζει παρακμᾶζει. Το 1984 ἐγκαταστάθηκε μιὰ ομάδα ἀπὸ μοναχές οἱ ὁποῖες σε διάστημα 15 χρόνων συντήρησαν καὶ ἀναμόρφωσαν τὴ Μονή, ἀναπαλαιώνοντας τὰ παλια τῆς κτίσματα καὶ δημιουργώντας νέα φροντισμένα κτίσματα. Ἀνάμεσα στα τελευταία εἶναι ἡ ὡραία ἐκκλησία του Ἀγίου Ἀλεξίου, οἱ Ναοὶ τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων, Ραφαήλ, Νικολάου καὶ Εἰρήνης καὶ το διώροφο κτήριο που στεγάζει τὰ κελιά, διάφορα ἐργαστήρια, τὴ βιβλιοθήκη καὶ ἄλλους χώρους.

Ἡ Μονὴ εορτάζει στὶς 23 Ἀυγούστου.

τυραννίας του Σουλτάνου, καταστάντες φανατικώτεροι κατασκόπευον το κίνημα τῶν Χριστιανῶν και πάσαν πρόοδον αὐτῶν παρεκόλιον.

Τῶν μελλῶν τῆς Φιλομούσου εταιρίας τα μὲν ἔφερον Χαλκούν τα δε αργυρῶν δακτυλίδιον, προς διάκρησίν τῆς παρὰ τῆ εταιρία και τῆς θέσεως ἐκάστου. Κατὰ το ἔτος 1815 μεταβαίνων ἐκ Μεσσηνίας εἰς Κυδωνίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὁ Γρηγόριος Φλέσσας, ἐγνώρισεν διελθῶν τῶν Ἀθηνῶν, μέλη και τῆς Φιλομούσου Ἐταιρίας, ὧν τῆ προτροπῇ γενόμενος μέλος τῆς Ἐταιρίας ταύτης μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ὡς ὁ ἴδιος ὠμολόγησεν ἐπορεύθη εἰς Κυδωνίας (Αἶβαλή) και ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ Ἑλληνικῇ σχολῇ ἤκουσεν ἐπὶ ἕξ μῆνας μαθήματα. Ἐκεῖθεν ἐπανήλθεν εἰς Μεσσηνίαν ἐνθά διέμενεν προφυλατῶμενος ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῶν Ὀθωμανῶν, οἵτινες ἐμίσουν τὸν Φλέσσαν, διότι μαθητῆς ὧν ἐν τῇ Δημητσάνῃ σχολῇ ἐδημοσίευσεν σάτυραν κατὰ τῶν Ὀθωμανικῆς δυναστείας, ἐ ἧ ὡς υπογραφὴν ἔθετο τὴν «φῶς Καλάμιος, τοῦνομα Γρηγόρης».

Ὁ Γρηγόριος Φλέσσας κατήγετο ἐκ τῆς σημαντικωτέρας οἰκογενείας τῆς Μεσσηνίας τῶν Φλεσσαίων, ἠτις καθ' ὅλας τὰς Ἐθνικὰς περιπετείας προεκινδύνευσεν ὑπὲρ Πατρίδος. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὠνομάζετο δημήτριος και ὁ πάππος Γεώργιος. Ὁ Γεώργιος ἔσχεν ἀδελφούς Κωνσταντίνον, Παναγιώτην, Χριστόδουλον, Νικόλαον ὧν ὁ Κωνσταντίνος και Παναγιώτης ὑπῆρξαν προεστῶτες.

Ἡ δε μήτηρ τοῦ Γρηγορίου Φλέσσα ὠνομάζετο Κωνσταντίνα και ἐξ αὐτῆς ἐγέννησεν ὁ Δημήτριος τὸν Ἠλίαν Φλέσσαν, Νικήταν Φλέσσαν, Γρηγόριον Φλέσσαν, Παναγιώτην φλέσσαν, Κωνσταντίνον Φλέσσαν και μίαν θυγατέρα ὠνομαζομένην Μαρουδὴν.

Ὁ Δημήτριος Φλέσσας ἔσχεν και εταίραν σύζυγον ἐν πρώτῳ γάμῳ ἠτις ὠνομάζετο Θεοδώρα ἐξ' ἧς ἐγέννησεν τὸν Ἀθανάσιον, τὸν Ἰωάννην και ἐτέρους τινὰς ὧν τα ὠνόματα δὲν περιῆλθον εἰς γνῶσιν ἡμῶν. Ἐκ τούτων δὲ ἀπάντων πρό τῆς ἐπαναστάσεως και κατὰ τὴν ἐπανάστασιν διεκρίθησαν οἱ ἀδελφοὶ Ἠλίας, Νικήτας, Γρηγόριος, Κωνσταντίνος και Ἰωάννης και οἱ τοῦ Ἀθανασίου Λεωνίδα και Δημήτριος. Ἐπόσης και ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Φλέσσα Χριστόδουλος και οἱ τοῦ Παναγιώτου Νικήτας, Κωνσταντίνος, Νικόλαος, Ἰωάννης και Δημήτριος.

Καταδιωκόμενος ὁ Γρηγόριος Φλέσσας ἐπὶ τῇ δημοσιεύσει τῆς μνημονευθείσης σατύρας και ἐπὶ τῇ διαζεύξει τῆς ἐξαδέλφῆς τοῦ ἀπὸ τὸν Ν. Ζέρβα υβρίσαντος τὸν ἀδελφόν αὐτῆς Ἀναγνώστην Φλέσσαν, κατέφυγεν εἰς τὴν μονὴν ρεκίτσης τῆς κειμένης ἐπὶ τοῦ Ταυγέτου, κατὰ τα μεθόρια ἀρκαδίας και Λακωνίας.

Ἐν τῇ Μονῇ Ρεκίτσης διέμενεν ὁ Γρηγόριος Φλέσσας, ἐπληροφορήθη ὅτι τὰς περὶ τὴν Μονὴν γαίας κατὰλαβαν αὐθαίρετῶς ὁ ἐν Λεονταρίῳ πλουσιώτατος Χουσεῖν Ἀγάς, ὁ ἐπονομαζόμενος Σερτάρης. Ὁ Φλέσσας ἐπὶ τῇ πληροφορίᾳ ταύτῃ ὀργιστεῖς εἶπεν προς τοὺς Μοναχοὺς τῆς Μονῆς, μαρτυρεῖται ἐάν ἐξετασθῆτε ὅσα σας εἶπω. Τοτ' ἔστιν ὅτι οἱ προκάτοχοι εἶχον θέσει σημεῖα κατὰ τὴν περιφέρειαν τῆς Μονῆς. Τῶν Μοναχῶν καταφατικῶς ἀποκρινιμένων ὁ Φλέσσας προέτρεψεν να θέσωσιν ὑπὸ τὴν γῆν ἀνθρακα ἀνά

τήν περιφέρειαν τῶν κτημάτων της Μονῆς κατά τήν πρώτην Σεπτεμβρίου του 1814. Τήν συμβουλήν του Γρηγορίου Φλέσσα αποδεξάμενοι οι Μοναχοί κατέβαλαν τους άνθρακας υπό τήν γήν έν μέτρον. Κατά τον Μαΐον του 1815 ο Χουσεΐν Αγάς επορεύθη εις Ρεκίτσαν προς θερισμόν φαρβῆς ἀλλ'οί μοναχοί τῇ προτροπῇ τοῦ Φλέσσα εκώλισαν τον θερισμόν ισχυρισθέντες ὅτι τα κτήματα ἀνήκουν εις τήν Μονήν.

Ο Χουσεΐν Αγάς οργισθείς ἐπί τῇ τόλμῃ τῶν μοναχῶν, οὐς και πολιταί τινές ενεθάρρουναν ἐπέστρεψεν εις Λεοντάριον και τεθῆς ἐπί καφαλῆς εκατόν περίπου οπλοφόρων, ἐπανήλθεν εις Ρεκίτσαν ὅπως δια της βίας θερίση τα γεννήματα. Ο Γρηγόριος Φλέσσας γνωρίζων τον χαρακτήρα του Χουσεΐν Αγά, ἐκάλεσεν εις Ρεκίτσαν τους ἀδελφούς αὐτοῦ Ηλίαν και Νικήταν, Π. Κλοβον και τον Π. Κεφάλαν ἐπι κεφαλαις τεσσαράκοντα ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν οἵτινες οχυροθέντες ἐν τῇ Μονῇ, ἀνέστησαν.

Ο Χουσεΐν Αγάς κατανοήσας ὅτι δια της βίας δέν ἡδύνατο να καταλάβῃ τα κτήματα της Μονῆς, ἐπέστρεψεν αὐθις εις Λεοντάριον και ἐκεῖθεν επορευθη εις Τρίπολιν ὅπως δια ψευδῶν παραστάσεων ἐπιζητήσῃ παρά του Πασσά μείζονα στρατιωτικὴν δύναμιν. Ο Φλέσσας τήν ἐπιούσαν ἐνέργειαν του Χουσεΐν Αγά κα ἐξηγήσας προς τήν ἀρμοδίαν ἀρχήν τα ἐπί τῶν κτημάτων δίκαια της Μονῆς, κατόρθωσε να ἀνατεθῇ ἡ ὑπόθεσις αὐτῇ τῷ Κατῇ της Τριπόλεως.

Ἐπιστραφῶν επορεύθη ο Παπαφλέσσας και εις Σπάρτην και ἐκεῖ ἐνήργεισε τα δέοντα. Ο Χουσεΐν Αγάς μαθῶν το τοιοῦτον μέτρον της διοικήσεως και συναντήσας κατά τήν ἐπάνοδον ἐκ Τριπόλεως εις Λεοντάρι τον ηγούμενον και Φλέσσαν ἠπείλησεν αὐτούς, ἀλλ'ο Φλέσσας εις τὰς ἀπειλάς ἀπήντησεν ὅτι ἔχουσιν ἀνώτερον αὐθέντην ἀπό τον ἰδικόν του, μεθ' ὃ ἀπεχώρησαν.

Οι κατήδες της Τριπόλεως και Σπάρτης μεταβόντες εις Ρεκίτσαν και ἐνεργήσαντες τήν ἐξέτασιν τῶν μαρτύρων και ἀνασκαφῶν ἐπί τῶν μερῶν, καθ' ἃ εἶχον κατατεθῆ δῆθεν ὑπό τῶν προκατόχων μαναχῶν τὰ σημεῖα τῶν συνόρων, τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων, ἀπεκάλησαν αὐτά και ἐδικαίωσαν τήν Μονήν.

Ἐκτοτε ὑπέπεσεν εις τήν οργήν του Χουσεΐν Αγά ο Φλέσσας, καταδιωκόμενος ἐκ παντός τρόπου κατέφυγεν εις τήν ἄνω τῶν Καλαμῶν κειμένην Μονήν της Βελανιδιάς, ἐνδυθείς περιβολήν μοναχικήν. Ο Χουσεΐμ Αγάς βαρέως φέρων τήν ἀπώλειαν τῶν κτημάτων και ἐπιδιώκων ἐκδίκησιν κατά του Φλέσσα, συνεννοηθείς μετὰ του τότε διατρίβοντος Ἀρχιεπισκόπου Μονεμβασίας Χρυσάνθου Παγώνη, δυσηρεστημένου και αὐτοῦ κατά του Φλέσσα, ἀνεκοίνωσεν προς τας Τουρκικὰς Ἀρχὰς ὅτι συντάκτης της σάτυρας περί ἧς εἶρητε, ὑπῆρξεν αὐτός ο Φλέσσας, ὅστις και διαζύγιον παράνομον προεκάλεσεν ὡς ἐκ τούτου ἡ Κεντρικὴ Διοίκησις ἐξαπέστειλεν εις Πολιανήν της Ἀμφείας κατά τήν 25^{ην} Οκτωβρίου του 1815 εἴκοσι πέντε ἰππεῖς προς σύληψιν του Φλέσσα.

Οι ιππείς μεταβόντες εις το χωρίον Άγριλον της Αμφείας κατέλυσαν εις τήν εν αυτώ Χημερινήν οικίαν του αδελφού αυτού Ηλία Φλέσσα, πληροφορηθέντες ὅτι ἐν αὐτῇ ευρίσκετο, ἀλλ' ευτυχώς τήν ἡμέραν ἐκείνην ευρίσκετο ἐν τῇ οἰκίᾳ του θείου του Χριστόδουλου Φλέσσα.

Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτο βροχερή και οι ιππείς πολλά υποστάντες δέν ἐνήργησαν ἐν τῷ χωρίῳ ἐρευναν. Ἐν τῇ οἰκίᾳ του Ηλία Φλέσσα ἦσαν ο Ηλίας Φλέσσας και Κωνσταντίνος Φλέσσας ἄρτι ἐκ Σμύρνης ἐπανελθόν. Οὔτοι ἐννοήσαντες, ὅτι περὶ του αδελφού τῶν ἐπρόκειτο, περιποιήθησαν τους στρατιώτας Τούρκους, παρέχοντας αυτοῖς ἀναψυχὴν και τροφήν και συγχρόνως εἰδοποίησαν τον αδελφόν τῶν περὶ της ἐλεύσεως τῶν στρατιωτῶν.

Μετά το γεύμα οι Τούρκοι στρατιώται, μη πιστεύοντες ὅτι οι ἐν τῇ οἰκίᾳ γνωρίζουσιν τήν Τουρκικὴν γλῶσσαν, μετά τήν ἐρώτησιν «πού ευρίσκεται ο μοναχός Φλέσσας;» και μετά τήν ἀν τῇ οἰκίᾳ διαβεβαίωσιν, ὅτι προ δύο ἡμερῶν ἐπορεύθη εις Καλάμας εἶπον Τουρκιστί προς ἀλλήλους, πού να τρέχωμεν εις εὔρεσιν του μοναχού, ἀλλά ἄς ἕναν τούτῶν τήν κεφαλὴν και ἐπανερχόμενοι εις Τρίπολιν διαβεβαιούμεν ὅτι υποδείξει τον γνωρισάντων τον Φλέσσαν προέβημεν εις τήν ἀποκεφάλισιν αὐτοῦ, ἐξ οὐ ἐξάγεται ὅτι οι στρατιώται ἐντολήν ἔλαβον να κομίσωσιν τήν κεφαλὴν του Φλέσσα, εις Τρίπολιν.

Ο Κωνσταντίνος ἀδελφός του ζητουμένου Φλέσσα, διαμένων ἐν Σμύρνη ἐπὶ πολὺ ἐγνώριζεν τήν Τουρκικὴν γλῶσσαν και ἀντιληφθεὶς τῶν ἐκφράσεων τῶν Τούρκων ἐξήλθεν της οἰκίας και καλέσας πάραυτα τον αδελφόν του Ηλίαν ἀνεκοίνωσεν αὐτῷ τὰς σκέψεις τῶν τούρκων. Ὅτε ἐπιτηδεῖως λαβόντες τὰ ὄπλα και δύο ἄλλους ἐπορεύθησαν εις τήν οἰκίαν του Χριστόδουλου Φλέσσα ἐν ἣ ευρίσκετο ο Γρηγόριος και ἀνεκοίνωσαν αὐτῷ τὰ διατρέχοντα φοβούμενοι δε προδοσίαν ἀπήλθον της οἰκίας δρομαίως καίτοι ἔβρεχε.

Ἀμα διήλθον τον ρέοντα παρὰ το χωρίον Άγριλον χεῖμαρρον εἶδον πορευομένους ἐν σπουδῇ τους Τούρκους κατόπιν αὐτῶν. Ὅτε οι ιππείς Τούρκοι ἐπλησίασαν τον χεῖμαρρον, ὅστις εἶχεν πλημμυρίσει, ἡ διάβασις αὐτοῦ ἦτο ἀδύνατος. Οι περὶ τον Γρηγόριον Φλέσσαν ἐσπευσμένως κατέλαβον τήν ολίγων πέραν της ὄχθης του χεῖμαρρου κημένην ἀσβεστικάμινον και ἀνέμενον τους Τούρκους ιππείς, ἀλλ' οὔτοι δέν ἐτόλμησαν να διαβῶσιν τον χεῖμαρρον πλημμυρίσαντα και ἀν ἐτόλμων ἐπνίγοντο.

Οι Τούρκοι μη δυνηθέντες να διέλθωσιν τον χεῖμαρρον αὐτόθεν ἐπυροβόλουν ἀνευ αποτελέσματος ἐν τῇ καμίνει. Ο Γρηγόριος Φλέσσας ἐξελθόν αὐτῆς με μεγάλη τῆ φωνῆ ἔλεγε «βρέ μουρτάται, υπάγεται προς τον σκύλον τον αὐθέντην σας και εἶπατε αὐτῷ, ὅτι ἀναχωρῶ και ἐλπίζω εις τον Θεόν να ἐπανεέλθω Πασσάς, και τότε θά τον διδάξω τήν δικαιοσύνην» και μετά ταῦτα ἐπορεύθη μετά τῶν συνοδευόντων αὐτόν εις Γαρδίκιον. (Το δε Γαρδίκιον και Άγριλος ἦσαν χημεριναὶ συνοικίαι τῶν κατοίκων της Κωμοπόλεως Πολιανῆς, πατρίδα τῶν Φλεσσαίων)

Ἐκ Γαρδικίου μετά δύο ἡμέρας, ἀφού ο Παπαφλέσσας ἐφοδιάσθη καλῶς, ἐπορεύθη εις Ἀλμυρον και ἐκείθεν ἐπιβάς πλοιαρίου, ἐπέπλευσεν εις Ζάκυνθον, ἐνθά λαβὼν παρὰ τῶν διαφόρων συστατικὰς ἐπιστολάς ἀπέπλευσεν εις Κωνσταντινούπολιν.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΕ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Εν Κωνσταντινουπόλει ο Γρηγόριος Φλέσσας εφρόντισεν να εύρη αλληλοδιδάσκαλον παρ' ᾧ ανεπιστεύθη τους μετ' ολίγων εις Κωνσταντινούπολιν πορευθέντες ανεψιούς του, εξαδέλφων Δημήτριον, Γεώργιον, Ιωάννην, Ηλίαν Φλέσσαν, Λεωνίδα Αθάνασιου Φλέσσα και Π. Φλέσσαν, παρ' αὐτῶ δε ἐδιδάσκετο και αὐτός δημηγορίας και Θουκιδίδη.

Μετά τήν οὐτῶ διαρρίθμησιν τῶν οικιακῶν του ἐπεζήτησεν ο Παπαφλέσσας τήν γνωρημίαν του Μητροπολίτου Δέρκων (Δέρκου Θράκης) Γρηγορίου, τον εκ Ζουπάτης τῶν Πατρῶν καταγόμενον, ὄν γνωρίσας ἐφείλωσεν τήν εὐνοιά του και τήν υπόληψιν, συνεχῶς καλούμενος υπ' αὐτοῦ εις γεύμα.

Μετά τῶν ανεψιῶν του μετέβησαν εις Κωνσταντινούπολιν και οι Ηγούμενοι τῶν μονῶν Μαρδακίου και Προφήτη Ηλιού τῶν Καλαμών, Νικηφόρος Πράτης και Κύρηλλος Δούβας, οἵτινες μη παρουσιασθέντες ἐνώπιον του τότε Πατριάρχου Κυρίλλου συσκευάμενοι μετά του Παπαφλέσσα ὅστις καλέσας τήν σύνοδον ἐξέδωσαν το παρά πόδας ἀφοριστικόν.

Κύριλλος⁵ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης Οικουμενικός Πατριάρχης.

---

⁵ Οἱ Τοῦρκοι **στην Ἀδριανούπολη, σφάζουν** τὸν πρῶην **Οικουμενικὸ Πατριάρχην Κύριλλο** και **πετάνε** τὸ σῶμα του **στον Ἔβρο**. 17 Ἀπριλίου 1821: Οἱ Ὄθωμανοὶ **ἀπαγχονίζουν** **στην Ἀδριανούπολη** τὸν πρῶην **Οικουμενικὸ Πατριάρχην Κύριλλο** και ἄλλους κληρικοὺς και λαϊκοὺς. Τὴν ἴδια **ἡμέρα σφάζουν** 25 Ἕλληνας **στον Αἶνο** τῆς Θράκης.

Ὁ Κύριλλος (κατὰ κόσμον Κωνσταντῖνος **Σερπεντζόγλου**) **ἦταν** Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης **Κωνσταντινουπόλεως** μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1813 και 1818.

Γεννήθηκε τὸ 1769 **στην Ἀδριανούπολη**, ὅπου **τελείωσε** και τὸ **σχολεῖο**. **Ἦταν** εὐφυῆς και καλὸς μαθητῆς. Τέθηκε ὑπὸ τὴν **προστασία** του τοπικοῦ Μητροπολίτη (και μετέπειτα Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου) **Καλλίνικου**, ὁ ὁποῖος τὸν **χειροτόνησε διάκονο** τὸ 1791 και τὸν προσέλαβε ὡς γραμματέα. Τὸ 1801, ὅταν ὁ Κύριλλος ἐξελέγη Πατριάρχης, τὸν **ὀρίσε** μέγα **ἀρχιδιάκονο** του Πατριαρχείου. Ἀπὸ τῆ **θέση ἐκείνη ἀσχολήθηκε** ἰδιαίτερα με τὴν **ἀναδιοργάνωση** τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς, ἡ **ὁποία** τότε **μεταφέρθηκε στο Κουρούτσεμε**.

Τὸ **Σεπτέμβριο** του 1803 ἐξελέγη Μητροπολίτης Ἰκονίου, **θέση στην ὁποία** παρέμεινε **για** ἑπτὰ χρόνια. Ἐκεῖ ἀνέπτυξε **ἰδιαίτερη** δραστηριότητα **για** τὴν **ἰδρυση** σχολείων, τὴν **ἐνίσχυση** ἀπόρων μαθητῶν, τὴ **διανομή** βιβλίων και τὴ **γενικότερη** καλλιέργεια τῶν γραμμάτων. Τὸ 1810 μετατέθηκε στὴ **Μητρόπολη Ἀδριανουπόλεως**. **Στις 4 Μαρτίου** 1813, μετὰ τὴν **παραίτηση** του Πατριάρχου **Τερεμία Δ Τερεμία**, ἐξελέγη Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ὡς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, πέραν του **ἰδιαίτερου** ἐνδιαφέροντος **ποῦ** ἔδειξε **για** τὴν **ἀνάπτυξη** τῆς παιδείας, ἰδρυσε **μουσικὴ σχολή**, **ἀναδιοργάνωσε** τὸ **νοσοκομεῖο** του Γένους και **ἐξέδωσε** πολλὰ **βιβλία**, κυρίως θρησκευτικά. **Διόρθωσε** τὰ οικονομικά του Πατριαρχείου και **ξαναλειτούργησε** τὸ **πατριαρχικὸ τυπογραφεῖο** και τὴ **Μεγάλη** του Γένους Σχολή. Εικάζεται ὅτι υπῆρξε σύμβουλος τῆς Φιλικῆς Εταιρίας. Εικάζεται ἐπίσης ὅτι ο Σουλτάνος Μαχμούτ Β' τον ἀνάγκασε να παραιτηθεῖ, πράγμα το ὁποῖο ἐγένε στις 13 Δεκεμβρίου 1818.

Μετά τὴν παραίτησή του ἀποσύρθηκε **στην Ἀδριανούπολη**. Ὄταν ξέσπασε ἡ Επανάσταση του 1821, το

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΕ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ιερώτατοι Μητροπολίται ότε Μονεμβασίας και Λακεδαίμονος υπέρτατοι έξαρχοι πάσης Πελοποννήσου, αγαπητοί αδελφοί και συλλειτουργοί και εντιμότατοι κληρικοί, ευλαβέστατοι ιερείς και τίμιοι προεστῶτες και χρήσιμοι γέροντες και λοιποί πρόκριτοι ευλογημένοι Χριστιανοί τῶν ειρημένων αυτῶν τῶν δύο επαρχιών. Χάρις εἴη ημῶν άπασι και ειρήνη παρά του Θεού. Φύσιν πονηράν μεταβαλεῖν ού ράδιον έφησε τις τῶν έξω σοφῶν, ημεῖς δ' αν ζήσωμεν ότι και αδύνατον.

Η γαρ κατά τε επιζήσαντες τοις απαιδευτοῖς και αναγῶγοις ψυχαις διασπάλλακτοι γενομένη και δισέκαμπτη τη χρονία συνηθεία και εις δευτέραν αιονεί μεταβάλλεται φύσιν. Και εσωφρόντιστοι λοιπόν οι τοιούτῶν κακία νοσήσαντες υλοναμούσι τοις έργοις τοις ακάρπου του σκοτους και καταστούν τοιούτῶν επεκτείνεται η της πνευματικής εκδικήσεως οξίνη και ριζηδόν τούτους εκτέμνουσα και τας παραφυάδας τῶν ολεθριῶν μηχανημάτων αυτῶν συνεκτέμνει, εἶδε κατά παρεχώρησιν Θεού και εκ του ιερατικού καταλόγου οι τοιούτοι τοίχοσιν όντες προχειροτέρα τότε ή εκ τῶν ιερῶν κανόνων παιδείαν, και ή παντελής της ιεροσύνηνης τούτῶν καθάρσις, ότι γε μετά μείζων ή παρ' αυτου βλάβη τῶ Χριστονύμω πλώματι.

Επειδή τοιγαρουν επάθοιμεν ότι ότε Κακονικηφόρος και Κακοκύριλλος, ο μέν εν τη Ιερά μονή της κοιμήσεως της υπεραγίας Θεοτόκου Μαρδάκη επιλεγομένη, ό δε εν τη του Προφήτη Ηλιού κατά Καλαμάταν κειμένην ως μη όφειλον ηγουμενεύσαντες εκ πρώτης αρχής φύσει όντας διεστραμένοι, βάρβαροι τε και απαιδευτοι, και συκοφάντες οργείς, εις απώλειαν κατηρτισμένοι κατήνάλωσαν και διέυθειραν εξ' ολοκλήρου τά ειρημένα ιερά Μοναστήρια, αλλά και έργα τολμώντας ούκ έπαυσαν οι παγκάκιστοι ού μόνον τῶ ιερώ χαρακτήρι ανοίκειας αλλά και του Χριστιανικού επαγγέλματος ξένα και αλλότρια δι' όλου έπαφθωλμιόντες τε τη ειρινική και θεοφιλείσιον διαγωγή τῶν αυτόθι ευλογημένων Χριστιανῶν.

Και εις διχονοίας αυτους και αλληλομαχίας εγκαταστῶντες και τάυτα συνεχῶς εναρραπίζοντες τους ιοβόλους και σατανικούς αυτῶν διδάγμασί τε και υποδείγμασι, βίον τε τον ανειμένον βιούντες και τροφής σχολάζοντες και ηδονής και ρυπαρίας, και όλως όπισθενγεγενημένοι τῶν αθυμιῶν αυτῶν, ούτε τον Θεόν φαίνοντο φοβούμενοι ούτε ανθρωπους αιδούμενοι, αλλαίας τῶν ιερῶν αναίδων καταργούμενοι νόμον παίζοντες ενός

όνομά του συμπεριελήφθη στο διάταγμα του Σουλτάνου με το οποίο δινόταν η εντολή να εκτελεστούν περί τους 30 ιερωμένους και προύχοντες της Αδριανούπολης. Εκτελέστηκε δι' απαγχονισμού στην πύλη της Μητρόπολης και το σώμα του έμεινε κρεμασμένο τρεις ημέρες και κατόπιν ρίχτηκε στον ποταμό Έβρο. Αργότερα, το λείψανό του βρέθηκε από χωρικό και ετάφη. Ο τάφος του υπάρχει ακόμα μέχρι σήμερα σε αυλή σπιτιού στο χωριό Πύθιο, πλησίον του ποταμού Έβρου.

Αναγνωρίστηκε ως άγιος το 1993 από την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος και η μνήμη του τιμάται στις 18 Απριλίου ή μεταφέρεται την Κυριακή του Θωμά.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

εκάστου και χλεύων ηγούμενοι τα θεία πεφύρανται πάσαν κακίαν έν εαυτοίς συλλαβόντες και το ούκ έστι Θεός άρρενες ειπόντες εν τη καρδιά αυτών κατά παντός αγαθού φέροντας απονενοημένοι τά καλώς καθεστῶτα κακώς και παρανόμως μετακινείν και παραφέρειν εχθρούντας και αυτονόμως και αυτοκεφάλως ή μιάσμα ειπείν και κοκέφαλα διάγοντες και αππωλείας παράδειγμα κατέστησαν αυτούς του αυτόθι Χριστεπωνύμω συστήματι, τέως δε δι' αφοϋ διαρραγόντες τήν κεφαλήν εις τήν εοσφορικήν εμπεισόντες αλαζονίαν τά ανδραποδώδη ταύτα καθάρματα, κατεξανέστησαν και κατά της στερρότητος του γνησίου και νομίμου και κανονισμού άρχιερέως και εξαπατήσαντες τινάς τῶν αφελεστέρων, και φατρίαν συγκροτήσαντες, παράνομον ούτοι εγένοντο πρώταρχοι, εξαρτίνοντες επιβουλάς και ενέδρας κατά της αρχιεροσύνης σαν Ιουδαϊκή αγνωμοσύνη και αχαριστία.

Διά ταύτα ούν και τα τοιαύτα ανόσια βουλεύματα και όσα άλλα παραλείπομεν επί του παρόντος διά το και λέγειν αισχρόν και γράφων ηηδεις και βαρύτερον έγνωμεν καρά πάντα διακαιολόγον διχοτομούντες αυτούς τη ρομφαία του Πνεύματος και ως μέλη άχριστα και σεσηπότα έκ κοιλίας της αγιανούσης έν Χριστῶ Ιερατικής όλομέλειας και παραδούναί τῶ Σατανά, ίνα το πνεύμα σωθή κατά τον Απόστολον, αισχάτη δηλαδή ποινή και παντελεί της Ιεροσύνης καθάιρέσει καθυποβαλόντες αυτούς ή διά του δε του Εκκλησιαστικού ημών γράμματος.

Και διηγράφοντες τη χάριτι και εξουσία και πανσθεναρά δυνάμει του Παναγίου και τελεταρχικού πνεύματος αποφαινόμεθά συνοδικώς μετά του περι ημάς Ιερωτάτῶν αρχιερέων και υπερτίμων τῶν έν αγίῳ πνεύματι αγαπητῶν αδελφῶν ημών και συλλειτουργῶν, ίνα οι ειρμένος Κακονικηφόρος και Κακοκύριλλος ως τοιούτοι φαυλότατοι και μοχθηρότατοι αναφανέντες και εναγή και βέβηλα καταπράξαντες και δόλια και παράνομα μελετήσαντες και ρυπαρίασε και βδελυριάσας εαυτούς καταστίλαντες και τῶν ιερῶν νόμων και εκκλησιαστικῶν κανόνων παραβιάσας και ανεπάρκειαν και ιδιορρυθμίαν και ταραξίας και φατριαστές και κακόβουλοι και χαιρέκακοι και τέρατα εμψυχέα ωμότητος και αχαριστείας και έκ πάντῶν τούτῶν και άλλων αναθεματίζοντες αναξιους του ιερατεύειν τῶ υψίστῶ Θεῷ καταραμένοι υπάρχουσι πάσης ιερατικής ενέργειας και πράξεως και έκπτῶνται του ιερού καταλόγου και απόβλητοι τῶν ιερῶν περιβολῶν και τα απηλλοαγμένοι του όπερ αναξίως έλαβον βαθμού της ιεροσύνης και του οφφικίου της Ηγουμενίας απεξενώμενοι τῶν Ιερῶν Μοναστηρίων γεγυμνωμένοι της θείας χάριτος, ο μεν Νικήτας, ο δε Κωνσταντίνος μόνοι λεγόμενο και οι βάνουσοι και ιδιώται γνωριζόμενοι και μη τολμήσει συμφορά έπαθεν ή συλλειτουργίσει ή τήν εταιραν χείρα αυτῶν απεσπαθεί ή εις ιερό τι δδεξάσθαι και τιμήσαι ή εισόδημα Μοναστηριακό ή εκκλησιαστικό πολύ ή ολίγοι κύριοι ή τυχεροί αυτοίς παρασχείν, ως παντιευημέροις ή ύπερποιηείναι και βοηθηήσαι αυτοίς εμέσως ή αμέσως αφανώς ή φανερώς έν βάρει αργίας. Ασύγνωστου και αλύτου αφορισμού του από Θεού κυρίου Παντοκράτορος. Ούτῶ γενέσθαι και μη άλλως έξ αποφάσεως.

Έν μηνί Ιουνίῳ Ινδικτιώνος Α΄,

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ο Καισαρίας Μελέτιος, ο Εφέσου Κωνσταντίνος, Ηρακλείας Ανθιμος, ο Κυζίκου Κωνσταντίνος, ο Νικομιδείας Αθανάσιος, ο Δέρκων Γρηγόριος, ο Τυρνόβου Μακάριος.

Οὕτῳ κατὰ δυστυχίαν και ἤδη οἱ τῆς Εκκλησίας λειτουργοὶ εἰσηγήσει του Μονεμβασίας Χρυσάνθου, εχθροῦ του Παπαφλέσσα ὅταν και υποκρινόμενος αὐτῷ φιλίαν κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἐτι Καλαμῶν αναχωρήσεως του ἐβλαψαν και υπέρ του Γενναδίου, οὐ μόνον τὰ θρησκευτικὰ ἀλλὰ και τὰ πολιτικὰ του ἔθνος συμφέροντα, καίτοι ἐπὶ τῆς δουλείας αὐτοῦ και τῆς Επαναστάσεως ἐφέλησαν, εἰπέρ τινες και ἄλλοι.

Ο εἰρημένος Χρυσάνθος Παγώνης και ἐφέρετο κατὰ τῶν ἀνω Ἡγουμένων, διότι οὗτοι μετὰ τὴν σναχώρησιν του Παπαφλέσσα, συνώδευσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν τους επτὰ ἀδελφούς ανεψιούς αὐτοῦ, Δημήτριον, Γεώργιον, Λεωνίδα και Παναγιώτην, σπουδαίως δρᾶσαντες ἐπὶ τὴν Ἐπανάστασεως.

Ἡ ἐκ του σύνεγγης γνωριμία του Παπαφλέσσα μετὰ του Αγίου τῶν Δέρκων παρῶτρυνεν ἵνα ο Φλέσσας ἐξηγηθῆ τῷ Αγίῳ Μητροπολίτῃ Δέρκων τον σκοπὸν τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν μεταβάσεώς του και τὴν κατάστασιν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἑλλήνων και ὧν ἀντελήφθη ἐν Ἀθήναις και ἐν Κυδωνίαις και ὅτι ἐπὶ τέλους ἡ διαγωγή τῆς Τουρκικῆς τυραννίας, ἰδίως ἐν Πελοποννήσῳ κατέστη ἀνυπόφορος και ὅτι πρέπει τάχιστα να ληφθῶσιν ἔντονα μέτρα προς σωτηρίαν τῆς κινδυνευούσης Πατρίδος.

Ο Μητροπολίτης ἀκροασάμενος ἐπιμελῶς τον Φλέσσαν, προέτρεψεν αὐτόν ἵνα ἠσυχάσῃ και μετ' ολίγον σκεφθῆσοντα περὶ ὧσων τῷ ἐλάλησεν. Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἐν τῇ οἰκίᾳ του Μητροποίτου συνηντήθη ο Γρηγόρης Φλέσσας μετὰ τινος Βέη καλουμένου, ἀν δέν πλανώμεθᾶ, Σουφακιά, ἀνδρας ἐπισήμου και θείου του ἐν Κορίνθῳ Κιαμάλ Βέη, προς ὃν ο μοναχὸς ἐν Κορίνθῳ ὠμίλησε μετ' ἐπαίνων υπέρ του Κιαμάλ Βέη.

Ἐπὶ τῇ ἐκφράσει τᾶυτη ευχαριστηθεὶς ο θεὸς του Κιαμάλ Βέη, παρεκάλεσαν τον Γρηγόριον Φλέσσαν ἵνα ἴδῃ αὐτόν κατ' οἶκον. Ο Γρηγόριος Φλέσσας υπεσχέθη ἵνα ἐπισκευθῆ τον Σουφακιάν και μετὰ δύο ἡμέρας τῇ προτροπῇ του Μητροπολίτου ἐπισκέφθη αὐτόν ὅστις φιλοφρονέστατα ἐδέχθη τον Γρηγόριον Φλέσσαν και παρεκάλεσεν αὐτόν ἵνα τῷ ἐξηγηθῆ πῶς πολιτεύεται ο ἐν Κορίνθῳ ἀνεψιὸς του Κιαμάλ Βέη, και ἀν ο λαὸς εἶναι ευχαριστήνενος ἐξ' αὐτοῦ. Ο Γρηγόριος Φλέσσας ἐξυμνήσας λίαν δικαίως τας ἀρετὰς του Κιαμάλ Βέη ἀνέστη ἵνα ἀπέλθῃ τῆς οἰκίας, ἀλλ' ἀμέσως παρεκωλήθη ἵνα παραμείνῃ και τας χεῖρας αὐτοῦ κρατήσαντος, παρέστη ἐνώπιον πελώριος Τούρκος προς ὃν κατ' ἰδίαν ὠμίλησε και μετὰ ἕνα λεπτὸ τῆς ὥρας ἐπανήλθεν ο πεῶριος ἐκεῖνος Τούρκος, φέρων ἀναχείρας δύο βαλάντια πλήρη, ὡς τῷ ἐφάνῃ νομισμάτων, ἀπερ λαβὼν ο Σουφακιάς προσέφερεν τῷ Φλέσσα ἰδιοχείρως.

Ἀλλ' ο Φλέσσας ἀπεποιήθη τὴν δωρεάν ευχαριστήσας αὐτόν και περιεκάλεσεν μόνον να χορηγήσῃ αὐτῷ, ὅπως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπέλθῃ, συστατικὴν ἐπιστολήν προς Κιαμάλ Βέην ὅπως διατελή ὑπὸ τὴν εὐνοίαν του. Ο Σουφακιάς ἐσυγκινήθη σφόδρα ἐπὶ τῇ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

τοιαύτη αναστροφή και εξεφράσθη υπέρ αυτού προς τον Μητροπολίτην Δέρκων ευμενέστατα.

Ο δε Μητροπολίτης τήν επιούσαν υπερθαύμασε τήν ευφυΐαν και τās αρετάς του Γρηγορίου Φλέσσα και ενθέρμως υπέρ αυτού ηύξατο. Η Πελοπόννησος και λοιπαί επαρχίαι του Ελληνικού κράτους εν τοιαύτη καταστάσει διατελούσαι εφέροντο εις κρίσιν υπάρξεως ή μη υπάρξεως Τούτου ένεκα οι Έλληνες πατριώται κατελαμβάνοντο υπό σκέψεων διαφόρων, και μετά τήν ανενόχλητον ενέργεια της εν Αθήναις συσταθείσης φιλομούσου Έταιρίας περί ής ειρήται δυσφορούντες ούτοι προέβαινον εις σύστασιν της εταιρίας καλουμένης Φιλικής σκοπούσης εις συλλογήν χρημάτων εν διαφόροις Έλληνικαίς επαρχίαις και εν τη ζώνη , μετά δε τήν συλλογήν αναλόγου χρηματικού ποσού διανοούντο να εξεγείρουν και Έλληνες άπαντες τους άλλους Χριστιανούς τους υπό τον Τουρκικόν ζυγόν διατελούντας εις επανάστασιν.

Η ανενόχλητος ενέργεια της εν Αθήναις συστάσεως εταιρίας τών φιλομούσων εθάρρηναν και Έλληναις τιναις εν Οδησώ οίτινες πράγματι τῷ 1815 προέβησαν εις σύστασιν της εταιρίας τών Φιλικών. Οι λαβόντες τήν πρωτοβουλίαν προς σύστασιν της προκειμένης εταιρίας ήσαν ο εξ' αρχής Νικόλαος Σκουφάς, ο εξ' Ιωαννίνων Αθάνάσιος Τσακάλωφ, ο εκ Πάτμου Εμμανουήλ Ξάνθος έμποροι, ών οι μεν δύο πρώτοι μετέβησαν εις Μόσχαν ο δε Εμμανουήλ Ξάνθος εις Κωνσταντινούπολιν δια εμπορικάς υποθέσεις και προς κατήχησιν διαπρεπών ανδρών και συλλογήν χρημάτων.

Ο Σκουφάς εν Μόσχα κατήχησε τον Γεώργιον Σέκερην εκ Τριπόλεως της Πελοποννήσου ορμώμενος και τον Αντώνιον Κομιζόπουλον εκ Φιλιππουπόλεως εμπόρους. Κατά δε τας αρχάς Οκτωβρίου του 1816 επέστρεψεν ο Σκουφάς εις Οδησσόν του Γεωργίου Σέκερη δια Βιέννης μεταβλάντος εις Παρισίους.

Έν Βιέννη ο Σέκερης συνήνητησε τον εκεί εφημερευόντα Άνθιμον Γαζήν, όν επιμελήθη και κατηχήση αλλά ο Γαζής απήνητησε ότι προς τον σκοπόν αυτόν ετοιμάζεται να μεταβή εις Πήλιον όπως συστήση εκεί σχολήν και εργαστή υπέρ του Γένους. Η δε απάντηση αυτή δέν ευηρέστησε τον Γεώργιον Σέκερην.

Μετ' ολίγον συνάντησε και ο Νίκος Σκουφάς εν Οδησώ τον Άνθιμον Γαζήν μεταβαίνοντα εις Πήλιον και φρόντισε και ούτος να πείση υπέρ της εταιρίας τον Γαζήν αλλά ο Γαζής απήνητησεν αυτῷ ότι και τῷ Σέκερη εν Βιέννη. Ούχ' ήττον ο Νικόλαος Σκουφάς ενέγραψεν αυτόν εν τῷ καταλόγω τών εταιρών και έδοκεν αυτῷ ως σύμβολον τα στοιχεία ΑΖ του Νίκου Σκουφά έχοντας τα Α.Γ. του Αθάνασίου Τσακάλωφ και ΑΒ του Εμμανουήλ Ξάνθου Α.Θ., του Αντωνίου Κομιζοπούλου ΑΕ.

Κατά τον Φεβρουάριον του 1817 μετέβησαν εξ' Ιονίων εις Οδυσσόν, σκοπέυοντα να μεταβώσιν εις Μόσχαν προς λήψιν τών καθυστερουμένων μισθών τών παρά της Ρωσσιής Αυτοκρατορίας, ο Αναγνώστης Παπαγεωργίου , Αναγνωσταράς

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

επικαλούμενος και εξ Αμφείαςτων Καλαμών ορμώμενος, ο Ηλίας Χρυσοσπάθης εξ Οιτύλου, ο Ιωάννης Φαρμάκης εξ Ιωαννίνων και Χ. Περραιβός εκ Πάργας της Ηπείρου πάντες αξιωματικοί υπηρετήσαντες υπό τήν Ρωσικήν σημαίαν από του 1800 -1807 ούς γνωρίσας ο Σκουφάς κατήχησε και κετέταξεν αυτούς εν τώ καταλόγω των Αποστόλων.

Μετ' ολίγας ημέρας εφοδιασθέντες υπό των εταίρων διατών αναγκαίων μετέβησαν εις Μόσχαν τον Μάρτιον του 1817, ένθά συνήνητησα τους εκεί ευρισκομένους Τσακάλωφ και Κομιζόπουλον παρ' ούς ήσαν συστημένοι παρά του Σκουφά.

Συναμφότεοι ούτοι εδέξαντο αυτούς αμέσως και μετ' ολίγον συνέστησαν προς τον Ιωάννην Καποδίστριαν, μεταβάς εις Μόσχαν μετά του Αυτοκράτορος Αλεξάνδρου Α', παρ' ότι μεσολαβήσει του Ι. Καποδίστρια, παρουσιασθέντες ικανοποιήθησαν δια τους αγώνας των. Κατά τας αρχάς Μαΐου του 1817 επέστρεψεν εις Οδησσόν ο Αθάνάσιος Τσακάλωφ ένθά μετά του Ν. Σκουφά κατήχησαν τον Αθάνάσιον Σέκερην, ανέγραψαν αυτόν εν τώ καταλόγω των εταίρων και έδοασν σύμβολον Α.Η.

Εις Οδησσόν τότε μετέβη και ο εξ Ιθάκης Ν. Γαλάτης, νέος άσωτος, νομιζόμενος συγγενής του Ιωάννη Καποδίστρια, όν ως τοιούτον ο αθώος Ν. Σκουφάς πιστεύσας ότι ηδύνατο να ωφελήση τήν εταιρίαν, κατήχησε και εν τώ καταλόγω των Αποστόλων ενέγραψεν. Μετά δε τήν κατήχησιν εφοδιάσας αυτόν, απέστειλεν εις Πετρούπολιν όπως εκεί εργαστεί.

Μετά τήν εξ Οδησσού αναχώρησιν του Γαλάτου ο μεν Σκουφάς επορεύθη εις Κωνσταντινούπολιν, ο δε Τσακάλωφ προ αυτού εις Βώλον και εκείθεν εις Σμύρνην, ως λέγουσιν αι εφεξής επιστολαί.

Από Βώλον τη 31^η Μαρτίου 1818

Κύριε Ξάνθε,

Τήν 24 του λήγοντος πάλιν σε έγγραφον από Τρίκερη τήν ημέραν του εκεί κατειδίαν μου και του εκείθεν μισευμού μου, άς έχη δόξαν ο Κύριος εξίκαμα καθώς επιθυμούσα. Χθές ήλθά εδώ δια να μισεύσω εις Σμύρνην, κατά καλήν τύχην εύρον και καράβι μάλιστα ίσως αύριον συκοθώμεν και εις τα πανιά.

Σοί παρακαλώ στείλε τήν έσωθεν δια Μόσχαν και τήν εταιρίαν δια Οδυσσόν και τας δύο διά της πόστας περικλείοντάς τας τήν ειδικήν σου επιστολήν. Ίσως έλαβες από τον ύστερον και καμίαν είδησιν πού ευρίσκεται. Αν ίσως έλαβες κανένα γράμμα προς εμέ, στείλε με το εις Σμύρνην κατ' ευθείαν εις όνομά μου εις τήν πόσταν και εγώ εκεί εξετάζω και τά λαμβάνω. Αν ίσως όμως και δέν έλαβες πάλιν σε παρακαλω γράψε μου, ειδοποιών με ότι δέν ήτο δια ρέγουλάν μου από Σμύρνην σε γράφω πλέον εκτεταμένως.

Σε ασπάζομαι εκ ψυχής και μένω:

Ο σος Αθάνάσιος Τσακάλωφ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Σημείωσις. Οι φιλικοί επικοινωνούσας μεταξύ τους με κωδικοποιημένο λεξικό⁶ για λόγους ασφαλείας.

---

⁶ ΑΡΧΕΙΟ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΞΑΝΘΟΥ, *αρ. εγγρ. 1818/11α

Λ Ε Ξ Ι Κ Ο Ν 1

Αγαπητικός - συγγενής.
Αγκάθι - εχθρός.
Αγοράζω - μανθάνω.
Αίρεσις - εβδομάς.
Ακίνητον - φυλακή.
Αλλάζοντες - φύλακες.
Άνθος - φίλος.
Απαθής - Σουλτάνος.
Απαιτών - μέγας δραγομάνος.
Αποτέλεσμα - καταδίκασμα.
Αποτυχόντες - Σέρβοι.
Αρραβών - επικύρωσις.
Ασήμαντοι - Φράγκοι του Σταυροδρομίου.
Ασθένεια - περιορισμός, αρέστο.
Αϋπνία - έλλειψις.
Βαρών - δίνω.
Βρουάρεως - στρατηγός καπιτάνος της ξηράς [καπιτάνοι, οπλαρχηγοί Έλληνες].
Βρονταί - αξιωματικοί Έλληνες.
Βροχή - η Αρχή της Εταιρείας.
Γέρων - Μαίτλαν αρμοστής της Επτανήσου.
Γλυκείς - οι Ιταλοί
Δακτυλίδιον - λόγχη.
Δανείζω - γράφω [στέλλω γράμμα].
[δάνεισμα - επιστολή, γράμμα].
Δένδρα - τουφέκια.
Δεπουτατζιόνε - υπουργείον.
Δίδυμος - Λουδοβίκος 18.
Δυναμοτικά - τροφαί.
Δυστυχείς - αρχιερείς.
Εκδικητικοί - προεστοί Πελοποννήσου [Κοτζαμπάσηδες].
Ελπίζοντες - κατάδικοι.
Ελέφας - καράβι μέγαν.
Εορτή - μην.
Ερεθίζομαι - οδεύω.
Ευεργετικός - Καποδίστριας.
Ζεστός - Διαμαντής Πογυβίνος εις Πετρούπολιν.
Ημερωθέντες - Βαρβαρέσοι.
Θέατρον - πεδιάς.
Ιατρικά - ενδύματα.
Ίππος - καράβι μικρόν.
Ισχυρογνώμων - αυτοκράτωρ Φραγκίσκος.
Καμήλα - εμπορικόν πλοίον.
Καπετάν Γιάννης - Καρατζάς.
Καπ. Δημήτρης - Μουρούζης.
Καπ. Ευστάθιος - Χαντζαολίδης.
Καπ. Μαμούνης - Σούτζοι.
Καπ. Ευμορφόπουλος - Καλλιμάχης.

Κατάπαυσις - θάνατος.
Καταφρόνησις - συγχώρησις.
Κλεψιγαμία - δολοφονία.
Κονδυλομάχαιρον - γραμματικός.
Κοπάδι - στόλος.
Κοπιώντα - άλογα.
Κρηδιτάρω - στέλλω [πέμπω].
Κραμορτάρταρον - μπαρούτι.
Κύκλωψ - κατάσκοπος.
Λογαριασμοί - στρατεύματα [πολεμοφόδια] .
Μ. - μολύβη.
Μακαρίται - οικογένεια του Μποναπάρτη .
Ματαιότης - αποτυχία.
Μαύρισμα - κρύψιμον.
[Μέθυσοι - Φαναριώτες, άρχοντες Κωνσταντινουπόλεως].
Μέτοικοι - Τούρκοι
Μπιλάντζον - πόλεμος [επανάστασις].
Νικόλαος - Γάλλοι.
Νηστεύοντες - Βούλγαροι.
Νότες - πολεμοφόδια.
Νυξ - φόβος.
Ξεβούλωμα - προδοσία.
Ξεκαθάρησις - εκατόν Χιλιάδες.
Εύλινοι - ενωμένοι επαρχ. - Αμερικαναί.
Εύπνημα - άρνησις.
Οινοπλουτών - ηγεμών Μολδαυίας.
Οινοπόται - Φαναριώται.
Ολιγώτεροι - Ζακύνθιοι
Όρεξιν - μίσευμα.
Οψάρια - σπαθία.
Παλαιότερος - Πατριάρχης.
Παρϋός - καπί-κιαχαγιάς.
Πενθερός - Αληπασάς Ιωαννίνων.
Πλεονέκτης - έμποροι Έλληνες.
Πληρωμή - ημέρα.
Πλούσιοι - Αρμένιοι.
Πολλοί - Κεφαλονίται
Ποιμένες - Βλάχοι.
Ποιηταί - Έλληνες εις τον στόλον.
Πολυφρόντιστος - Βεζίρης.
Πόνος - εναντιότης
Πουλώ - λαλώ.
Πορνικώς - κρυφά.
Πρόθυμοι - Έλληνες.
Προίκα - στρατιωτική βοήθεια
Πτερωτόν - ταχυδρομός.
Σιδηροί - Αγγλοι.
Σκέπασμα - οίκος
Σκοτεινίασμα - υποψία.
Σταθεροί - Γιανισζάροι.
Στεφάνωμα - ειρήνη.
Συμπεθέροι - Αλβανοί μωαμετάνοι.
Συνειθισμένον - κάψιμον.
Σύνεφα - μέλη της Εταιρίας [Εταιριστές] .

- Τέλος - φθάσιμον.
Τιμημένα - φανερά
Τζιράκι - Πρέσβεις και απόστολοι τής Εταιρίας [Αποστελλόμενοι].
Τραγουδιστής - κανόνι.
Τυροφάγος - ηγεμών Βλαχίας.
Υπανδρία - συμμαχία.
Υποδήματα - χρήματα.
Φαλιμέντο - κήρυξις.
Φατούρα - χιλιάς μία.
Φιλάνθρωπος - Αυτοκράτωρ , Αλέξανδρος.
Φίλαυτος - Βασιλεύς Πρωσίας.
Φρόνησις - φυγή.
Χορευταί - κλέπτικα στρατεύματα.
Χορός - κλέψιμο.
Χρονικός - κόνσολας.
Αριθ. 2. - Πελοπόννησος.
Αριθ. 5. - Σπέτζαις.
Αριθ. 6. - Ύδρα.
Αριθ. 20. - Ιωάννινα.
Αριθ. 26. - Ρούμελη.
Αριθ. 39. - Βουκουρέστιον.
Αριθ. 51. - Γαλάτζι ;
Αριθ. 62. - Κωνσταντινούπολις.
Αριθ. 66. - Μυτιλήνη.
Αριθ. 68. - Σμύρνη.
Αριθ. 83. - Τριέστη.
Αριθ. 104. - Ισμαήλ.
Αριθ. 108. - Αναγνωσταράς.
Αριθ. 109. - Ιωάννης Φαρμάκης.
Αριθ. 110. - Πέτρος Μαυρομιχάλης ηγεμών τής Μάνης.
Αριθ. 111. - Γεωργάκης Ολύμπιος.
Αριθ. 112. - Μπίμπασις Σάββας.
Αριθ. 113. - Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.
Αριθ. 114. - Χριστόφορος Παιρραιβός.
Ψευδομάντης - Μιχαήλ Χριστάρης.
Καινός κομήτης - Κωνστ. Πεντεδέκας.
Παρασυρόμενος νέος - Αντ. Καραπάνος.
Ουτιδανή μάκινα - Γεώρ. Γάτζος [έμπορος μικρός εις Ιάσιον].
Ανόητος - Παναγ. Πάνου [μεγαλέμπορος εις Ιάσιον].
Κατάλληλος. - Δομνάδος γραμματ. του Ρωσικού προξενείου [σεκρετάριος του εν Βλαχία γενικού προξένου Πίνη].
Μέτριος - Ανδρέας Σφαέλος.
Πρόθυμος - Μάνθος Ριζάρης.
Παιγνιδιάρης - Σιμεών Σταυρόπουλος.
Απλούς - Ιωάννης Μπούπας.
Δοκισήσοφος - Λάμπρος Πάλης.
Αμέτοχος - Νικ. Κωνσταντάς.
Φιλόθρησκος - Αναστ. Γοργούλης.
Οκνηρός - Ιωαν. Μπαίλας.
Πατήρ - Ζώης Ζωσιμάς.
Γ. Δ. - Σταμάτης Κουμπάρης.
Αδιάφορος - Απόστ. Κλέντος.
Ζεστός - Διαμαντής Ποδωβίνος.
Ευγενής - Στούρτζας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Από Σμύρνην 21 Μαΐου 1818

Κύριε,

Κατά τον απερασμένον ταχυδρόμον δέν σοι έγγραφον, επειδή και δέν είχαν λάβει ακόμη τά γράμματά σας. Τώρα δε αποκρίνομαι εις τά των δύο σας ομού (του Ξάνθου και Σκουφά), εξ ών εχάριν πρώτον μεγάλην και κυρίως δια το ευτυχές κατωόδιον του αγαπητού σου, μολονότι μεγάλως με εδυσσαρέστησεν ή ασθένειά του, πλήν τούτο ίσως γίνει εις καλόν. Είναι περιττόν να σας εκταθῶ, καθώς ήτο περιττόν να γραφήτε τόσα, αφού ο φίλος είδέν όλην τήν υπόθεσιν εις το γράμμα μου των 20. Και μάλιστα αν ίσως ήμοιξε και το προς τον φίλον(Κομιζόπουλον) στελλόμενον.

Περιττόν ωσαύτως να γραφήτε και του θείου σας (Γαζή). Από τα γραφόμενά σας βλέπω και σεις οι ίδιοι δέν εξεύρεται τι θέλετε, και μάλιστα ο σκοπός του φίλου (Σκουφά) περι του ταξειδίου εκ του οποίου κατά καλήν τύχην εμποδίσθη, είναι παντελῶς χωρίς βάσιν. Το επιθυμούσε να κάμη προτού να έλθουν οι δύο φίλοι (Αναγνωσταράς και Φαρμάκης) από μέσα, έξών ό ένας είναι πολλά αναγκαίος. Με κακοφαίνεται δια τον καλόν φίλον σου, ότι αί τόσαι εναντιότητες δέν τον έκαμον ακόμη να σκέπτηται ήσυχος και να βλέπη καλλίτερα τήν αλλήθειαν και να διακρίνη μεταξύ τόσων πραγμάτων, τα οποία παρουσιάζονται, με το σχήμα της.

Από το παράδειγμα των επάρθης και σύ, φίλε να μού ειπής τι θέλω κάμει εις διάστημα ενός χρόνου και έδωσες ελεύθερον τρέξιμον της φαντασίας σου. Είμαι βέβαιος ότι σου

Φρόνιμος - Ροδοφινίκης.
Περιποιητικός - Γουλιάνοφ.
Αγαπητός - Κ. Κανδιώτης.
Ανδρέας - Αριστείδης Παππά.
Κυνηγότυχος - Αντώνιος Τζούνης.

σελ. [24-25-26- 27]

.....
Το κρυπτογραφικό λεξικό της Φιλικής Εταιρείας υπάρχει σε πολλαπλά ιδιόχειρα αντίγραφα στα «Δοκίμια» του Ξάνθου. Έχει εκδοθεί στα «Απομνημονεύματα» και την «Απολογία». Έχει, επίσης, δημοσιευθεί από τον Ιωάννη Φιλήμονα στο «Δοκίμιον Ιστορικών περί της Φιλικής Εταιρείας», Ναύπλιο 1834, σσ. 377-380, από το Σακελλάριο Γ. Σακελλαρίου στο έργο «Φιλική Εταιρεία», Οδησσός 1909, σσ. 46-49 και στην έκδοση της Ακαδημίας Αθηνών «Αθανασίου Ξοδίου - Η Εταιρεία των Φιλικών», Αθήνα 1964, σα. 104-119.

Στην παρούσα έκδοση παρατίθεται η πληρέστερη μορφή του λεξικού, όπως έχει δημοσιευθεί στα «Απομνημονεύματα» (σ. 48-49), ενώ στις αγκύλες έχουν τοποθετηθεί συμπληρώσεις που εντοπίστηκαν σε κάποιο αντίγραφο και τελικά δεν περιελήφθησαν από τον Ξάνθο.

1. Εκτός από το μετωνυμικό λεξικό, τη μυστικότητα της αλληλογραφίας διασφάλιζε η καθιέρωση αλφαβήτου με γράμματα και αριθμούς:

Ι η | ξ | υ | ψ | ω | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 4α | 8 | 9 | 0 | α | β | γ | δ | 9α | ε |
Ι α | β | γ | δ | ε | ζ | θ | ι | κ | λ | μ | ν | ξ | ο | π | ρ | σ | τ | φ | χ | ψ | ου |

Επιπλέον, η χρήση «σκυτάλης» επέτρεπε την ανάγνωση του κρυφού περιεχομένου των συνθηματικών γραμμάτων. Δείγμα «σκυτάλης» υπάρχει στο Αρχείο Παναγιώτη Σέκερη της Ι.Ε.Ε., αρ. εγγρ. 7307.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ανέγνωσε τά γράμματα του Αντωνίου αυτόε. Βλέπεις τι γράφει περί του γεροντοτέρου (Αναγνωσταρά) και είναι καθ' αυτό αλήθεια. Όθεν χρειάζεται πολύ λεπτή πραγματοσύνη, διά να μην προσκρούση.

Γράψε του φίλου Αντωνίου ότι έλαβα τά γράμματά του και ότι δι' όλα έχει ορθώς. Εκτός ενός μεγάλου ασυγχωρήτου, δηλαδή καθιστικής ζωής του. Προς το τέλος της ευδομάδος εμβαίνω εις καράβι, το οποίον ετοιμάζεται και ερχόμενος αυτού, τότε θέλω σού γράχει κατά πλάτος.

Με κακοφαίνεται μεγάλως ότι σās έγγραφα να μου στείλεται τά γραμματά μου εδώ, έπρεπε τώρα πρό πολλου να είμαι αυτού πλήν έστω, ίσως καλλίτερα, άμποτε να έλθω κατευόδιον χωρίς άργητα, ελπίζω άλλο γράμμα να μην μου γράψητε, και θά κάμητε καλώς. Είναι περιττόν να γράφωμεν, και εγώ πλέον δέν σās γράφω με τήν ελπίδα ότι θέλω σās απολάυσω έν τάχει.

Ο σός Αθάνάσιος Τσακάλωφ

Ο Αθάνάσιος Τσακάλωφ ήτο μέν ανήρ δραστήριος, δέν είχεν όμως τήν ικανότητα του διοικείν, καιτοι απροφασίστως εξετέλει τάς αποφάσεις της εταιρίας. Κατά δε τήν έν Πελόποννήσω επανάστασιν και μετά τήν έν Μολδοβλαχία έσπευσεν και αυτός εκεί μετά του Εμμανουήλ Ξάνθου και έλαβεν όπωσδήποτε μέρος εις τον υπέρ της απελευθερώσεως τής Πατρίδος αγώνα.

Έν Κωνσταντινουπόλει αφικόμενος ο Ν. Σκουφάς εγνώρισεν εν τη οικία του Μητροπολίτου Δέρκων Γρηγορίου τον Γρηγόριον Φλέσσαν, φοιτώντα παρ' αυτω ως ερρέθη, όν ο Μητροπολίτης κατά Μαϊον του 1818 συνέστησεν προς τον Ν. Σκουφάν, ως άνδρα ικανώτατον και χρησιμώτατον τή Εταιρία. Ο Σκουφάς απεδαξάμενος τήν σύστασιν, έγγραφεν τον εξ αυτου πρώτερον κατηχηθέντα Φλέσσαν εν τω καταλόγω των ουχί των Αποστόλων, αλλά του των εταιρων και έδωκεν αυτω τά στιχεία Α.Μ.. Μετά ταην κατήχησιν ο Φλέσσας υπεστήρηξε τήν τροποποίησιν του οργανιμου τής Εταιρείας ως περιλαμβάνοντας πολλές διατυπώσεις και εκτενείς όρους και παρέχωντος κωλύματα εις τήν ταχειαν ενεργειαν της Εταιρίας.

Τήν γνώμην ταύτην υποστηρίξαντες ό τε Μητροπολίτης και ό Ξάνθος, επέτυχεν τής τροποποιήσεως. Μετά τήν κατήχησιν του Γρηγορίου Φλέσσα κατήχηθη υπό του Σκουφά και ο Παναγιώτης Αναγνωστόπουλος έκ Ανδριτσαίνης τής Ολύμπιας και έλαβεν ως σύμβολα αυτου τα στιχεία Α. Κ.

Μετά τήν κατήχησή του ο Αναγνωστόπουλος κατήχησε τον Π. Σέκεριν ως εταιρον λαβώντα στοιχεία . Ο Π. Σέκερης μετά τήν κατήχησή του κατέβαλε εις το εταιρικόν ταμειον 10,000 γροσιών και κατόπιν και άλλα απέστειλεν προς τον Π. Μαυρομιχάλην διά του έν Κωνσταντινουπόλει υιου του.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Κατά τὰς ἀρχὰς Ιουλίου 1818 ἐκ Μόσχας ἐπορεύθη μετὰ τοῦ Ηλίου Χρυσοσπάθη καὶ ἄλλων εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ προκρημένος ἀξιωματικὸς Αναγνωσταρὰς ὅστις ἀπὸ τῆς 25^{ης} Οκτωβρίου τοῦ 1817 εἶχε δηλώσει ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἐργασθῆ ὑπὲρ πατρίδος ὡς τὸ κατωτέρω δηλωτικὸν ἀποδεικνύει.

Κύριε Αναγνώστη Παπαγεωργίου.

Ἐλαβον τὸ γράμμα τῆς φιλίας σου ἀπὸ Οκτωβρίου 25, 1817, ἐχάρημεν εἰδόντες ἐν αὐτῷ ὁποῖαν προθυμίαν ἔχεις ὑπὲρ τῶν κοινῶν συμφερόντων καὶ τοῦ φωτισμοῦ τῆς Πατρίδος. Ὅθεν ἀποκρινόμενοι πρὸς τὴν φιλίαν σου πρῶτον ἐπαινοῦμεν τὰ γενναῖα σου φρονήματα ἀποδιδόντες σὰς εὐχαριστήρια ἐξ ὅλης ψυχῆς εἶτα δὲν λείπομεν διὰ νὰ σε χαροποιήσωμεν ἀγαθὰς ἀγγελίας σπειὰς ἐπιθυμεῖ ν' ἀκούσῃ καὶ ἡ ψυχὴ σου καὶ ὅλος ὁ ἐκλεκτὸς καὶ εὐσεβὴς λαός.

Ἐπειδὴ ἐφθάσεν ἡ εὐτυχὴς ἐποχὴ, τὴν ὁποῖαν ἐπρόσμεναν καὶ οἱ πρόγονοί μας καὶ ἡμεῖς τοσοῦτους χρόνους, ἐκρίθη εὐλογον νὰ διορισθῶσι παρ' ἡμῶν ἔφοροι κατὰ τόπους εἰς τὸ ν' ἀπαγρυπνοῦν καὶ νὰ ἀγωνίζονται διὰ τὰς υποθέσεις τῆς Φιλικῆς ἐταιρίας μας.

Ὅθεν καὶ διορίσθησαν καὶ ἤδη ἐνεργοῦσι θαύμασια. Παρὰ τοῦ κοινού ἡμῶν γράμματος θέλεις πληροφορηθῆ καὶ τοὺς αὐτόθι εἰς Σπέτσας, Ἵδραν καὶ Ψαρά, διορισθέντες πρὸς τοὺς ὁποίους χρεωστῆί κάθε μέλος νὰ προσφέρῃ τὸ προσῆκον σέβας καὶ υπακοὴν οὔτε πλοῖον κυβερνᾶται ἀκείνδύνως, οὔτε πόλη, οὔτε σχεδὸν καλύβη συνίσταται. Διὰ τῆς φιλίας σου πρέπει νὰ φυλάξῃς τὸ καθῆκον.

Ὁ Σεβαστὸς ἀνὴρ Αλέξανδρος Ὑψηλάντης, ὡς ἐμπειρώτατος καὶ δεξιώτατος, διορίσθη ἔφορος εἰς ὅλας γενικῶς τὰς υποθέσεις τῆς Πατρίδος πρὸς τὸν ὁποῖον διορίσθησαν νὰ πείθωνται καὶ οἱ ἐν τόποις ἔφοροι, καὶ τὰ μέλη εἰς τακτικωτέραν κίνησιν τῶν πραγμάτων τὴν ἐκλαμπρότητά του ν' ἀναφέρονται εἰς τὸ ἐξῆς. Λοιπὸν ἀγαπητὴ ἀδελφέ, ὅταν ἀκούσῃς τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγός μας ἔχε προσοχὴν διὰ ν' ἀκολουθήσῃς τὰ ὄρδινα τῆς ἐκλαμπρότητός του, διὰ νὰ δείξῃς πραγματικῶς τὸν ζῆλον σου ὑπὲρ Πατρίδος καὶ εὐσεβείας.

Ἐρρωσο.

Γρηγόριος Φλέσσας

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Παπαφλέσσα ἐξάγεται ὅτι οὗτος ἀπὸ τῆς 25^{ης} Οκτωβρίου 1817 εἶχεν κατηχηθῆ εἰς τὰ τῆς Ἐταιρίας καὶ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ 1819, ὡς ἐγράψαντες. Ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ ῥηθέντες ἀξιωματικοὶ εὗρον τὸν Γρηγόριον Φλέσσαν, Π. Αναγνωστόπουλον Ἐμμανουήλ Ξάνθον, Ν. Σκουφάν, Π. Σέκερην, Κ. Παντεδέκαν. Τῶν ἀξιωματικῶν τούτων μετὰ σύσκεψιν τῶν ἐταίρων ὁ μὲν Αναγνωσταρὰς ἐπορεύθη εἰς Ἵδραν καὶ Σπέτσας, ὁ δὲ Ηλίας Χρυσοσπάθης εἰς Οἰτίλον πρὸς κατήχησιν τοῦ Π. Μαυρομιχάλη, ὁ δὲ Ἰωάννης Φαρμάκης εἰς Ἑπειρον καὶ Θεσσαλίαν, ὁ δὲ Χ. Περραιβός εἰς Ρούμελην.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Κατ' εκείνας τὰς ἡμέρας ἀφίκετο ἐκ Σμύρνης εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ ἀθανάσιος Τσακάλωφ ὅστις εὗρεν τὸν Ν. Σκουφᾶν, τὰ λοίσθια πνέοντα, ἐλυπίθη σφόδρα. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐταῖροι μαθόντες ὅτι ἐν Πετροπόλει ὁ Γαλάτης υπέκυπτεν εἰς παρεκτροπὰς διαδίδων παρὰ τὰν πρὸς τὴν εταιρίαν ὄρκον του, ὅτι προσεχῶς θὰ ἐκραγῆ Ἐπανάστασις κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ζητῶν χρήματα παρὰ τῶν ἐκεῖ κατηχημένων ἐπ' ἀπειλῇ προδοσίας, συνεταράχθησαν.

Ἡ διαγωγὴ ἴσως αὐτῆ τοῦ Γαλάτου, διαδίδοντας ὅτι θὰ ἐκραγῆ Ἐπανάστασις κατὰ τῆς Τουρκίας, ἠνάγκασεν τὴν ἠνάγκασεν τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου ἐκείνου νὰ ἐκβάλῃ τῶν ὁρίων τῆς Ρωσσίας βιέως τὸν ἄωτος Ν. Γαλάτην, ὃν διὰ τοῦ ὀργάνου τῆς συνόδου εἰς Ἰάσιον καὶ ἐξ Ἰασίου ἀπέστειλε εἰς Βουκουρέστιον, ἐνθά ετέθη ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Προξένου τῆς Ρωσσίας Πίν.

Ἀλλὰ καὶ ἐν Βουκουρεστίῳ τὴν αὐτὴν διαγωγὴν ἀκολουθῶν, ἠνάγκασεν τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐταίρους ἵνα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀποστείλωσιν εἰς Βουκουρέστιον Πεντεδίκαν, φίλον τοῦ Γαλάτου, καὶ Γρηγόριον Φλέσσαν, ὅπως οδηγήσωσι τὸν Γαλάτην εἰς Κωνσταντινούπολιν. Καὶ ὄντως διὰ πολλῶν υποσχέσεων κατῴρθωσεν ὁ Πεντεδικὰς νὰ ἀποδηγήσῃ αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸ τῆς ἐκ τοῦ Πηλίου ἐπανόδου τοῦ Ἐμμανουὴλ Ἐάνθου, μεταβάντος εἰς Πήλιον πρὸς κατήχησιν τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ, ὅστις καὶ ἕως τότε ἀμφιταλαντεύετο καίπερ ἐγγεγραμμένος ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐταίρων.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς πρόληψιν προδοσίας ἐπεδαψιλεύσαντες οἱ ἐταῖροι πρὸς τὸν Γαλάτην περιποιήσεις πολλὰς, ἃς ὁ Γαλάτης ἐξετίμα τότε μόνον, ὅτε αὐταὶ ἐπλήρουν τὰς χρηματικὰς καὶ ἀσώτους ἀνάγκας του. Ἡ κατάστασις αὕτη, ἀπελπίσασα τοὺς ἐταίρους, ἠνάγκασαν αὐτοὺς ν' ἀπαλλαγῶσιν ἐφάπαξ τοῦ ἐπιφόβου ἐκείνου ἀνθρώπου.

Καὶ δὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σκουφᾶ, ἐπισυμβάντα ἕνεκα δυστυχημάτων ἐμπορικῶν καὶ τῆς τοῦ Γαλάτου δθάγωγῆς τῇ 19^ῃ Ἰουλίου 1818, οἱ ἐταῖροι ἀπέστειλαν εἰς Πελοπόννησον τὸν Ν. Γαλάτην δι' ὑποθέσεις δῆθεν τῆς Ἐταιρίας. Συνωδεύετο δὲ οὗτος ὑπὸ τοῦ Αθ. Τσακάλωφ καὶ Παναγιώτου Δημητροπούλου, ἀρτίως ἐκ Μάνης μεταβάντος εἰς Κωνσταντινούπολιν κομίζοντας ἐπιστολὴν τοῦ Π. Μαυρομιχάλη πρὸς τὸν Αθ. Τσακάλωφ εἰς ἀπάντησιν τῆς πρὸς αὐτὸν ἀποσταλείσης πρὸ δύο μηνῶν διὰ τοῦ Ἡλίου Χρυσοσπάθη.

Ὁ Γαλάτης ἀποπλεύσας τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου 1818 μετὰ τῶν προειρημένων δύο ἀνδρῶν, κατήχθη εἰς Ἐρμιόνην τὴν 29^{ῃν} Νοεμβρίου 1818. Ὁ Τσακάλωφ προσεποιήθη ὅτι θέλει νὰ ἐπισκευθῆ τὰς ἐκεῖ ἀρχαιότητας καὶ καταπέισας τοὺς δύο ἄλλους, ἐπορεύοντο εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἐρμιονίδος. Καθ' ὁδὸν πυροβολεῖ ὁ Δημητρόπουλος τὸν Γαλάτην καὶ τραυματίζει αὐτὸν οὐχὶ καιρῶς. Τότε ὁ Γαλάτης ἐπιτίθεται ξιφῆρης κατὰ Δημητροπούλου, τοῦ Τσακάλωφ εἰς φυγὴν τραπέντος. Ὁ Δημητρόπουλος λαβὼν καιρὸν πυροβολεῖ αὐθις κατὰ τοῦ Γαλάτου καὶ τραυματίζει αὐτὸν καιρῶς, ὅστις χαμαὶ πεσὼν, ἐκβάλλει φωνὰς γοερὰς «τι κακὸν σὰς ἕκαμα, βρὲ ἀδέλφια, ὅπου με ἐφονεύσατε εἰς ξένον τόπον».

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ὁ Δημητρόπουλος συγκινηθεὶς ἐναγκαλίζεται τὸν Γαλάτην καὶ ὀδυρόμενος λέγει:
«Νά ὄψεσαι, ὅπου διὰ τῆς διαγωγῆς σου, ἀπειλῶν συνεχῶς τὴν ἐταιρίαν, μᾶς ἠνάγκασες
πρὸς σωτηρίαν τοῦ Ἱεροῦ σκοποῦ μας, νά σε φονεύσωμεν με θλίψιν μας».

Μετὰ τινὰ λεπτὰ τῆς ὥρας ἐξέπνευσεν ὁ Γαλάτης καὶ ἐν Ἐρμιόνη τῇ 19^ῃ Νοεμβρίου
1818 ἐκήδεύθη ὑπὸ τῶν δύο συνοδοιπόρων του, οἵτινες μετὰ τὴν κηδείαν κατάπλευσαν εἰς
Κιτρὰς Λακωνίας, καὶ μὴ δεκτοὶ γενώμενοι ἐκεῖ κατέπλευσαν εἰς Ἰταλίαν, ἐν ἧ ὁ Τσακάλωφ
ἔμεινεν μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως Μολδοβλαχίας. Ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα
ἐπιστολὴ τοῦ Π. Μαυρομιχάλη ἔχει αὐτολεξεὶ ὧδε.

Κύριε Α.Β. (Τσακάλωφ)

Ἀφοῦ ἐρευνήσω διὰ τὴν ἀκριβὴν μας ὑγείαν τῆς ἣν περιττὸ θεῖον διαφυλάττει μεθ'
ἄλλων τῶν Ἐφετῶν τὴν δηλοποίησιν καὶ τα κατ' ἐμὲ θεῖα δυνάμει καλῶς ὑγιαίνομεν μέχρι τοῦ
νῦν. Ἀριβάρης καὶ ὁ ἀνεψιὸς μας Γιάννης εἰς τα ἐδῶ καὶ μας ἐπαράστησε διὰ ζώσης φωνῆς
τα δέοντα περὶ τῆς ἐδῶ πατρίδος μας.

Τα νεγότατα τα ὅποια ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐξουσίαν μας καὶ πάντοτε ἔτρεφα τοιοῦτον
ἐμπορικὸν σύστημα (ἐπανάστασιν), ὑποκειμένων τυχόντων μὲ τα ἡμῶν φρονήματα, νὰ
ἀκορδάρωμεν ἀνατροφίαν καὶ ἄμποτε μὲ τὴν εὐγένειαν σας καλύτερα διὰ παξοὺς
σπέρνονται ὁ γραμματοκομιστῆς καὶ μὲ τὸν ἴδιον σας περιμένομεν ἄφευκτος, θεόθεν
ὑγιαίνετε.

Ὁ ἀδελφὸς σας εἰλικρινέστατος

Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης.

Τὸν κύριον καπετὰν Παπαγιώργην ὡς ἀδελφὸν τὸν ἀσπάζομαι. Τῷ εὐγενεστάτῳ
Κυρίῳ Ἀθανάσιῳ Τσακάλωφλου παναισίως.

Κιτριάϊς 24 Σεπτεμβρίου 1818.

Ὁ Ἀθανάσιος Τσακάλωφ, μεταβὰς εἰς Κιτριάϊς μετὰ τὴν λήψιν τῆς ἀνω ἐπιστολῆς, δέν
ἐγένετο δεκτὸς παρὰ τοῦ Π. Μαυρομιχάλη ὡς μὴ κομίζων τὴν χρηματικὴν ἀπαίτησιν.

Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς μεταβὰς εἰς Ὑδραν ἔγραψεν ἐκεῖθεν τῇ 31 Αυγούστου 1818 πρὸς
τὸν Π. Σέκερην, Ἐμμανουήλ Ξάνθον καὶ Π. Ἀναγνωστόπουλον εἰς Κωνσταντινούπολιν
ἐπιστολὴν ἐν ἧ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναφέρονται καὶ τάδε:

Ὁ παρὼν Γεώργιος Ἀγελλόπουλος, ὅπου σὰς φέρει τὸ παρὸν, ἐγείνε Παππᾶς
(κατηχήθη) καὶ ἔρχεται αὐτοῦ, ἄς γνωρισθῆ ἀπὸ μέρους σὰς με τὸν Παππᾶν κύριον
Φλέσσαν. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ἀνασκευάζει τὰ ἐν τῷ δοκιμίῳ τοῦ Ἱστορικοῦ Φιλήμωνος
γραφέντα περὶ τοῦ χρόνου τῆς κατηχήσεως τοῦ Φλέσσα, ὅτι δῆθεν κατηχήθη ὑπὸ τοῦ
Ἀναγνωστόπουλου τῷ 1819.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ἐν ᾧ ὡς προεγράφη κατηχήθη ὑπὸ τοῦ Δέρκων τῷ 1817 καὶ ἐνεγράφη ὡς ἑταῖρος ὑπὸ τοῦ Σκουφᾶ κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1818, ποιῆται μνεῖαν τοῦ Φλέσσα. Κατὰ δὲ τὸν Μάρτιον τοῦ 1819 ἐν Ἰασίῳ κατηχήθη ὁ Γ. Λεβέντης καὶ ἔλαβεν ὡς σύμβολον τὰ στοιχεῖα Α.Α. Μετὰ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀναχώρησιν τοῦ Φλέσσα διὰ Μολδοβλαχίαν, ἀναχωρῆσαν αὐτόθι καὶ ὁ Π. Αναγνωστόπουλος καὶ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος διὰ Γαλαζίων καὶ ἀπὸ Γαλαζίου τῇ 19 Φεβρουαρίου 1819.

Ὁ Ξάνθος ἐπορεύθη εἰς Βασαραυῖαν πρὸς κάθαρσιν ἐν τῷ ἐκεῖ λοιμοκαθάρτηρίῳ. Ἡ δὲ τῶν Φιλικῶν ἑταιρία ἀπηρτήσαντο ἐκ προσώπων, υπαγομένων εἰς τρεῖς κατηγορίας τῆς τῶν ἑταίρων, τὴν τῶν Ἀποστόλων, καὶ τὴν τῶν ἀπλῶς κατηχημένων. Καὶ ἑταῖροι μὲν ἦσαν κατὰ χρονικὴν τάξιν,

1. Νικόλαος Σκουφᾶς,
2. Αθανάσιος Τσακάλωφ
3. Ἐμμανουὴλ Ξάνθος
4. Αντώνης Καμιζόπουλος
5. Γρηγόριος Φλέσσας
6. Παναγιώτης Αναγνωστόπουλος
7. Παναγιώτης Σέκερης
8. Ἄνθιμος Γαζής
9. Νικόλαος Πατσιμάδης
10. Αθανάσιος Σέκερης
11. Γεώργιος Λεβέντης
12. Αλέξανδρος Ὑψηλάντης

Ἀπόστολοι δε :

1. Αναγνωσταρᾶς
2. Χριστοδουλος Περραιβός
3. Ἰωάννης Φαρμάκης
4. Ἡλίας Χρυσοσπάθης
5. Καμαρινὸς Κυριακός
6. Ἀρισείδης Παππᾶς
7. Νικόλαος Ὑπατρος
8. Δημήτριος Θέμελης
9. Αντώνιος Πελοπίδας
10. Ν. Γαλάτης
11. Χαράλαμπος Μάττης
12. Γεώργιος Σέκερης
13. Κωνσταντῖνος Πεντεδίκας
14. Αθανάσιος Ξόδηλος
15. Γεώργιος Κατακάζης

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΕ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Τούτων δύο, Καμαρινός και Γαλάνης, έφονεύθησαν έπί προδοσία τής εταιρίας.

Κατηχημένοι δέ ήσαν πλειστοι έν οίς οί του Ύψηλάντου αδελφοί, Δημήτριος και Νικόλαος. Αλλ' ό οργανισμός της εταιρίας τών φιλικών, τροπολογισθείς έν Κωνσταντινουπόλει τή έπιμόνω απαιτήσεϊ του Γρηγορίου Φλέσσα, δέν έξετελείτο πιστώσ έν τω μέλλοντι διότι οί δραστικώτεροι τών φιλικών δέν ελάμβανον ύπ' όψιν άπάσας διά του οργανισμού καθιερωμένας ύποδιαίρέσεις, τήν τών βλάμιδων (άδελφοποιητών) τήν τών συστημένων, τήν τών ιερέων, τήν τών ποιμένων και άρχιποιμένων, και τών άφιερωμένων και τήν του άρχηγού τών άφιερωμένων.

Ός έπί τό πλειστον έκαμεν τόν κατηχηθέντα γενικώς παπών παραδιδομένου αύτῶ αύτῶν έγγράφου δηλωτικού τής κατηχήσεώς του και ύποσχέσεως συνεισφοράς χρηματικής έν τω Έταιρικῶ ταμείῳ φυλαττομένῳ ύπό τών κατά τόπους έφόρων.

Ό δέ κατηχηθείς έδιδέν τω κατηχητῆ έγγράφον ύπόσχεσιν ότι θά παράσχη τήν δυνατήν ύλικήν και πνευματικήν συνδρομήν υπέρ του ιεροῦ σκοποῦ άπανατα τά δηλωτικά έφερον τήν αύτην ήμερομηνίαν ήτοι τω 1817 25 Οκτωβρίου και κατηχηθέντες τω 1820 ή 1821 τά ύπό τήν αύτην ήμερομηνίαν δηλωτικά ελάμβανον και του ειτα μη εκδίδονται πλαστά. Οί κατηχηθέντες τω 1820 ή τω 1821 λαβόντες τά δειλωτικά και ισχυριθέντες μετά τήν επανάστασιν ότι κατηχήθησαν τω 1817

Έν ῶ οὔτοι ως έλέχθη κατηχήθησαν κατά τό έτος 1820 ή 1821 ως λ. χ. ό Θεόδωρος Κολοκοτρώνης κατηχηθείς τω 1820

Έν Ζακύνθῳ ύπό Μ. Πελοπίδα ιατροῦ ισχυρίζετο τω 1817 και πολλοί άλλοι τουτο έπραξαν. Τό έγγράφον τής ύποσχέσεως του κατηχηθόντως υπεγράφετο ύπό του κατηχητοῦ διά συμβολικῆς ύπογραφῆς. Από τής ειρημένης τροπολογίας του οργανισμού οί όρκοί ήσαν σύντομοι και ούχι μακροσκελεϊς, ως ιστορικοί τινες άνέγραψαν. Έδιδον τό δέ γράμμα πρὸς τούς συστημένους και άφιερωμενους, οσάκις αύτοι έζήτουν αύτá και ήσαν άξιοι τής τοιαύτης τιμῆς. Ό Δημήτριος Θέμελης ζητήσας έλαβεν τοιοῦτον έγγράφον συντημένον παρὰ του άρχηγού τής εταιρίας Αλεξάνδρου Ύψηλάντη.

Όσαύτως και ό Χριστόδουλος Περραιβός έλαβε παρὰ του αύτοῦ διορισμόν συστημένον. Τά έγγραφα ταυτά ελάμβαναν οί κατηχηθέντες όπως δι αύτῶν γίνωνται πιστευτοί παρὰ τούς κατηχουμένους. Αλλ' ό μακαρίτης ιστορικός Ίωάννης Φιλήμων παρασυρθείς ύπό του συγκατοίκου του Αναγνωστοπούλου άνέγραψεν έν τῆ ιστορία του σελίδα 237 ότι ό Αναγνωστόπουλος διηύθυνε τόν Γρηγόριον Φλέσσαν πρὸς τόν Νέγρην εις Ίάσιον.

Έν ῶ ό αύτός έν τῆ ύποσημειώσει τής αύτῆς σελίδος λέγει ότι τόν Φλέσσαν πολλά άσήμαντον ιεροδιάκονον, διηύθυνεν πρὸ αύτοῦ του Νέγρη εις Ίάσιον. Ο Αναγνώστης του δικιμίου του μακαρίτου Φιλήμωνος βεβαίως δύναται νά καταλειφθῆ ύπό γέλωτος, διότι αναγράφει μη άληθείας τολμηρώς ότι ό Φλέσσας κατηχήθηκε ύπό του Αναγνωστοπούλου

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

καὶ ἦτο ἄσημος δῆθεν ἱεροδιάκονος, ἀφ' οὗ ὡς ἐλέχθη ὁ μὲν Φλέσσας κατηχήθη πρὸ τοῦ Αναγνωστοπούλου, ὁ δὲ Αναγνωστόπουλος ἦτο ἄσημος ἀγράμματος.

Ἐν ὧ ὁ Φλέσσας κατήγετο ἐξ ἐπισημοῦ τῆς Μεσσηνίας οἰκεγενείας καὶ ἦτο ὁ μάλλον μεμωρφωμένος τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Κατὰ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου τοῦ 1818 ὁ Γρηγόριος Φλέσσας παραλαβὼν τὸ λεξικὸν καὶ λοιπὰ ἀναγκαῖα ἐπορεύθη εἰς Μολδοβλαχίαν καὶ διέδωκεν καθ' ἀπάσας τὰς χώρας αὐτῆς τὴν πολιτείαν τῆς ἐταιρίας ἐπὶ αὐτηρούς ὁροὺς κατηχήσας πρότερον τὸν Γεώργιον Ὀλύμπιον, Ἰωάννην Φαρμάκην, Β. Καραβίαν, Σάββαν Καμηνάρην καὶ λοιπούς. Ἐν δὲ Βουκουρεστίῳ συνετάγη τὸ συνοικοποσχετικὸν :

«Εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐνώπιον τοῦ υπέρτατου ὄντος καὶ τῆς ἀληθοῦς σοφίας ὀρκιζόμεθά εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τοῦ θεοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον σήμερον κατανυκτικῶς καὶ εὐλαβῶς ἀσπασάμενοι ἀδελφοποιήθημεν, διὰ νὰ φυλάξωμεν στερεὰς καὶ ἀπαραβάτους σώας τὰς ἱεράς ὑποσχέσεις πρὸς Θεόν, ἅς ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον ἐδώκαμεν, ἀποβλέποντας ὅπως διόλου πρὸς τιμὴν καὶ ἀσφάλειαν τῆς μόνης φυλᾶτος μητρὸς μας τῆς δυστυχοῦς λέγω Πατρίδος καὶ ἡμῶν τὴν ἰδιάν.

Καὶ μὰ τὸ ἱερὸν τῆς Πατρίδος ὄνομα διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ζῶμεν καὶ κινούμεθα, μὰ τὴν ἀνασταῖσιν αὐτῆς διὰ τὴν ὁποίαν συγκροτούμεν τοῦτον τὸν Σύνδεσμον ἕκαστος ἡμῶν δυνάμει τούτου τοῦ μεγάλου καὶ ἱεροῦ ὄρκου ὑπόσχεται νὰ γνωρίζῃ ἐταῖρον οἰκειότερον τοῦ γνησίου αὐτοῦ πατρὸς καὶ Μητρὸς, ἀδελφῶν καὶ τέκνων καὶ εἰς κάθε περίστασιν καὶ ἀνάγκην μας ὁποῦ καὶ ἂν εἴμεθα παρόντες ἢ ἀπόντες νὰ συντρεχώμεθα υπερασπίζοντας τὴν τιμὴν, ζωὴν καὶ ἱεράν βουλήν με ὅλην μας τὴν ψυχὴν, τὴν δύναμιν καὶ κατάστασιν καὶ με τὴν ἰδιάν ζωὴν καὶ καταστᾶσιν χεῖνοντας τὸ αἷμα μας, μέχρι τῆς τελευταίας ῥανίδος ὅστις δ' ἐξ ἡμῶν ἤθελε παραβῆ αὐτοὺς τοὺς ἐνόρκους δεσμοὺς καὶ ὑποσχέσεις νὰ ἦναι ὡς καὶ παρὰ τοῦ ἐφόρου τῆς διακιοσυνῆς οὕτω καὶ ἐξ ἡμῶν κατατρεγμένος, μεμσημένος καὶ ἀποβεβλημένος ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου συνδέσμου, ὄντες ἢ χρέος ἄλλον οἱ φυλάξαντες τὰς ὑποσχεσεις τῶν νὰ παιδεύσωσι μυριοτρόπως τὸν παραβατὴν. Πρὸς πιστῶσιν δὲ τούτου τοῦ ἱεροῦ καὶ φρικτοῦ δεσμοῦ κατασπασόμενοι τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν Σταυρὸν υπογράφθημεν εἰς τρία παρόμοια ἀδελφικὰ γράμματα καὶ ἴδια ἡμῶν χεῖρι καὶ ἀρισφραγίζοντας τὴν καὶ με τὰς σφραγίδας μας. Εἰς ἕκαστος ἐξ ἡμῶν βαστᾶ ἀπὸ ἐν.

Βουκουρεστίῳ τὴν 3^{ην} Αὐγούστου 1819

Γρηγόριος Δικαῖος Φλέσσας

Γεώργιος Ὀλύμπιος

Ἰωάννης Φαρμάκης

Ἡ δραστηριωτάτη ἐνεργεία τοῦ Γρηγορίου Φλέσσα, περὶ ἣν ἐν σελίδῃ 233 τοῦ δοκιμίου τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ Φιλίμωνα ἀνεγράφη ὅτι ἀπὸ τῆς ἀντόβουλης δραστηρείας ἐνεργείας, ὁ Φλέσσας κατέστησε τὴν Μολδοβλαχίαν νέαν Ἑλλάδα, ἐν τῇ ἐταιρίᾳ κατάταξις τῶν σπουδαιοτέρων παραγόντων, ἦτοι τοῦ Γεωργίου Ὀλυμπίου, Ἰωάννη Φαρμάκη καὶ λοιπῶν

πρὸς δὲ καὶ ἡ συνύναξις του συνυποσχετικοῦ δι οὐ σπουδαίως ἐν Μολδοβλαχία ἐκραντήθη ἡ ἐπιρροή του Γρηγορίου φλέσσα καὶ ἡ τῆς ἐταιρίας αὐτῆς, ἐξήγηρεν κατ' αὐτοῦ φθόνον του Λεβέντη, του Αναγνωστοπούλου καὶ του Θ. Νεγρη, ἀγνοούντων τὸν σκοπὸν τῆς ἐνεργείας του Γρηγορίου Φλέσσα καὶ ἀνακοίνωσαν ἐμμέσως τῷ τότε ἡγεμόνι Μολδοβλαχίας Ἀλεξάνδρῳ Σούτσῳ ὅτι ὁ Γρηγόριος Φλέσσας υποκινεῖ συνομοσίαν κατὰ του καθεστῶτος. Ὁ ἡγεμὼν ἐκλαβὼν ὡς ἀληθῆ τὴν διαβολὴν ταυτὴν συνεκάλεσε παρ' ἑαυτῷ συμβούλιον καὶ τοὺς προξένους τῶν δυνάμεων. Μετὰ συζήτησιν δὲ ἀπεφάσισεν τὴν φυλάκησιν του Γρηγορίου Φλέσσα ὡς τοιούτου καὶ τὴν εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς παραδῶσιν του. Ἄλλ' ὁ Φλέσσας ὑπονοήσας τὰ καθ' ἑαυτοῦ κεκταινόμενα ἐν ἀγνοίᾳ καὶ φιλῶν καὶ ἐχθρῶν προσεκάλεσε παρ' ἑαυτῷ τὸν Βαλίταν καὶ τῷ ἐνεχείρησεν ἐπιστολὴν του Μητροπολίτου Δέρκων πρὸς τὸν ἡγεμόνα Α. Σούτσον, δι ἧς συνίστατο πρὸς αὐτὸν ὁ Φλέσσας ὡς ικανότατος καὶ ἐντιμότητος μοναχός, πορευθεὶς εἰς Μολδοβλαχίαν διὰ συλλογὴν βοηθημάτων χρησιμειόντων εἰς σύστασιν σχολείων καὶ ἀνέργεσιν Ναοῦ. Παρακάλει δὲ τὸν ἡγεμόνα ἵνα τῷ παράσχη ἐνθερμον ὑποστήριξιν.

Ὁ Σούτσος ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν καὶ πιστεύσας ὅτι τὰ κατὰ του Φλέσσα ἦσαν συκοφαντεία, διέταξε τὴν ἀποφυλάκησιν αὐτοῦ. Συγχρόνως θεραπεύων καὶ τὴν μικροφιλοτιμίαν τῶν σκευορισάντων τὴν διαβολὴν, ὑπέδειξε τῷ Φλέσσᾳ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκ Βουκουρεστίου ἀποχωρήσεως του ὁ καὶ ὁ Γρηγόριος Φλέσσας υπεκφυγὼν καὶ τὸν διασυρμὸν τοῦτον ὃν οἱ φιλοῖ παρῶθησαν αὐτόν, ἐπανάκαμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπου συνέστησεν ἐφορίᾳ ἐκ του Κ. Μαύρου, Ἰωάννου Μπάρμπα καὶ Λεονίδα Λουμπάρη, ἀνδρῶν ἐπισήμων καὶ μεγαλεμπόρων Κωνσταντινουπόλεως. Αυτοθιν οὐκ ἐπαύσατο ἐργαζόμενος καὶ πέμπων ἀποστόλους εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ γράφων πρὸς διασήμους ἄνδρας ἐν αὐτῇ καὶ ἐπιζητῶν πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, ὅπως ἐν δεόντι ὑποβάλλη ταυτὰς εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἀρμοδίων.

Μεταβὰς κατόπιν εἰς Κωνσταντινουπολιν καὶ ὁ Θ. Νέγρης ἐξ Ἰασίου κατεγίνετο μετὰ τῆς πονηρίας ἵνα μάθη παρὰ του Φλέσσα τὰ καθ' ἕκαστον τῆς ἐταιρίας, καὶ μὴ μανθάνων αὐτὰ κατέκρινε τοὺς ἐταίρους καὶ ἔπεμψεν ἐπιστολὴν κατ' αὐτῶν πρὸς τὸν Καποδίστριαν, παρ' οὗ καὶ ἐζητεῖ νὰ μάθη ἂν εἶχον γνῶσιν τῆς ἐταιρίας. Ὁ Καποδίστριας διατελῶν ἐν ἀγνοίᾳ τῆς υπάρξεως τῆς ἐταιρίας καὶ φοβούμενος μὴ συμβῆ τι δυνάμενον νὰ ἐνοχοποιήσῃ καὶ αὐτόν, καθιστὰ προσεκτικὸν τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴν τῆς Ῥωσσίας Στρογανώφ, ἐντελόμενος αὐτῷ ὅπως ποιήσῃται παραστάσεις παρὰ της Πύλης, ἐπὶ τῇ καταστάσει τῆς Αὐτοκρατορίας καθ' ἣν παρασκευάζονται νέαι ταραχαί, πρὸς ἄρσιν τῶν ὁποίων νὰ συμβουλευθῇ τοὺς ἐνεργοῦντας τὰς τοιαύτας πράξεις Ἑλληνας ἵνα παύσωσι ἐργαζόμενοι περὶ αὐτῶν.

Τούτου οὕτως ἔχοντος πόθεν ὑφίσταται ἡ ἄμεσος ἢ ἔμμεσος συγκατάθεσις του Καποδιστρίου ὑπὲρ τῆς ἐταιρίας : Ὁ φλέσσας τὴν διαγωγὴν ἐκείνην του Νεγρη μὴ ἀνεχόμενος ἐσκέψαντο ἵνα τιμωρήσῃ αὐτόν, ἀλλ' ὁ Νεγρης προλαβὼν ὑπέδειξεν ἐμμέσως τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπαναστατικὴν ἐνέργειαν του Φλέσσα πρὸς τὸν Πασσᾶν Μποστασίμπασιν ἄλλως τε καὶ διὰ ἐνὸς ὑπηρετοῦ του Φλέσσα καὶ Ὀθωμανοῦ τὸ γένος,

όστις κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἐπεζήτηει ἀφορμὰς δυσαρρεσκείας κατὰ τοῦ κυρίου τοῦ παντοίου.

Καὶ δὴ, τοῦ ἐθίζοντος τοῦ Φλέσσα ἵνα κατὰ πᾶσαν πρωΐαν πλύνῃ τὸν μικρὸν πώγωνά του, ὁ ὑπηρέτης Τοῦρκος ὑπερπληρώσας τὴν λεκάνην ὕδατος διέλυσε τὴν σαπουνάδα ἐξεπίτηδες. Τὸ θράσος τοῦτο τοῦ Τούρκου παρώργισε τὸν Φλέσσαν, ἐξανασθέντα ἵνα τύψῃ αὐτὸν διὰ τῆς χειρὸς κατὰ πρόσωπον. Ὁ Τοῦρκος λοιπὸν καταρρίψας τὴν λεκάνην, ἔρχεται δρομαίως πρὸς τὸν Πασσᾶν Μποστασίμπασι καὶ καταγγέλει ὅτι ὁ καλόγερος αὐθις ἐλθὼν ἐκ τῆς Μολδοβλαχίας καταγίνεται νὰ φονεύσῃ τὸν Σουλτᾶνον καὶ νὰ γίνῃ αὐτὸς Σουλτᾶνος. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Πασσᾶς πέμπει τοὺς Ἀλβανούς πρὸς σύλληψιν τοῦ Φλέσσα καὶ προσαγάγῃ τοῦτον πρὸς ἑαυτόν.

Ὁ Φλέσσας ἐτοιμαζόμενος νὰ ἀκολουθήσῃ τοὺς Ἀλβανούς παραγγέλει τοῦ παρ' ἑαυτῶ Λεωνίδα Φλέσσα, ἵνα πάραυτα μετακομίσῃ λεληθότα μετὰ τοῦ οἰκοδεσπότη τὰ ὑποπτα ἔπιπλά του εἰς παρακειμένης Χριστιανικᾶς οἰκίας καταστρέφων συνάμα τὴν γνωστὴν αὐτῶ ὑποπτον ἀλληλογραφίαν

Ὁ Λεωνίδας Φλέσσας, γινόμενος ὅτι ἄλλοτε ἀνεκαλύφθη ἀλληλογραφία ρίξας εἰς ἀποχωρητήριον, κατέπιε τὰς μάλλον ὑποπτας ἐπιστολάς καὶ ἐνετείλατο ἀμέσως τῷ οἰκοδεσπότη ἵνα διαχυρισθῇ ὅτι τὸ ἀναπομείντα ἐν τῇ οἰκίᾳ ξίφος εἶναι ἰδικὸν τοῦ. Ὁ Φλέσσας παραστῆς ἐνώπιον τοῦ Πασσᾶ ἐπειράθη νὰ γελάσῃ πλανηθεὶς ἐκ τῶν προεχόντων ὁδόντων τοῦ Πασσᾶ ὅστις μακρόθεν ἐφενετο νὰ γελᾷ.

Ὁ Πασσᾶς ἐπὶ τοῦτο ἐξανέστη κατὰ τοῦ Φλέσσα καὶ ἐξυβρίζει αὐτὸν φωνάσας «τι γελᾷ τὸ ντομού ζ;» καὶ ὁ Φλέσσας ἀπήντησε «δὲν γελῶ αὐθέντα μου, τὸ ὕφος εἶνε τοιοῦτον».

Μετὰ τοῦτο λέγει ὁ Ψ πρὸς τὸν Φλέσσαν με ὀργὴν «Μπρὲ τι εἶσαι σὺ ὅπου ἔχεις σκλάβους Τούρκους καὶ θὰ φονεύσῃς τὸν Σουλτᾶνον καὶ θὰ γίνῃς ἐσὺ Σουλτᾶνος ;» . Ὁ Φλέσσας ἐμβρόντητος γενόμενος ἀπήντησε «δὲν γνωρίζω αὐθέντα μου τι με λέγετε, ἐγὼ εἶμαι εἰς μικρὸς καλόγερος ὁ ὁποῖος περιφερόμενος συλλέγω ἀπὸ τοὺς ὁμοθρήσκους μου τὰ πρὸς τὸ ζεῖν ἀναγκαῖα καὶ κατὰ τὴν θρησκείαν μου πάντα στερούμενον συντρέχω. Συντρέχω δὲ καὶ ἕναν Ὄθωμανόν, πενόμενον ἐν τῇ πορείᾳ μου εὐρὸν καὶ οὗτος ποῦ με συκοφάντη εἶνε ἀσυνείδητος ἄνθρωπος.

Ὁ Πασσᾶς λέγει πρὸς αὐτὸν ὅτι «πολλοὶ μαρτυροῦσι ὅτι τοιαῦτα σὺ ἐνεργεῖς ἐνταῦθά.» Ὁ Φλέσσας στενοχορηθεὶς καὶ ἀπελπισθεὶς ἐζήτησε τὴν προσέλευσιν τῶν μαρτύρων τῶν καθ' ἑαυτοῦ καὶ ἀμέσως ὁ Πασσᾶς διέταξεν ἵνα ὁ Τοῦρκος ὑπηρέτης προσέλθῃ εἰς τὴν αἴθουσαν. Ὁ Φλέσσας ἀμᾶ ἰδὼν αὐτὸν εἰσελθόντα ἀποτείνεται πρὸς αὐτὸν λέγων «ἐγὼ μπρὲ σου εἶπα ὅτι θὰ φονεύσω τὸν Σουλτᾶνον καὶ θὰ γίνω ἐγὼ Σουλτᾶνος ;» Ὁ Τοῦρκος παρατηρήσας τὸ θάρρος τοῦ Φλέσσα ἐσιώπησε καὶ ἀμέσως ἀποτείνεται πρὸς αὐτὸν ὁ Πασσᾶς «ψεύδη λεγεις μπρὲ ;» Ὁ Τοῦρκος καὶ μετὰ τὴν πρότασιν τουτὴν ἔμεινε ἄφωνος καὶ ἀμέσως ἀποβάλλεται τῆς αἰθούσης ὑπὸ τοῦ Πασσᾶ ἐκφωνοῦντα «Σιχτήρ ντομούζ».

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Μετὰ ταῦτὰ ὁ Πασσᾶς λέγει πρὸς τὸν Φλέσσαν «νά δώσης μωρὲ καλόγυρε 7,000 γρόσια εἰς τὰ παιδία» Ὁ Φλέσσας ἀπήντησεν «ποῦ νά εὐρω αὐθέντα μου 7,000 χιλ. γρόσια ;» Ἐν ἔτος διακονεῦω καὶ μόνον 150 γρόσια ηκονόμησα τὰ ὁποῖα θά καταθέσω εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον. Μετὰ τοῦτο ὁ Πασσᾶς εἶπε : «δόσε 700 γρόσια» ὁ Φλέσσας ἀπήντησε «δὸς τὰ αὐτὰ ἡ ἐξοχότης σου καὶ φροντίζω ἐντὸς τῆς ἡμέρας καὶ τὰ ἐπιστρέφω. Τὸ βλέπω ὅτι ἡ τύχη μου με καταδιώκει καὶ θά τρέχω ἡμέρα καὶ νύκτα ἐν ξένη γῆ, πρὸς οικονομίαν μόνον ξηροῦ ἄρτου».

Ὁ Πασσᾶς μέτρησεν τὰ γρόσια πρὸς τοὺς Ἀλβανούς καὶ εἶπε πρὸς τὸν Φλέσσαν νά σπεύσῃ πρὸς οικονομίαν τῶν γροσίων αὐτῶν, μακρόθεν δὲ κατεσκόπευον κινήσεις τοῦ δύο Ἀλβανοί. Ὁ Φλέσσας ἐξελθὼν ἐβράδυνε νά ἐπανέλθῃ θέλων νά ἀποδείξῃ τῷ Πασσᾶ ὅτι ὄντως κατετρύχετο ὑπὸ πενίας, καὶ περδιατελῶν ἐν ἀνθηρᾷ οικονομικὴν καταστάσει.

Ἐπέστρεψεν λοιπὸν μετὰ δύο ὥρας καὶ κατέθεσε τὰ 700 γρόσια. Ὁ Πασσας εὐχαριστηθεὶς εἶπεν αὐτῷ «τι νά σου κανῶ βρὲ καλόγυρε δέν ἠμπορούμεν νά κρατοῦμεν αὐτοὺς ἂν δέν τοὺς δίδομεν χρήματα διὰ τὸν κόπον τούς». Μεθ' ὁ ἐπιστρέψας τὸν Φλέσσαν 200 γρόσια εἶπεν αὐτῷ φαίνεται ὅτι εἶσαι καλὸς ἄνθρωπος.

Ἀποφυγὼν οὕτως καὶ τὴν δοκιμασίαν ταύτην ὁ Φλέσσας ἀβλαβῆς ἐσκέψαντο ὅπως τιμωρήσῃ τὸν Νεγρὴν καὶ ἂν δέν προελάμβανεν ὁ Παναγιώτης Σέκερης νά συμφιλιώσῃ αὐτοὺς ἀναμφιβόλως θά ἐφονεύετο ὁ Νέγρης ὢν ἄνθρωπος ἐπικύνδυνος πρὸς τοὺς σκοποὺς τῆς ἐταιρίας. Ὁ Φλέσσας εἶχεν τόσον ἐργασθῆ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὥστε οὐ ζωηρότερον τῶν Ἑλλήνων πρὸς αὐτὸν ἀπέβλεπον. Μετὰ τὰ συμβάντα ὁ Φλέσσας ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Βουκουρέστιον, μετὰ τὸν Φλέσσαν καὶ κατὰ τὴν 19^{ην} Ὀκτωβρίου 1819 ἀνεχώρησαν αὐτόθεν ὁ Π. Ἀναγνωστόπουλος καὶ Ἐμμανουήλ Ξανθὸς εἰς Φαλάγιον.

Κατὰ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποφασισθέντων υφ' αὐτῶν τῶν ἐταῖρων ὁ Ξανθὸς ἐπορεύθη διὰ Βαρσαραβίας εἰς Μοσχάν. Ἐν Φαλαγίῳ μένων ὁ Ἀναγνωστόπουλος σενέστησεν ἐνορίαν μεθ' ὁ ἐπορεύθη εἰς Ἰάσιον καὶ ἐξ Ἰασίου εἰς Βουκουρέστιον πρὸς συνάντησιν τοῦ Γρηγορίου Φλέσσα ἀποφασίσας νά μένῃ αὐτόθε μέχρι τῆς ἐκ Πετρούπολεως ἐπανόδου τοῦ Ξανθοῦ. Δυστυχῶς ὅμως ἐν Βουκουρεστίῳ ἐσυνάντησεν τὸν Κωνσταντῖνον Πεντεδέκαν ἐπανελθὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μεθ' οὐ προηγουμένως ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἶχεν περιέλθει εἰς ἔριδας. Διὸ καὶ πρὸς ἀποφυγὴν διαπληκτισμοῦ ὁ Γρηγόριος Φλέσσας συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ ἀρτίως κατηχηθέντος Γ. Λεβέντη ἀπεφάσισεν τὴν ἀπὸ Βουκουρεστίου ἀπομάκρυνσιν ἑκατέρων αὐτῶν. Οὕτως ὁ Γ. Λεβέντης ἐφωδιάσε καθ' ὅλα τὸν Π. Ἀναγνωστόπουλον πορευθέντα κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου τοῦ 1819 εἰς Πίζαν τῆς Ἰταλίας ὅπου παρέμεινεν, μέχρις οὐ παρέλαβεν τὴν ἀραχηγίαν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

Αὕτη λοιπὸν ὑπῆρχεν ἀφορμὴ τῆς ἐκεῖθεν ἀναχωρήσεως τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, οὐχὶ ὅτι ἐν τῷ δοκιμίῳ τοῦ Σελ. 257 Ἀνεγράφει ὁ ἱστορικὸς Φιλήμων ἐπιθύμων νά ἐξυψώσῃ τὸν ἀνεπίδεκτον τοιαύτης ἀναγνώσεως Ἀναγνωστόπουλον, ὅστις ἐκ ταπεινῶν ἐλατηρίων ὀρμώμενος συνεχῶς προυκάλιν μεταξὺ τῶν ἐταῖρῶν ἔριδας φρονῶν ὅτι πρεσβεία παρέχονταν εἰς τοὺς μὴ δι ἔργων ἀναφαινομένους.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΕ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Ἀναγνωστόπουλος μένοντας ἐν Πίσση τῆς Ἰταλίας κατεφέρετο καὶ κατὰ αὐτοῦ τοῦ Ὑψηλάντου, ἀνακηρυχθέντος ἀρχηγοῦ τῆς ἐταιρείας. Ταῦτά δὲ ἐγνώσθησαν ὑπὸ τε τοῦ Ὑψηλάντου καὶ ὑπὸ τῶν ἐταιρῶν οἵτινες ἐξηγέθησαν κατ' αὐτοῦ. Ἀλλ' Φλέσσας καλέσας τὸν Ἀναγνωστόπουλον εἰς Ἰσμαήλιον ἐξέωσεν αὐτὸν παρὰ τῷ Ὑψηλάντῃ οὕτω δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἱστορικὸς Φιλήμων ἠλλοίωσε τὴν ἀλήθειαν γενόμενος θῦμα τῆς συγκατοικίας τοῦ Ἀναγνωστοπούλου.

Κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐκ Βουκουρεστίου ὁ μὲν Γρηγόριος Φλέσσας ἐπέστρεψεν αὐτόθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν ἣ ἐνεργήσας τὰ δέοντα ἀπῆλθεν ἐσπευσμένως εἰς Γαλαζιον. Ὁ δὲ Ξανθὸς κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου 1819 εἰς Ἰσμαλίον εἰς Μόσχαν καὶ συναντηθεὶς μετὰ τοῦ ἐκεῖ ἐταίρου Ἀντ. Κομιζοπούλου κατήχησε τὸν μεγαλέμπορον Νικόλαον Πατσιμάδην, Ἰωαννίτην, ὅστις μετὰ τὴν κατήχησιν προσέλαβεν σύμβολον τὰ στοιχεῖα Α.Ξ.

Ὁ Ξανθὸς ἐκ Μοσχᾶς κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰανουαρίου τοῦ 1820 ἐπορεύθη πρὸς συνάντησιν τοῦ Καποδίστρια καὶ Ὑψηλάντου εἰς Πετρούπολιν κομίζων ἐπιστολὴν τοῦ Ἀνθίμου Γάζη πρὸς τὸν Καποδίστριαν. Παρουσιασθεὶς ἐνώπιον αὐτοῦ ἐφρόντισε ὅπως τὸν καταπέιση νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐταιρείας σκοπὸν ἐχούσης τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ὁ Καποδίστριας πρὸ τὴν τοῦ Ξανθοῦ ἀφίξεως εἰς Πετρούπολιν εἶχεν μάθει παρὰ τοῦ Καμαρινοῦ Κυριακοῦ ὅτι οἱ ἐνεργοῦντες τὴν κατὰ τοῦ Σουλτάνου ἐπανάστασιν ποιοῦνταν χρῆσιν τοῦ ονοματὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ Αυτοκράτορος. Ἐἶπεν δὲ τοῦτο ὁ Καμαρινὸς Κυριακὸς κατ' ἐντολὴν τοῦ Π. Μαυρομιχάλη οὐ καὶ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἐκομίσεν. Διὸ οὗτος οὐ μόνον ἀπεποιήθη τὴν προσδοκωμένην ἀρχηγίαν ἀλλὰ καὶ ἤλεγξε τὸν Ξανθὸν ἐπὶ τοιαύτῃ εἰσήγησιν. Ὁ Καμαρινὸς μάλιστα διὰ Κωνσταντινουπόλεως ἐπορεύθη εἰς Πετρούπολιν καθ' ὃν χρόνον ὁ Θ. Νέγρης περιῆλθε εἰς σύγχυσιν πρὸς τὸν Φλέσσαν, ὡς προερεθῆ.

Συναντήσας δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν Θ. Νέγρην ἤκουσε πολλὰ κατὰ τῆς ἐταιρείας συκοφαντίας αὐτοῦ προσθέσαντος ὅτι περὶ πόθων ἔγραψε καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν Καποδίστριαν. Ὁ Ξανθὸς ἀποτυχὼν τοῦ σκοποῦ τῆς εἰς Πετρούπολιν πορείας ἀπετάθη πρὸς τὸν Ἀλ. Ὑψηλάντην παρ' ᾧ καὶ ὑπέβαλεν ὅσα ἐντελοῖντο ἢ ἐταιρεία. Ὁ Ὑψηλάντης ἀκροασάμενος τὸν Ξανθὸν ἀπεδέξατο τὴν πρότασιν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐταιρείας καὶ ἐνετείλατο τῷ Ξανθῷ ἵνα ἀνακοινώσῃ τῇ ἐταιρείᾳ τὴν ἀπόφασιν τοῦ. Ὁ Ξανθὸς παραχρῆμα ἔγραψε ἐπιστολὴν τοῦ Φλέσσα διαμένοντος ἐν Γαλαζίῳ ἀνακοινῶν τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀρχηγίας τῆς ἐταιρείας παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου τοῦ λαβόντος καὶ τὸ σύμβολον Α.Ρ.

Ἐκ Γαλαζίου ὁ Φλέσσας ἐπορεύθη εἰς Ἰσμαήλιον ἐνθά ἐνέμενε τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην. Μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀρχηγίας τῆς ἐταιρείας ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης κατέφυγεν πρὸς τὸν Καποδίστριαν πρὸς ὃν ἀνεκοίνωσεν τὴν σύστασιν τῆς ἐταιρείας καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς καὶ ὅτι δίκαιον εἶχε νὰ ζητήσῃ συνδρομὴν παρὰ τοῦ Αυτοκράτορος Ἀλεξάνδρου ἂν οὐχὶ στρατιωτικὴν τούλάχιστον χρηματικὴν οὔτε ἰσχυροῦσης τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας.

Αλλ' ὁ Καποδίστριας γνωρίζων τὰ φρονήματα τοῦ Αὐτοκράτορος ἀπεποιήθη ἵνα ποιήσῃται αὐτῷ λόγον διὰ τοῦτο ὁ Ὑψηλάντης ἠτήσατο παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος ἄδειαν νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν χάριν λουτρῶν. Λαβὼν δὲ τὴν ἄδειαν ἠτοιμάζετο νὰ ἀπέλθῃ μετὰ τοῦ Ξανθοῦ ὄντα ἐν Πετροπόλει.

Αἴφνης ὁμῶς ἔμαθεν ὅτι ὁ Καμαρινὸς Κυριακὸς ἔλαβε παρὰ τοῦ Καποδίστρια συστατικὰς ἐπιστολάς πρὸς τοὺς ἐν Μόσχα καὶ ἀλλαχοῦ φίλους τοῦ προτρεπομένου πρὸς παροχὴν χρηματικῶν συνδρομῶν εἰς σύστασιν δῆθεν Γυμνασίου ἐν Μάνη πρὸς δὲ ἔλαβεν ἐπιστολὴν καὶ πρὸς τὸν Πέτρον Μαυρομιχάλην δι' ἧς προετείνετο πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ καὶ τῆς πατρίδος ὅπως ἀποκρούσῃ ὅση δύναμις τὰς ἐπαναστατικὰς τῆς ἐταιρείας ἐνεργείας.

Οὕτω λοιπὸν ὁ Κυριακὸς πορευόμενος ἀνὰ διαφόρους πόλεις, ἐλάλει εἰς ἀντιπροσώπους μάλιστα τοῦ Π. Μαυρομιχάλη κατὰ τῆς ἐταιρείας δημοσίᾳ ἀγνοῶν ὅτι ἀρχηγὸς αὐτῆς ἀνεκηρύχθη ὁ Αλέξανδρος Ὑψηλάντης. Ἐξεμάνη κατ' αὐτοῦ ὅστις εἶχεν ὁμῶς τὰ ὑπὲρ τῆς ἐταιρείας καὶ ἀμέσως ἔγραψεν πρὸς τοὺς ἐν Μόσχας ἐταίρους ὅπως ἐμποδίσουσιν τὴν ἐν Πελοποννήσῳ κάθοδον τοῦ Κυριακοῦ ἢ ἀφέλωσιν αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν Μαυρομιχάλην ἐπιστολὴν τοῦ Καποδίστρια.

Οἱ ἐν Μόσχᾳ ἐταῖροι ἔσπευσαν πρὸς ἐκτελέσιν τῆς ἐντολῆς τοῦ Αλέξανδρου Ὑψηλάντου, ἀλλ' ὁ Καμαρινὸς Κυριακὸς ἀπέκρουσεν αὐτοὺς μετὰ περιφρονήσεως. Διαγνωστὴν ἐποιήσαντο τὴν τοιαυτὴν αὐτοῦ ἀποποίησιν πρὸς τὸν Ὑψηλάντην, ὁ ὁποῖος σφόδρα ἀνιαθεὶς ἐπ' αὐτὴ ἔσπευσμένως ἔγραψεν πρὸς τοὺς ἐν Γαλαζίῳ, Ρενίῳ καὶ Ἰσμαλίῳ ἐταίρους ὅπως τὸν Καμαρινὸν αὐτόσε διερχόμενον συλλάβωσι καὶ τὰς ἐπιστολάς ἀπ' αὐτοῦ ἀφελόντες καθοδηγήσουσιν ὡς τὸ μοιραῖον τέλος τοῦ Γαλάτου. Καὶ ὄντως ὁ Καμαρινὸς ἐρρίφθη εἰς τὸν Δούναβιν ἄλλωστε καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ Π. Μαυρομιχάλη, τοῦ ἐξαποστείλαντος αὐτὸν εἰς τὴν Πετρούπολιν. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ὑψηλάντης προσλαβὼν τὸν Ξάνθον ἀνεχώρησεν εἰς Μόσχαν καὶ ἐκ Μόσχας εἰς Κίεβον.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἐκ Κιέβου εἰς Ὀδησσὸν τοῦ Ξάνθου εὐρεθέντος εἰς Βουκουρέστιον. Ἐκ δὲ τῆς Ὀδυσσοῦ μετέβη ὁ Ὑψηλάντης εἰς Ἰσμαήλιον ἔνθα ἐνέμενεν αὐτὸν ὁ Φλέσσα, τοῦ Ξάνθου ἀποχωρήσαντος εἰς λιμοκαθάριστήριον Ρενιῦ ἐν τῇ ὄχθῃ Προύτου μετὰ συνενόου πρὸς Γεώργιος Ὀλύμπιον καὶ Ἰωάννην Φαρμάκην.

Ἐν Ἰσμαλίῳ συνῆλθον ὁ Χ. Περραιβός, Πέτρος Μαρκέσης, Ἰωάννης Φαρμάκης, Δημήτριος Θέμελης καὶ Π. Αναγνωστόπουλος, ἐπανελθὼν ἐκ Πίονα, τοῦ Τσακάλωφ καθ' ὁδὸν νοσήσαντος καὶ ἀπομέντος ἐν Βιέννῃ. Οὗτοι πέντε συνεστάθησαν ὑπὸ τοῦ Φλέσσα πρὸς τὸν Ὑψηλάντην, καὶ τὴν ἐπιούσαν συσκεπτόμενοι ἀναφαίνοντο περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τρόπου τῆς δράσεως τῆς ἐταιρείας.

Ἐν τῇ συζητήσει προετείνοντο δύο γνῶμαι. Καὶ κατὰ μὲν τὴν μίαν κρατυνομένην ὑπὸ πάντων τῶν συνελθόντων, πλὴν τοῦ Φλέσσα, συνιστάτο ἡ ἀναβολὴ τῆς ἐπαναστάσεως ἵνα τελειότερον οργανθῶσιν. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν προετείνετο ὡς ἀναγκαίᾳ ἢ. .... δρᾶσις, ἧς,

ὀπαδὸς ὦν. ....**νας** **διά** τοὺς ἐφεξῆς λόγους, ἦτοι πρῶτον **διά** τὴν **στάσιν** τοῦ Ἄλη Πασσᾶ πρὸς τὸν Σουλτᾶνον **ἀπασχολοῦσαν** πολλὰς χιλιάδας Τούρκων στρατιωτῶν.

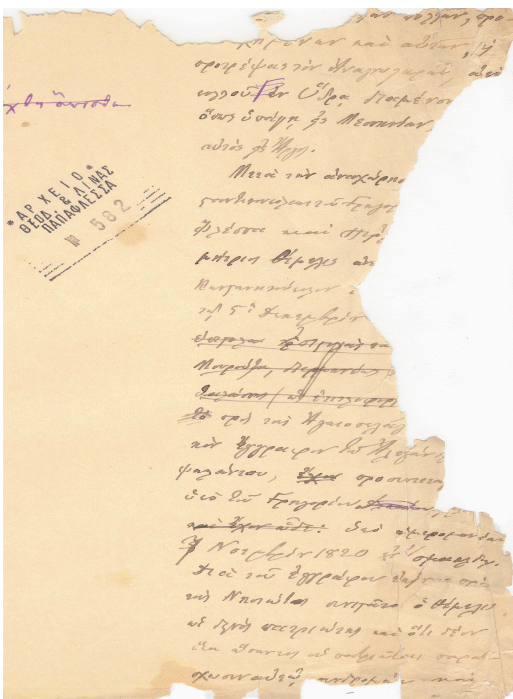
Δεύτερον τὴν ἐν **Ἰσπανία** καί. .... ἀνώμαλον κατάστασιν. ....**σαν** μετεώρους τὰς Εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις **φοβουμέναι** τὴν ῥηξιν τῆς **Ἱερᾶς** Συμμαχίας. .... τρίτον **διά** τὸ ἀνάπυστον τῆς. ....καὶ τὸ **ἀπαρά**.... **διά** τὴν ἐνδεχομένην **ἐξαστ..σιν** τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἐταιρίας. . ἐν μέρος τῆς Τουρκικῆς. ..

Κατὰ **ἐὰν** **μεσολαβοῦται** **Χρ...** μεταξὺ τῆς **σταρτευπμενης** ἀν....**λῆς** ἢ τῆς δράσεως. Περμπὸν τὴν **ἐνδεχομένην** ἄρσιν τῶν ευκαιριῶν τούτων, μεθ' ὧν ἡ **Τουρκία** **δυνήσεται** **ἵνα** **Πελ[..... ..]χημένων** καὶ **αὐτῶν**, ἡ προτρέψας τὸν Αναγνωστόπουλον **ἀτι.. ...λλοῦ** ὡς ἐλέχθη ἔντονα ἐν **Ἰδρα** διαμένων. .... Ὅπως **υπείγη** εἰς Μεσσηνίαν. .. αὐτὸς εἰς Ἄργος.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν [. ...] τοῦ Γρηγορίου **Φλέσσα** καὶ **Περραιβοῦ**[....] Δημήτριος **Θέμελης** [. ..] **Κωνσταντινούπολιν**. [....] τῆ 5 Δεκεμβρίου [.. ..] πρὸς τοὺς **Αἰγαίπελαγίτας**. [..] **κον** ἔγγραφον **τῷ** Ἀλεξίῳ **Ἰψηλάντη** **προσυντετάγει** ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου **Φλέσσα** ἔχον ὧδε :

Ἰπὸ ἡμερομηνίαν 7 Νοεμβρίου 1820 ἐν Ἰσμαηλίῳ.

Διά τοῦ ἐγγράφου [ ] **έας** [.....] **Συνιστᾶτο** Ὁ **Θέμελης** ὡς στενὸς πατριώτης καὶ ὅτι δέον **ἵνα** ἅπαντες οἱ **πατριῶτες** παράσχωσιν **αὐτῷ** συνδρομὴν καὶ ἐν Πελοποννήσῳ. ....Ἐλλάδι στρατόν, ὅτε **ἐφαπαξ** ὡς **διά** παντὸς **θά** **ἐξέλισε** σῆμα ἐλπίς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας, ἀφ' οὗ μάλιστα ἡ **Χριστιανικὴ** **Εὐρώπη** καὶ τότε ἐπεδείκνυε τοιαύτην ἐπίμεμπτον ἀστοργίαν.

Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Γρηγορίου **Φλέσσα** ἀπεδέξαντο ὁ **Ἰψηλάντης** μετὰ τῶν ἄλλων πάντων. Μετὰ δὲ τοῦτο συνεζήτησαν πότε ἢ πῶς πρέπει νὰ γίνῃ δρᾶσις. Ὁ Γρηγόριος **Φλέσσας** ὑπεστήριζεν ἐν τῇ συζητήσῃ ὅτι δέον νὰ προσδιορισθῇ, ἐν πρώτοις, ὁ χρόνος **τῆςκαθ'** ἅπαντας ἡμέρα ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὡς κατάλληλον ἡμέραν αὐτῆς ἐθεώρησε τὴν 25^{ην}

Μαρτίου 1821 ἦν καὶ οἱ ἅπαντες ἀπεδέξαντο. Μετὰ τοῦτο προέτεινε νὰ πορευθῶσιν ἀμέσως, εἰς μὲν τὴν Ἡπειρον ὁ **Ἰψηλάντης** καὶ **Χριστόδουλος** **Περραιβός** εἰς δὲ τὴν

Πελοπόννησον αὐτὸς τε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος **Ἰψηλάντης** ἀνὰ δὲ τὴν **Μολδοβλαχίαν** ὁ Γεώργιος **Ὀλύμπιος**, **Σάββας** **Καμινάρης**, **Θ. Βλαδιμηρέας**, **Γ. Κατακουζηνός** ἢ οἱ δύο τοῦ **Ἰψηλάντου** ἀδελφοί, **Δημήτριος** καὶ **Νικόλαος**.

Εἰς τὰς νήσους δὲ τοῦ **Ἀρχιπελάγους** Ὁ Δημήτριος **Θέμελης**, εἰς τὴν **Θεσσαλίαν** ὁ **Φάντιστρος** καὶ εἰς **Αἴγυπτον** ὁ ἰατρός Ἀντώνιος **Πελοπίδας**. Ἐγκριθείσης καὶ τῆς προτάσεως

ταύτης ἀπὸ πάντων, ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου πρὸς τὸν Γρηγόριον Φλέσσαν ἐχορηγήθη ἐγγράφον διὰ τὴν ἐν **Κωνσταντινουπόλει** ἐφορίαν, **δι** οὐ **διετάσσετε** αὐτὴ **ἵνα καταβάλη** αὐτῷ 300,000 Γροσίων.

Πρὸς δὲ τῷ ἐχορηγήθῃ ἡ σφραγὶς τῆς ἐταιρίας καὶ **περικλείον** πρὸς τοὺς Πελοποννησίους ἐταίρους **ἐγγράφου** συστατικοῦ παρὰ τοῖς ἐν Πελοποννήσῳ ἄρχουσι ἢ Ἀρχιερεῦσιν ἔχοντας ὧδε :

«Σεβασμιώτατοι καὶ Πανιερώτατοι Ἀρχιερεῖς, εὐγενέστατοι ἄρχοντες καὶ προεστῶτες, Ἀνδρεῖοι Στρατηγοὶ καὶ Καταναῖοι καὶ ἅπαντες οἱ ἀδελφοὶ τῆς Πελοποννήσου Ἑλληνες φιλοπάτριδες. Εἰς τὰς παρούσας κρισίμους **περιστάσεις** τῆς πατρίδος **μας καμια ἄλλη ἐπαρχία** τῆς Ἑλλάδος **δέν** ἔδειξε τὸ ζῆλον ὑπὲρ τῆς εὐτυχοῦς ἐκβάσεως τῶν ἱερῶν τοῦ γένους ἀγόνων, ὅσον αἱ φιλευγενεῖς ψυχαὶ σὰς.

Ὡ Πελοποννήσιοι. Τὰ ἔργα σὰς κηρύττουσι **τρανώτατα** ὅτι εἰς τὰς φλέβας σὰς **κυκλοφορεῖ** ἀκόμη τὸ **ἐυγενές** ἐκεῖνο **Σπαρτιατικόν αἷμα**, τὸ ὁποῖον **διείγηρε** τὸν θάυμασμόν ὀλῶν τῶν ἀλῶνων. Αἱ ἐκούσιοι καὶ ὑπὲρ τας δυνάμεις σὰς συνεισφοραὶ ἀνακαλῶσιν εἰς τὴν μνήμην τὰς **μεγάλας** καὶ ἀμιμήτους θυσίας τῶν προπατόρων σὰς.

Ἡ δὲ ἀξιότιμος πειθαρχία καὶ ἡ γενναῖα ἀπόφασις σὰς μαρτυρῶσιν ὅτι εἰς τὸν ὀρίζοντα σὰς θέλει ἀνατεῖλαι τὸ φωτεινὸν τῆς ἐλευθερίας Ἴαστρον, καὶ διαδώσει εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα τὰς λαμπρὰς τοῦ ἀκτῖνας. Ἡ ὅτι ἀπὸ μέσα σὰς μέλλει ν ἀναφανῶσιν οἱ **Λεωνίδαι**, οἱ ὁποῖοι με ταῖς ἀνίκητους φάλαγγας τῶν θέλουσιν ἐπιφέρει τρόμον εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ εὐδαιμονίαν εἰς τοὺς ἀδελφούς Ἑλληνας.

Ναὶ ὦ ἄνδρες Πελοποννήσιοι. Ἡ **ώρα** τοῦ εὐγενοῦς ἀγῶνος ἐγγίξει, τὸ στάδιον τῆς δόξας ἀνοίγεται. Καὶ ἰδοῦ σὰς πέμπω τὸν φιλογενναῖον καὶ ἀξιοσέβαστον **διὰ** τοῖς ἀρετὰς τοῦ καὶ τὸν παριωτισμὸν τοῦ, Συμπολίτην **σας** Ἀρχιμανδριτὴν Φλέσσαν, τὸν **διὰ** τὰς μεγάλας ἐκδουλεύσεις πρὸς τὴν πατρίδα γνωστὸν καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ἄλλους ἀνωτέρους, **διὰ** νὰ σὰς ὀδηγήσῃ εἰς τὸν ὀρθὸν τῆς Ἀθανασίας δρόμον.

Ἡ Πανοσιότης τοῦ θέλει σὰς ἐξηγήσει τὰ σχέδια μου, καὶ δώσει εἰς **ἐναν** ἕκαστον τὰς πρὸς τὸ κοινὸν καλὸν **διαταγὰς** μου. Θεωρήσατε τόν, ἄλλον ἐμέ. **Βάλλετε** εἰς πρᾶξιν τὰς ὀδηγίας τοῦ, καὶ **δώσατε** παράδειγμα εἰς ὅλους τοὺς ὁμογενεῖς σὰς ὅτι ὁ καλὸς πατριώτης, ὅταν πρόκειται λόγος περὶ τοῦ κοινοῦ τῆς πατρίδος συμφέροντος, πρέπει ν ἀποχωρίζηται με χαρὰν ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῶν γονέων, **συγγενῶν** καὶ φιλῶν τοῦ, νὰ θυσιάσῃ τὴν περιουσίαν τοῦ, νὰ καταφρονῇ κινδύνους, ταλαιπωρίας καὶ **αὐτὸν** τὸν θάνατον, καὶ ν ἀκούῃ τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος.

Τοιαῦτα ἀκολουθοῦντες ἐδοξάσθησαν οἱ **προπάτορές μας** Ἑλληνες. Με ταῦτὰ μόνον εἰσευποροῦμεν καὶ ἡμεῖς ν' ἀποκτήσωμεν τὰς ἀειθάλεις στεφάνους **τας** εὐηλίους καὶ νὰ δείξωμεν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης, τὰ **ὁποῖα** ἀσπλάγχνοις **μας** κατηγοροῦσιν, ὅτι εἴμεθ' ἀληθινοὶ τῶν Ἑλλήνων ἀπόγονοι καὶ κληρονόμοι τῶν μεγάλων καὶ ἀμιμήτων ἀρετῶν τῶν.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ἐτοιμασθήτε λοιπὸν φίλτατοι ὁμογενεῖς, ὥστε ὅταν ἔλθῃ ἡ **εὐτυχεστάτη** τῆς ζωῆς σὰς **ώρα**, καὶ νὰ **καταφιλήσω** τὸ ἱερὸν τῆς Πατρίδος **μας** ἔδαφος, καὶ νὰ εὐρεθῶ εἰς μέσον σὰς, νὰ εἶναι τὰ πράγματα **καλῶς** διατεταγμένα καὶ νὰ μὴν **μας** ἀκολουθήσῃ ἡ **παραμικρὰ** ἀργοπορία, ἀλλ' ἀμέσως νὰ κινηθῶμεν με τὴν βοήθειαν τῆς θείας Προνοίας πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἱερωτάτου καὶ δικαιοτάτου ἡμῶν σκοποῦ. Χαίρετε!»

Τὸ παρὼν ἐσφραγίσθη καὶ ἐδόθη.

Ισμαήλι τῆ 8 Οκτωβρίου 1820.

(Τ.Σ.) +

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

Ἐχορηγήθη δὲ καὶ **ἑτέρα** ἐπιστολὴ πρὸς τὸν **Χριστόδουλον** Περραιβόν, **ὣδὲ**:

«Ἄνδρεῖοι ἀρχηγοὶ τῶν **Ἑλληνικῶν** στρατευμάτων! Ἐγγίζει πλέον ὁ καιρὸς, τὸν ὁποῖον τοιούτους αἰῶνας ἐπροσμέναμεν. Ἡ προκλητικὴ Σάλπιγξ τῆς Πατρίδος ἐντὸς ὀλίγου μέλει νὰ ἠχήσῃ. Διὰ τοῦτο σὰς στέλλω τὸν ἀνδρεῖον καὶ γενναῖον Περραιβόν, τὸν παλαιὸν συναγωνιστὴν σὰς, με τὸν ὁποῖον πολλάκις συνηγωνίσθητε κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος καὶ **ἐμοιράσατε** εὐτυχίαν καὶ ταλαιπωρίας. Αὐτὸς θέλει σὰς ἐξηγήσῃ τοὺς σκοποὺς καὶ σὰς δώσει τὰς **διαταγὰς** μου. Ἀκολουθήσατε λοιπὸν τοὺς λόγους μου. Ἀκολουθήσατε τὴν συμβουλήν του, καὶ δείξατε εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὅτι τῶ ὄντι εἴσθε ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν ἡρώων τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν Θερμοπυλῶν, καὶ ὅτι **καταφρονεῖτε** καὶ τοῦτον τὸν θάνατον, ὡς καὶ ἐκεῖνοι.

Ἡ δὲ **εὐγνωμων** πατρις θέλει ἀνταμείψῃ τὰς ἀνδραγαθίας σὰς με τὰς **πλούσιας** τῆς δωρεάς. Δόξαν, **τιμὰς** καὶ ἀξιώματα. !

Ισμαήλι, τῆ 8ῃ Ὀκτωβρίου 1820.

(Τ.Σ.)

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

Ἐχορηγήθη ἔτι πρὸς τὸν **αὐτὸν** ἕτερον ἐγγράφον πρὸς τὴν ἐφορίαν τὴν ἐν **Κωνσταντινουπόλει**, διατασσομένην ὅπως χορηγήσῃ **αὐτῷ** 110,100 Γροσίων. **Μετά** δὲ ταῦτα **καίτεροι** ἦτοι ὁ τε Φλέσσας, προσλαβὼν **ἤδη** ἐν Ἰσμαηλίῳ τὸ **γνώρισμα** Ἀρμόδιος, ἔχων ὡς σύμβολον Α.Μ. ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐν **Κωνσταντινουπόλει** κατηχήσεως του καὶ ὁ **Περραιβὸς** ἀπῆλθον **διὰ Σουλινᾶ** εἰς **Κωνσταντινούπολιν**, τῶ δὲ Ἀλεξάνδρῳ **Ὑψηλάντῃ** μεταβαίνοντος εἰς **Κινσόβιν** μετὰ τοῦ Λασάνη, ἐνθά ἐνέμενον ἐν τῷ λοιμοκαθάρτηριῳ τὸν Ξανθόν, προσλαβὼν τὸ προσθετὸν σύμβολον Καλός.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Αλλ' ὁ Περραιβὸς δὲν ἠδυνήθη νά συναντήσῃ τὸν Φλέσσαν ἐν Σουλινᾷ, δι' ὃ καὶ ἔγραψεν παραινούμενος τὴν ἐφεξῆς ἐπιστολήν.

Ἀδελφὲ Ξανθὲ χαῖρε.

Σουλινᾷ 1^η Νοεμβρίου 1820.

Δὲν ἐπρόφθασα τὸν Δικαῖον Φλέσσαν ἐδῶ, ἐπειδὴ πρὸ τριῶν ἡμερῶν, πρυμναίου ἀνέμου πνεύσαντος, ἔπλευσε καγὼ κεχηνῶς μένων διὰ τὴν ἀξιωθῆ τῆς αὐτῆς τύχης. Ἀπότινα πολυκαιρικὰ γράμματα καὶ ἐτέρας εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ὁ Κύριος Σάββας σὰς ἔστειλε, δὲν ἠμπόρεσα νά καταλάβω τὸ οὐσιῶδες καὶ βᾶσιμον. Δὲν εἰξεύρω πῶς οἱ ἄνθρωποι ἐκθάμβουονται τόσον τὸν νοῦν ἀπὸ ἀσθενεστάτους φόφους, καὶ μάλιστα πολεμικοὶ ὄντες ὡς προπάντων ὑποσχόμενοι ἐνὸρκως νά ἐκτελέσωσιν μεγάλα πράγματα.

Κατ' ἄλλα δέ, τὰ τοιαῦτα (ὡς γνωρίζεις κάλλιστα) δὲν πρέπει νά τὰ ἀριστοποιῇ καὶ βεβαίως αὐτὸς μόνος, ἐπειδὴ ἐν τῶν αὐτῶν τόπῳ καὶ διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν ἔχει καὶ ἄλλους συνομόφρονas καὶ ὁμοίους τοῦ συανδελφους. Ἐὰν ἐκεῖνοι καταλάβουν ὅτι ὁ Σάββας γραφεῖ τοιοῦτα κατ' ἰδιάν πρὸς τὸν καλόν, ἢ ὁ Καλὸς γράφῃ πρὸς αὐτοὺς διὰ νά βεβαιωθῇ καὶ ἀκούσῃ τὸ ἐναντίον τι δύναται νά συμβῇ τότε ἀδελφέ ;

Τοὺς ἀμαθεῖς ἀνθρώπους πρέπει νά προφυλάττῃ τινὰς ἀπὸ τοιαῦτα προσκρούσματα, τὰ ὁποῖα προξενοῦν σχίσματα καὶ ὁπότεν συμβῶσιν εἶναι δύσκολον νά τὰ ἡσυχάσῃ τινὰς καὶ κάθε ὀρθὸς σκοπὸς ἀνατρέπεται τότε. Εἰς ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων ταγμάτων τὰς κεφαλὰς δὲν ἰσχυρεῖ τόσον ἡ φιλοτιμία καὶ ὁ ἐγωῖσμός, ὅσον εἰς ἐκεῖνα τῶν πολεμικῶν. Πρόλαβε λοιπὸν τὰ τοιαῦτα, γραφοντας πρὸς τὸν ῥηθέντα Σάββαν διὰ νά μὴν ἐκτεθῶ ὑπὲρ τὰ ἐσκεμμένα.

Ἐρρωσο φίλτατε. Ὅλος σός

Χ. Περραιβός.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Φλέσσας ἔγραψε πρὸς τὸν Ὑψηλάντην τὴν δὲ ἐπιστολήν, ἐμφαίνουσαν τὰς σπουδαίας αὐοτυ ἐνεργείας ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ αγῶνος :

Κύριοι οἱ ἐνταῦθά φιλοῖ, εχοντες μεγάλην ἀνάγκην ἀπὸ στρατιωτικὴν δύναμιν καὶ τρεῖς στρατηγοὺς τῆς ξηρὰς καὶ ἀπὸ χρήματα ἀρκετά, ἠνάγκασαν ἡμᾶς νά σὰς ὀδοποιήσωμεν ὅτι τὴν μὲν στρατιωτικὴν δύναμιν νά τὴν ἀναπληρώσωσιν ἀπὸ τοὺς ἐδῶ εὐρισκομένους Ἕλληνας, χρήματα ὅμως τόσα ὅσα ἐζήτουν διὰ νά ἐτοιμάσωσιν τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν ἢ διὰ πυρίτιδος ἢ διὰ θάλάσσης διὰ τὴν ὁποῖαν νά δυνηθῶσιν ν' ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν τὸν στόλον καὶ νά δώσωσιν εἰς τὸν Φλέσσαν τριακοσίους χιλιάδας γροσίων ἢ ἑκατὸν χιλιάδας γροσίων εἰς τὸν Περραιβόν ὡς διέταξεν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, δὲν ἔχουν καὶ φοβοῦμαι μήπως οἱ Κύριοι γεννῶσι αἰτία νά καταστραφῶσιν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἕλληνες. Λοιπὸν πρέπει νά εὐρεθῶσιν δύο Στρατηγοὶ ἢ καὶ τρεῖς καὶ χρήματα ἀρκετά γὰ νά οἰκονομηθῶσιν αἱ εἰς χρήματα ἀνάγκαι.

Καὶ τότε σὰς διαβεβαιῶ ὅτι αὐτοὶ θέλουσι κατορθώσει τὸ πᾶν ἢ τὰ ἔργα αὐτῶν θέλουσι βοηθήσει μεγάλως τοὺς ἕξω Ἕλληνας πρὸς ἐκτελέσιν του σκοποῦ τῶν. **Λάβεται** λοιπὸν αὐτὴν τὴν φροντίδα διότι αὐτὴ ἢ περίστασις εἶναι πολὺ κρίσιμος καὶ **δὲν** ἐπιδέχεται τὴν **παρμικρὰν** ἀργοπορίαν.

Οἱ ἀρχηγοὶ καὶ τὰ χρήματα ἀφεύκτως πρέπει νὰ σταλῶσι εἰς **Κωνσταντινούπολιν**. Ὁ Φλέσσας μετὰ πέντε ἡμέρας μεταβαίνει εἰς Πελοπόννησον νὰ ἐτοιμάσῃ τον πόλεμον καὶ ἐλπίζει ὅτι περὶ τὰ τέλη του μηνὸς **τούτου** νὰ **συναντηθῇ** με τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ἐπειδὴ ὁ Φλέσσας ἀπὸ τὴν **Κωνσταντινούπολιν** **ἐδιεύθυνεν** πλοῖον **ἵνα** παραλάβῃ ἐκεῖθεν τὸν Ὑψηλάντην καὶ τον μεταφέρῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ὁ Ἄλη Πασσᾶς ἐπιμένει εἰσέτι καὶ ἐλπίζονται ἀπ' αὐτὸν καλὰ πράγματα ὡς ἐπιβεβαιωθὲν ἀπὸ τὸν Ἀρχιερέα τῶν Σπετσῶν ὅστις ἦττον ὅλος εἰς **τὴν** ὑποθέσιν τὸ **αὐτὸ** μας **ἦπε** (συνεχεῖα ἀπὸ τὸ ὑπ' ἀριθ. 594

χειρογραφοΛεῖπει μιᾷ σελίδα

Καὶ ὁμῶς ὁ Ἱστορικὸς Φιλήμων ἐπιθυμῶν νὰ ταπεινώσῃ τὸν ἐν περιοπῇ ἰστάμενον Φλέσσαν, τὸ Κύριον τῆς ἑταιρίας ἐλατήριον, **ἀνέγραψεν** οὐχὶ εὐσυνειδήτως ἐν τῷ δοκιμίῳ του **σελ. 234, παρασυρθεῖς** ὑπὸ τοῦ συγκατοίκου τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, ὅτι ἡ **κατήχησις** τοῦ Ὀλυμπίου, **Ἰωάννη Φαρμάκη** καὶ τῶν ἄλλων, πρὸς δὲ καὶ ἡ σύνταξις τοῦ καταχωρισθέντος **συνεσχετικοῦ**, ἐπήνεγκεν βλάβην τῇ ἑταιρίᾳ, ἐν ᾗ **ἦτε** κατήχησις καὶ τὸ συνεσχετικὸν ἀντιγράφων ἔτι περινέων Φλέσσαν καὶ τὴν ὑπ' **αὐτοῦ** ἀντιπορευσομένην ἑταιρίαν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν.

Ὁ οὗτος Ἱστορικὸς Φιλημῶν ἐν τῷ δοκιμίῳ του **σελ. 255 -6** ἀνέγραφεν ὅτι ὁ **Νέγρης** **συναντηθεῖς** μετὰ τοῦ **Φλέσσα** εἰς **Κωνσταντινούπολιν** ἐφρόντιζεν νὰ **μάθῃ** παρ' **αὐτοῦ** τὸν σκοπὸν τῆς **ἑταιρίας** καὶ λάβῃ ἐν **αὐτῇ** μέρος, μὴ ἐπιτυγχάνων δὲ τοῦτο, περιέπεσεν εἰς πολλὰς περικτροπὰς, προκαλῶν τὴν κατ' **αὐτοῦ** ἀγανάκτησιν τοῦ Φλέσσα. Γράφει δὲ **αυτολεξεί**:

«Ὁ Θ. **Νέγρης**, **ἀπραγμονῶν** εἰς τὴν **Κωνσταντινούπολιν** φροντίζει νὰ **ἐπηρεάσῃ** τὸ πνεῦμα τοῦ Δικαίου, καὶ νὰ λάβῃ μέρος **ἐνεργητικὸν** εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑταιρίας. **Δὲν** ἐπιτυγχάνει τοῦτο, καὶ παρασύρεται **εἰς** παραδρομὰς πολλὰς, **ἀφορώσας** ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν **ἀνίχνευσιν** τῆς Ἀρχῆς. Ὁ **Δικαῖος**, Ἰσχυρὸς κατὰ τὴν **ἐποχὴν αὐτὴν**, **ἐπολεμεῖτο** καὶ **ἀντεπολέμει** τοῦτον. Τελευταῖον μὴν ὑποφέρων τὰς **πικρὰς** συκοφαντίας τοῦ κατὰ τῶν **Πρωτενεργῶν** καὶ τῶν κινήματων τῆς Ἑταιρίας, καὶ **ἐποπτεύων** πολὺ πλεον λυπηρότερος συνεπειάς, **ἀποφασίζει** νὰ τὸν **θανάτωσῃ**. Ζητεῖ δὲ ὁ ἐπίτιηδες ἀπεσταλμένον (τοῦ **Δημητροπούλου**) τὴν γνώμην τοῦ μόνου **ἤδη ὁδηγοῦ** τοῦ πνεύματος τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, καὶ προβάλλει συγχρόνως τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ **γίνωσιν**. Ἐγγράφα τίνα ὡς **ἐκ** μέρους τῆς Ἀρχῆς πρὸς τοὺς Πελοποννησίους ἢ καὶ **ἄλλου**, **ἐὰν** ἡ **χρεία** καλέσῃ. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος μένει σύμφωνος ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, **ἐπιφορτίζων** τὸ Ἔργον **εἰς** τοῦτον καὶ τὸν **Σέκερην** ὡς πρὸς τὴν πρώτην ὁμῶς πρότασιν **ἐναντιοῦται**, ἀπαντῶν

«... **Δικαίε!** Τὸ ξίφος, τὸ ὁποῖον **σὺ ἀπροσέκτως** ἐτοιμάζεις **διὰ** τὸν **Νέγρην**, θέλει διαπεράσει **ἐμὲ** μᾶλλον. Ἡ **θέσις**, **εἰς** τὴν ὁποίαν προεχώρησας, πρέπει νὰ σὲ **χορήγησῃ** τὸν εὐγενῆ **ἐνθουσιασμόν** τοῦ νὰ δειχθῆς ἀνώτερος τῶν **παθῶν** σου. Βλέπε **ἀπὸ** τῆς στιγμῆς **αὐτῆς** τὴν **ἱστορίαν** τῆς ζωῆς σου **εἰς** τὸ μέλλον. **Δὲν** μένει **κρυπτὴ καμμία** πρᾶξις. Κρύπτε μόνον **εἰς** τὴν καρδίαν σου τὴν γενναίαν **ἐκδίκησιν** τοῦ νὰ μὴ **μάθῃ** οὗτος, ὅτι προσπαθεῖ καὶ περὶ τοῦ ὁποίου σὲ **ὠμίλησα**. **Ἴδου** ὁ **ἀκίνδυνος** θάνατος! Ὅστις μεταχειρίζεται τοιαῦτα **χαμερπῆ** καὶ ἀνόσια μέσα, μαιίνει **αὐτοὺς** τοὺς σκοποὺς του, ἀποκαθίσταται ὑποπτος καὶ μισητός, καὶ **τρῆχει** ἐπομένως τὸν ἀφευκτον κίνδυνόν του. Ἐλπίζω, **πῶς** θέλεις πεισθῆ **εἰς** τὴν **ἀλήθειαν αὐτὴν**, χωρὶς νὰ **λύπησῃς ἕνα**, εἰς τις προσπαθεῖ **ἀνενδότης** **διὰ** τὸ λαμπρὸν σου μέλλον».

Ἐξ Ἀμμοχώστου ὁ Ἀκίδας μετὰ τοῦ ἐπισκόπου **Προΐας** προέβησαν εἰς Λεμεσὸν ὅθεν λαβόντες ἐπιτολὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου πρὸς τὸν Κάρολον, ἀπέπλευσαν εἰς Τουρίνον. Ὁ Κάρολος τότε ἀναγνοὺς τὰς ἐπιστολάς **τούτε** πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου καὶ ἀκούσας τὰς ἐκθέσεις ἀμφοτέρων τῶν ἀπεσταλμένων αὐτοῦ,

ἀπέφυγεν νά δώση ὀριστικὴν τινα ἀπάντησιν εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ ἐπισκοποῦ **Κροΐας**, εἰπών, ὅτι θ' **ἀποφασίση** περὶ τοῦ προκειμένου μετὰ ὄριμον σκέψιν, καὶ ἔδειξεν οὕτως ὅτι **δέν** ἔκρινε κατάλληλον τὴν περιστάσιν πρὸς τοιαύτῃ ἀποπεῖρα.

Ἀφ' ᾧ ὁ Ἱστορικὸς Φιλήμων ἐνέγραψεν ἐν ταῖς **ἀνωτέρω** σελίδας τοῦ δοκιμίου τοῦ ὅτι κατήχησεν ὁ Ἀναγνωστόπουλος πρῶτος τὸν **Νέγρη** καὶ μετὰ ταῦτα τὸν Φλέσσα, **πῶς** ὁ **Νέγρης** ἐπιζητεῖ νά **μάθη** παρὰ τοῦ **Φλέσσα** τὰ τῆς ἐταιρείας, **διαπληκτιζόμενος** ἐπὶ τούτῳ μετ' αὐτοῦ; Πρὸς τι δὲ νά **γράφη** ὁ **Νέγρης** κατὰ τοῦ κατηχητοῦ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου καὶ **Ἐάνθου** πρὸς τὸν **Καποδίστριαν**; καὶ πρὸς τι νά γράφη κατὰ τοῦ Φλέσσα, μεθ' οὗ περιέπεσεν εἰς **ἐρίδας**; **Διατί** ὁ Φλέσσας **ἐφυλακίσθει** ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς **ἐξουσίας**; **Ἐὰν** ὁ Φιλήμων ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἀληθείας, **θά** ἔγραφεν ἐν τῷ δοκιμίῳ τοῦ ὅτι ὁ **Νέγρης** κατήγγειλεν τὸν Φλέσσα πρὸς τὸν **Καποδίστριαν** καὶ **διὰ αὐτὸ** ὁ **Καποδίστριας** ἔγραψεν πρὸς τὸν ἐν **Κωνσταντινουπόλει** πρεσβευτὴν τῆς Ῥωσσίας **Στρογονόφ**, καθ' ἃ προέστησεν **ἵνα** ἀφυπνίσαι τὴν Τουρκικὴν δυναστείαν ὡς ἐκ τινῶν **ξένων** μαθέτωσαν ἐν ἧς τῇ Ἐπικράτεια τεκταίνονται ταραχαί! Ἦθελεν ἔτι ὡς οὗτος γράψει πῶς κατώρθωσε ὁ Φλέσσας νά **καταγγεληθῇ** ὑπὸ τοῦ **Νέγρη**, νά διασωθῇ ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς ἀστυνομίας τοῦ Βυζαντίου!

Ἡ περιωπὴ, εἰς ἣν οἰνήχθη ὁ Φλέσσας **ἐπὶ** τῷ **ἑαυτοῦ** ἐγνώρισε καὶ **τῇ παντοῦ** ἐξαιρετικῇ **φιλοπατρίᾳ**, καταφαίνεται εἰς ἐξ ἐπιστολᾶς τοῦ **Πανούτσου Νοταρᾶ** πρὸς τὸν Παλαιῶν Πατρῶν, εἰς Ἅγιον **Καρουπόλεως** καὶ τοὺς προκρίτους Καλαβρῦτων, καὶ Αἰγίου. Ἔχει δὲ αὕτη καταχωρισθῆ ἐν τῷ δοκιμίῳ τῷ **αὐτῷ Φιλήμονα** σελ. 357 **ὧδὲ** :

«Προσέχετε λοιπὸν καλῶς, πρὸς **αὐτοῦ** τοῦ πατρικοῦ ἐδάφους μὴ τὸ Πρᾶγμα κινηθῆ **ἀώρως**, καὶ **ἐν** ἑνί, ἢ δυοῖν, ἢ καὶ τρισὶ τόποις, ὡς ἐπιβλαβές. Ὁμιλήσατε μετὰ τοῦ νεήλδου **ἐνεργοῦ** σεβαστοῦ Δικαίου, **ᾧ** τίνι **ἀπονέμομεν** τὰς **ἐγκαρδίους** προσκυνήσεις, ἀναλογίσασθε, ὅσον τὸ χρέος ὑμῶν γράψατε τάχιστα πρὸς τε τὸν **ἐρχόμενον** Ἐκλαμπρον (**Α.** Ὑψηλαντὴν) καὶ πρὸς **αὐτὴν** τὴν Ἀρχὴν, **διὰ** νά **ζυγιστατήσωσι** τὸ ἐπιχείρημα, καὶ μετ' ἀκριβείας **σταθμήσωσιν**, «ὡσπερ στάθμη δόρου νήιον ἐξιθύνει τέκτονος **ἐν παλάμῃ**», καὶ οὕτω νά κινήσωσι τὴν μηχανὴν ἐνταῦθα καθ' ὅλα τὰ μέρη, προστάτῃν ἔχοντες τὴν ἄμαχον δεξιάν, ὡς διείληπται, κατὰ τῶν ἐνδεχομένων ὅπως μὴ γένηται τὸ Ἔθνος ἡμῶν θῦμα τῶν βαρβάρων καὶ τοῦ φθόνου τῶν πλησιοχώρων, καὶ διακινδυνεύσωσιν **οἱ ἐνεργοὶ**, χωρὶς νά ἴδωσι τὰς κεφαλὰς **αὐτῶν** ἐστεμμένας **μέ** τοὺς θριαμβευτικούς στεφάνους τῆς **ἐλευθερωθείσης** Πατρίδος».

«Πρὸς τούτοις παρακαλοῦμεν νά **μας ὀδηγήσητε**, εἰς ποῖον μέρος νά **ἐξαποστείλωμεν** τὰς **συνεισφορὰς** τῶν Ἀδελφῶν, σημειοῦντες καὶ εἰ **τιὰκοῆς** Ἄξιον».

«Καὶ ταῦτα μὲν **διὰ** τοῦ παρόντος Γράμματος, ὡς μὴ ἐξὸν **διὰ** στόματος. Εἴητε δὲ διαλογιζόμενοι τὰ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος καὶ τῶν Ἐνεργῶν τῇ **θείᾳ** συνάρσει!

«1821, Ἰανουαρίου 14.

Οἱ δούλοι καὶ εἰλικρινεῖς ἀδελφοὶ **Πανούτζος Νοταρᾶς** καὶ **οἱ** λοιποὶ Ἀδελφοί».

.....ό Γραμματεὺς του υἱοῦ του **Άλη Πασσᾶ**, ὅτι μένει ἐνεχειρον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον. Κύριοι, παντου ὁ Ὅργανισμὸς **ἐγείνει** κατὰ θαύμασιον τρόπον καὶ ἐλπίζω καλήν ἐκβᾶσιν του σκοποῦ **μας**. **Πασχίσατε** λοιπὸν νά ἀναπληρώσεται καὶ τὸ ἐλλείπον τῆς **Κωνσταντινουπόλεως**, **ἵνα** μὴν καταισχυρθῶμεν ὡς αἴτιοι **τοιιάυτης** θυσίας

Μένω.

Κωνσταντινουπόλει 18 Νοεμβρίου 1820

Γρηγόριος **Δικαῖος** Φλέσσας

Καταπλεύσαντες εἰς **Κωνσταντινούπολιν** πρὸς ἐκτελέσιν του σχεδίου τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τὰ **ἀπεφασισθέντα** ἐν Ἰσμαηλίῳ, ὁ μὲν Γρηγόριος Φλέσσας τῆ 4^η Νοεμβρίου 1820, ὁ δὲ Χ. **Περραιβὸς** μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ἐπελήφθησαν συναμφοτέροι δραστηρίων ἐνεργειῶν μετὰ τῶν **γεναίων** ἐν **Κωνσταντινουπόλει** Ἑλλήνων περὶ προπαρασκευῆς τῆς ἐπαναστάσεως ἐν **αὐτῇ**. Ἀλλ' αἴφνης διατάσσεται ὁ **Περραιβὸς** **υπο** του Ὑψηλάντου **ἵνα** κατεσπευσμένως πορευθῆ, οὐχὶ εἰς Ἥπειρον, κατὰ τὴν ἐν Ἰσμαηλίῳ ἀπόφασιν, ἀλλ' εἰς Μάνην πρὸς συνάντησιν του Π. Μαυρομιχάλη, **δείξαντος** τότε σημεῖα μεταβολῆς ἀποφάσεως ὡς ἐκ καταγγελίας ἐναντίον του παρὰ των ἐν **Σπάρτη** Τουρκικαῖς ἀρχαῖς καὶ τῷ **Καπετάν Πασσᾶ**, ὑφ' οὗ διωρίζοντο οἱ τῆς Μάνης Μπάσμπογοι.

Συγκατηγγέλθη δὲ καὶ ὁ τῆς Ἀνατολικῆς Μάνης **Μπάσμπαγῆ** (προσωρινὸς Διοικητὴς) **Ζανετάκος Γρηγοράκης** ὑπὸ τῷ Ἀλεξάνδρου **Κουμουνδουράκη** καὶ **Καλκαντῆ**, μνηστήρων τῶν δύο τούτων **θέσεων**, ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ του καθεστῶτος καὶ συμπράξας μετὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας. Ἐφ' ᾧ ὁ Π. **Μαυρομιχάλης** **ἐξεφράσθη** κατὰ τῆς ἑταιρίας δυσμενῶς καὶ προεκάλεσε τὴν εἰς Μάνην ἀποβολὴν του Χ. **Περραιβοῦ**.

Μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν τούτου ἐκ **Κωνσταντινουπόλεως** ὁ Γρηγόριος Φλέσσας οὐκ **ἐπαυῦατο** ἐνεργῶν τὰ δέοντα εἰς ἐξοπλισμὸν καὶ διαριθμησιν τῶν καθ' ἕκαστον, ὑπ' ἀρχηγούς ξηρᾶς τε καὶ **θάλάσσης**, ὅπως τῶν Ἀμερίμνων, **καταίχῳσι** ἐν δέοντι καιρῷ τὴν ἐν **Κωνσταντινουπόλει** Τουρκικὸν στόλον καὶ καταργήσωσιν τὴν Ὀθωμανικὴν δυναστείαν, ἐμποιοῦντες **συνάμα** θάρρος, των ἐξῶ Ἑλλήνων.

Ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ πρὸς τοιαύτην πρᾶξιν χρηματικὰ μέσα **δέν** ἐξευρέθησαν, ὡς καταφαίνεται ἐν τῇ ἀναγραφείσῃ **ἐπιστολῇ** του **Φλέσσα**. Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας κατέπλευσεν εἰς **Κωνσταντινούπολιν** ὁ Ἀλέξανδρος **Κουμουνδουράκης** μετὰ του ἀδελφοῦ του καὶ ὁ **Καλκαντῆς**, συστησάμενος ὑπὸ του Ἀρμοστοῦ τῆς Ἐπτανήσου **Θωμᾶ Μείτλάν** πρὸς τὸν ἐν **Κωνσταντινουπόλει** Πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας καὶ ὑπὸ του **Άλη Πασσᾶ** πρὸς τοὺς ἐν **Κωνσταντινουπόλει** φίλους τῶν **Ἐλμᾶς Μέτσον** καὶ **Κάστιο Πασῆ**, ὅπως ἐνεργήσωσιν παρὰ τῷ **Καπετάν Πασσᾶ** (Ναυάρχῳ) **ἵνα** διορισθῶσιν οἱ **συσταινόμενοι** Μπασμπαγῆς, ὁ μὲν Ἀλεξ. **Κουμουνδουράκης** ἐν τῇ **Δυτικῇ**, δὲ ὁ **Καλκανδῆς** ἐν Ἀνατολικῇ **Μάνη**.

Καὶ ὁ μὲν Μείτλαν ἐνεργῆ περὶ τοῦ διορισμοῦ αὐτῶν ὑπὸ τῆ ἀπὸ κοινοῦ ἐπαγγελία ἵνα ἀμᾶ τῷ διορισμῷ ὑψώσουν ἐν Μάνη σημαίαν Ἀγγλικήν, ὁ δὲ Ἄλη Πασσᾶς, ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου κλεμώμενος, ἐπὶ ἐξυπηρετήσῃ σχεδιῶν Ἀγγλικῶν καὶ τῆ ὑποσχέσει ἵνα, νικητῆς γενόμενος, ὑψώσῃ καὶ αὐτὸς ἐν Ἡπείρῳ τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν.

Ὁ Φλέσσας συναντήσας ἐν Κωνσταντινουπόλει τοὺς συσταινομένους καὶ ἐπιθαρρῦνας αὐτούς, διεβεβαίωθη ὅτι ὁ Καπετὰν Πασσᾶς ὑπέσχετο ὅτι μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας διορισθήσαντες ἀμφότεροι καὶ ἀναμένουσι τὴν κοινοποίησιν τοῦ Διατάγματος. Ἐν τῇ πληροφορίᾳ ταύτῃ ὁ Φλέσσας μετὰ τοῦ Π. Σέκερη, ἐταίρω ἐκ Τριπόλως ὀρμώμενος, ἐπορεύθη εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἐν ὧ εἰ ὄμηροι οἱ υἱοὶ τοῦ Π. Μαυρομιχάλη διετέλουν, καὶ ἀνεκοίνωσεν αὐτοῖς τὰ κατὰ τὴν παῦσιν τοῦ πατρὸς τῶν καὶ τὴν φήμην περὶ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Ἄλ. Κουμουνδουράκη εἰς ὧς διαδόχου τοῦ, προτρέψας ἵνα ὧς τάχιστα ἀνέλθωσιν, ἅτε κινδυνευόντες σωθέντος τοῦ πατρὸς τῶν ἐπὶ προδοσίᾳ ἐσχάτῃ.

Οἱ υἱοὶ τοῦ Μαυρομιχάλη ἐδήλωσαν ὅτι, καὶ υπεργινώσκοντες τὴν ἀπόφασιν τοῦ Καπετὰν Πασσᾶ, τῶν μεσῶν στερούμενοι ἀδυνατῶσιν ν ἀπέλθωσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅθεν ὁ πατριώτης Π. Σέκερης ἀναλαβὼν τὴν φροντίδα περὶ προετοιμασίας εἰς σωτηρίαν τῶν υἱῶν τοῦ Μαυρομιχάλη, κατώρθωσε νά ναυλώσῃ πλοῖον ἐπίτηδες καὶ καταγάγῃ αὐτούς εἰς Τεργέστην μετὰ τοῦ ἐλευθερώσαντος ἐνατῶν Βαρηλανδῆ, δ' ἔμελλεν νά κατηχηθῆ εἰς Πελοπόννησον διὰ εἰς ἐκεῖ ἐπίτηδες παρὰ τῷ Φλέσσᾳ σταλέντος πλοίου ἐκ Σπετσῶν τὸν Δ. Ορλώφ.

Ἀλλὰ δυστυχῶς οὗτος ἀκούσας τὴν συμβουλήν τοῦ γαμβροῦ τοῦ Γ. Καλκαδῆ καὶ λοιπῶν συγγενῶν τοῦ, δέν ἠδυνήθη νά ὑπάγῃ εἰς Τεργέστην ἢ τὸ πλοῖον ἐδέησεν ἵνα ἀποπλεύσῃ ἄνευ αὐτοῦ. Μετὰ τινὰς ἡμέρας, πρὶν ἢ κοινοποιηθῆ τὸ εἰρημένον Διάταγμα, κατέφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξ Ἀνδριανουπόλεως ὁ φίλος καὶ πατριώτης Π. Μαυρομιχάλης, Καπετὰν Βέης, ἰσχύων παρὰ τῷ Χαλέπ Ἀφεντη κεκτημένῳ ἐπιρροῇν μεγάλην παρὰ τῷ Σουλτάνῳ, μαθὼν δὲ τὰς ἐνεργείας τοῦ Ἀλεξ. Κουμουνδουράκη ἔσπευσεν εἰς ματαιῶσιν αὐτῶν πρὸς τὸν Καπετὰν Πασσᾶν καὶ παρέστησεν ὅτι ὅσα κατὰ Π. Μαυρομιχάλη κετετέθησαν ἦσαν σκευωρίαὶ τῶν προδοτῶν καὶ ὀργάνων τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας Ἄλ. Κουμουνδουράκη.

Ὁ Καπετὰν Πασσᾶς ἀκροασάμενος τοῦ Καπετανᾶ Βέη, διέταξεν τὴν σύλληψιν καὶ φυλάκισιν τοῦ Ἄλ. Κουμουνδουράκη, ἀλλ' ἐνῶ ἐγένετο ἔρευνα πρὸς ἀποκάλυψιν τῶν, ὁ Καλκανδῆς, θέλων νά σώσῃ τὸν Ἀλέξανδρον, κατέδωκε τὸν ἀδελφὸν τοῦ, ὃν συλλαβόντες ἐνήγαγον εἰς τὴν εἰρκτὴν καὶ τὴν ἐπιούσαν ἀπεκεφάλισαν ἐν αὐτῇ, τῷ Ἀλεξάνδρῳ Κουμουνδουράκη καταφυγόντος εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Πρεσβείαν, ἐν ἣ ἀπὸ λύπης ἀπέθάνεν.

Αὐτῇ δ' ἡ προστασία τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας ἐπεβεβαίωσε τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ὑπὲρ Ἄλ. Κουμουνδουράκη, προκαλεσούσης καθ' ἐνατῆς τὴν μῆνιν καὶ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑρσσίας Στρογανῶφ. Ἐπὶ τούτοις ὁ σκοπὸς τῷ Καπετανῷ Βέη παρὰ τῷ Καπετὰν Πασσᾶ δέν ἐπετεύχθη, τῶν μηνιῶν, τῷ Μαυρομιχάλη ἀποχωρήσαντος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αὐτοῦ δ' ἐμπεσόντος εἰς τὰ δυκτικὰ τοῦ Γρηγορίου Φλέσσα.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Καθ' ὅσον ὁ **Μαυρομιχάλης** εἶχεν τέως **θέσει** τὸν μὲν δεξιὸν πόδα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς αἰθούσης τῆς Πύλης, τὸν δ' ἀριστερὸν ἐν τοῖς ἐταίροις τῶν Φιλικῶν, ἐφ' ὧν καὶ ἐστάλη εἰς τὴν Μάνην ὁ Χ. **Περραιβός**. Οἱ δ' **υἱοὶ** τοῦ **Μαυρομιχάλη** διετέλεσαν ὄμηροι παρὰ τῷ Πατριαρχεῖῳ, διότι καθόλου οἱ ὡς **Μπόσμπαγοι** διοριζόμενοι ὠφείλον νὰ παραδιδῶσιν τὴν **Πύλην**, ἕνα ἢ δύο τῶν συγγενῶν **των** πρὸς πίστωσιν τῆς εἰλικρινοῦς ἐκτελέσεως τῶν καθηκόντων των. Καὶ ὁσάκις μὲν ὁ διοριζόμενος **ἦτο** Χριστιανός, οἱ ὄμηροι παρεδίδοντο τῷ Πατριάρχῃ, ὑπ' εὐθύνην του, ὅτε δ' ὧν **Τούρκος** παρ' **αὐτῇ** τῇ **Πύλῃ**. Τότε λοιπὸν κρυφὰ φυγόντων τῶν υἱῶν τοῦ **Μαυρομιχάλη**, ὁ **Καπετὰν Πασσᾶς** ὑπεύθυνος ὧν ἐπὶ τῇ φυγῇ τῶν ὁμήρων, ὡς ἐπιτετραμμένος τὸν διορισμὸν τῶν **Μποσμπάγων** ἢ **τὴν** καταφυγὴν **περαιτέρω** εἰς **Πελοπόννησον**, παρωργίσθη κατὰ τοῦ Πατριαρχοῦ, ὅστις ἐξεμάνη κατὰ τοῦ **Φλέσσα**, **μαθὼν** ὅτι δῆθεν τὴν **ἐνέργειαν** ἐκείνην αὐτὸς ὑπεκίνησεν.

Ἀλλ' ὁ **Φλέσσας** ἠρνεῖτο ὅτι ἐνηργήσατο ταύτας ἐπὶ **σκοποῦ** νὰ βλάβῃ τὸν Πατριάρχην, καθ' ἃ δηλοῦτε εἰς τὴν ἐφεξῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν **Ξάνθον** :

Περιπόθητε **μας** Ξάνθε,

εἰς **Ισμαήλιον**.

Δόξα τῷ **Θεῷ** εἰς τὴν θάλασσοπορίαν **μας** ἔδοκιμάσαμεν τρικυμίας καὶ θεομηνίας, ἐφθάσαμεν ἐνταῦθά ὑγιεῖς κατὰ **τὴν** τετάρτην του τρέχοντος. **Δέν** λείπω ἀμέσως νὰ σου γράψω, φιλε μου γνωρίζω πόσιν ἐπιθυμίαν ἔχεις εἰς τὸ μάθης τὸ κατευόδιον μου, καὶ περιπλέον νὰ σοι δηλοποιήσω ὅτι κατὰ τὸ παρὸν καταγίγνομαι **ἵνα** μετὰ τῶν **λοιπῶν** φίλων **μας** **θέσωμεν** εἰς τάξιν τὸ ἐμπόριον **μας**, καὶ ἔπειτα νὰ κινήσω εἰς τὰ ἴδια.

Οἱ ἐνταῦθά φίλοι **εἶναι** **εὐχάριστοι** ἢ πρόθυμοι. Χαῖρε λοιπὸν διὰ τοῦτο καὶ **ειδοποίησον** καὶ **αὐτὴν** τὴν ἀγαθὴν **ἀγγελίαν** πρὸς τοὺς καλοὺς φίλους **μας** δια νὰ χαρῶσιν, προσφέρων τὰς ἐκ ψυχῆς ἀσπασμοὺς **εἰς** ἅπαντας. Ὁ **Περραιβός** εἰσέτι **δέν** ἐφθάσεν τὸ αἴτιον ἀγνοῶ. **Γράψε** μου διὰ τοῦ **Καρίνου** (Π. Σέκερη) . Σήμερον γράφω πρὸς τοὺς φίλους **Ἰωαννίδην** (Αναγνωστόπουλον) καὶ **Μαρτάκην** (Τσακάλωφ) νὰ ἔλθωσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ **νούμερο** 2 (Πελοπόννησον).

Ἀπὸ τῆς εἰς τὸ **νούμερο** 62 (**Κωνσταντινούπολιν**) ἐλπίζονται μεγάλα πράγματα πρὸς ἐκτελέσιν του ἱεροῦ ἡμῶν σκοποῦ. Ὑγίαине φίλτατε καὶ ἐνθυμοῦ τὸν εἰλικρινῆ σου Ἀρμόδιον. Γράψον πρὸς τὸν **Ἐλευθεριάδην** (**Κομιζόπουλον**) ἢ **Ξενοφῶντα** (Πατσιμάδην) τὰ πάντα καὶ **ζήτησεν** συγγνώμην, διότι **δέν** **εὐκαίρησα** νὰ τοὺς γράψω.

Νεὸν τι ἀξιὸν ἀκοῆς δὲ ἔχομεν κατὰ τὸ παρὸν **διὰ** νὰ σὰς γράψωμεν. **Διὰ** τοῦτο σιωπῶντες τὰ μὴ βασίμους ἀδόξενα μένομεν αἰωνίως τῇ **εὐγενίᾳ** σοῖς εἰλικρινῆς φίλος σὰς. Τὰ του **Παλαιότερου** (Πατριαρχοῦ) **ἦσαν** ψευδῆ **διὰ** τὸν Ἀρμόδιον (Φλέσσαν).

Α. Μ. (Γρηγόριος **Δικαῖος** Φλέσσας)

Ἐκ **Κωνσταντινουπόλεως** τῇ 12 Νοεμβρίου 1820

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν ὁμήρων τῇ 29 Νοεμβρίου 1820 ὁ Γρηγόριος Φλέσσας ἀπῆλθεν τῆς **Κωνταντινουπόλεως** εἰς Μυτιλήνην, καταρτήσας στρατὸν **ξηρᾶς** καὶ **θάλάσσης** καὶ γράψας πρὸς τοὺς ἐν Ἰσμαηλίῳ **ἵνα σκοπεύσωσιν** εἰς ἀποστολὴν τριῶν ἀξίων **στρατηγῶν** ἢ τῶν ἀναγκαῖον πρὸς δρᾶσιν χρημάτων, καὶ λαῶν παρὰ τῆς ἐν **Κωνσταντινουπόλει** ἐφορίας οὐχὶ τριακοσίας χιλιάδας γροσίων κατὰ τὴν **προγραφῆσαν** ἐντολὴν τοῦ Ὑψηλάντου, ἀλλὰ μόνον ἐνενηκοντα. Ἐν **Μυτηλήνῃ** κατηχήσας τοὺς ἐξοχωτέρους, κατήχθη εἰς Κυδωνίας (**Αἰβαλῆ**), ὁπόθεν ἐγράψεν πρὸς τὸν ἐν **Σμύρνῃ** τότε **διαμένοντα** ἀδελφὸν τοῦ Κωνσταντῖνον **Φλέσσαν** ἢ ἄλλους κατηχημένους, καὶ ὅπου μηνὰς ἡμέρας δέκα αὐτόθεν ἐνήργησε πάντα τὰ δέοντα **καθ'** ἃ ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἐφεξῆς ἐπιστολῆς τοῦ πρὸς τοὺς ἐν **Ισμαηλίῳ** :

Ἐντιμότατοι Κύριοι!

Καὶ πρότερον κατὰ τῶν ἐπιταγῶν σὰς **δὲν ἐλειψαμεν** νὰ γράψωμεν πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ προεστῶτας τὰ **δέοντα** ἢ περὶ τῆς ἐγγύτητος τοῦ πολέμου διὰ νὰ ἐτοιμάσωσι τοὺς στρατιώτας **μας**. Τὴν ὁποῖαν ἐπιστολὴν μου βραδέως ἔλαβον εὖνοι διὰ τὴν κακοήθειαν τοῦ Κυρίου Π. Ρ, εἰς τὸν ὁποῖον **αὐτῆ** ὡς **ἱερὰ παρακαταθήκη** ἐνεπιστεύθη. Μόλον τοῦτο οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἀπόγονοι τῶν προγόνων **μας** ἀφείσαν ἀνὰ χειρὰς ἔργα τῶν καὶ παρεδόθησαν ὅλοι εἰς τὰ κοινά.

Καὶ τότε μὲν **δὲν** ἐπαύσαμεν νὰ ἐνεργήσωμεν τῇ **ἐπιταγῇ** σὰς καὶ ἔπειτα εἰς Ῥιπίδι καὶ τὸ Ἰσμαήλιον λαβόντες τὰς διαταγὰς τοῦ Σεβαστοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου, οὔτε ἡμελήσαμεν, οὔτε καιρὸν ἐπετριψαμεν ματαιῶς, ἀλλ' ἐφοδιάσαντες τὰ εὕρισκόμενα **μέλη** τῆς ἐταιρίας ἐν **Γαλαξίῳ** με τὰ **ἀναγκαῖα** ἀμέσως διεπλεύσαμεν εἰς **Κωνσταντινούπολιν**, ὁποῦ τι **χρηὴ λέγην** τὰ ἐπιχειρήματά μου.

Κακεῖθεν ἀνεχώρησα περὶ τὰ τέλη Νοεμβρίου, περιέπλευσα τὴν **Μυτηλήνην**, διεπέρασα τὰς **Κυδωνίας ἀνταμῶσας** τοὺς διδασκάλους τῆς σχολῆς, οὐ **διέθεσα** τὰς καρδιάς τῶν ἑᾶς ἐταίρων, **ἐγγραφα** πρὸς τοὺς ἐν **Σμύρνῃ ἀποστείλας** τὸν **Ἡβον** Ρήγαν, ὅστις **ἤδη** ἐπέστρεψε κομίσας 270 Βαρέλια πυρίτιδος **ὡς** 41 στατῆρας μολύβδου τῇ ὑποσχέσει, ἂν ὁ **Δικαῖος** Φλέσσας γράψῃ πρὸς **αὐτούς** νὰ **προμηθευσῶσι** καὶ ἄλλας **τόσας** προμηθείας καὶ προσέτι **εἰκόσι** χιλιάδας πυροτόλιθους, ὡς ἀναγκαιοτάτης, λέγοντες ἔτι μὴ ἔχοντας χρήματα ἱκανὰ **δὲν** ἐδυνήθησαν νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς ἐπιταγὰς τῶν φίλων.

Κακεῖθεν, ταῦτα διαπράξας διέβην εἰς Ὑδραν ἢ Σπέτσας ὡς **εὐρῶν** ἐν **ἀμεριμνίᾳ** τὰ πάντα εἰργάσθην, πλείστας κατηχήσεις. Ἀποστείλας δὲ τὸ πλοῖον (τοῦ Δ. **Ορλώφ**) εἰς Τεργέστην κατὰ τὸ τέλος Νοεμβρίου ἀπέπλευσα εἰς Πελοπόννησον, καὶ περιελθὼν **μεκαλῆν ἔκβασιν** ἤλπιζον τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου ὅσον ἐν τάχει **λεγῶν** ἐγώ, ὅσον καὶ οἱ προεστῶτες, καὶ οἱ Ἕλληνες ἡμεθὰ μετέωροι καὶ ἰστάμεθὰ κεχηνότες πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Περὶ ταῦτων τούτων καὶ τῶν **ἀποφασισθέντων** ταῖς συνόδους ταῖς

ἐν Μοναῖς Ταξιαρχῶν καὶ Λαύρας, ⁷σας **ιδεάσαμεν** καὶ πρότερον διὰ μέσου τῆς **Κωνσταντινουπόλεως** ἢ τώρα πάλιν ἐπίτηδες στέλλομεν τὸ ἐπιφέροντα τὸ παρὸν **Καπετὰν** Γ. Πατρίκιον, **Ιθάκαϊον**, διὰ νά σας ἀναγγέλη τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ διὰ ζώσης.

Λοιπὸν διὰ τὸν θεὸν μὴ ἀφύσητε νά παρέρχεται ὁ καιρὸς, οἱ Τοῦρκοι ἡμέραν με τὴν ἡμέραν ὑποπτεύονται καὶ **εἶναι** φόβος καὶ φόβος μέγας τι **ἔχετε** νά δώσοιτε λόγῳ **ἐὰν** διὰ τὴν βραδύτητα του προσδοκωμένου Ὑψηλάντου βιασθῶμεν οἱ Ἕλληνες νά πάθωμεν ζημίας.

Ἄν ὁ Ὑψηλάντης **δέν** φανῆ εἰς **ἓνα** μῆνα ἐνταῦθά, θέλομεν δοκιμάσει ἀπὸ **μέρους** τῶν ἐχθρῶν ὅσα **δέν** **ἐμπορεῖτε** νά στοχασθῆτε αἰτούμενοι **προωρας** ἄνευ λόγου. Ἡ **ψύχη** τῆς ἐταιρίας ἦτταν ἢ τάξις, **ἀρμονία** τῶν μελῶν καὶ ἢ **ταχεία** **προπαρασκευή**.

Λάβετε λοιπὸν μέτρα, **ἔτι** **δέν** ἀγαπᾶτε νά ζημιωθῶμεν. Ὁ καιρὸς **διέρχεται** ἢ **δέν** προσμένει **τὴν βραδύτητα** ἢ τὰ **κέφια** οὕτως εἰπεῖν ἐκάστῳ ἡμῶν, τὰ του **Ἀλῆ Πασσά** προχωροῦν γιγαντιαῖως με τῶν Ἑλλήνων, στρατηγοῦμεν τὴν βοήθειαν, ὡς τοῦτο βεβαιοῦται ἐκ τῶν Ἰωαννίνων, **δέν** **ἐκτενόμεθά** περαιτέρω ἀλλὰ ἐπαναλαμβάνοντα ὅτι δέον νά **ἐπιταχυνθῆ** ἢ ἐλεύση του Ἀλεξάνδρου **Ὑψηλάντη**, μένωμεν περιμένοντες οὐχὶ τὰς ἀποκρίσεις σας, ἀλλ' **αὐτὸν** τὸν Ὑψηλάντην, Ἀγνοήσατε τὸ **περιέχομενον** ὅσον θέλετε ἰδῆ φανερωτάτην προδοσίαν.

Σήμερον μοι ἐκομίσθη ἐπ' ἀγαθῷ διὰ νά σας τὸ **περικλείσω** νά ἴδαιτε πόσον ἐκυρώθη τὸ πρᾶγμα, λάβετε λοιπὸν μέτρα, ὁ καιρὸς **δέν** περιμένει τὴν ἰδικὴν μου καὶ ἰδικὴν σας ἀργοπορίαν καὶ τέλος ἢ κατάκρισις καὶ τὸ αἰώνιον ὄνειδος τῆς ζημίας ἅς γίνῃ εἰς βᾶρον σας.

Αὕτῃ ἢ **προδοσία** προέρχεται ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν των.. ...καὶ **δώσατε** τὴν εἶδησιν εἰς τὸν Ὑψηλάντην εἰς τὸν ὁποῖον πολιτευόμενος τοὺς ἐσύστησε.

Ἐρρωσθε,

Πελοπόννησος 22^α Φεβρουαρίου 1821.

Ὁ σὸς εἰλικρινῆς ἀδελφὸς Ἀρμόδιος (Φλέσσας)

Ὁ Φλέσσας ἀπὸ **Κυδονιῶν** στείλας διὰ τοῦ πλοίου του ἐκ Πόρου **Χριστοδούλου Μέξη** **τετρκόσια** βαρέλια πυρίτιδος καὶ ἀλλὰ πολεμοφόδια **ἀναγκαῖα** πρὸς τὸν ἐν **Μεσσηνία** ἀδελφὸν του **Νικήταν** Φλέσσαν, παραδοθέντα **αὐτῷ** ὑπὸ του ἐν Καλάμαις ἐμπόρου Θεοδώρου **Βολανοπούλου**, ἔπλευσεν εἰς Ὑδραν καὶ Σπέτσαις **ἐπιταχύνας** **εὔρε** ἐν Ὑδρᾷ τὸν Ἀντώνιον Οἰκονόμου καὶ ἄλλους πολλούς, ἐν δὲ Σπέτσαις **συννηνοηθεῖς** μετὰ

Λείπει σελίδα

⁷ περὶ **ῶν** οὐδὲν **λέγει** ὁ ὑλοτόμου υἱὸς του ἀρχιερέως Παλαιῶν Πάτρων Γερμανός, ἀλλὰ καὶ θανόντα ὕβριζεν τὸν Φλέσσαν ἐν τοῖς **ἀπομνημονεύμασι** αὐτοῦ, τὸν ἐν **περιωπῇ** διατελοῦντα ὑπὸ **πάσαν** σκέψιν

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης⁸ ὀρίσθη Γενικὸς Ἐπίτροπος εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἐταιρίας
μας.

---

⁸ Γεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 1792 καὶ ἦταν γιὸς τοῦ Κωνσταντίνου Ὑψηλάντη, Ἡγεμόνα τῆς Μολδοβλαχίας καὶ γόνου εὐπορῆς καὶ ἰσχυρῆς Φαναριώτικης οἰκογένειας. Τὸ 1810 κατατάχθηκε μετὰ τὸ βαθμὸ τοῦ ἀνθυπὶλαρχοῦ (ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ Ἱππικοῦ) στὸ σῶμα τῶν ἐφίππων σωματοφυλάκων τοῦ Τσάρου Ἀλέξανδρου Α' τῆς Ρωσίας. Διακρίθηκε στους πολέμους κατὰ τοῦ Ναπολέοντα, ὅπου στὴ μάχη τῆς Δρέσδης, (27 Αὐγούστου 1813 ν.ημ.), ἔχασε τὸ δεξί τοῦ χέρι. Τὸ 1814-1815 συμμετείχε καὶ αὐτὸς ὡς μέλος τῆς αυτοκρατορικῆς ἀκολουθίας στὸ Συνέδριο τῆς Βιέννης μετὰ τὸ βαθμὸ τοῦ υποστράτηγου.

Ἀρχηγὸς Φιλικῆς Ἐταιρείας

Οἱ Φιλικοὶ εἶχαν σαφεῖς πληροφορίες γιὰ τὰ πατριωτικὰ τοῦ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα σε στενοὺς κύκλους Ἑλλήνων καὶ Φιλελλήνων φέρεται νὰ εἶχε δηλώσει πὼς οἱ συμπατριῶτες τοῦ θα ἔπρεπε νὰ υπολογίζουσαν στὴ συνδρομὴ τοῦ, ἀν τυχόν παρουσιαζόταν κάποια ευκαιρία μόνον ἐκ τοῦ ονόματός τοῦ καὶ τῆς θέσης ποῦ κατεῖχε χωρὶς καμία ἄλλη ἐγγύηση.

Ἔτσι μετὰ τὴν μεσολάβηση τοῦ Φιλικοῦ Κωνσταντίνου Καντιώτη ποῦ ἦταν υπάλληλος παρὰ τὸν Καποδίστρια, μετὰ τὴν ἀρνήση τοῦ τελευταίου ν' ἀναλάβει ἀρχηγὸς τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, προσέτρεξε ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος στὸν ξάδελφο τῶν Ὑψηλάντηδων, Ἰωάννη Μάνο, προκειμένου νὰ τὸν φέρει σὲ ἐπαφὴ μετὰ τὸν Πρίγκιπα Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη. Ἡ συνάντηση αὐτὴ φαίνεται νὰ ἦταν μὴ ἀπὸ τὶς εὐτυχέστερες στιγμῆς τῆς ζωῆς τοῦ Ε. Ξάνθου ποῦ ἐμείναν χαραγμῆνες στὴ μνήμη τοῦ, σὲ ἀντίθεση μετὰ τὴν ἀπαγοίτευση ποῦ τοῦ δημιούργησε ὁ Καποδίστριας, ποῦ ἀποδίδει μετὰ κάθε λεπτομέρεια καὶ νοσταλγία στ' ἀπομνημονεύματά τοῦ.

Στὴ συνάντηση ἐκείνη (Πετροῦπολη, 11 Ἀπριλίου 1820) ὁ Ὑψηλάντης τὸν δέχθηκε μετὰ εὐγένεια καὶ ὕστερα ἀπὸ κάποιες ἐρωτήσεις γιὰ τὴν καταγωγὴ τοῦ καὶ διάφορες ἄλλες ὑποθέσεις τοῦ ζήτησε νὰ μάθει πὼς περνοῦσαν οἱ Ἕλληνες. Ὁ Ξάνθος τοῦ ἀπήντησε ὅτι οἱ Τούρκοι τοὺς τυραννοῦσαν παντοῦ καὶ ἡ τυραννία τοὺς αὐτὴ ἔχει γίνεαι πλέον ἀφόρητη. Στὴ συνέχεια ἀκολούθησε ὁ ἐξῆς δραματικὸς διάλογος:

- Ὑψηλάντης: «Γιὰτί οἱ Ἕλληνες δὲν προσπαθοῦσαν νὰ ενεργήσουν ὥστε, ἀν δὲν δύνανται νὰ ἐλευθερωθοῦσαν ἀπὸ τὸν ζυγόν, τουλάχιστον νὰ τὸν ἐλαφρώσουν;»

- Ξάνθος: «Πρίγκιψ, μετὰ ποῖα μέσα καὶ μετὰ ποῖους ὁδηγούς νὰ ενεργήσωσαν οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες τὴν βελτίωσαν τῆς πολιτικῆς τῶν καταστάσεως; Αὐτοὶ ἐμείναν ἐγκαταλελειμμένοι ἀπὸ ἐκείνους, οἵτινες ἐδύναντο νὰ τοὺς ὁδηγήσωσαν, διότι ὅλοι οἱ καλοὶ ὁμογενεῖς καταφεύγουσαν εἰς ξένους τόπους καὶ ἀφήνουσαν τοὺς ὁμογενεῖς τῶν ὀρφανούς. Ἰδοῦ ὁ Κόμης Καποδίστριας ὑπηρετεῖ τὴν Ρωσίαν, ὁ μακαρίτης πατὴρ σας κατέφυγε ἐδῶ καὶ ὁ Καρατζὰς εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὑμεῖς ὁ ἴδιος ὑπηρετοῦντες τὴν Ρωσίαν ἐχάσατε ὑπὲρ αὐτῆς τὴν δεξιὰν χεῖρα σας, καὶ ἄλλοι ἴσοι καλοὶ καταφεύγοντες εἰς τὴν χριστιανικὴν Ἐυρώπην μένουσαν ἐκεῖ, χωρὶς νὰ φροντίζουσαν δια τοὺς δυστυχεῖς ἀδελφούς τῶν.»

- Ὑψηλάντης: «Ἀν ἐγὼ ἐγνώριζον ὅτι οἱ ὁμογενεῖς μου εἶχον ἀνάγκη ἀπὸ ἐμὲ καὶ ἐστοχάζοντο, ὅτι ἐδυνάμην νὰ συντελέσω εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν, σου λέγω ἐντίμως, ὅτι ἠθέλον μετὰ προθυμίας κάμω κάθε θυσίαν, ἀκόμη καὶ τὴν κατάστασίν μου, καὶ τὸν ἐαυτόν μου θα ἐθυσίαζον ὑπὲρ αὐτῶν.»

- Ξάνθος (σηκῶνεται ὀρθίος καὶ συγκινημένος): «Δος μοι Πρίγκιψ, τὴν χεῖρα σας εἰς βεβαίωσαν τῶν ὄσων ἐκφράσθητε.»

Κοιτάζοντάς τὸν κατάματα ὁ Ὑψηλάντης μετὰ κάποιο θαυμασμό τοῦ ἐδῶσε τὸ χέρι τοῦ.

Διά τούτο εις τὸ ἐξῆς θέλει δίδει ὅλην τὴν πίστιν εἰς τὰς αὐτοῦ διαταγὰς. Τὴν αὐτὴν μὰς ἀπόφασιν κοινοποιήσον καὶ εἰς ὅλους τὰς αὐτοῦσε εὐρισκομένους γνωστοὺς καὶ ἀδελφούς, σὰς ἀσπαζόμεθά διὰ νὰ ἀκολουθῶσιν. Ἐσὼ γενναῖος καὶ ὀδεῦον τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, θέλει λαβεῖν τὸν χρεωστώμενόν σου ἔπαινον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐναρέτους ἀδελφούς. Σε ἀσπαζόμεθά, ευχομενοὶ ὑγείαν καὶ εὐημερίαν.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

Ἴδου ἡ ἐπιστολὴ ἐτέρα τοῦ Θέμελη αὐτῶ πρὸς τὸν Ξάνθον :

Περιπόθητέ μὰς φίλε καὶ ἀδελφέ!

Κισνόβιν τῆ 3^η Ἰανουαρίου 1821.

Τὸ ἀπὸ 15 παρελθόντος μηνὸς τοῦ ἔτους ἔλαβον διὰ τοῦ τακτικοῦ, καὶ σὰς εἰδοποιῶ περὶ τῶ ἀκριβῶ μὰς, ἔτι ἐστάθη ἀσυντόνω τὸ Μπυγάζι τοῦ Σουλινᾶ ἕως τὸ τῆς

Κωνσταντινουπόλεως ἐσπεύσαμεν εὐδίαῖος διὰ 38 ὥρας εἴθε δὲ αἱ εὐχαὶ τῶν φιλῶν μὰς νὰ μὰς εὐοδώσεσιν οὕτως αἰσίους καὶ ἀταράχους καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μὰς ταξειδία. Ἡ ἐνταῦθά προσδιατρίβη μὰς ἐγένετο εὐχρήστου σε περιμένοντας τ ἀναγκαῖα μου γράμματα. Ἀλλ' ἤδη κινῶ κατὰ τοῖς πέντε τοῦ τρέχοντος μηνὸς χωρὶς ν ἀργοπορῶ περιπλέον.

Τὸ περιστατικόν, τὸ ὁποῖον μοι συνέβη ἦστε δηλ. ὁ θάνατος τῆς ποθητῆς μοι συζύγου, με κατετάραξεν ὄχι ὀλίγον, ὅστις δύναται νὰ συμπεράνη χωρὶς ἐγὼ νὰ περιττολογήσω. Πλὴν μ' ὅλα τοιαῦτα, διὰ τὰ ὁποῖα ἡ τύχη ἠθέλησε διὰ νὰ μοι προξενήσῃ μικροψυχίαν, ἐγὼ εἶμαι ὅλος σταθερὸς καὶ γενναῖος διὰ τὸ στάδιον, τὸ ὁποῖον τρέχω, καὶ ὄχι μόνον αὐτὴ ἡ εὐκαιρία λύπη καὶ δύσφορος δὲ με ἐμποδίζει τὴν γενναϊότητα τῆς ὑποθέσεως μου, ἀλλ' ἂν ἦττον καὶ ἔτι μάλλον δυσβασταμτοτερα, σαλὸν δὲν ἦθελε μοι προξενήσῃ ἐμπόδιον εἰς τοὺς σκοποὺς μου αὐτούς.

Ἡ στιγμή τῆς συμφωνίας ἐκείνης εἶναι ἡ ἴσως ἡ μεγαλύτερη ἱστορική στιγμή σὴν νεότερη ἱστορία τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους που ἀποφάσιζε πλέον τὴν τύχη του. Ὁ Ὑψηλάντης ἐνθουσιῶδης μεν πατριώτης, ἀν καὶ ἀκατατόπιστος στα τότε ἐλληνικά καὶ διεθνή ζητήματα, δὲν ἀργησε νὰ κυριευθεῖ ἀπὸ τὸ δραματικὸ τόνο τῆς φωνῆς τοῦ Ξάνθου, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ δικό του ἐνθουσιασμό καὶ τὴ βαθιὰ πίστη του στα ὄνειρα τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους. Ἐτσι, ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἐνός εἶχε ἐκπληρωθεῖ, ἐνῶ οἱ φιλοδοξίες τοῦ ἄλλου, νὰ γίνῃ ο ἐλευθερωτῆς τοῦ ἔθνους του, ἀρχισαν νὰ πραγματοποιοῦνται.

Τὴν ἐπόμενη ἡμέρα ὁ Ξάνθος ἐπισκέπτεται ἀπ' εὐθείας πλέον τὸν πρίγκιπα καὶ τοῦ φανερώνει τὰ μυστικά τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ ἐκεῖνος με συγκίνηση καὶ ἐνθουσιασμό δέχθηκε νὰ υπηρετήσῃ τὴ μεγάλη ὑπόθεση. Στὴ συνέχεια, τὴν ἴδια μέρα κατηχεῖται καὶ ὀρκίζεται κατὰ τὸ τυπικὸ τῆς ἐταιρείας, ὅπου καὶ ἀναγνωρίζεται Γενικός Ἐπίτροπος τῆς Ἀρχῆς. Του δόθηκε τὸ ψευδώνυμο «Καλός» καὶ τὰ γράμματα τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου «α.ρ.» γιὰ νὰ υπογράφεῖ τὶς ἐπιστολές του.

Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία εἶχε πλέον τὸν Ἀρχηγό τῆς (Πετρούπολη 12 Ἀπριλίου 1820).

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΩΑΝ. ΦΛΕΣΣΑ 1842

Εἰς τὴν πορείαν θεοῦ προφασιζόμενοι τις δύναται **ανθέξας** ; με τὸν Κύριον **Γρουπάρην** θέλω ὀμιλήσῃ διὰ τ' ἀποστελλόμενα **γράμματά** μου, ὅπως μοι τὰ διευθύνσει με ἐπίτηδες ἄνθρωπον ὅπου καὶ τι εὐρίσκομαι. Εἶδον καὶ περὶ τῶν 5000 γροσίων καὶ ὑπάγει καλῶς, μ' ὄλον ὅτι τῇ **προέγραψα** περὶ τῶν κερδῶν καὶ τοιαυτὰ νὰ λείψουν πλὴν, ἀφ' οὗ ἐκρίθη οὕτω, ἔστω.

Εἶδον καὶ τὸ ἐμπόδιον τοῦ Καλοῦ, εἴθε δὲ νὰ **εἶναι** πρὸς τελείαν καὶ πρέποντα ὠφέλειαν. Ἔλαβον καὶ τὰ συστατικά, διὰ τὰ **ὁποῖα θέλω** τῇ γράψῃ περὶ τῆς ἀποκρίσεως αὐτῶν, ὅπου θέλει μὴ γίνῃ. Ἐστω **δὲν ἐλείψω** ν **ἀνταμωθῶ** μετὰ τῶν **προκριτωτέρων** γνωστῶν φιλῶν καὶ **ἐλαβα** μεγάλην εὐχαρίστησιν, ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ἰδιοὶ ὁμοίως. Προσέτι λεγῶ νὰ ἐπιμεληθῇ νὰ γίνῃ ἐν γράμμα ἀπὸ μέρους τοῦ Καλοῦ πρὸς τὸν Μακαριώτατον **Πατριάρχην** Ἱεροσολύμων παρακινήτικόν διὰ τὴν πρόοδον τοῦ εἰς τὰ καλά.

Ἐπεδείξατε πᾶν ἀναγκαῖον καὶ ὠφέλιμον, καὶ τὸ ἀπαιτοῦν οἱ ἰδιοὶ φίλοι με τὸ νὰ ἐκώλησαν τὴν ὑπόθεσιν καὶ ὠφελίας τὸ τοιοῦτον. Τὰ **ἐδῶ** πράγματα, **ὧν ἔγιναν** πᾶσι καλῶς. **Ἐνταμωθείς** με τοὺς ἐνταῦθά φίλους, **ὧν ἦττα, ἐκατάλαβα** τὰ πάντα βαθύτερον, καὶ μοι ἔδειξαν καὶ τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἔστειλα εἰς τὸν Καλόν.

Καὶ **εἶναι** τῶ ὄντι **οὕτως** ἄξιον νὰ γίνῃ τὸ πρᾶγμα, **καθόσον** τὸ θηρίον, κτυπούμενον εἰς τὴν οὐρὰν ἢ καὶ τοὺς πόδας, θέλει ξεράνῃ το θάνατηφόρον φαρμάκιον, εἰ καὶ ἀπαιτουμένῳ καὶ θέλει καταμολύνει τῆς πλάνης καὶ νὰ φέρῃ δυσκολίας οὐκ ὀλίγας εἰς τὰ ἐννοούμενα.

Τῆς κεφαλῆς ὅμως κατατραυματισθείσης καὶ νεκρωθείσης, τὸ λοιπὸν σῶμα ὅσον νὰ κατασπαράξῃ **εἶναι πάντοτε** με νεκρὰν καὶ ἄνεργον κεφαλὴν καὶ **δένεται** ριζικώτατα. Ὅθεν ἂς **διενεργηθῇ** τὸ σταλθὲν σχέδιον (τοῦ Φλέσσα δεκτὸν γενόμενον) ἂς **διοργανωθῇ** διὰ τοῦ **ραδιωτέρου** καὶ **ἐπωφελεστερέου** τροποῦ, καὶ ἂς μὴ **παραβλεφθῇ** καὶ ἀμεληθῇ, διότι ἔπονται ἐμπόδια.

Εἶδον ὡς διὰ τὰ γρόσια 600 ὅτι **δὲν** τὰ ἔλαβον εἰσέτι, καὶ ἐλυπήθην μεγάλως, διὰ τὸ ὁποῖον ἂς γράψῃ τῷ Κυρίῳ **Ἀδαμίδῃ** καὶ **αὐθι ἐπιμόνως, μολονότι** ἐλπίζω ἄχρι τῆς παραλάβης τῆς παρούσης μου νὰ ἔλαβεν τέλος. Τὸ περικλειόμενον ἱερὸν γράμμα **εἶναι** τῷ **Καπετὰν Μανώλῃ Συχνῇ**, ὅστις ἔδειξεν οὐκ **ολίγην** φυλογένειαν, καὶ ἀφοῦ **ἀφιέρωσε** γρόσια 550, **ἀφιέρωσε** καὶ τὸ μερίδιον τοῦ καραβίου τοῦ εἰς τὸ ἀνήκον μέρος, καὶ ἐλπίζω ὅτι **ἐρχόμενος πρῶτον καὶ ἄνοιξε** καὶ τὰ αὐτόσε ἦτταν ὠφέλιμος, καὶ θέλει χρησιμεύσει, ὅπου στοχασθῆτε.

Ὁ μέγας γραμματεὺς τοῦ Πατριαρχείου Γεώργιος ἀδελφικῶς τὴν ἀσπάζεται, ὅτι τρέφει μεγάλην ὑπόληψιν διὰ τὸ ὑποκείμενον τῆς. Καὶ ὅτι **δὲν** τῶ **εἶναι** ὡς βάρος, τῶ γράφῃ εἰς **ἕνα** γράμμα φιλικόν. **Ἐνευχόμενοι** δὲ τὸ νεὸν ἔτος αἴσιον καὶ εὐτυχὲς **μένω**.

Δημήτριος **Θέμελης**

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ἐτέραν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ Ἕλληνας ἐνεχείρησε πρὸς τὸν Ἰατρὸν Α.

Πελοπίδαν πρότερον ἔχουσα οὕτως αὐτολεξεῖ ὧδε :

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ τῶν ἱερῶν σημειῶν τῶν φιλικῶν, οἱ **διατρίβοντες εἰς** Αἴγυπτον καὶ Συμπολίται φιλοπάτριδες, χαίρετε. Δυνάμει του πληρεξουσίου τούτου το ὁποῖον ἡ σεβαστὴ ἄρχη τῆς φιλικῆς ἐταιρίας, με ἐνεπιστεύθη, συστρατεύω εἰς **τὴν ὑμέτεραν** εὖνοιαν **καὶ ἀγάπη** τὸν **παρουσιαζόμενον** ἐμπρὸς σὰς κ. Α. **Πελοπίδαν** καὶ παρακαλῶ ἀκροαθῆτε **αὐτῷ** ὡς φιλοπάτριδες. Ὁ καιρὸς καὶ ἡ **ὥρα** ἐγγίζει ἀγαπητοὶ ἀδελφοί! Τὸ λαμπρὸν ἄστρον τῆς ἐλευθερίας ἀνατέλει, ἀκούσατε λοιπὸν τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος **τρέξατε** νὰ συγκατασταθῆτε εἰς τὸν χορὸν τῶν συνεργῶν των **ἀναγαρ...** καὶ **καταβαλεται** τώρα τὰς **υποσψεθισας συνεισφορὰς** σὰς, ἀλλὰ τι λεγῶ, οχο! Ἡ **Ἑλληνικὴ ψύχη** σὰς **δέν** θέλει **βεβαία** ὑποφέρει νὰ συνεισφέρει **ὄν** α ὑπεσχέθη, ὅτε ἀκόμη τὸ **κετρον** τῆς Ἑλλάδος **μας ἦτον** ἀδρανές, ἀλλὰ θέλει φιλοτιμηθῆ εἰς τὸν κρίσιμον τοῦτον καιρὸν νὰ **πρεοσφερει** θυσίας ὑπὲρ τὴν δύναμιν του ἕκαστος, ναί; ὦ Ἕλληνες ἀδελφοὶ μόνον με τὸν τρόπον τοῦτον δυνάμεθά νὰ ἐλπίσωμεν **ἐντηχη** ἐκβάση τῶν εὐχῶν **μας**.

Μακάριοι λοιπὸν ὅσοι **δώσατε** τὸ καλὸν παράδειγμα εἰς τοὺς λοιποὺς ὁμογενεῖς. Τὰ ὀνόματα **αὐτῶν** θέλουσι **ἐνχαραχθεῖ** με **χρυσούς** χαρακτήρας εἰς τὸν χάρτην τῆς ἀθάνασίας καὶ ἡ πατρὶς θέλει κατὰττει ὡς **ακτῖνα** τοὺς ἐκάστοτε σωτήρας καὶ εὐεργέτας τῆς.

Ἐρρωσθε.

Ἰσμαηλι τῆ 8 Νοεμβρίου 1820

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

Ὁ Α. Πελοπίδας ἀπεστάλη εἰς Αἴγυπτον πρὸ τῆς εἰς Πελοπόννησον καθόδου του **Φλέσσα** ἐταῖρου καὶ του **Ἀναγωσταρᾶ** ὄντες λάβη καιρὸν εἰς Αἴγυπτον νὰ κατέλθῃ εἰς Πελοπόννησον πρὸς συνεισφορὰν πρὸ τῆς καθόδου του **Φλέσσα** καὶ κομίσας ἐκεῖθεν τὸν **ἐγκριτώτερον** τῶν εἰς **Πάτρας κατηχηθέντων** τὸν ἔφορον Ἰωάννην **Παπαδιαμαντόπουλον** **αὐτὸν** τὸν συγκροτοῦντα καὶ ἀμφιβολίας τῶν **κατηχηθέντων** ἐν οἷς ἀντιτάχθη ὁ Παλαιῶν **Πατρῶν** Γερμανός, ὅμως ἠναγκάσθη ν' ἀσπασθῆ τὸ κίνημα καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ τῆς **Ἀχαΐας** καὶ Ἡλίδος ἀρχιερεῖς καὶ προεστῶτες ἀφοῦ ὁ Ν. **Σουλιώτης χρημάτισε** τινας, μετὰ τῶν **Σικελιτῶν** τῆ εἰσηγήσει δὲ του ἐκ Καλαβρύτων **διελθόντος** Γ. **Φλέσσα προέβησαν** εἰς ἐχθροπραξίας κατὰ τῶν Τούρκων **ὧν** τὸ πάθημα μετὰ τρεῖς ἡμέρας γενόμενον γνωστὸν **ἐξυγρίωσεν** τοὺς ἐν **Πάτρας** Τούρκους κατὰ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων καὶ ἰδίως κατὰ του Ι. **Παπαδιαμοντοπούλου** οὐ αἰ ὑπὲρ τῆς ἐταιρίας ἐνέργειαι τὴν ὑποψίαν περαιτέρω των Τούρκων ἐκέντησαν. Ὁ Ἀντώνιος Πελοπίδας προωθεῖς ἐν Αἰγύπτῳ, ἀνεχώρησεν ἀπρακτος εἰς Πελοπόννησον.

Μετὰ τὴν ἀπὸ **Μολδοβλαχίαν** ἀναχώρησιν του **Θέμελη** ἐφοδιάσθη ὑπὸ του Γρηγορίου **Φλέσσα δι' ἐγγράφων** συστατικῶν του Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ὁ Δημήτριος **Ὑπατρος, Μετσοβίτης,** καὶ Ἀριστείδης **Παππᾶς** ἐκ Θεσσαλίας ἀπῆλθον τῷ Ἰσμαηλίῳ, καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην, ὁ δὲ Ἀριστείδης **Παππᾶς** εἰς **Σερβίαν**. Ὁ **Ὑπατρος μορφωμενος**

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΕ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ἐν Θεσσαλονίκῃ μετὰ τῶν προκρίτων περὶ τῶν πολεμικῶν πραγμάτων, μετέβη εἰς Νάουσαν πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐκεῖ προεστῶτος Ζαφειράκη, ἐνθά ἐπῆλθεν αὐτῷ ἡ ἰδέα περὶ συναντήσεως τοῦ συμπολίτου ἰδίως Κοντογιάννη, ἀνδρὸς διακρινομένου καὶ αὐτόν τοῦτον συναντήσας, ἔσπευσε πρὸς συνάντησιν εἰς τῷ Ζαφειράκῃ.

Ἀλλ' οὗτος, μαθὼν ὅτι ὁ Ὑπάτρος δις συναντήθη μετὰ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Κοντογιάννη, οὐ μόνον δὲν ἐδέχθη αὐτόν εἰς ἀκρόασιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς προέδωσε τὰς ἐν Ναούσῃ ἐνεργείας τοῦ.

Αἱ Τουρκικαὶ ἀρχαὶ μαθοῦσαι αὐτά, συνέλαβον τὸν Ὑπάτρον καὶ ἐνεργήσασαι σωματικὴν ἔρευναν, εὗρον τὰς πρὸς διαφόρους ἐπιστολάς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη. Συνέλαβον συναμᾶ καὶ τὸν Κοντογιάννην. Καὶ αὐτόν μὲν μετὰ δύο ἡμέρας ἀπέλυσαν, τὸν δὲ Ὑπάτρον ἔστειλαν εἰς τὸ ἐν Ἰωαννίνῃ Τουρκικὸν στρατόπεδον.

Ἡ σύλληψις τοῦ Ὑπάτρον προδοσίᾳ τοῦ Ζαφειράκη ἐνεποίησε χειριστὴν ἐντύπωσιν παρὰ τοῖς ἐν Ναούστῃ Ἑλλησιν οἵτινες κατεβῶν κατὰ Ζαφειράκῃ, ὅστις ἀπέστειλεν τρεῖς ἐνόπλους τῇ ῥητῇ, ὡς ἐλέγετο, ἐντολῇ ὅπως παύσωσι νὰ φωνασκῶσι τοὺς ἄγοντας τοῦ Ὑπάτρον καὶ λυτρῶσιν αὐτόν ἀπὸ τοῦ βεβαίου θανάτου.

Ἀλλ' οἱ ἀποσταλέντες ἀντὶ νὰ φονεύσωσι τοὺς συνοδεύοντας ἐφόνευσαν τὸν συνοδευόμενον. Ὁ φόνος τοῦ Ὑπάτρον ἐπέτεινε τὴν κατ' τοῦ Ζαφειράκῃ ἀγανάκτησιν τῶν Ἑλλήνων, καίτοι ἐκεῖνος δισχειρίζετο ὅτι κατὰ λάθος ἐφονεύθη ὁ Ὑπάτρος, ἄνευ συγκαταθέσεως τοῦ. Ἀλλ' εἰς δὲ ἐπὶ τῶν προκειμένων φόνῳ, ἐδείξατο εὐχαριστήρια παρὰ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν, ὁ δισχυρισμὸς τοῦ καθίσατε ἀνυπόστατος.

Ὁ ἀτυχὴς Ὑπάτρος μετέβη εἰς Θεσσαλονικὴν διὰ Κωνσταντινουπόλεως, ἐν ἧ ἔλαβε παρὰ τῷ Γρηγορίῳ Φλέσσα 1956 γρόσια κατὰ τὴν ἐφεξῆς αποδειξιν :

Ἔλαβον παρὰ τῷ Κυρίῳ Γρηγορίῳ Δικαίῳ Φλέσσα γρόσια 1956, καὶ τὸ παρὸν μου εἰς χεῖρας τοῦ δι' ἔνδειξιν τῆς βεβαιότητος.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 24 Νοεμβρίου 1820.

Δημήτριος Ὑπάτρος

Καὶ ὁ Ἀριστείδης Παππᾶς, κληρικὸς καὶ αὐτός, πορευόμενος εἰς Σερβίαν, ὡς ἐρρέθη, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν Ἀβδᾶ Καλὲ ὡς ἀπαγόμενος ὑπ' αὐτῶν εἰς Βυδίνιον ἐφονεύθη καθ' ὁδόν.

Ὁ ἱστορικὸς Σπυρίδων Τρικούπης ἔγραψεν ὅτι ὁ φόμος τοῦ Ὑπάτρον ἢ Παππᾶ ἢ ἐν αὐτοῖς ἐυρεσις τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη ἀναγκάσαν τοῦτον ἵνα, πρὸ τοῦ προσδιοριζομένου χρόνου προβῆ εἰς ἐπανάστασιν ἐν Μολδοβλαχίᾳ καὶ οὐχὶ ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τὰ ἐν Ἰσμαηλίῳ ἀποφασισθέντα.

Ἀλλ' ὁ δι' ἰσχυρισμὸς οὗτος τοῦ Σ. Τρικούπη στερεῶν τῆς ἀληθείας ἐπὶ, τὸ μὲν ὅτι ὁ προκείμενος φόμος ἐγένετο γνωστὸς τῷ Ὑψηλάντῃ μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν

Μολδοβλαχία, τὸ δὲ ὅτι οὗτος ὁ Ὑψηλάντης **δέν** ἐπορεύθη εἰς Τεργέστην κατὰ τὰ ἀπὸ κοινοῦ, ἐν Ἰσμαηλίῳ, ἀποφασισθέντα, κωλυθεὶς ὑπὸ τοῦ Γ. **Κατακουζινοῦ** ὡς ἄλλων περὶ **αὐτόν**.

Καίτοι ὁ Γρηγόριος Φλέσσας τῷ Νοεμβρίῳ ἐκ **Κωνσταντινουπόλεως** ἢ τὸν Δεκέμβριον ἐκ **Σπετσῶν** **ἐκάλη** **αὐτὸν ἵνα** καταβῆ εἰς Τεργέστην κατὰ τὴν **προαναγεγραμμένην** ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τοὺς ἐν Ἰσμαηλίῳ, ἐξεπίτηδες ἐκείσε ἀποστείλας πλοῖον τοῦ Δ. Ορλώφ. Ὅτι δὲ ταῦτα **ἦσαν** ἀλήθη ἐξάγονται καὶ ἐκ τῶν **κατωτέρω** **ἐπιστολῶν** :

Τῷ Κυρίῳ Ξάνθῳ εἰς χήρας.

Τῇ 21 Φεβρουαρίου 1821, Κινσόβι.

Δέν δύναμαι νὰ καταλάβω τὴν ἀργοπορίαν ἀφοῦ σὰς ἔγραφον τόσον βιαστικῶς. Ἐγὼ μετὰ των ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν μου κινῶ **ἀπόψε** **διὰ** τὸ **Υπάτιον** ὅπου **θεία** συνάρσει θέλομεν **κάνει** τὴν ἀρχήν. **Ἄρα** **δέν** **θά** σε ἶδω μῆτε τὸν ἀγαπητὸν **Καλαματιανόν**. Θέλετε **λάβει** **προκήρυξιν** καὶ ἄλλα. **Παρακινήσατε** ἅπαντας μικροὺς τε καὶ μεγάλους νὰ **τρέξουν** ὅλοι. **Ἴδου** σοι **ἐμπερικλύω** τρία γράμματα, ὅπου ἔλαβον.

Ὁ Αναγνωστόπουλος ἔφθάσεν **ἐδῶ** με **έναν** ἰατρόν. ἀμᾶ ὅταν λάβητε τὰς προκηρύξεις. Οἱ εἰς τὴν δουλείαν εὐρισκόμενοι Ἕλληνες πάντες ἀμέσως νὰ ζητήσωσι τὴν παραίτησι τῶν καὶ νὰ ὀρμήσουσιν εἰς τὴν πατρίδα. Ἐγὼ εἶμαι **στερηγμένος** καθ' ὅλων ὑμῶν τῶν ἀρχηγῶν, **ἐκτός** του Δικαίου **φλέσσα** ἢ **Σεκερη**, καὶ ἔστω εἰς εἶδησιν σὰς. Με **ἀφίσατε** **ολομόναχον** καὶ ὅταν σὰς γραφῶ, **δέν** ἔρχεσθε. Ὁ Θεὸς **εἶναι** δίκαιος. **Νίκη** ἢ θάνατος ὑπὲρ πίστεως καὶ Πατρίδος.

Καλός

(Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης)

Ἀδελφὲ Θυμηδῆ (Ξανθέ). **Δέν** **ηξεύρω** **γιατί** περιορίσθης εἰς τὸν ὀρίζοντά σου. Καὶ ἦττα **δέν** **ηξεύρεις** πλέον παρὰ νὰ συμβουλεύης τὸν Φλέσσαν νὰ μὴν ὀρμᾶ κατὰ συνήθειαν, καὶ ἀλλὰ κουραφεξαλα. Ὁ Φλέσσας φίλε ἐνήργησε ὡς **διετάχθη**. Τὰ δανείσματα (γράμματα) **ἐγειραν** πρὸς τὰ σύννεφα (μέλη τῆς εταιρίας) ἀπὸ μέρους τῆς βροχῆς (Ἀρχῆς τῆς εταιρίας). **Αὐτὰ** βιαζόμενα ἐπολλαπλασιασθησαν. Τι θέλεις ἢ **ἐὺγενεῖα**; σου ; νὰ μὴν ἀκουσθῆ μικρὸς κἂν **γδοῦπος** ; Οἱ φρόνιμοι πρότερον ἀνάπτονται ταῦτά, καὶ ὕστερον **ἀποφασίζουν** καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν μένουν σταθεροί.

Θάυμάζω πόθεν προῆλθεν ἡ βραδύτης τοῦ Σεβαστοῦ Καλοῦ (**Ἀλεξάνδρου** Ὑψηλάντη) καὶ **δέν** ἐφάνη μέχρι τοῦδε εἰς τὸ νούμερον 2 (Πελοπόννησο) **περιμενόμενος** πρὸ πολλοῦ, καθὼς **ἀπεφασισθη** εἰς τὸ **νούμερον** 104 (Ἰσμαήλιον). Ἐγὼ ἐξετέλεσα τὰς παραγγελίας **αὐτοῦ** καὶ τὰς **ἐργασείας** μου καὶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἢ ὡς τώρα ἐν ἐκτάσει τοὺς Κυρίους ἀνεκοίνωσα.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Τὸ πᾶν τῆς πραγματείας μου (ἐνεργείας) ἐξεπληρώθη. Οἱ πρόθυμοι (Ἕλληνες) ἐνταῦθ' αἰ εἰς τὸ νούμερον 20 (Ἰωάννινα) καὶ 26 (Ρουμελη) ἴστανται κεχηνότες, ὡς καὶ οἱ δυστυχεῖς (Ἀρχιερεῖς) καὶ ἐκδικητικοὶ **μας** (**προεστοί** Πελοποννήσου) διέταξαν **Βριαρέους** (Στρατηγούς καὶ **καπεταναίους** **ξηρᾶς**), ἐφρόντισαν καὶ ἱκανὰ ὑποδήματα (χορήματα), ἐδάνεισαν(ἐγράψαν) πρὸς **οὓς** ἔδει, ὡς προέγραψα, στείλαντες **τζιράκια** (ἀποστόλους **τῆς** **Εταιρίας**) εἰς εὐταξίαν τῶν πραγμάτων **εἰσεῖν** ἔχοντα ὧτα ἀναπεπταμένας πρὸς τὴν ἡχὴ αὐτοῦ.

Ἀλλὰ τι δυστυχία εἰς τοὺς ἀθλίους ἐκείνους προθύμους (Ἕλληνες); Ἐν ᾧ **ἐλσίγορον** νὰ ἴδωμεν ἐνταῦθ' αὐτὸν Καλὸν ὅσον **τάχιστα** καὶ μάλιστα ἐβιαζόμεθ' αὐτῶν, μανθάνομεν ὅτι ἔτι χρονοτριβῆ εἰς τὸ νούμερον του (Ἰσμαήλιον). Φίλε, ὁ καιρὸς παρέρχεται καὶ **δέν** περιμένει τὴν ἐδικὴν μου καὶ **ἐδικὴν** σου ἀργοπορίαν. Τὸ **νεγότσιο** (**εμπόριον**) καθὼς **ηξεύρεις**, **χρειάζεται** τάχος, διότι **ἐπιφέρει** ζημίαν εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ βραδύτης καὶ ἢ ἀμέλεια του.

Ἐνταῦθ' αἶναι μέγας ἀναβρασμὸς, καθὼς ἴσως καὶ ἄλλοθι διὰ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν συννεφῶν (μελῶν τῆς Ἐταιρίας), τα ὁποῖα συνωθούμενα καὶ συγκρουόμενα ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ **γδουπήσουν μικρὸν** ἢ μέγα ὥστε νὰ φθάσῃ καὶ πρὸς τοὺς **μεσικούς** (**Τούρκους**),

Καὶ νὰ ἐπιφέρῃ **σκοτίνιασμα** διὰ **ξεβουλωμάτων** (ὑποψίαν διὰ προδοσίαν) ὡς **ἐπροξένησε** καὶ ἐθεραπεύθη διὰ τῆς **γλυκούς** (**φρονήσεως**). Καὶ ἂν τις ἄνεμος Τυφωνικὸς τὰ ἐκτυλίξῃ μικρὸν, ἄφευκτους προσμένομεν κεραυνοὺς αἰθάλοεντες. Λοιπὸν, φίλε, **διὰ** τοὺς οἰκτιρμοὺς τῷ Θεῷ, ἐπιταχύνετε τὴν ἔλευσιν του σεβαστοῦ, διότι ἂν παρέλθῃ **ἐορτὴ** μία (εἰς μὴν) καὶ **δέν** φανῆ, τὰ **ἀγκαθια** (ἐχθροί), ὡς **υποτινιασμένοι** (ὑποπτευόμενοι) δύνανται νὰ **κεντήσουν** (προσβάλλουσιν) τοὺς προθύμους **μας** (Ἔθνος) ἀνεπαισθήτως (αιφνιδίως) καὶ τότε ἢ **ἀμαρτία** ἂς **εἶναι** εἰς τὸν λαιμὸν σὰς, ἐπειδὴ ἄνευ ὑψηλοῦ ὀνόματος **δέν** ἡξεύρω ἂν κατορθώσωμεν τι βιαζόμενοι ὅσον πρέπει.

Δέν ἐκτείνομαι, τὰ πάντα **καλά**, νύκτα (φόβος) μόνον ἔχομεν μήπως βραδύνη ἢ νύκτα μεγάλην (**φόβον** μέγαν),

Ἐπειδὴ τὰ **ἐδῶ ἀγκάθια** (ἐχθροί) **δέν εἶναι** αἱ τῶν ἄλλων μερῶν, ἀλλὰ **φυτρώνουν** με ζωηρότητα (**εἶναι** ἔξυπνοι).

Ὁ κομιστὴς Πατρικίος **Ἰθακιώτης**, τὸν ὅπιον συνιστῶ εἰς τὴν φιλίαν σὰς, θέλει σοι εἶπωσι καὶ **διὰ ζώσης** φωνῆς. Λοιπὸν ἐνεργήσατε τὰ **υποσχεθέντα** καὶ ὑμεῖς, διότι ἢ μὲν ὠφέλεια καὶ κέρδος ἐστὶ κοινόν, ἢ δὲ **ζημία** νὰ κατακρίνη εἰς βάρον σὰς. Τὰ του Ἀντωνίου **ακούονται** ἐνταῦθα ἀμυδρῶς πῶς. Τὸν **Δικαῖον** Φλέσσαν καὶ **Περραιβόν** ἔχουν **διὰ σπητικόν** αἴτιον.

Ὁ συνοδοιπόρος του **αὐτοῦ** Μ (Περραιβοῦ) φθάσας εἰς τὸ νούμερον 2 (Πελοπόννησος) ἐκήρυξεν, ὡς ἔμαθον κατ' αὐτοῖς, ὅτι αὐτὸς ἐκινήθη διὰ τὸ νούμερον 59 (Βουκουρέστιον), τὸ ὁποῖον ἐλπίζω νὰ ἀφυπνίσῃ τοὺς πρὸς **αὐτὸν** χαίροντας. Ὁ **ΠΟ** (Πέτρος Μαυρομιχάλης) με ἔγραψεν ζητῶν βοήθειαν, ἐπειδὴ ὁ **Περραιβός** μόνον δύο **φατούρας** (2 χιλιάδας γροσίων) τῷ

έδωσεν ὑποδημάτων (χρημάτων), διὸ καὶ ἐσυγχύσθησαν, πλὴν εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ ἐμαλαστρώσω αὐτὸ τὸ πάθος, ὅσον δύναμαι.

Ἐρρωσο!

Υ.Γ.

Ἀπὸ 8 Νοεμβρίου δὲν ἔλαβον γράμμα σου καὶ τὴν αἰτίαν ἀγνοῶ, μὴ με κάμετε, φίλε αὐτὸ τὸ ἄδικον. Τέλος πάντων νὰ ἠξεύρω καὶ ἐγὼ τοὺς σκοποὺς σὰς. Περικαλλῶ καὶ πρὸς τοὺς Κυρίους ἐν δάνεισμα (γράμμα), ὃ ἐνυθέλευε ἴδει ξεβούλωμα λαμπρότατον (προδοσίαν φανερωτάτην), τὸ ὁποῖον σήμερον ἐπομίσθημαι. Διὸ πλέον ἢ ταχύτης εἶναι ἀναγκαιοτάτη καὶ φροντίσατε, διότι ἐκορυφώθη πλέον. Ἐὰν δέ, ἀπὸ περιστάσεις ἐμποδιστῆ ὁ Καλὸς τέλος πάντων ἄς σταλῆ ἄλλος τις ὁμοίως του πάρετε μέτρα. Οἱ λόγοι δὲν κάνουν δουλειά. Εἰς τὰ κλούμπια ἢ ταντούρια (θέατρα ᾠδικὰ καὶ ὀρχήσεις) δὲ γίνονται ἄνδρες. Σὰς τὰ λέγω με ἀγανάκτησιν, διότι ἐξοδεύεται μάτην τοιοῦτος καιρὸς.

Ἡ ἀμαρτία εἰς σὰς καὶ τέλος ἂν ὁ Οὐρανὸς (Τουρκία) μας ἐπισκιάσῃ (νικήσῃ), φαντασθῆτε τι τὰ μέλλοντα.

Τῆ 22^α Φεβρουαρίου 1821

Ἐκ Νούμερον 2 (Πελοπόννησος Καλυβίων Καλαμῶν)

Ὁ σὸς εἰλικρινῆς ἀδελφός

Ἀρμόδιος (Γρηγόριος Φλέσσας)

Πύργου Φορμὸς τῆ 2 Μαρτίου 1821.

Ἐλαβον, ἀγαπητέ μου Ξάνθε, το γράμμα σου, Ἄχ!. Διατὶ οἱ ἄλλο νὰ μὴν εἶναι εἰλικρινῆς καὶ τόσον ὑπὲρ πατέριδες ; Φεῦ! τῆς δυστυχοῦς Πατρίδος ἡμῶν! Ἐγὼ ἀφιέρωσι τὴν ζωὴν μου καὶ τὴν ψυχὴν μου εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα, ὃν θεία ἀναφύει ἀρχίσασμεν. Περὶ τοῦ ἐναυτοῦ μου δὲν ἐπιθύμω δὲν θέλω καὶ τὸ ἔλεγον καὶ εἰς ἐσέ καὶ εἰς ἄλλους, παρὰ νὰ ἴδω μίαν ἡμέραν ἐλευθέραν τὴν δυστυχεστάτην καὶ φιλτάτην πατρίδα μας.

Μὰ ὅτι εἶναι, ἄς γίνῃ τὸ καλὸν καὶ ὁποῖος τὸ κάμη, δὲν με μέλλει. Σὰς εἰδοποιῶ ὅτι ὁ Ἀριστείδης ἐπιάσθη, ὡς μοι γράφει Ἀλεβέντης, καὶ ὡς μοι λέγει ὁ Ψαλίδας, ὅστις μὴ συνακολουθήσας μετὰ τῷ Ἀριστείδου ἔμεινεν εἰς τὰ ἐδῶ μόνος εἰς τὴν Κραϊόβαν. Ὁ Σάββας ἐκομπρομιταρίσθη, ἐπειδὴ εἶχε δώσει τῷ Ἀριστείδῃ γράμματα του καὶ μὴν ἐξεῦρον εἰσέτι τὸν κινημὸν του, μοι ἐμήνυσεν ὅτι νὰ κινηθῆ τὸ ογληγορώτερον, ἢ σὰς ἔρχεται ὁ ἴδιος εἰς Σκουλένι.

Αὐτὴ ἢ εἶδησις πρὸ πέντε ἢ ἕξ ἡμερῶν μοι ἦλθεν. Σὰς στέλνω καὶ τὸ γράμμα του Ἀλεβεντίδου καὶ νὰ με εἴπησις τι στοχάζεσαι ; ἤμπορῶ νὰ δώσω πίστιν ἢ ὄχι! . Αὐτὸ τὸ γράμμα

ἦταν μετὰ τὴν εἶδσιν τοῦ κινήματος **μας**, τὰ ἐπίλοιπα τὰ βλέπεις εἰς τὸ γράμμα τοῦ ἀδελφοῦ μου Δημητρίου.

Προσέξατε καλῶς καὶ σκεφθῆτε ἔτι καλυτέρω **διὰ** τὰ κινήματα σάς.

Ὁ ἀδελφὸς σου

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης μετὰ **τά** ἐν Ἰσμαηλίῳ **ἀποφασισθέντα**, **παρεβιάσας** τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τοῦ πολέμου ἀφ' ἑαυτοῦ, ἔσπευσε νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐπανάστασιν ἐν **Μολδοβλαχίᾳ**, ἅμα ἐξ **Ἰσμαηλίου** εἰς **Κισνόβιον** ἀφικόμενος. Παρασκευασθεὶς λοιπὸν ἐν Κισνοβίῳ τῆ 21^η Φεβρουαρίου 1821 τεθείς ἐπι κεφαλῆς διακοσίων λογάδων Ἑλλήνων, ἐπορεύθη εἰς Ἰάσιον, ἐνθά **ἀνέταξε** τὴν **κατωτέρω** πρὸς τοὺς **ομογενεῖς** προκήρυξιν.

Ἕλληνες!

Πρὸ πολλοῦ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης πολεμοῦντες ὑπὲρ τῶν ἰδίων δικαιωμάτων καὶ ἐλευθερίας **αὐτῶν**, **μας** προσκαλοῦν εἰς μίμησιν. Αὐτοί, καίτοι ὅπως **ἦ** ἐλεύθεροι, ἐπροστάτησαν ὅλαις δυνάμεσι ν' ἀυξήσωσι τὴν ἐλευθερίαν καὶ **δι** **αὐτῆς** **πᾶσαν** **αὐτῶν** τὴν **εὐδαιμονίαν**. Οἱ ἀδελφοὶ καὶ φίλοι **εἶναι πανταχοῦ** **ἔτοιμοι**. Οἱ **Σέρβοι**, οἱ **Σουλιῶται**, καὶ **ὅλη** ἡ Ἑπειρος ὄπλοφοροῦντες **μας** περιμένουν. Ἡ **Εὐρώπη**, προσηλώσουςα τοῖς ὀφθαλμοῖς εἰς ἡμᾶς ἀπορεῖ διὰ τὴν ἀκίνησίαν **μας**. Ἄς ἀντηγήσωσι λοιπὸν ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν ἦχον τῆς πολεμικῆς **μας** **σάλπιγγος** καὶ αἱ κοιλάδες τῶν **ἀρμάτων** **μας**. Ἡ **Εὐρώπη** θέλει θαυμάσει τὰς ἀνδραγαθίας **μας** οἱ δὲ τύραννοι ἡμῶν τρέμοντες καὶ ὠχροὶ θέλουσι φεύγει ἀπ' ἔμπροσθεν **μας**. Οἱ φωτιζόμενοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης **ἐνασχολοῦνται** εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς **ἰδία** εὐδαιμονίας καὶ πλήρεις εὐγνωμοσύνης διὰ τὰς πρὸς **αὐτοὺς** τῶν **προγόνων** **μας** εὐεργεσίας ἐπιθυμοῦσι τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος.

Κινηθῆτε, ὦ **φίλοι**, καὶ θέλετε ἴδει μίαν κραταιὰν δύναμιν νὰ ὑπερασπασθῇ τὰ **δικαία** **μας**. **Ποία** Ἑλληνικὴ **ψύχη** θέλει **ἀδιαφορήσει** εἰς τὴν πρόσκλησιν **τῆς πατρίδος**; Ἄν ἀπὸ ἀξιόμειπτον ἀβελτηρίαν διαφορήσωσιν, ο τύραννος, γενόμενος ἀγριώτερος, θέλει **πολλαπλασιάσει** δυνάμεις, καὶ θέλομεν καταντήσῃ τὸ δυστυχέστερον τῶν ἐθνῶν. Στρέψετε τοὺς ὀφθαλμούς, ὦ συμπατριῶται, καὶ ἴδετε τὴν ἐλεινὴν **μας** **κατάστασιν**, ἴδετε τοὺς ναοὺς καταπεπατημένους ἐκεῖ τὰ τέκνα **μας** ἀρπαζόμενα **δια** χρῆσιν ἀναιδεστάτων τῆ ἀσελγῆ **φιληδονία** τῶν βαρβάρων τυράννων **μας**, τὰς οἰκίας **μας** γεγυμνωμένας, τοὺς ἀγροὺς **μας** λεηλατούμενους καὶ ἡμᾶς ἐλεινὰ ἀνδράποδα.

Εἰς τὴν Ῥώμην ἕνας τοῦ Καίσαρος φίλος, φερῶν **ὀπίσω** τὴν αἵματτομένην χλαμύδα τοῦ τυράννου, ἐξήγειρεν τὸν λαόν, τι θέλετε καμεῖ ὅστις, ὦ Ἕλληνες, πρὸς τοὺς ὁποίους ἢ πατρίδαι δεικνύει τὰς πληγὰς τῆς; Ἄς συγκροτήσωμεν μάχην μετὰ τοῦ **Μαραθῶνος** καὶ τῶν **Θερμοπυλῶν**! Ἄς πολεμήσωμεν εἰς τοὺς τάφους τῶν πατέρων **μας**, οἱ ὅποιοι διὰ νὰ **μας** ἀφήσουσιν ἐλευθέρους, ἐπολέμουν καὶ ἀπέθανον ἐκεῖ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Τῶν βαρβάρων Περσῶν τοὺς βαρβαρωτέρους καὶ ἀνανδροτέρους ἀπογόνους πρόκειται εἰς ἡμᾶς σήμερον με πολλὰ μικρὸν κόπον νὰ ἐξαφανίσωμεν ἐξ ὀλοκλήρῳ!

Ἰάσιον 8 **Μαρτίου** 1821

Κατ'ἀκολουθίαν ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἔμαθε τὴν σύλληψιν τοῦ **Ἀριστείδη**, εἶχεν κηρύξει τὴν ἐπαναστάσιν, ἡ δὲ **πληροφορία** ὅτι ἡ **σύλληψις** τοῦ **Ἀριστείδη** ἠνάγκασε τὸν Ὑψηλάντην νὰ κινηθῆ **εἶναι** ἀβάσιμος.

Μετὰ τὴν ἔμπροσθεν προκήρυξιν ἐξεδόθη Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας, καθ'ὃ :

1. Ὁ Πρίγκιψ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἀποβάλλεται τῆς ὑπηρεσίας τῆς Ῥωσσίας.
2. **Γνωστοποιῆται** αὐτῷ ὅτι ὁ Μεγαλειότατος Αὐτοκράτωρ ἀποδοκιμάζει ἐπισημῶς τὸ ἐπιχείρημα τοῦ, εἰς ὑποστήριξιν τοῦ ὁποίου οὐδεμίαν ἔπρεπε ποτέ νὰ προσδοκᾷ συνδρομὴν παρὰ τῆς Ῥωσσίας.
3. **Στέλλονται** ῥηταὶ διαταγαὶ πρὸς τὸν Κόμητα **Βιτζενστήν**, γενικὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐπὶ τοῦ **Προύθου** καὶ ἐν τῇ **Βαρσαραυῖᾳ** Ῥωσικῶν στρατευμάτων, ὅστις διατηρῆ αὐστηροτάτην οὐδετερότητα καὶ ἀμεροληψίαν, ὡς πρὸς τὰς ἐκραγείσας ἐπὶ τῶν Ἑγεμονιῶν **ταραχάς**.
4. **Κοινοποιῶνται** αἱ ἀποφάσεις αὐταὶ τῶ ἐν **Κωνσταντινουπόλει** Πρεσβευτῇ τῆς Ῥωσσίας, διαταττόμενον νὰ γνωστοποιῆσιν αὐτὰς τῇ **Ὑψηλῇ Πύλῃ**, ἐπαναλαμβάνοντι ἐν τούτῳ τὰς εἰλικρινεῖς καὶ **σταθερᾶς** διαβεβαιώσεις τὰς παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀποστασίας τῆς Βλαχίας δοθείσας, καὶ ἀναγγέλλοντι ὅτι ἡ **Πολιτικὴ** τοῦ μεγαλειοτάτου Αὐτοκράτορος ἔτι καὶ ἔσται **ἀλλότρια** τῶν ῥαδιουργιῶν, **διὰ** ἃς ἐπαπειλεῖται ἡ **ἡσυχία οἰανδηποτε** τόσον καὶ ὅτι πάντα **τοιαύτη** φύσεως **ἐνοχῆ** ἀντίκειται **στην** εὐθύτητα τῶν σκοπῶν τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ εἰς τὰς μετὰ τῆς Πύλης σχέσεις τοῦ.

Ἡ **προκήρυξις** ἐκείνη τοῦ Ὑψηλάντη **δέν** συνετέλεσε βεβαίως, ὡς προεῖπεν, διότι ὤφειλεν οὗτος **ἵνα** ἐξεύρη τρόπον περιποιῶντα μᾶλλον τὰς ἐντυπώσεις, εἰς ὧν τὴν χώραν προέκειτο νὰ **διαδραματισθῶσι** πράξεις, τοὺς ἐντοπίους μᾶλλον ἐπηρεάζουσαι. Ἐν τούτοις, ἂν ὁ ἀείμνηστος Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἀνέφερεν ἀορίστως ἐν τῇ προκηρύξει τοῦ ὅτι δύναμις **ἰσχυρὰ θά** παράσχη τῶ κινήματι αὐτοῦ συνδρομὴν ἔνοπλον, οὐδαμῶς ἔσφαλλε, καθ' ὅσον ἐν τοιαύτας περιστάσεις ἐπετρέπετο ἡ τοιαύτη **ἀπαγγελία** πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ κυρίου **σκοποῦ**. Οἱ δὲ **τανάντια** δισχυριζόμενοι ἱστορικοὶ **σπουδαίως** ἔσφαλλον, ἄλλως τε καὶ ἐκ πάθους τὰ τοιαῦτα γράψαντες.

Ἡ Ῥωσσία προέβη εἰς τὰ σκληρότατα κατὰ τοῦ κινήματος τοῦ Αλ. Ὑψηλάντου διαβήματα οὐχὶ ὅτι ἐν τῇ διακηρύξει αὐτοῦ ἐγένετο μνεῖα προσφορᾶς ἰσχυρᾶς δυνάμεως, ἀλλ' ὅτι αἱ τότε περιστάσεις ἀπέτρεπον αὐτὴν ἵνα ἐνισχύσῃ ἐπανάστασιν ἐὴν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν, Ἑλληνικῶν μάλιστα, ἧς προϋπήρχε στρατηγὸς καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ Αὐτοκράτορος, οὐδέποτε πιστεύσας ὅτι ἡ ὀρθόδοξος Ῥωσσία ἠδύνατο νὰ κατενεχθῆ κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος τόσον φανατικῶς, καθ' ὅσον μάλιστα πολλαῖς θυσίαις καὶ ἐκδουλεύσεις εἶχε

προσφέρει τῇ Ῥωσικῇ Αυτοκρατορίᾳ καὶ ὑπηρετεῖ ἐν αὐτῇ προσωπικῶς τοῦ φίλος, ο Ἰωάννης Καποδίστριας.

Ἦμαρτον ὁμως ὁ **αοίδημος** ἐκεῖνος ἀνὴρ ὅτι τὴν ἱστορίαν καὶ **εὐλογία** τῆς Ῥωσσίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἠγνόησε ἢ **ἐγίνγνωσκε** εἰ ἐν γνώσει **αὐτῶν ἀπεφάσισαν** νὰ διαρρυθμίση οὕτω τὰς ἐπαναστατικὰς ἐνεργείας ἐν **ξένη γῆ**, πρὸς ἣν συμφέρον εἶχε ν ἀποβλέπη ἢ **Ῥωσσία**.

Ὁ **Ἀλεξάνδρος** Ὑψηλάντης καὶ τὰς περὶ **Μολδοβλαχίας** τῶν Δυνάμεων συνθήκας, μὴ ἐπιτρεπούσας στρατιωτικὴν κατάληψιν **αὐτῶν** ἀπὸ μέρους τῆς Τουρκίας καὶ Ῥωσσίας ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν κρατῶν τούτων, παρηρημήνευσεν ὑπὲρ τῆς **ἐπιχειρήσεως** του, φρονῶν ὅτι καθ' ἣν περίπτωσιν **διὰ** στρατοῦ ἢ **Τουρκία** καταλάβῃ τὴν **Μολδοβλαχίαν**, ἢ **Ῥωσία** **θά** ὑπέθάλλε τὸ κίνημα του, δικαιολογουμένη ὅτι **πρώτη** ἢ **Τουρκία** ἤρξατο χειρῶν **ἀδικῶν**.

Ἀλλ' αἱ τοιαῦται **αὐτοῦ** σκέψεις **δέν** ἔπρεπε νὰ ἐπικρατήσωσι, διότι εἰς τὴν Τουρκίαν οὐδόλως **ἦτο** δύσκολον νὰ ζητήση τὴν ἄδειαν τῆς Ῥωσσίας πρὸς τὴν κατάληψιν, καθῶ ἢ ἐπιζητήση ἢ ἔλαβεν **αὐτήν**. Ἀμὰ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐχθροπραξιῶν καὶ τὴν μεταβολὴν του **ἀρχικοῦ** σχεδίου του **πολςμου** διεῖδεν αἱ ἐπιβλαβῆ πρὸς τὸν σκοπὸν του.

Ἀλλ' οὐκέτι **ῶν** καιρός, νέαν μεταβολὴν ἐπιτρέπων, **δι ῶν** **θά** ἐπήρχετο πλήρης **καταστροφή** καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι προπαρασκευασθέντων πολεμικῶν κινητοποιήσεων. Τὸ διάταγμα του Αὐτοκράτορος περὶ ἀποκηρύξεως **τοῦ** Ὑψηλάντου ἐδημοσίευσεν ὁ ἐν Ἰασίῳ πρῶτος τῆς Ῥωσσίας καθ' ἣν ἡμέραν εὕρισκετο εἰς **Κολεντίνην**, ὅτε **μαθὼν** τὰ κατ' **αὐτὸ** ὁ ἐν Ἰασίῳ ἡγεμὼν Μιχαὴλ Σοῦτσος, δυσηρεστημένος **ῶν** καθ' Ὑψηλάντου, μὴ ἀποδεξαμένῳ τὴν αἴτησιν του πρὸς ἀναβολὴν τῆς κηρύξεως τῆς ἐπαναστάσεως, τῇ 30^ῃ Φεβρουαρίου, ἐπορεύθη εἰς **Βαρσαυϊαν**, ἄλλως τε καὶ φοβηθεὶς τοὺς ἐντοπίους ἄρχοντας, συνεννοημένους κρύφα μετὰ τῶν ἐντοπίων Τούρκων.

Πρὸ δὲ τῆς **ἀναχωρήσεώς** του διώρισεν **Ἀνθηγεμόνας** ἐντοπίους καὶ τὰ διατάγματα περὶ διορισμοῦ **αὐτῶν** εἰς τοιούτων ἀφῆκεν πρὸς κοινοποίησιν παρὰ τῷ **Μητροπολίτῃ**. Καὶ οὐ μόνον τὸ **Ουκάζειν** του Αὐτοκράτορος, ἀλλὰ καὶ ἀφοριστικὸν του Πατριάρχου κατήνεγκεν καίριον τραῦμα ἐπὶ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, **κλονισθείσης** τῆς πεποιθήσεως τῶν πιστῶν, ἐφ' **ῶν** **ηρείδοντο** αἱ ἐλπίδες του ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν ᾧ τὸ Πατριαρχεῖον ὤφειλε ἔκτοτε νὰ προτιμήσῃ ὅτι κατόπιν ὑπέστη, παρὰ τὸ ἀφοριστικόν, τὸ διαταράξαντα πεποιθήσεις τῶν Χριστιανῶν, ἤτει τὴν μόνην κραταιὰν τῷ κινήματος δύναμιν.

Ἐν τούτοις ὁ Ὑψηλάντης καίπερ εἰς **τοσαύτας** καὶ τοιαύτας **στενοχωρίας** περιπεσὼν καὶ ἐννοήσας ὅτι ἐπιβουλεύεται καὶ ὑπὸ τῶν δυνατῶν ὀπαδῶν του, **δέν ἀναιχετίσθη**, ἀλλὰ χάριν τῆς πατρίδος προεχώρει, προκαλῶν **ἀντιπερισπασμόν** ὑπὲρ του ἱεροῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς Τουρκίας. Διὸ καὶ μεθ' ἐπὶ **διήμερον** διαμονὴν ἐν Ἰασίῳ ἐπὶ κεφαλῆς χιλίων ἰππέων ἐξῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον, ἐμπνέων καθ' ὁδὸν τρόμον εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν

ἐξ Ἰασίου ἀποχώρησιν του κατέφθασεν εἰς **Φωξάνην**, πόλιν κειμένην μεταξὺ **Μολδαβίας** καὶ **Βλαχίας**.

Ἐν **Φωξάνη** συνήντησε τὸν ἐξ Ἰθάκης Βασίλειον Καραβίαν, πορευθέντος ἐκεῖ ἐκ **Γαλαζίου** καὶ **ἀκολουθούμενος ὑπὸ** πολλῶν στρατιωτῶν, φερόντων καὶ δύο πυροβόλα. Ἐνταῦθά, διέμεινας ἡμέρας τινάς, ἐγύμνασε τὸν στρατὸν κατὰ τὸ τότε νεὸν Εὐρωπαϊκὸν σύστημα.

Ἐκεῖθεν ἀναχωρήσας μετὰ του στρατοῦ τὴν 16^{ην} **Μαρτίου** 1821, **κατήντησεν** εἰς **Βουζίον** καὶ κατόπιν εἰς **Πλοῖστήν**, πόλιν ἀπέχουσαν του Βουκουρεστίου ἐξ **ῶρας**. Ἐνταῦθά μείνας ἡμέρας τινάς, τῇ 28^ῃ **Μαρτίου** ἐστρατοπέδευσε ἐν **Κολεντίνη** μικρὸν ἀπεχούσης του **Βουκουρετίου**. Καὶ ὁ μὲν Γεώργιος Ὀλύμπιος, **μαθὼν** τὴν ἐν **Κολεντίνη** ἄφιξιν του **Ἰψηλάντη**, ἔσπευσε ἐκ **Μενζίλης** εἰς συνάντησιν του καὶ ἔμεινε **μετ' αὐτῶ**. Ἄλλ' οἱ ἐν **Βουκουρεστίῳ** μένοντες **Σάββας Καμινάρης** καὶ **Βλαδιμιρέσκος** **δὲν** ἔσπευσαν εἰς συνάντησιν του Ἀρχιστρατήγου, ἀποπονηθέντες καὶ **αὐτῶ**, προσκαλουμένῳ, **ἵνα** πορευθῆ εἰς Βουκουρέστιον, **εἴτε αὐτοὺς** ὑποπτευόμενος ἐπὶ τῇ **διαδωγῇ** τῶν **ταύτη**.

Πρὸς ἀποκάλυψιν δὲ του λόγου **τῆς** πρὸς **αὐτὴν** προελεύσεως ἀπέστειλε τὸν ἰδιαιτερον **αὐτοῦ** γραμματέα **Λασάνην** πρὸς τοὺς δύο ἐκείνους ἀξιωματικούς. Ὁ **Λασάνης** **πλησιάσας αὐτούς**, ἐπληροφορήθη ὅτι **δὲν** μετέβησαν πρὸς συνάντησιν του Ἀρχιστρατήγου, διότι ἐν τῇ **πορείᾳ** τῆς ἐπαναστάσεως ἀνεκάλυψαν ὅτι ἡ **Ῥωσικὴ Αὐτοκρατορία** καὶ ὁ Ἰωάννης **Καποδίστριας** διατελοῦσαν ἐν **ἀγνοίᾳ** του κινήματος.

Ἄλλ' ὁ μὲν **Βλαδιμιρέσκος** ἐδικαιοῦτο, **ἅτε** Βλάχος, νά προβάλλῃ ἐνστάσεις σπουδαίας, ἄλλωστε καὶ ἐπιζητῶν τὴν βελτιῶσιν τῆς **τύχης** τῆς πατρίδος καὶ μὴ εὐνοηθῆς προαπαντῶς ὑπὸ του Ἰψηλάντου κατὰ τὴν ἔναρξιν του **πολέμου**.

Ὁ **Σάββας** ὅμως **Καμινάρης, Πάτριος**, οὐδαμῶς διατελῶν ἐξ ἄρχης ἐν γνώσει τῶν κινήσεων, καὶ πολλῶν ἀνωτέρων του ἀναμειχθέντων εἰς **αὐτό**. Ὁ δὲ **Λασάνης**, ἐπιθύμων νά συγκρατήσῃ **αὐτούς**, διετεινέτο ἐναντία, ὅτι **δηλ.** ἡ **Ῥωσία** **διατελῆ** ἐν γνώσει του κινήματος καὶ ὅτι εἰσέτι **δὲν** ἐπέστη ὁ καιρὸς τῆς ἀναμίξεως τῆς.

Διὰ τῶν τοιούτων ἐπαγγελιῶν ὁ **Καμινάρης** ἐπέισθη **ἵνα** πορευθῆ πρὸς **Ἀλέξανδρον** Ἰψηλάντην παρ' ὧ καὶ ὑπέδειξε **ἀφοσιῶσιν**. Ὁ Ἰψηλάντης, ὑποδεξάμενος **αὐτὴν** τὴν φιλοφρόνησιν, ἐπεβεβαίωσε ὅσα πρὸς **αὐτὸν** ἀνεκοίνωσε ὁ **Λασάνης**, λόγον ποιούμενος καὶ περὶ **Βλαδιμιρέσκου**, δις προκληθέντος **διὰ** του στρατηγοῦ Γεωργίου Ὀλυμπίου **ἵνα** πορευθῆ εἰς **Κολεντίνην** πρὸς συνάντησιν του καὶ μὴ εἰσακούσαντος.

Ὁ **Σάββας Καμινάρης** ὑπέσχετο **ἵνα** κατορθώσῃ τὴν εἰς **Κολεντίνην** μετάβασιν του **Βλαδιμιρέσκου**, **ἣν** καὶ **κατόρθωσε**, μείνας αὐτὸς ὁμηρος ἐν τῷ στρατοπέδῳ του. Ὁ **Βλαδιμιρέσκος**, **παρουσιασθῆς** ἐνώπιον του Ἰψηλάντου ὑπεστήριξε εἰλικρινῶς δῆθεν πρὸς **αὐτὸν ἀφοσιῶσιν**, ἐπιζητῶν νά μείνῃ ἐν **Βλαχίᾳ** παρὰ τῇ **οὐραγίᾳ** του Ἰψηλάντου εὐνοουμένῳ πρωτοπορίαν ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας, τῶν **Βουλγάρων** ἐνθουσιωδῶς ἀναμενόντων. Ἄλλ' ὁ Ἰψηλάντης καὶ λίαν δικαίως **δὲν** ἐπέιθετο εἰς τὰς ἀναγγελίας του, ὑποπτευόμενος τὴν

προδοσίαν ἐκείνων, ἐπινοοῦντα ὅτι ἀδυνατεῖ ν ἀπομακρινθῆ του Βουκουρεστίου καὶ ἀναχωρήσαντα εἰς αὐτό, του Σάββα Καμινάρου παρακολουθήσαντος φιλοτίμως καὶ δολίως τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην ὅστις ἐν Κολεντία μενῶν συνεκρότησε περὶ ἑαυτοῦ περὶ τὰς τέσσαρας χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ ἠτοιμάζετο νὰ πορευθῆ πρὸς ὃ σημεῖον ἔκδοτε. Ἀλλ' οἱ ἄρχοντες τῶν μερῶν ἐκείνων μετὰ τὴν ἀνακοινῶσιν του ἐπιτιμίου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἀποκήρυξιν του Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας ἔφυγον ἐκ τῶν Ἡγεμονιῶν ἢ κρύφα συνεννοοῦντο μετὰ τῶν Τούρκων.

Οἱ δὲ διορισμοὶ τῶν Ἀνθηγεμόνων οἱ παραδοθέντες τῷ Μητροπολίτῃ Ἰασίου πρὸς καταπόνησιν δὲν ἐκοινοποιήθησαν διότι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν του Ἡγεμόνος εἰς Ἰάσιον ἐπῆλθεν ἐν αὐτῷ ἀταξία, δι' ἣν οἱ ἄρχοντες συνελθόντες ἐξελέγοντο ἄλλους ἀνθηγεμόνας, οἵτινες μετὰ τῶν ἐκλογαίντων ὑπέβαλον τῷ Σουλτάνῳ ὑποταγήν.

Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἀπεστάλη εἰς Ἰάσιον μεθ' ἱκανῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως ὁ Κωνσταντῖνος Πεντεδέκας ὑπὸ του Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ἀγνοοῦντος τὴν φυγὴν του ἡγεμόνωνος Μιχαὴλ Σούτσου. Ὁ Πεντεδέκας μεταβὰς εἰς Ἰάσιον πρὸς συνάντησιν του ἡγεμόνος, εὐρὸν ἀντ' αὐτοῦ τὴν ἐχθρικὴν ἀνθηγεμονίαν, ἀν κατεδιώξας καὶ κατέλαβε τὸ ἀνάκτορον του Ἡγεμόνος καὶ ἀνέλαβεν τὴν διοίκησιν του τόπου.

Ὁ δ' Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ἀφ' οὗ διέμεινεν ἐν Κολεντία μίαν περίπου ἑβδομάδα, τῇ τετάρτῃ Ἀπριλίου του 1821 ἐπορεύθη εἰς Τυρκοβιστόν καὶ κατέλαβε συγχρόνως διὰ του ἀδελφοῦ του Νικολάου καὶ τὴν ὑπὲρ τὸ Τυρκοβιστόν κειμένην πόλιν Κιμπυλούγαν, καθὼς καὶ τὴν μεταξὺ του ποταμοῦ Ἄλουτα καὶ Τυρκοβίστου πόλιν προέστην διὰ του Κωνσταντίνου Δοῦκα.

Ἐν Τυρκοβιστῷ μένων ὁ Ὑψηλάντης ἠῤῥησε τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἱερολοχιτῶν εἰς πεντακοσίους περίπου καί, πυροβολικὸν καὶ ἀνάλογον ἵππικὸν κτησάμενος ἔταξεν ὑπὸ τὸν Γεώργιον Καντακουζινόν πάντα τοῦτου τὸν στρατόν. Ἀλλὰ πάσας τὰς ἐναύοντας ἐυλογικὰς παρασκευὰς του Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου κατέστειλεν ἡ προδοτικὴ μῆνις του Βλάχου Θεοδώρου Βλαδιμηρέσκου ἢ του Ἑλλήνος Σάββα Καμινάρη, ὧν προδοτικαὶ ἐπιλογαὶ ὧν ἐλήφθησαν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη.

Ὁ Βλαδιμηρέσκος μάλιστα ἔγραφε πρὸς τοὺς ἐν Βουκουρεστίῳ ἄρχοντας, ἀναγγελῶν τὰς κινήσεις καὶ τὴν δύναμιν του Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου καὶ προτρέπων αὐτοὺς ἵνα ἀνενεχθῶσι πρὸς τὸν Σουλτάνον ὅπως διορίσῃ ἑαυτὸν ἡγεμόνα πρὸς καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως ὅσον τάχιστα.

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν προδοτικῶν ἐπιστολῶν ἐτάραξε τὸν Ὑψηλάντην καὶ σπουδαίως παρώργισθε τὸν Γεώργιον Ὀλύμπιον καὶ ἀπεθάρρυνε τὸν Γεώργιον Κατακουζινόν, ὅστις ἔκτοτε δὲν ἐπεδείκνυε τὸ πρότερον πρὸς τὸν στρατὸν θάρρος του.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης πρὸ τῆς εἰς Τυρκοβιστὸν στρατοπεδεύσεως του ἀπέστειλεν εἰς Γαλάζιον τὸν Ἀθανάσιον Τουφεξῆν, Καρπενησιώτην ἐπικεφαλῆς ἐξήκοντα ἀνδρῶν, ὅτε φθάσας εἰς Γαλάζιον συνέλεξε καὶ ἑτέρους στρατιώτας ἐν οἷς καὶ ἐνωμοτάρχαι

Παπαγεωργίου καὶ Κότταρης Πελοποννήσιοι, ἀνελθόντες περὶ ἑξακοσίους, δι ὧν κατέλαβεν τοὺς προμαχῶνας, τρεῖς τὸ ἀριθμὸν.

Οἱ δὲ ἐν Γαλαξίῳ ὑπὲρ τοὺς τρισχιλίους ὑπὸ τὸν Κεχαγιάν του Ιουσοῦφ Πασσᾶ ἠτοιμάζοντο νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τῶν ἐν τοῖς προμαχῶνι Ἑλλήνων, ὅτε τούτων, οἱ μὲν ἐν τῇ ἀνισχύρῳ προμαχῶνι ἀπεχώρησαν, οἱ δ' ἐν τῷ ἰσχυρῷ προμαχῶνι ὑπὸ τὸν Τουφεξήν, Γεώργιον Παππᾶν καὶ Κότταρη ὑπέμειναν τὴν τῶν Τούρκων ἔφοδον.

Ἰδόντες λοιπὸν οἱ Τούρκοι τὴν ἀναχώρησιν ἀπὸ τῶν ἀνισχύρων προμαχόνων εἰσῆλθον καὶ τῶν ὑπομεινάντων εὐαρίθμων Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν γενναίως ἀγωνιζόμενοι ἀπέκρουσαν τοὺς πολεμίους. Επελθούσης δὲ τῆς νυκτὸς καὶ ληξάσης τῆς μάχης, οἱ Ἕλληνες νύκτωρ ἀπῆλθον τοῦ προμαχῶνος καὶ μετέβησαν εἰς τὴν μεταξὺ Προῦθου καὶ Δουνάβεως χερσόνησον, πλὴν τοῦ Κοτηροῦ, φονευθέντος.

Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ εἰρημένος Κεχαγιᾶς εἰσῆλθεν εἰς Γαλάτιον καὶ ἐν αὐτῷ διέπραξε τὰ αἰσχίστα καὶ ἐφόνευσε περὶ τοὺς ἑξακοσίους Μολδαβούς. Ἐκ δὲ τοῦ Γαλαξίου μετέβη εἰς Ἰβραϊλάν, φέρων ἄφθονα λάφυρα καὶ τὴν εἶδησιν περὶ καταστολῆς τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Ὑψηλάντης ἠγνώνει τὴν ἐν Γαλαξίῳ ἦτταν τῶν Ἑλλήνων καὶ διέταξε τὸν Γεώργιον Κατακουζηνόν νὰ μεταβῇ εἰς Μολδαυίαν ὡς ἀντιπρόσωπός του, ἀντικαταστήσας αὐτὸν διὰ τοῦ Γεωργίου Καραβέου.

Ὁ Γεώργιος Κατακουζηνὸς ὥρα ταύτη τῇ διαταγῇ ἐπὶ κεφαλῆς 350 ἀνδρῶν ἀνεχώρησεν ἐκ Τυργοβιστίου τῇ 9ῇ Μαΐου καὶ ἐφθάσεν εἰς Κωζάνην. Ἐξωθεν δ' αὐτῆς μαθὼν ὅτι εὐρίσκονται ἐντὸς διακόσιοι Τούρκοι, διέταξεν ἐπίθεσιν κατ' αὐτῶν διὰ τῶν δύο τριτῶν τοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ἀνθεπιτιθέεντες μετ' ἀντίστασιν μικρὰν ἐπανῆλθον εἰς τὰς τάξεις τῶν. Τὴν ἐπιούσαν ὅμως οὗτος ὁ Κατακουζηνός ἐποιήσατο τὴν ἐπίθεσιν μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως, ὅτε ἐξώρμησαν ἀπὸ ταῖς πρὸ τῆς πόλεως Μονὰς ἑκατὸν Τούρκοι ἵππεις, οἵτινες ἀποκρουσθέντες ἐπανῆλθον εἰς αὐτήν.

Οὕτως, εἰς τὴν πόλιν εἰσελαύνων, κατέλαβεν μέρος αὐτῆς. Τῶν δὲ Τούρκων φοβηθέντων μήπως πᾶσαν τὴν πόλιν καταλάβωσιν οἱ Ἕλληνες καὶ πυρπολοῦντες τὰς οἰκίας ὁ Κατακουζηνός ἀνεχώρησεν καὶ εἰς Ἰάσιον ἐφθάσε περὶ τὸ τέλος Μαΐου. Ἡ ἐν Ἰασίῳ διαμονὴ τοῦ Κατακουζηνοῦ, ἀπαιτήσαντος παρὰ τοῦ Πεντεδέκα λόγον τῆς στρατιωτικῆς ἐνεργείας του, δυσηρέστησε καὶ τὸν στρατὸν καὶ αὐτὸν τὸν Πεντεδέκαν, ἀρνηθέντα τὴν τοιαύτην λογοδοσίαν.

Διὸ καὶ ὁ Κατακουζηνός ἀναχωρήσας ἐπορεύθη εἰς τὸ ἐπὶ τῷ Πρώτῳ χωρίον Στίγκαν, ὅτε ὁ Κεντεδεκας μετὰ τοῦ Σέρβου Μοβλαδέν, ἀποφεύγων πᾶσαν παρεξήγησιν, παρακολούθησε πανστρατιᾶ πρὸς κατάληψιν τοῦ χωρίου Ῥωμανοῦ. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπεχώρησεν ἐκεῖθεν, διότι δῆθεν οἱ στρατιῶται του ἀντέτεινον ὅτι ἀδυνατοῦσι νὰ ἐργασθῶσιν ὑπὸ τὸν Κατακουζηνόν.

Τὸ ἀληθὲς ὅμως **εἶναι** ὅτι ὁ **Πεντεδέκας** καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχηγοὶ **δέν ηνείχοντο** τὸν **Κατακουζηνόν**, δειλὸν ὄντα καὶ τὴν ἀρχηγίαν **ἐπιδιώξαντα** καὶ λαβόντα. Ὁ **Κατακουζηνός** μετὰ τὴν ἐν **Στίγκα** στρατοπέδευσιν **ἀπεφάσισε** νὰ μεταβῆ πέραν τοῦ **Προύθου** πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς μητρὸς του. Συσκεψάμενος δὲ μετὰ τοῦ Ἀθανάσιου **Τουφεξή, Καρπενησιώτου, Κοντογιάννη Πελοεινησίν, Παπαγεωργίου** καὶ **Σφαμέλου**, ἐνέκρινε **ἵνα** καταληφθῆ τὸ **Σκουλένιον**, **πῶς** ἐκεῖθεν ἀμυνόντων κατὰ τῶν **Τούρκων**, ἐπερχομένων.

Ὅθεν μετὰ τὴν 14^{ην} **Ιουνίου** ἐκ **Στίγκας** μετέβη καὶ αὐτὸς εἰς **Σκουλένιον**, **μαθὼν** μάλιστα ὅτι τὴν 13^{ην} οἱ Τούρκοι, καταδιώξαντες τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν, κατέλαβον τὸ Ἰάσιον. Διέταξε τὴν ἐκεῖ κατασκευὴν προμαχῶνα καὶ ἐνεθάρρυνε τὸν στρατόν, ὑποσχόμενος ὅτι μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς μητρὸς του **θά** ἐπανέλθῃ εἰς τὸ στρατόπεδον, ὥστε συνεργασθῆ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τῆς πίστεως καὶ πατρίδος. Ἀλλ' ἀμὰ τὸν **Προύθον** διαβάς καὶ φθάσας εἰς τὸ Ῥωσικὸν λοιμοκαθάρτηριον, αἴφνης τοὺς ἐν **Σκουλενίῳ** σωματάρχας, Ἀθανάσιον **Τουφεξήν Σφακέλιν**, φίλον τοῦ Γρηγορίου **Φλέσσα**, ἐνετείλατο **ἵνα** μετὰ τοῦ στρατοῦ **πορευθῶσιν** εἰς **Βασαραυίαν**, διότι **δέν ἐθεωρεῖ** φρόνιμον νὰ συνάψῃσιν μάχην ἐν **Σκουλενίῳ** κατὰ τριπλασίας ἐχθρικής δυνάμεως, **ἧς** ἠγεῖτο ὁ **Κεχαγιᾶς** τοῦ **Ιουσοῦφ Πασσᾶ**.

Τὸ **ἄκουσμα** τοῦτο ἅπαντας τοὺς σωματάρχας **ἐτάραξε**, οἵτινες **ἀποδοκιμάσαντες αὐτόν**, ἀνεχώρησαν εἰς **Σκουλένιον** καὶ ὤμοσαν **ἵνα** ἐν **αὐτῷ** ἀποθάνωσιν ἅπαντες, μαχόμενοι κατὰ τῶν πολεμίων. Οἱ ἐν **Σκουλενίῳ** **συγκαινηθέντες ἦσαν** περὶ τοὺς τετρακοσίους, ἀναμένοντες τὸν ἐχθρὸν ἀπτόητοι καὶ **ἐνισχύωμενοι** δι' ὀκτῶ πυροβόλων.

Ὁ **Κεχαγιᾶς** τοῦ **Ιουσοῦφ Πασσᾶ**, ἠγούμενος ἑξακοσίων **ἀνδρῶν** ἔφερεν μεθ' ἑαυτοῦ ἕξ πυροβόλα, ὠρμησάντα κατὰ τῶν Ἑλλήνων περὶ τὴν 9^{ην} π.μ. 18^{ης} **Ιουνίου** ἐν ἀλαλαγμῷ. Ἀπεκρούσθη δὲ εὐρώστοις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ τούρκοι περὶ τὴν 2αν μ.μ. αὐθημερὸν ἐπανέλαβον τὴν ἐφοδὸν καὶ **περὶ** τὴν **δύσιν** τοῦ **Ἡλίου** μετὰ ἀγῶνα αἱματηρὸν διέρορξαν τοὺς προμαχῶνας καὶ ἐπελάσαντες ἐν **αὐτοῖς** ἐμάχοντο ἐκ τοῦ συστάδην μετὰ λογχῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ῥιψάντων χαμαὶ τὰ ὅπλα καὶ ἀμυνομένων **διὰ** τῶν ξιφῶν καὶ πιστολίων.

Τῶν 450 ἐκείνων **ἡρώων** Ἑλλήνων ἔπεσον τριακόσιοι, πρὸς δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος **Τουφεξής, Κοντογιάννης** καὶ **Σοφιανός** σωματάρχαι, τῶν δὲ **Τούρκων** ἔπεσαν χίλιοι **περίπου** **ἐκτὸς** τῶν τραυματιῶν. Τὴν μάχην ἐκείνην θεωροῦντες ἐκ τῆς **ἀπέναντι** ὄχθης τοῦ **Προύθου** οἱ **Ῥῶσοι** κἰ αὐτὸς ὁ διοικητὴς τῶν Ῥωσικῶν στρατευμάτων ἐν **Βασαραυίᾳ** ἐθαύμασαν τὴν ἀνδρείαν τῶν εὐαρίθμων ἐκείνων Ἑλλήνων, μαχομένων κατὰ τετρακισχιλίων ἰππέων καὶ δισχιλίων πεζῶν, προτεινομένων ὑπὸ ἕξ πυροβόλων. Μεταξὺ δὲ τῶν Ῥώσων θεατῶν τῆς μάχης **ἦτο** καὶ ὁ **Κατακουζηνός**.

Δύναται δὲ **κανεῖς** νὰ **ἀντιπαραβάλλει** τὴν προκειμένην μάχην πρὸς τὸν Λεωνίδα ἐν Θερμοπύλῃς, βλέπων ὅτι ὁ μὲν Λεωνίδας πειθόμενος τοὺς νόμους τῆς πατρίδος **δι'** **αὐτοὺς** ἤρξατο τῶν τριακοσίων Σπαρτιατῶν. Ἐν δὲ τῷ **Σκουλενίῳ** οἱ 450 **αὐτογνωμόνως ἔπεσαν** ὑπὲρ τῶν ἱερῶν καὶ **ὀσίων**, τῷ στρατηγῷ τῶν θεώμενον **ἀπλῶς αὐτοῖς** μαχομένοις

ύπερανθρώπως. Καθ' ἣν ὥραν ἔληξεν ἡ μάχη κατέφθασαν ἐκ Ῥωμανοῦ εἰς Σκουλένιον ὁ στρατηγὸς Σέρβος Μολαβδέν καὶ Βασίλειος Θεοδώρου μετὰ 450 ἰππέων, πιστεύοντες ὅτι θά εὔρουν τοὺς Ἕλληνας μαχομένους.

Οἱ ἐχροὶ ἀντιληφθέντες αὐτῶν ἐκ τῶ συνάγῃ, ἐπῆλθον αἰφνης δρομαῖοι κατ' αὐτῶν τοὺς μὲν ἔρριψαν εἰς τὸν ποταμόν, τοὺς δὲ διεσκέδασαν τῆδε κακεῖθεν. Ἐν τῇ ἀπροσδοκῆτῳ ταύτῃ μάχῃ ἔπεσαν ἐνενηκοντα, ἄγνωστον δὲ ἦσαν πόσοι τῶν Τούρκων ἀπέθανον.

Πρὸ τῆς μάχης ταύτης, ἦτοι κατὰ τὴν 10^{ην} Ἰουνίου, ἐξῆλθον τῶν Σιλιστρίου καὶ Βιδινίου οἱ Πασσάδες τῶν χωρῶν ἐκείνων, ἀποποιούντες νά προσβάλωσι τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην. Μετ' αὐτοῖς δέ, τὴν 12^{ην} Ἰουνίου, ἐξῆλθεν τῆς Ἰβραΐλας καὶ ὁ Γιουσούφ Πασσᾶς, προτιθέμενος νά προσβάλῃ τὸ ἐν Ἰασίῳ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον, ὁ ἡγεῖτο ὁ Κωνσταντῖνος Πεντεδέκας, ὃν προσβαλὼν ἐξέβαλε τῷ Ἰασίῳ ἀμαχητὶ.

Ἡ καταστροφή τῶν ἐν Σκουλενίῳ Ἑλλήνων, τῶν ἐγκαταλειφθέντων ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτρόπου, τοῦ Γεωργίου Κατακουζηνοῦ, ἐνήνεγκεν ἐν Μολδαυίᾳ τὴν πτῶσιν τῆς ἐπαναστάσεως, μεθ' ἣν ὁ Μολάβδέν καὶ Βασίλειος Θεοδώρου, ἔσπευσαν δι' ἀναζήτησιν τοῦ διακεκριμένου στρατηγοῦ καὶ πατριώτου, τοῦ Γεωργίου Ὀλυμπίου.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ὑπῆρξε μὲν αἰσθηματικὴ ἀλλ' ὄχι καὶ μεμετρομένη, ὡς ὤφειλεν. Κατ' ἀκολουθίαν τὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα δὲν ἐπρομνυοντο ἕναρεστα. Δέκα περιποῦ ἡμέρας πρὸ τῆς ἐν Σκουλενίῳ μάχης τὴν αὐτὴν ἐκβᾶσιν ἔσχεν ἀνελπίστως καὶ ἡ ἐν Βλαχίᾳ ἐπαναστάσις, ἡγουμένην αὐτῷ τῷ Ἀριχιστρατηγοῦ Ἀλεξανδρου Ὑψηλάντου καὶ διὰ τῶν διακεκριμμένων στρατηγῶν καὶ στρατιωτῶν Γεωργίου Ὀλυμπίου καὶ Ἰωάννη Φαρμάκη.

Ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ καὶ τῆς ἐν Βλαχίᾳ ἐπαναστάσεως εὐθύνεται καθ' ἡμᾶς οὐχὶ τόσον ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ὅσον οἱ προδόται Βλαδιμηρέσκος καὶ Σάββας Καμινάρης, ἀποθάρρυναντες αὐτὸν καὶ ἐκ τῶν προσδοκούντων διαβημάτων. Ὁ Πασσᾶς τῆς Σιλιστρίας Σαλήμ Μεχμέτ ἀντομοθῆς μετὰ τοῦ Πασσᾶ του Γιουργέβου σενεκέτρωσε περὶ τοὺς ὀκτὼ χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ τάξας τουν μὲν τετρακισχιλίους αὐτῶν ὑπὸ τον Χαντζῆν Καρᾶ Μεχμέτ Κεχαγιᾶ, ἀρχηγὸν ὅλου τοῦ στρατοῦ, τοὺς δ' ἐτέρουν τετρακισχιλίους ὑπὸ τὸν Κεχαγιᾶνμπεην του Πασσα του Γιουργεβου, διέταξε νά πορευθῶσιν ἑκάτεροι πρὸς Βουκουρέστιον δι' ἄλλης ὁδοῦ καὶ οὐχὶ τῆς αὐτῆς.

Καὶ δὴ ὁ μὲν Κᾶρα Ἀχμέτ εἰσῆλθεν ἀνευ ἀντιστάσεως εἰς τὸ Βουκουρέστιον τῇ 19^ῃ Μαΐου, ὁ δὲ Κεχαγιᾶμπεης του Πασσᾶ Γιουργεβου τῇ 16^ῃ Μαΐου. Πρὸ δ' αὐτῶν προεχώρει πρὸς τὴν μικρὴν Βλαχίαν καὶ ὁ Καττῆς του Βιδινίου. Ὁ φρούραρχος τοῦ Βουκουρεστίου Σάββας Καμινάρης πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὸ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων, ἐξελθὼν τῆς πόλεως, κατέλαβε τὸ Μοναστήριον τῆς Βακαρέστης ἢ Μαριενένης, κειμένην πλησίον τῷ Τυργοβιστίῳ, μεθ' ἰππέων χιλίων, του Βλαδιμηρέσκου τότε ἀποχωρήσαντος πρὸς τὴν θέσιν του εἰς Γαλέτζι μετὰ τετρακισχιλίων συντακταίων ἀνδρῶν.

Συναμφότεροι δὲ συνενοοῦντο μετὰ τῶν Τουρκικοῦ στρατοῦ πρὸς οὐ τὴν ἀρχηγίαν ἐκατέρων ὑπισχνεῖτο τὴν του Ὑψηλάντη παράδοσιν, ζῶντος ἢ νεκροῦ, παρ' ὧ καὶ **υπεκρίνοντο** φιλίαν ἐπὶ τούτῳ τῷ σκοπῷ. Ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταλήψεως του Βουκουρεστίου ἐπορεύθη ὁ Ὑψηλάντης εἰς **Τυργοβίστιον**. Ἰδὼν δὲ τὴν **διαγωγὴν** ταύτην του **Καμινάρη** καὶ **Βλαδιμηρέσκου**, ἀποχωρησάντων τῶ Βουκουρεστίῳ ἄνευ **ἀντιστάσεως**, **ἐξήγησαν** αὐτὴν καὶ ἀρχὴν ἐκτελέσεως τῆς καθ' αὐτοῦ μελετωμένης προδοσίας.

Ἄλλ' ὁ **Σάββας Καμινάρης**, ἀπλανῶν τὸν Ὑψηλάντην δισχυρίζετο ὅτι **δὲν** ἀντέστη κατὰ τῶν Τούρκων, ἐπειδὴ ὁ Θεόδωρος **Βλαδιμηρέσκος** ἠρνήθη νὰ παράσχη αὐτῷ **στρατιωτικὴν** συνδρομήν, κρύφα μετὰ τῶν Τούρκων συννενοημένος. Διὸ καὶ διετάχθη νὰ **ωχυρωθῆ** παρὰ τὸν Ἀρχιστράτηγον ὅπως, ὡς ἔλεγε καθ' ἣν περίστασιν κινήθῃ ἐχθρικῶς ὁ **Βλαδιμηρέσκος** κατ' αὐτοῦ, τὸν ἀκυρώσῃ. Ὁ Ὑψηλάντης, διατελῶν ἐν γνῶσι τῶν κατὰ **Βλαδιμηρέσκου**, ἔχοντι καὶ ἀλλὰς **ἀφορμὰς** ἐπίστευε, καὶ συσκεψάμενος μετὰ του Γεωργίου Ὀλυμπίου ὅστις ζητήσας καὶ παρὰ του **Σάββα Κομινάρη**, του προκειμένου καὶ ἔως τότε φιλίαν, ἔλαβε τετρακοσίους λογάδας ἵππεις καὶ ἀνάλογον πεζικὸν στρατόν, καὶ τῇ 18^ῃ **Μαΐου** ἐπορεύθη εἰς **Γαλέτσι**, ἀφοῦ προηγουμένως **δι' ἀσχυρᾶς** δυνάμεως κατέλαβεν τὴν γέφυραν του παραρρέοντος ποταμοῦ **Αργίσου**.

Ἡ κατάληψις τῆς γεφύρας ταύτης **παρημποδίζε** τὸν **Βλαδιμηρέσκον** νὰ ἐξέλθῃ του **Γολετζίου**. Μετὰ τοῦτο ὁ Ὀλύμπιος, **ἄγων** τοὺς τετρακοσίους ἵππεις, ἔσπευσεν εἰς συνάντησιν του **Βλαδιμηρέσκου** καὶ συναντήσας αὐτὸν ἐν **Γολετζίῳ** ἤρξατο ἐπιπλήττων αὐτὸν ἐνώπιον τῶν ὀπλαρχηγῶν, λέγων ὅτι **δὲν** ἀντέστη κατὰ τῶν Τούρκων, εἰσβαλλόντων εἰς Βουκουρέστιον, ὅτι παρεβίασε τὴν ἔνορκον ὑπόσχεσιν του, ὅτι **διὰ** τῆς διαγωγῆς του **κατέστρεψεν** τὴν πατρίδα του καὶ **προέδωσε** τὴν θρησκείαν του, ὅτι ἐθάνάτωσε δολίως πολλοὺς σωματάρχας του.

Ὁ **Βλαδιμηρέσκος** στερούμενος λόγων πρὸς ἀπολογία καὶ βλέπων ὅτι ὁ Ὀλύμπιος, **ἐσκοτίσθη**, ὅτε ὁ Ὀλύμπιος⁹ ἐπιτείνας τὴν **χίρρα** ὄφειλε τῆς αἰθούσης ἐν ἣ κατέλυσε ὁ

---

⁹ Γεωργάκης Ὀλύμπιος (1772- 1821), ἀπόγονος τῆς γενιάς των Λαζαίων, γιος του Νικολάου καὶ τῆς Νικολέττας, γεννήθηκε στις 4 Μαρτίου 1772 στο Λιβάδι (Βλαχολίβαδο).

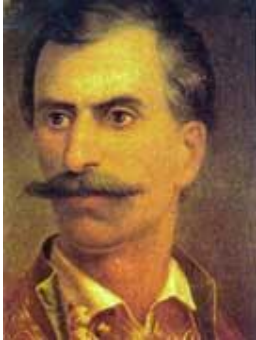
Ἦταν ἄνθρωπος με πολλές στρατιωτικές, διπλωματικές καὶ πνευματικές ικανότητες, με πολλές γνώσεις τις οποίες ἀποκόμισε ἀπὸ τὴν φοίτηση δίπλα στους Ἰωάννη Πέζαρο καὶ Ἰωάν Σπαρμιώτη. Διακρινόταν για το υψηλὸ του φρόνημα, τὴν πειστικότητα του λόγου του, τὴν ἐξυπνάδα του καθὼς καὶ για το πάθος του για τὴν ἐλευθερία.

Σε ηλικία 26 χρονῶν κληρονόμησε τὸ ἀρματολίκι του Ὀλύμπου καὶ ἓνα χρόνο ἀργότερα ἐπικηρύχθηκε ἀπὸ τον Αλή Πασά καὶ κατέφυγε στην Σερβία ὅπου καὶ ἐνώθη με τους ἐπαναστατημένους Σέρβους. Εκεί μαζί με τον Σέρβο υπαρχηγὸ Πέτροβιτς κατόρθωσε νὰ διασώσῃ τον ἐπαναστάτη Καραγεώργη που καταδιώκονταν ἀπὸ τους Τούρκους.

Το 1805, κοντὰ στην μονὴ του Αγ. Ἰωάννη στην Μολδοβλαχία, συγκρότησε με τον Κωνσταντῖνο Ὑψηλάντη σῶμα Ἑλλήνων των παραδουνάβιων περιοχῶν καὶ συμμετείχε στον Ρωσοτουρκικὸ πόλεμο σαν λοχαγός, ἐνῶ ἀπὸ τὴν μάχη τῆς Ὀστροβας το 1806 πήρε τον βαθμὸ του συνταγματάρχη του ρωσικοῦ στρατοῦ ἐνῶ ὁ τσάρος Αλέξανδρος τον συμπεριέλαβε στη στρατιωτικὴ του ἀκολουθία στο συνέδριο τῆς Βιέννης ὅπου καὶ γνωρίστηκε με τον Αλέξανδρο Ὑψηλάντη.

Βλαδιμηρέσκος, τὴν ἀναρτημένην σπάθην του, εἰπὼν πρὸς αὐτὸν ὅτι **δένειναι** ἄξιός νά φέρῃ αὐτήν καὶ ὅτι **θά** τον στείλῃ πρὸς τὸν Ἀρχιστρατήγον.

Τὸ θάρρος τοῦτο τοῦ **Ολυμπίου κατεπτόησε** τὸν **Βλαδιμηρέσκον** καὶ οὐδένα τῶν ὀπαδῶν του ἐξώργισε. Ὅθεν καὶ ὁ Ὀλύμπιος, θάρραλεώτερος καταστάς, ἀφείκε τῆς ζώνης τοῦ **Βλαδιμηρέσκου** καὶ τὰ πιστόλια καὶ τον παρέδωκε πρὸς τοὺς στρατιώτας, διαταχθέντας νά μεταφέρουσιν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ Ἀρχιστρατήγου. Ὅντως δέ, ἀπαγαγόντες τὸν

Βλαδιμηρέσκον εἰς **Πιτέστι**, παρέδωσαν αὐτὸν τῷ Νικολάῳ Ὑψηλάντῃ, ὅστις τὴν ἐπιούσαν ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς **Τυργοβιστὸν** ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη.

Ὁ **Βλαδιμηρέσκος παρουσιασθεὶς** ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐτόλμησε νά δικαιολογηθῆ μὴ ἔχων ὅμως λόγους ἰκανοὺς πρὸς ὁμολογίαν, **δέν** ἠδυνήθη νά μαλάξῃ τὴν καρδίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη, ὅστις διέταξεν ἐν **ὀργῇ** τοὺς στρατιώτας **ἵνα** μεταφέρουσι **τόν Βλαδιμηρέσκον** ἔξω τῆς πόλεως καὶ φονεύσουσιν αὐτὸν ἐκεῖ. Οὕτως ὁ **Βλαδιμηρέσκος**, ὁ **συνυπαίτιος** τῆς καταστροφῆς τῆς ἐπαναστάσεως, κατεκόπη διὰ τῶν στρατιωτῶν τῆ 23^{ῆς} **Μαΐου** 1821 ὡς προδότης καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, συγκείμενος ἐκ 250 ἰππέων καὶ 400 πεζῶν ἐτέθη ὑπὸ τῷ Ἀλέξανδρῳ Ὑψηλάντῃ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν **Χαντζῆ Προδά** καὶ Μακεδόνα Βλάχου, οἵτινες μετὰ ταῦτα διετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου νά **σπεύσωσι** πρὸς **κατάληψιν θέσεων** παρὰ τὸν κόμην **Δραγατζάνιον** τῆς **Μικρᾶς** Βλαχίας, καθ' ἃ μέρη ὁ **Πασσᾶς** τοῦ Βιδινίου προαπέστειλεν περὶ τοὺς δισχιλίους στρατιώτας.

Μετὰ δὲ πολεμικὸν συμβούλιον αὐτὸς ὁ Ὑψηλάντης ἐπορεύθη εἰς **Πιτέστι** ἐνθά ἀνέμενον αὐτὸν ὁ στρατηγὸς Ὀλύμπιος. Πρὸ δὲ τῆς ἀναχωρήσεως διέταξεν ὁ Ὑψηλάντης **ἵνα συγκετρωθῶσι** πρὸς ἐν αὐτὸ μέρος καὶ ἅπαντα τὰ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ σώματα. Εἶχεν δὲ καλέσῃ **πρότερον** ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ τὸν **Σάββαν Καμινάρην**¹⁰ ἀλλ' οὗτος ἀρνηθῆς **ωχυρωθῆ** ἐν

Το 1807 κήρυξε τὴν ἐπανάστασιν στὸν Ὀλυμπο ἡ ὁποία ὅμως ματαιώθηκε καὶ ἐτοί γύρισε στὴ Βλαχία. Επέστρεψε στὴ Σερβία καὶ παντρεύτηκε τὴν χήρα τοῦ Πέτροβιτς με τὴν ὁποία απέκτησε 3 παιδιά.

Μυήθηκε στὴ Φιλικὴ Εταιρεία τὸ 1817 ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου **Φλέσσα** καὶ συμπεριελήφθη στους "Δώδεκα Αποστόλους" τῆς, ἐνῶ ἀνέλαβε καὶ πέτυχε νὰ μυήσει τὸν ἐξόριστο ἀρχηγὸ τῶν Σέρβων ἐπαναστατῶν Καραγεώργη καὶ τὸν Βλάχο ὀπλαρχηγὸ Βλαδιμηρέσκου. Τέθηκε ἐπικεφαλὴς τῆς ἐναρξῆς τοῦ ἀγῶνα στὸ Βουκουρέστι ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη ὅπου καὶ διαδραμάτισε πρωταγωνιστικὸ ρόλο στὴν ὀργάνωση καὶ διεξαγωγὴ τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ὅταν ὁ Βλαδιμηρέσκου διαχώρισε τὴ θέση του, ὁ Γεωργάκης τὸν συνέλαβε καὶ τὸν ὀδήγησε στὸν Ὑψηλάντη ὥστε νὰ ἀπολογηθῆ καὶ τελικὰ νὰ καταδικασθῆ σὲ θάνατο.

Ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος συνέχισε μόνος του τὸν ἀγῶνα καὶ ἔλαβε μέρος στὴν μάχη τοῦ Δραγατσανίου στὴν ὁποία οἱ Ἕλληνες ἠττήθηκαν. Κυνηγήθηκε ἀπὸ πολυάριθμες τουρκικὲς δυνάμεις καὶ βρήκε καταφύγιο στὴ Μονὴ Σέκου, στὴ Μολδαβία. Μόλις διαπίστωσε ὅτι περιήλθε σὲ δεινὴ θέση λόγω ἐλλείψεως τροφῆς καὶ νεροῦ, σκαρφάλωσε στὸ κωδωνοστάσιο καὶ ἀνατινάχθηκε.

¹⁰ Φωκιανὸς Καμινάρης, Σάββας (Πάτμος 1785 – Βουκουρέστι 1821). Φιλικός· ἦταν γνωστός καὶ με τὴν ἐπωνυμία Μπίμπασης. Σπούδασε στὴν Πάτμο καὶ στὴ συνέχεια ἐγκαταστάθηκε στὴς Παραδουνάβιες ἡγεμονίες, ὅπου σταδιοδρόμησε ὡς ἀνώτερος ἀξιωματοῦχος στα σώματα τῶν Μπαχαντούρων τῆς Μολδαβίας καὶ ἐγένε δελημπασης τοῦ ἡγεμόνα Καλλιμάχου.

τῆ Μόνῃ καὶ μετὰ τὴν ἐκ **Τυργοβιστοῦ** ἀναχώρησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη γενομένην τῆ 27^η **Μαΐου** 1821, καὶ τὴν ἔξοδον τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς **Τυργοβιστόν**, προσῆλθεν μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν Τουρκικὸν στρατόν. **Σημειωτέον** μάλιστα ὅτι οἱ ἐχθροὶ περὶ τὰς πέντε **χιλιάδας**, μετ' αὐτῶ συνενούμενοι, τὴν προτέραν τῆς **Τυργοβιστοῦ** ἀναχωρήσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου διὰ τὸ **Πιτέστι** κατεσκήνωσαν ἐν παρακειμένῳ παρὰ τὸ **Τυργοβιστόν** δάσει, χωρὶς οἱ Ἕλληνας νὰ ἐννοήσωσι τὴν κατασκηνώσιν αὐτῶν.

Τούτων δὲ πεντακόσιοι ἵππεῖς ἐπορεύοντο λεληθότες παρὰ τὸν Ὑψηλάντην πρὸς κατάληψιν τοῦ **Νοτζέστου**. Εὐρόντες δ' αὐτὸ κατειλημένον ὑπὸ Ἑλλήνων προνοία τοῦ Ὑψηλάντου, **ἐτράπησαν** εἰς Μονῆν παρακειμένην, οὐ εὐρόντες καὶ αὐτὴν **κατηλημένην** διὰ τῶν Ἑλλήνων ὡς **ἐννοήσαντες** ὅτι **δέν** ἠδύναντο νὰ φέρωσιν ἀποτέλεσμα, **εἰσελθόντες** εἰς τὸ **στρατόπεδον**, ἔλαβον καὶ ἑτέρους χιλίους ἵππεῖς καὶ **ἀποτελέσαντες** δύναμιν ἐκ **χιλίων** πεντακοσίων ἵππέων, εἰσῆλθον **κατὰ** τῶν ἐν Νοντζένη Ἑλλήνων, **ὧν** ἠγεῖτο ὁ Κωνσταντῖνος Δοῦκας, Γεράσιμος Ὁρφανὸς καὶ Ἀναστάσιος **Αργυροκαστρίτης**.

Ἐμάχοντο δὲ κατ' αὐτῶν **δι' ὅλας** τὰς ἡμέρας. Ἀλλὰ δυστυχῶς περὶ τὴν ἑσπέραν **ὀδοῦκας** ἔδωκε σημεῖον ὑποχωρήσεως, παρατηρήσας ἐπερχόμενον ἐχθρικὸν ἀπόσπασμα ἐπὶ τὸν προμαχῶνα του, μάτην τοῦ **Αργυροκαστρίτου** κατέχοντος **λοφίσκον**, καλοῦντα αὐτὸν νὰ ἐμμεῖνη ἐν τῇ **θέσιν** του.

Ἡ φυγή τοῦ Δοῦκα **ἀπεθάρρυνε** καὶ τοὺς ἄλλους, τραπέντας καὶ αὐτοὺς νύκτωρ εἰς φυγὴν. Ἡ **τοιαύτη** τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων ὑποχώρησις παρώργισε τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην ὅστις ἀπέβαλε τοῦ στρατοῦ τὸν **Δοῦκαν**, ὡς δειλὸν καὶ αἴτιον τῆς ἥττας, διατάξας αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ τῆς Βλαχίας. **Μαθῶν** ἐν **Πιτεστίῳ** ὅτι οἱ ἐκ Βουκουρεστίου Τούρκοι εἶχον μεθ' **ἐνατῶν** καὶ τὸ **Σάββαν Καμινάρη** εὐθὺς κατέλαβε διὰ τοῦ **Ιωάννου Φαρμάκη**, ὀδηγοῦντος τριακοσίους λογάδας εἰς τὴν πολίχνην **Αρδεσίαν**, κειμένην παρὰ τὸν **Αρτζοναν** ποταμὸν καὶ ἀσφαλιζούσαν τὴν **θεσιν** ἑαυτοῦ, ἀποχωρήσαντος ἐκεῖθεν τῆ **πρώτῃ Ιουνίου** εἰς **Ρύμνικον**, μικρὰν πόλιν, παρακειμένην τῆ **ἀριστερὰ ὄχθῃ** τοῦ **Ἄλτ** ἢ **Ἄλουτα** ποταμοῦ, καθ' ἣν πόλιν **συνεκεντρώθησαν** καὶ τὰ ὑπὸ τὸν Μακεδόνων εἰς **Χαντζῆν Πρόδεον** καὶ ἄλλα σώματα. Ὁ ἐν **Ρύμνηκῃ** **συνκεντρωθεὶς** Ἑλληνικὸς στρατὸς συνηστάμενος ἐκ 2 χιλιάδων ἵππέων καὶ 4500 πεζῶν κρατυνομένων ὑπὸ ὀκτῶ πυροβόλων.

Ἀπέσπασε τὴ συμπάθεια τῶν Τούρκων, οἱ οἱποῖοι τὸν χρησιμοποίησαν στους πολέμους τους ἐναντίον τῶν Δερεμπέδων καὶ κυρίως ἐναντίον τοῦ πασά τοῦ Βιδινίου, Οσμάν πασά Πασβάνογλου, ἐνῶ ὁ μέγας βεζίρης Γιουσούφ πασάς τὸν διόρισε διοικητὴ σώματος γενιτσάρων. Τὶς παραμονές τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821 μυήθηκε στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία καὶ ἀπὸ τὴν περίοδο αὐτὴ ἔδειξε θερμὸ πατριωτικὸ ζήλο. Ὄταν ξέσπασε, ὅμως, τὸ κίνημα στὶς Παραδουνάβιες ηγεμονίες, ὁ Φ. διαφώνησε μετὰ τὸν Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη καὶ, ἀφοῦ πείστηκε πὼς καμία ρωσικὴ βοήθεια δὲν ἐπρόκειτο νὰ σταλεῖ στους ἐπαναστάτες, προσχώρησε στὶς δυνάμεις τοῦ κεχαγιά μπέη Χατζῆ Καρά Αχμέτ καὶ πολέμησε ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Μετὰ τὴ συντριβὴ τοῦ ἐλληνικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος στὶς παραδουνάβιες χώρες, κλήθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὸ Βουκουρέστι, ὅπου τοῦ ἀφαιρέθηκαν ὅλα τὰ στρατιωτικὰ αξιώματα καὶ τὰ προνόμια καὶ λίγο ἀργότερα, ἐνῶ πῆγαινε στὸν Κεχαγιά Μπέη γιὰ νὰ εἰσπράξῃ τὴν ἀμοιβή του, δολοφονήθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τὸ κεφάλι του, μάλιστα, ἐκτέθηκε σὲ κοινὴ θέα στὴν Κωνσταντινούπολη.

Τὴν προτέραν τῆς ἐν **Ρυμνικόν** μεταβάσεως τοῦ ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου εἰσηλθόντες εἰς Βουκουρέστιον καὶ ὁ **Πασσᾶς** τῆς **Σιλιστρίας**, εἰς δὲ **Κραϊόβαν** ὁ τοῦ Βιδινίου, περιτειχίσαντες τὸν στρατὸν **αὐτοῦ** διὰ στρατοῦ **εἰκόσι** χιλιάδων καὶ ἐπιπλέον ἐν ᾧ ἅπασα ἡ **στρατιωτικὴ** τοῦ Ὑψηλάντου δύναμις **δὲν** **υπερέβαινε** τὰς ἑπτὰ **χιλιάδας** **ἀνδρῶν**, **ἀποθάρρηντων** καὶ **αὐτῶν** ἐπὶ τῇ καταστάμῳ **διαγωγῇ** τῶν **Καμινάρη** καὶ **Βλαδιμηρέσκου**, διαταραξάντων τὴν προθυμίαν οὐ μόνον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐντοπίων χριστιανῶν, πρὸς **οὓς** ἀμφοτέρω μετὰ τῶν διαγραφῶν **τοῦ** Ὑψηλάντη ἀπὸ τοῦ μητρῶου τῶν **στρατικῶν** Ῥώσων καὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀπεχθοῦς ἐκείνου ἐπιτιμίου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐνέπνευσαν **φρικωδέστατας** ἰδέας κατὰ τοῦ κινήματος. Ἐν τούτοις ὁ Ὑψηλάντης πανταχόθεν **περιυβριζόμενος δὲν** κακολόγει οὐδὲ ἀπέβαλεν τὸ θάρρος καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς πατρίδος τοῦ ἐνθουσιασμόν, ἀλλὰ **συγκεντρῶσας** τὸν **ἐνάρθριμον** στρατὸν τοῦ διέταξεν ἐκ **Ρυμνίαν** τοὺς στρατηγούς Ὀλύμπιον, τὸν **Σέρβον Μυλαβέν** τὸν ἀτρόμητον **Αργυροκαστρίτην**, καὶ ἀξιωματικούς ἄλλους ὅπως σπεύσωσι πρὸς κατάληψιν τῶν ἐπικαίρων **θέσεων** τῶν Δραγατσανίω, ἐν ᾧ εὐρίσκοντο οὐχὶ πλείονες τῶν τριῶν χιλιάδων Τούρκων **ᾧν**, **τοιούτων** ὄντων, **ἀπεφάσισε** νὰ συνάψῃ μάχην, **ἵνα** διὰ νικῶν ἀναθάρρυνῇ τὸν στρατὸν τοῦ.

Τὸ σχέδιον τοῦτο τοῦ Ὑψηλάντου **ᾧν** ἐπικαίρον, ἀλλ' **ἐματαίωσεν** ὁ ἄκριτος καὶ θάρσαλέος Βασίλειος Καραβίας, ὁ ὁποῖος, δοξομανῆς **ᾧν**, παρεβίασε τὰ ὑπὸ τῶν ἀτρομήτων **στρατηγῶν** Γεωργίου **Ολυμπίου** διατεταγμένα. Οἱ τὴν κατάληψιν περὶ τὸ Δραγατσάνιον **θέσιν** διατετραμμένοι εὐρων καὶ **αὐτὰς** κατειλημένας ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ὑπὸ **ἰσχυρὰς** δυνάμεως ἀποκρουσθέντες **δὲν** ἐνέκριναν νὰ ἐμμείνωσιν φοβούμενοι μήπως **παραβιάσαντες** τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου **ἀποφασισθέντα**, **διατάξαντες** μὲν κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ Γεωργίου Ὀλυμπίου τῇ 3^ῃ Ἰουνίου 1821 ἵνα οἱ σωματάρχαι αὐτοῦ οδεύσωσιν εἰς **Δραγατζάνιον**, ὅπως, καταλαβόντες τὴν 5^{ῃν} **Ἰουνίου** τὰς **θέσεις** ἅπαντες **ἦσαν** ἐτοιμοὶ πρὸς ἐπίθεσιν.

Εἰπόντος δὲ ὅτι κατόπιν **αὐτῶν** **θά** σπεύσῃ καὶ αὐτός, προτιθέμενος νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς προκειμένης μάχης. Ἀλλὰ δυστυχῶς τῶν στρατευμάτων τινα **καθυστερήσιν**, ἐπὶ προωθουσῶν δυσχερειῶν καὶ πιπτούσας βροχῆς **ραγδαιοτάτης**, μόλις δὲ τὴν **πρωΐαν** τῆς ἑβδόμης **Ἰουνίου** κατήντησαν εἰς Δραγατσάνιον, οὐχὶ ὁμοῦ ἅπαντες, οἱ καθ' ἑκάστους.

Τὸ **Ρύμνιον** ἀπέχει τοῦ Δραγατσανίου μόλις **ῶρας** ὀκτώ, ὀπόθεν ἀναχωρήσας ὁ Ὑψηλάντης μετὰ δύο χιλιάδων **ουραγίους** τὴν 5^{ῃν} **Ἰουνίου**, **δὲν** ἠδυνήθη νὰ **φθάσῃ** εἰς Δραγατσάνιον τὴν 7^{ῃν} **Ἰουνίου**, ἐν ᾧ ἠδύνατο καὶ ὄφειλε νὰ διανύσῃ δραστηρίως ἐκ **Ρυμνίου** μίαν μόνον ἡμεροδρομίαν βάρην. Ὁ Γεώργιος Ὀλύμπιος ἀρχηγὸς τῶν πεντακισχιλίων **ἀνδρῶν**, φθάσας ἐξῶ τοῦ Δραγατσανίου τῇ 7^ῃ **Ἰουνίου**, ἀνέμενεν τὴν αὐτόθι συγκέντρωσιν τῶν σωμάτων, πλὴν τῶν περὶ τὸν Ὑψηλάντην, **τοποθετήσας** περὶ τὴν 10^{ῃν} π.μ. τῆς **αὐτῆς** ἡμέρας ἐν **θέσιν** ἐπιτηδεΐας περὶ τὸ Δραγατζάνιον τὰ στρατιωτικὰ σώματα καὶ τὸν Καραβίαν μετὰ ἵππικοῦ καὶ τὸν Νικόλαον Ὑψηλάντην μετὰ τῶν ἱερολοχιτῶν καὶ πυροβολικοῦ ἐν **θέσει** ἐχυρωτέρῳ. Διέταξε δὲ τοὺς σωματάρχας **ἵνα** εἰς οὐδὲν διάβημα προβῶσι, δυνάμενον νὰ προκαλέσῃ σύγκρουσιν πρὸ τῆς ὠρισμένης **ῶρας**, τῆς μάχης μελλούσης νὰ **ἀρχίσῃ** τὴν ἐπιούσαν, ἤτοι τὴν 8^{ῃν} **Ἰουνίου**, μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

Μετά δὲ τῶν στρατευμάτων τοποθέτησιν καὶ ταύτην τὴν διαταγὴν ὁ ἀρχηγὸς **Γεωργάκης** Ὀλύμπιος κατέλαβε τὴν πρὸς **το Ρύμνιον** φέρουσαν ὀλίγον **ἀπέχουσάντων** ἄλλων προμαχόνων καὶ διατάξας νὰ καταλάβωσιν οἱ **πανδοῦροι** καὶ τὴν ὁδόν, τὴν ἀπὸ **Δραγατζανίου** εἰς **Κραϊῶβαν** φέρουσαν, ἔμεινεν οὕτως ἡσυχος.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν **αὐτοῦ** εἰς τὴν **ἀνωτέρω** τοποθεσίαν τοῦ οἱ Τούρκοι, οἱ ἐν τῇ **παρακειμένη** τῷ **Δραγατζανίῳ Μονῇ**, ἐξώρμησαν κατὰ τῶν ἐξωθι **αὐτῆς τοποθετηθέντος** Ἀναστασίου **Ἀργυροκαστρίτου**, ἡγουμένου τριακοσίων **ἀνδρῶν** καὶ ἀποκρούσαντες **αὐτούς**, ἀποπειραθέντας νὰ ἐννοήσωσι μὲν τὸ τῶν Ἑλλήνων θάρρος, ἐνθάρρύνωσι δὲ τοὺς πολιορκουμένους, **ἀπέλπιδας** οἱ **ἐκτός** καταλήψεως τῶν ὀχυρῶν **θέσεων** ἀπὸ μέρους τῶν Ἑλλήνων.

Ταύτην δὲ τῇ περιπέτειαν ἑαυτῶν ἐγνώρισαν οἱ πολιορκούμενοι διὰ πρεσβείας πρὸς τοὺς ἄρτι εἰς Βλαχίαν ἐλθόντας **Πασσάδες**, προβάντες ἅμα εἰς πυρπόλησιν τῶν ἐν **Δραγατζανίῳ** ἐπιβλαβῶν **αὐτοῖς οἰκιῶν**. τὴν δὲ πυρπόλησιν τῶν οἰκιῶν θεωρήσας ὁ Βασίλειος Καραβίας¹¹, ἐστρατοπεδευμένος ἐπὶ **χαράδρα**, **κειμένη κατέναντι** τοῦ **Δραγατζανίου** πρὸς ἀποχώρησιν τῶν Τούρκων ἐκλαβῶν, ἠθέλησε νὰ **ἐπιδιώξῃ** δόξαν, καταδιώκων τοὺς Τούρκους χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν ἀρχηγὸν Γεώργιον Ὀλύμπιον **καίτους ἄλλους** σωματάρχας. Ἐξῆλθε τοῦ προμαχῶνος του, διέβη μετὰ τῶν περὶ ἑαυτὸν τὴν χαράδραν, **ἀκολουθούμενος** ὑπὸ τοῦ Νικολάου **Υψηλάντη** μετὰ τοῦ Ἱεροῦ λόχου καὶ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἀρξαμένου πρώτου καὶ μόνου τῆς μάχης, τῶν ἄλλων σωμάτων μὴ λαβόντων γνῶσιν καὶ μὴ ἐκκυνούντων κατὰ τὴν

---

¹¹ Βασίλειος Καραβίας ἢ Καραβιάς γεννήθηκε στὴν Ἰθάκη τὸ 1773. Σὲ νεαρή ἡλικία μετέβη στὴ Ρωσία ὅπου κατατάχθηκε στὸ στρατό καὶ ἔλαβε μέρος σὲ μεγάλους πολέμους τῆς περιόδου 1806-1812. Ἐφτάσε τὸ βαθμὸ τοῦ ταγματάρχη καὶ ἀποστρατεύτηκε τὸ 1812. Στὴ συνέχεια, ἐγκαταστάθηκε στὴν ηγεμονία τῆς Μολδαβίας, τιμήθηκε με ἀνώτερα ἀξιώματα, μετὰξὺ τῶν ὁποίων καὶ αὐτὸ τοῦ στρατιωτικοῦ διοικητῆ τοῦ Γαλασίου, καὶ μυήθηκε στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, ἀπὸ τὸ Στέργιο Πρασά. Ἀφιέρωσε μάλιστα μεγάλο μέρος τῆς περιουσίας σου γιὰ τὴν εὐδῶση τοῦ Ἐθνικοῦ Σκοποῦ. Ὑπήρξε ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτες τῆς ἐπανάστασης στὴ Μολδοβλαχία τὸ 1821, ἀγωνιζόμενος στὸ πλευρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔλαβε τὸν τίτλο τοῦ χιλιάρχου καὶ ἐγένετο μέλος τοῦ ἐννεαμελοῦς Γενικοῦ Βουλευτικοῦ.

Ὁ Βασίλειος Καραβίας ἦταν ὁ πρῶτος ποὺ ἀνύψωσε τὴν ἐλληνικὴ σημαία στὸ Γαλάτσι τὴν 21η Φεβρουαρίου 1821. Ἐπικεφαλῆς 150 Ἑλλήνων, ἐπιτέθηκε σὲ τοὺς Τούρκους τοῦ Γαλασίου, τοὺς ὁποίους ὕστερα ἀπὸ πεισματώδη μάχη, ἀνάγκασε νὰ φύγουν. Ὡστόσο, υποστηρίζεται ὅτι σημειώθηκαν σφαγὲς ἀμάχων ποὺ προκάλεσαν τὴ δυσπιστία τοῦ ντόπιου πληθυσμοῦ.

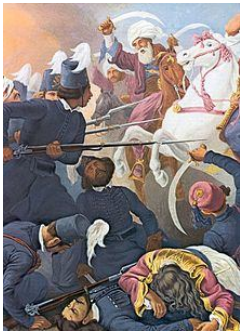
Ἀμφιλεγόμενη ἦταν ἡ συμμετοχὴ τοῦ στὴ μάχη τοῦ Δραγατσανίου στὶς 7 Ἰουνίου 1821, ὅπου ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ ἐνήργησε αὐτόβουλα καὶ πρῶρα με ἀποτέλεσμα νὰ ἀποτύχει ἡ πρώτη τοῦ ἐπίθεση κατὰ τῶν Τούρκων. Στὴ συνέχεια ἡ υποχώρησή τοῦ Καραβία με τοὺς ἱππεῖς τοῦ πρὸς τα ὀρεινά, ἀφήσε τὸν Ἱερό Λόχο, ὁποῖος εἶχε κινήθῃ πρὸς βοήθειά του, χωρὶς υποστήριξη ἱππικοῦ με συνέπεια περικυκλωμένος ἀπὸ τὸν τουρκικὸ στρατὸ νὰ ἀποδεκατιστεῖ.

Μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς μάχης τοῦ Δραγατσανίου, ὁ Βασίλειος Καραβίας κατέφυγε στὴν Αὐστρία. Ἀργότερα ἐπέστρεψε στὴν Ελλάδα, ὅπου καὶ πέθανε στὴ Σύρο τὸ 1830.

διαταγήν του στρατηγού Όλυμπίου καὶ νομιζόντων ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐπυροβόλουν κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν προμαχόνων.

Οἱ Τοῦρκοι πάλιν τὴν ἐπίθεσιν του Βασιλείου Καραβία καὶ Νικολάου Ὑψηλάντη ὑπολαβόντες ὡς γενικὴν ἔφοδον παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ὑποχωρῆσαν κατὰ τὴν πρώτην προσβολὴν ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, ἰδόντες ὅτι τ' ἀλλὰ σώματα ἔμμεινον ἀκίνητα, συστραφέντες ἐφώρμησαν κατὰ τῶν περὶ Καραβίαν καὶ του ἱεροῦ Λόχου.

Καὶ τοὺς μὲν περὶ Καραβίαν ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, τοὺς δ' ἀνθισταμένους ἱερολοχίτας κατέκοπτων. Οἱ ἐπελθόντες κατ' αὐτῶν Τοῦρκοι, ὑπερβαίνοντες τὰς δύο χιλιάδας ἰππέων. Οἱ ἱερολοχίται ἐν τοιούτῳ ἀνθίσταντο, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι, κύριοι του Ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ γενόμενοι, διέρρηξαν τὰς τάξεις αὐτῶν. Ταύτης τῆς σφαγῆς καὶ συνεχῶν πυροβολισμῶν γινομένων, εἰδοποιήθη ὁ ἀρχηγὸς Γεώργιος Ὀλύμπιος καὶ συγκροτήσας ἐν τῷ προχείρῳ δύναμιν ὅσον οἱ ὄντες, ἔσπευσε πρὸς τὸ πεδῖον τῆς συμπλοκῆς καὶ ἠδυνήθη διὰ τῆς ἀνδρείας του νὰ ἐνορώσῃ τοὺς καταδιώκοντας καὶ κατακόπτοντας τοὺς ἱερολοχίτας Τοῦρκους καὶ νὰ λυτρώσῃ οὕτως ἀπὸ τῆς σφαγῆς ἡαιχμαλοσίας¹² πολλοὺς τῶν ἱερολοχιτῶν καὶ τὸν ἀδελφὸν του Ἀρχιστατήγου Νικόλαον Ὑψηλάντην.

Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην ἔπεσαν διακόσιοι ἱερολοχίται, ὁ Δημήτριος Σουῦλτας, ὁ Σπυριδῶν Δρακούλης ἑκατόνταρχος, αἰχμαλωτισθέντων περὶ τοὺς τεσσαράκοντα. Ἡ μάχη αὐτὴ καίπερ ὑπὸ του ἀσυνέτου Καραβία προκληθεῖσα, ἀπεθάρρυνε ὅλους τοὺς Ἕλληνας, ὧν οἱ πολλοὶ μετ' αὐτὴν διεσκεδάσθησαν. Ὁ Ὑψηλάντης μαθὼν καθ' ὁδὸν τὸ θλιβερὸν γεγονός καὶ τὴν διασκέδασιν του Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Ρύμνικον τὴν ὁγδόην Ἰουνίου, ἐνθά διενυκτέρευσε, καὶ τὴν ἐνάτην Ἰουνίου ἐπορεύθη εἰς Κόζιαν, ἀπέχουσαν του Ρυμνικίου πέντε ὥρας.

---

¹² Τὴν ἐπόμενη ἡμέρα, 7 Ἰουνίου 1821, ἡ μάχη ἦταν σκληρὴ καὶ αἱματηρὴ. Στὴ κρίσιμη στιγμή τῆς μάχης ἔφτασε ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος ὁ ὁποῖος διέσωσε τοὺς υπόλοιπους, 136 συνολικά, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἀρχηγὸς Νικόλαος Ὑψηλάντης καὶ ὁ υπασπιστὴς του Ἱεροῦ Λόχου Ἀθανάσιος Τσακάλωφ, καὶ τὴ σημαία του Λόχου ἀπὸ το σημεῖο που εἶχε πέσει ὁ σημαιοφόρος. Ὁ Νικόλαος Ὑψηλάντης σώθηκε τυχαία ἀπὸ ἕνα φιλέλληνα Γάλλο αξιωματικό, που τον ἀνέβασε στο ἄλογό του.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης κατέφυγε στο Ρίμνικο, ὅπου συνέταξε τὴν τελευταία διαταγή του στὶς 8 Ἰουνίου 1821, με τὴν ὁποία στιγμάτισε τὴν προδοσία του πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ του ἐπιτελείου καὶ ἐξῆρε τὴν αυτοθυσία του Ἱεροῦ Λόχου:

«Σεῖς δε σκιαὶ τῶν γνησίων Ἑλλήνων καὶ του Ἱεροῦ Λόχου, ὅσοι προδοθέντες ἐπέσατε θύματα διὰ τὴν ευδαιμονίαν τῆς πατρίδος, δεχτήτε δι' ἐμοῦ τὰς ευχαριστήσεις τῶν ὁμογενῶν σας! Ὀλίγος καιρὸς καὶ σπήληθ ἀναγεροθὴ νὰ διαιωνίσῃ τὰ ὀνόματά σας. Με χαρακτηριστὸς φλογερούς εἶνε ἐγκεχαραγμένα εἰς τὰ φίλτρα τῆς καρδίας μου, τὰ ὀνόματα ἐκείνων ὅσοι μέχρι τέλους μ' ἔδειξαν πίστιν καὶ εὐλικρίνειαν. Ἡ ἐνθύμησίς των θὰ εἶναι πάντοτε τὸ μόνον δροσιτικὸν ποτό τῆς ψυχῆς μου.»

Στο κοιμητήριον του Δραγατσανίου στὴ Ρουμανία ὑπάρχει τὸ Μνημεῖο τῶν Πεσόνητων Ἱερολοχιτῶν.

Ἐν **Κόζια** ἀνέμεινεν τὸν Ὀλύμπιον καὶ ἄλλους σωματάρχας. Ἐπίστευε δὲ ὅτι ἡ **μάχη** **ἐκεῖνη** προῆλθεν ἐκ προδοσίας ὀπαδῶν τοῦ **Καμινάρη** καὶ **Βλαδιμηρέσκου**, ἐν τῷ στρατῷ **αὐτῷ** ὑπαρχόντων καὶ **ἐπιδιωκόντων** τὴν παντὸς τρόπου ἐξόντως καὶ ἑαυτοῦ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου. Ἐν **Κόζια** μείνας ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας συνεσκέψατο μετὰ τοῦ Γεωργίου Ὀλυμπίου, **Ἀργυροκαστρίτου**, **Μακεδόνσκη** καὶ **Χατζῆ Πρόδα** περὶ νέας κατὰ τῶν πολεμίων ἐνεργείας.

Ἀλλὰ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας εἰσῆλθεν εἰς **Κραϊῶβαν** ὁ **Πασσᾶς** τοῦ Βιδινίου μετ' ἀρκετῆς δυνάμεως, σπεύδων νὰ συγκεντρώσῃ ἐν **Δραγατζανίῳ** περὶ τὰς **εἰκόσι** χιλιάδας Τούρκων, ὅπως πορευθῆ ἐκεῖθεν εἰς **Ρύμνικον**, ἔνθα ἐπίστευεν ὅτι **στρατοπέδευσεν** ὁ Ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων. Οὗτος ὁμως, διαγνοὺς τὴν καταστάσιν τοῦ στρατοῦ, ὄντος **ἀπὸτεθάρρημένος**, καὶ προδοσίαν ὑποπτευόμενος, **δέν** ἔκρινε φρόνιμον νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς ἐχθροπραξίας πρὸς κολοσσιαίας ἐχθρικὰς δυνάμεις καὶ σκεπτόμενος ὅτι **δέν** ἠδύνατο μετὰ τοῦ λύγου καὶ ἀπέλπιδος ἐκείνου στρατοῦ νὰ **διατηρηθῆ**, καλέσας τὸν τίμιον καὶ πιστὸν φίλον τοῦ στρατηγὸν Γεώργιον Ὀλύμπιον, ἐξηγήθη **αὐτῷ**, πάντας τοὺς **ἀνωτέρω** λόγους καὶ ὑπεστήριξε τὴν εἰς Τρανσυλβανίαν **μετάβασίν** του, θεωρῶν **ἀναγκαῖον** ν' ἀκολουθήσῃ καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν λοιπῶν σωματαρχῶν, ὑποσχόμενος **αὐτοῖς** ἐν τῷ ἐξωτερικῷ συντήρησιν τούτους.

Ὁ Ὀλύμπιος, παρατηρήσας **αὐτῷ** ὅτι **δέν ἦταν** καλὸν νὰ ἐγκαταλειφθῆ ὁ πόλεμος πρὸς ἀντιπερισπασμὸν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐνίσχυσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐπαναστάσεως, ἐνέκρινε τέλος τὴν ἀναχώρησιν τοῦ **Ἵψηλάντη**, οὐχὶ δὲ καὶ ἑαυτοῦ. Μετὰ τοῦτο ὁ Ἵψηλάντης παρακαλέσας τὸν Ὀλύμπιον νὰ **διαθέσῃ** κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα καὶ κατόπιν νὰ συνοδεύσῃ **αὐτὸν** μέχρι τῆς Τρανσυλβανίας, περιέμενεν ἐν **Ρόζια**.

Ὁ Ὀλύμπιος, **τοποθετήσας** ἐν καταλλήλοις **θέσεσσι** τοὺς σωματάρχας μετὰ τοῦ στρατοῦ, συνώδευσεν αὐτὸς μετὰ τοῦ Ἀναστασίου Ἀργυροκάστρου τὸν Ἀλέξανδρον Ἵψηλάντην μέχρι τῆς Τρανσυλβανίας, ὅπου **ἀποχαιρετίσας αὐτόν, ἀπεχωρίσθη**, ἀφ' οὗ προηγουμένως ὁ Ἀλέξανδρος Ἵψηλάντης ἔδωκεν ἀμφοτέροις χρηματικὸν τι **ποσόν** πρὸς συντήρησιν ἑαυτῶν καὶ τοῦ στρατοῦ.

Ὁ **Ἀποχωρισμός** **αὐτῶν** ὑπῆρξε συγκινητικώτατος!. Μεθ' ἧς ὁ Ὀλύμπιος καὶ **Ἀργυροκαστρίτης** ἐπανελθόντες συνενόηθησαν μετὰ τῶν λοιπῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ τὴν ἐπιούσαν ἔσπευσαν πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἰωάννου **Φαρμάκη**, εὐρισκομένου εἰς **Ἀρζεσταν**, τοποθεσίαν ἰσχυρὰν εἰς **ἣν ἀπεστείλσεν αὐτόν** ὁ Ἵψηλάντης πρὸς κατάληψιν, ἀμὰ ἐκ **Πιτεστίου** ἀναχωρήσας.

Ὁ Γεώργιος Ὀλύμπιος καὶ Ἰωάννης Φαρμάκης¹³ **κατηχήθησαν** ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου **Φλέσσα**, ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῷ **προαναγεγραμμένῳ** συνυποσχετικῷ **δι ὧν** τὴν κατήχησιν

---

¹³ Ἰωάννης Φαρμάκης, γεννήθηκε στο Μπλάτσι (Βλάστη) της επαρχίας Εορδαίας της Δυτικής Μακεδονίας το 1772. Το 1795 συνεργάστηκε με τον Θεσσαλό αρματολό και επαναστάτη Ευθύμιο Βλαχάβα. Το 1799 βρίσκεται στα Επτάνησα και συνεργάζεται με τον Καποδίστρια και τους Ρώσους. Το

κατηγορήθῃώς προδότης τῆς Ἐταιρίας καὶ ἐκλήθη εἰς τὰς του Βουκουρεστίου φυλακάς. Απεδείχθη ὅμως ἐκ τῶν ὑστέρων ὅτι ἐποιήσατο τὴν κατήχησιν αὐτῶν οὐχὶ ἀπερισκέπτως ἀλλὰ διαγνοὺς τὴν ἀξίαν ἀμφοτέρων ἐκείνων τῶν ἀξιωματικῶν, μαχομένων καὶ πεσόντων ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, καθάπερ καὶ αὐτός.

Ὁ Ὑψηλάντης ἔπειτα ἐπορεύθη εἰς τὸν Ροτερούμαν Ἐρυθρόπυργον, ἧς ἔξωθεν ἀπέστειλε τὸν ἰδιαιτέρον γραμματέα ἵνα ζητήσῃ τὴν ἄδειαν παρὰ των ἐκεῖ σταθμευόντων Αὐστριακῶν πρὸς εἴσοδον εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Λασάνης, εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν καὶ παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τῆς ἀρμοδίου Αὐστριακῆς ἀρχῆς, ἐζήτησεν τὴν ἄδειαν, ἣν καὶ ἔλαβεν. Ἐπιστρέψας ὁ Λασάνης εἰδοποίησε περὶ αὐτῆς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὁ ὁποῖος προσήλθεν ἐνώπιον τῆς Αὐστριακῆς ἀρχῆς, ὑπὸ τὴν κλήσιν Ἀλέξανδρος Ρομανός τῇ 14^ῃ Ἰουνίου.

Συμπροσῆλθον δὲ καὶ οἱ περὶ οὗτον, οἱ ἀδελφοὶ του Γεώργιος καὶ Νικόλαος, Γεράσιμος Ὁρφανός, Γεώργιος Λασάνης, ὁ Χαρνοφσκήτης καὶ Κωνσταντῖνος Καβαλαρόπουλος, ἅπαντες ἀλλάξαντες τὰς ἐπωνυμίας ἑαυτῶν. Μετὰ τὴν προσέλευσιν αὐτῶν ἡ Αὐστριακὴ ἀρχὴ ἠρώδησεν ἅπαντας εἰς τὴν ἐπὶ τῷ ποταμῷ Μορόσκου πόλιν τῆς Οὐγγαρίας Ἀράδην, ἔνῃ ἔμεινον ἡμέρας δέκα τὰς διαταγὰς τῆς Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ Ὑψηλάντης ἐπίστευσεν ὅτι θὰ ἀφεθῆ ἐλεύθερος ἵνα κατέλθῃ εἰς Πελοπόννησον καὶ συναντήσῃ ἐν αὐτῇ τὸν δραστήριον καὶ διακεκριμένον, ὡς ἔλεγε, φίλον του Γρηγόριον Φλέσσα, τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν φριαβευόντων ἐπαναστατῶν. Ἀλλ' αἱ χρησταὶ αὐτοῦ ἐλπίδες φροῦδας ἀπέβησαν, διότι ἡ Αὐστριακὴ αὐτοκρατορία διέταξε τὴν εἰς Μουγκαστὴν Οὐγγαρίας μεταγωγὴν διὰ νυκτὸς καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ εἰρκτάν τῶν, του Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας τολμήσαντος νὰ ζητήσῃ τὴν παραδῶσιν του Ὑψηλάντη καὶ τὸν περὶ αὐτόν, πρὸς τὴν Αὐστριακὴν ἀρχὴν πρωτοδίκους νὰ τιμωρήσῃ αὐτοὺς ὄντας ὑπήκοοι τῆς Ῥωσσίας.

Ἐν Αὐστρίᾳ τότε οἱ ἐπὶ πολιτικοῖς ἐγκλήμασι κατηγορούμενοι δέν ἐφυλακίζοντο εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, καθ' ὃ ἐτελεῖτο τὸ ἐγκλημα, ἀλλ' ἐν φυλακαῖς ἀποκέντρων τόπων, ἵνα οἱ φυλάττοντες ἀγνοῶσι τινες οἱ κρατούμενοι καὶ διὰ τι κρατοῦνται. Διὸ καὶ ὁ Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντης, ἀπὸ φυλακῆς εἰς φυλακὴν μεταγόμενος, ἤλασεν ἐπὶ ὄντων. Ἄπαντες οὗτοι ἐκρατήθησαν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς προσελεύσεως τῶν μέχρι τῷ 1827, πλὴν του Καβελαρόπουλου καὶ Χορνόφκη, ἐλευθερωθέντες τῷ 1826, του μὲν εἰς. .... τῇ ἐνεργείᾳ του Ἰωάννου Καποδίστρια, του δὲ τῇ Πολ...κοῦ τῇ αἰτήσῃ του Αὐτοκράτορος Νικολάου τῷ 1927 κατ' ἀναφορὰν του ἀδελφοῦ του Ὑψηλάντου πρὸς τὸν αὐτὸν Αὐτοκράτορα. Ὁ Ὑψηλάντης

1807 συμμετείχε στη σύσκεψη των οπλαρχηγῶν στη Λευκάδα που διοργάνωσε ο Ἰωάννης Καποδίστριας. Το 1817 μνηθῆκε στην Οδησσὸ ἀπὸ τον Γρηγόριο Φλέσσα στη Φιλικὴ Ἐταιρεία. Ἐδρασαν οπλαρχηγὸς στη συνέχεια στις παραδουνάβιες περιοχές. Μετὰ τὴν καταστροφὴ στο Δραγατσάνι υπερασπίστηκε μαζί με τον Γεωργάκη Ολύμπιο καὶ 350 συντρόφους τους γιὰ 13 μέρες τὴ μονὴ Σέκου. Στο τέλος ο Ολύμπιος ἀνατινάχθηκε στην πυριτιδαποθήκη, ἐνῶ ο Φαρμάκης παραδόθηκε με ὄρους. Οἱ ὄροι αὐτοὶ δὲν τηρήθηκαν, οἱ σύντροφοὶ του σφάχτηκαν καὶ ὁ ἴδιος στάλθηκε στην Κωνσταντινούπολη ὅπου βασανίστηκε, καὶ τελικὰ καρατομήθηκε το 1821.

έλευθερώθηκε ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς διαμονῆς τῶν μέχρις εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος ἐν Βιέννῃ ἢ Βενετία, ἢ Βερώνη κατ' ἐκλογὴν τῶν.

Ἐν τῇ φυλακῇ ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα, ἀλλὰ τὰ δεινὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνακοινώσωσιν πρὸς τοὺς οἰκίους καὶ φίλους τῶν, διότι τὸ τυραννικώτατον καὶ μοχθηρότατον Ἔθνος τῆς Αὐστρίας δὲν ἐπέτρεπεν αὐτοῖς ἀλληλογραφίαν, καί, ἐὰν τις ἐπέμενεν νὰ γράψῃ πρὸς τινα, ἢ ἐπιστολὴν τοῦ παρεδίδοτο τῷ ἐπιστάτῃ τῶν φυλακῶν ἀσφράγιστος. Ὑπὸ ταύτας καὶ τὰς συνεχεῖς πιέσεις καὶ κακουχίας βίον ἀβίωτον οἱ εὐγενεῖς ἐκεῖνοι ἄνδρες ζῶντες καὶ κρατώμενοι, ἐπαθάν τὴν υἱεῖαν ὧν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἀπέθανε¹⁴ τῇ 20 Ἰουλίου 1828 εἰς τὸ 38^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας του ἐν Βιέννῃ.

Τι δὲ κακὸν ἐποίησεν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης καὶ οἱ ὄπαδοί του κατὰ τῆς Αὐστρίας, διὰ τὸ ὅποῖον δολίως ἔρριψαν αὐτοὺς ἐπὶ οκτῶ ἔτη εἰς εἰρητὰς ἐλεινὰς φυλακάς; Ὁφειλον ἢ Αὐστρία, ἂν δὲν ἤθελε νὰ δυσαρροστήσῃ τὴν Τουρκίαν, νὰ μὴν δεχθῇ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῆς. Ἡ διαγωγὴ ὅμως αὐτῆ πρὸς Ἕλληνας ἐκδηλοῖ πάθος κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀκατανόμαστον, διὰ τὸν ὅποῖον οἱ Ἕλληνες πάντοτε πρέπει νὰ ὑποπτεύονται τοιαύτῃ ἐπιβολῇ ἢ δολίαν καὶ φιλοτουρκικὴν Αὐτοκρατορίαν.

Ἄλωστε ἂν καὶ πρὸς τὴν Αὐστρίαν ἔπαισαν οἱ περὶ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, διατὶ δὲν ἐπέσπευδε τὴν εἰς δικαιοσύνην παραπομπὴν τῶν ἀγνῶν ἐκείνων ξένων, ὅστις δωσίλογον τῆς τοιχὸν ἐγκληματικῆς τῶν πράξεων; Πρὸς τι ἀδικαιολογήτους παρέτειναν ἐπὶ τοιαῦτα ἔτη τὴν κάθειρξίν του; Παρέτειναν προφανῶς τὴν κάθειρξιν ὅπως ἀθῶων ἀνδρῶν, ὡς ἀνηκόντων εἰς ἔθνος ὑπὸ δουλείαν, μὴ δυνάμενον νὰ διεκδικήσῃ τὸ δίκαιον του!.

Κᾶρα τὴν ἐν Κοζιᾷ διαμονὴν τοῦ ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἔγραψε διακήρυξιν πρὸς τὸν στρατὸν ἐν ἧ ἔσημείωσε ἡμερομηνίαν τὴν 8^{ην} Ἰουνίου ἐν ᾧ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εὐρίσκειτο καθ' ὁδὸν πορευόμενος πρὸς Δραγατζάνιον καὶ μαθὼν τὴν κατὰ τὴν 7^{ην} Ἰουνίου ἦτταν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ρύμνικον, ἐξ οὗ ἐπορεύθη τὴν 9^{ην} Ἰουνίου εἰς Κόζιαν. Κατ' ἀκολουθίαν τὴν 8^{ην} Ἰουνίου δὲν εἶχε καιρὸν νὰ γράψῃ τὴν διακήρυξιν, ἄλλωστε καὶ ἀγνοῶν τὰ καθ' ἕκαστον τῆς μάχης, ἐν Κόζια μετὰ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ὀλυμπίου συναντηθεὶς παρ' οὗ καὶ ἔμαθε τὰ κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην ἐν ἐκτάσει, γράψας

---

¹⁴ Στὴ Βιέννη, ὅπου καὶ πέθανε σε συνθήκες ἀκραίας φτώχειας καὶ μιζέριας στὶς 20 Ἰουλίου, 1828. Ἡ τελευταία του ἐπιθυμία ἦταν ἡ καρδιά του νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸ σῶμα του καὶ νὰ σταλεῖ στὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἐπιθυμία πραγματοποιηθῆκε ἀπὸ τὸ Γεώργιο Λασσάνη καὶ τώρα βρίσκεται στὸ Ἀμαλίου στὴν Αθήνα. Ἡ ζωὴ του καὶ οἱ τρόποι του ὑποδεικνύουν ὅτι εἶχε Μυοτονικὴ δυστροφία (DM). Ἡ DM εἶναι μιὰ κληρονομικὴ διαταραχὴ πολλαπλῶν συστημάτων ἡ ὁποία μειώνει τὴ ζωὴ.

Τὸ σῶμα του ἀρχικὰ θάφτηκε στὸ νεκροταφεῖο Αγ. Οὐμαρ καὶ ἀργότερα τὰ λείψανά του μεταφέρθηκαν στὸ κάστρο Ὑψηλάντη-Σινά στὴν Rappoltenkirchen - Αὐστρίας ἀπὸ μέλη τῆς οἰκογένειάς του στὶς 18 Φλεβάρη του 1903. Ἡ τελευταία μεταφορὰ του συνέβη τὸν Αὐγούστο του 1964, ὅταν ἦταν τελικὰ μεταφέρθηκε στὴν ἐκκλησίαν τῶν Αγ. Ταξιαρχῶν στὸ Πεδίον τοῦ Ἀρεῶς στὴν Αθήνα, 136 χρόνια μετὰ τὸ θάνατό του. Ἡ Ypsilanti Township στὸ Michigan τῶν ΗΠΑ πήρε τὸ ὄνομά της πρὸς τιμὴν του. Ἀργότερα ἡ πόλις τῆς Ypsilanti, ἡ ὁποία βρίσκεται ἐντὸς τοῦ δήμου, πήρε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ του, Δημήτριον.

ήμερομηνίαν οὐχὶ τὴν 11^{ην}, ἀλλὰ τὴν 8^{ην}, κατόπιν ἐκδόσεως τῆς διακηρύξεως οὐχὶ τὴν **Κόζιαν** ἀλλὰ τὸ **Ρύμνιον**.

Ἴδου ἡ Διακήρυξις **εκείνη** :

Στραιωῖται! Δέν μολύνω πλέον τὸ ἱερόν, τὸ τίμιον τοῦτο εἰς τὰ ὑποκείμενα σάς!. Ἄνδρες ἀγέλαι **λαῶν!** Αἱ προδοσῖαι σάς, αἱ ἐπιβουλαὶ **σας** με βιάζοντα νά σας **ἀποχωρισθῶ**. Εἰς τὸ **ἐξῆς** **κάθε** δεσμός μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἐμοῦ κόπτεται. Βαθεῖαν μόνον εἰς τὴν ψυχὴν μου **θά** φέρω τὴν ἐντροπὴν, ὅτι σας **ἐδιοικοῦσα**. Ἐπατήσατε τοὺς ὅρκους σας., **ἐπροδόσατε** θεὸν καὶ πατρίδα **ἐπροδόσατε** καὶ ἔμενα τὴν στιγμὴν καθ' **ἣν ἤλπιζα** ἢ νά νικήσω ἢ νά συναποθάνω **μαζύ** σας ἐνδόξως. Σας ἀποχωρίζομαι λοιπόν. **Τρέξατε** εἰς τοὺς Τούρκους, **τούςμόνους** **ἄξοιους** τῶν φρονημάτων σας, ἐξέλθετε ἀπὸ τὰ **δάση**, καταβῆτε ἀπὸ τὰ **βουνά**, τὰ **ἀσυλα** τῆς ἀνδριάς σας καὶ **τρέξατε** εἰς τοὺς Τούρκους, καταφιλήσατε τὰς χεῖρας τῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας στάζει ἀκόμη τὸ ἱερόν αἷμα τῶν κατασφαγέντων **ἀπανθρώπως**, τῶν κορυφαίων ὑπουργῶν τῆς θρησκείας, **Πατριαρχῶν** καὶ μυρίων ἄλλων ἀθῶων ἀδελφῶν.

Ναί! **Τρέξατε**, ἀγοράσατε τὴν **σκλαβιᾶν** σας με τὴν ζωὴν σας, με τῶν ἡμῶν τῶν **γυναικῶν** καὶ τῶν παιδιῶν σας. **Σεῖς** δέ, σκιαὶ τῶν Ἑλλήνων, ἐκ τοῦ Ἱεροῦ **λόχου**, ὅσοι **προδοθέντες** **ἐπεσατε** θύματα **διά** τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πατρίδος, δεχθῆτε δι ἐμοῦ τὰς εὐχαριστίας τῶν ὁμογενῶν. Ὀλίγος καιρὸς καὶ **στήλη** θ' ἀνεργεθῆ νά **διαγωνίσῃ** τὰ ὀνόματά σας. Με χαρακτηρὰς φλογεροὺς **εἶναι ἐγχαραγμένα** εἰς τὰ φίλτρα τῆς καρδιάς μου τὰ ὀνόματα τῶν φιλῶν, ὅσοι μέχρι τέλους μ' ἔδειξαν πίστιν καὶ εὐλικρίνειαν.

Ἡ ἐνθύμησις τῶν **θά εἶναι πάντοτε** τὸ μόνον **δροοιστηκόν** τῆς ψυχῆς μου. **Παραδίδω** δὲ εἰς τὴν ἀπέχθειαν τῆς **ἀνθρωπότητος**, εἰς τὴν δίκην τῶν νόμων καὶ εἰς τὴν **κατάραν** τῶν ὁμογενῶν τὸν **ἐπίορκον** καὶ προδότῃν **Καμινάρην Σάββαν**, τοὺς λιποτάκτας καὶ **πρωτοαιτίους** τῆς κοινῆς **Λειποταξίας** καὶ φυγῆς, **Κωνσταντῖνον Δοῦκαν**, **Βασίλειον Μπάρλην**, Γεώργιον **Μανήν**, Φαναριώτῃν, Γρηγόριον **Σοῦτζον**, φαναριώτῃν καὶ τὸν φαυλόβιον Νικόλαον **Σκοῦφον**.

Καθαίρω καὶ τὸν Βασίλειον Καραβιᾶν ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν στρατιωτῶν του **διά** τὴν ἀπειθειαν καὶ διὰ τὸ ἀπρεπὲς πολίτευμα του.

Ρύμνικον 8 Ἰουνίου 1821.

Αλέξανδρος Ὑψηλάντης.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν του Αλεξάνδρου **Ὑψηλάντη** καὶ τῆς ἀκολουθίας **ἐνατοῦ** εἰς **Αράδην**, ὁ Γεώργιος Ὀλύμπιος καὶ ὁ ἀναστάσιος **Ἀργυροκαστρίτης** ἐπανῆλθον εἰς **Κόζιαν** καὶ ἐκ **Κόζιας** ἐπορεύθησαν εἰς **Κοῦρτε Ἄρς** πρὸς **ἀντάμωσιν** του Ἰωάννου **Φαρμάκη**, του **Χατζῆ Πρόδα**, **Μακεδόνονα**, Β. **Καραβία** καὶ Σολομοῦ μὴ δυναμένων νά συντηρηθῶσιν ἐν **Κόζια** καὶ μεταβάντες ἐκεῖθεν εἰς **Τρανσιλβανίαν** καὶ **Βαρσαραβίαν**, του **Διαμαντῆ Σίδερη** **διαμείνοτα** ἐν **Κόζια** τῇ **προτροπῇ** του πρώην φιλοῦ του **Σάββα Καμινάρη**, **υποσχεθέντος** ὅτι **μετ' ἀντίστασιν** **θά τύχη** τῇ **μεσιτεῖᾳ** του συνθήκης ἐπωφελοῦς. Ὁ Γεώργιος Ὀλύμπιος, Ἰωάννης Φαρμάκης

καὶ **Αναστάσιος Ἀργυροκαστρίτης** συσκεψάμενοι **ἀπεφάσισαν** νά μεταβῶσι **διὰ Τρανσιλβανίας** εἰς **Μολδαβίαν**, του **Σάββα Καμινάρη** μεθ' ὅλης τῆς Τουρκικῆς **στρατιάς ποεουμένων** κατ' αὐτῶν.

Οὔτοι δέ, ἀφικόμενοι εἰς **Μολδαβίαν**, κατέλαβον **ὄχυρόν** ὄρος **Βρεώτσης**, ἐφ' ᾧ ὑπῆρχον χωρία πολλά, εὐμενῶς πρὸς αὐτούς διατεθειμένων. Ὁ **Διαμαντῆς Σιδερης** διαμένων ἐν **Κόζια**, συνεκρούσθη πρὸς τὸν στρατὸν του **Κεχαγιᾶ Βέη** καὶ ἐπὶ δύο ἡμέρας **γεναίως** ἀνθίστατο. Ἀλλὰ τῇ **ἐπεμβάσει** του **Σάββα Καμινάρη**, **υποσχεθέντος** **ἐξασφάλιον** τῆς ζωῆς τῶν ὀπαδῶν του **Διαμαντῆ** καὶ **αὐτοῦ**, ὅπως καὶ τὴν διατήρησιν του βαθμοῦ τῶν, παρεδόθη ταῖς Τούρκοις.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν παράδοσιν τοὺς μὲν ὀπαδοὺς αὐτοῦ ἐν τῇ **Μονῇ κατέσφαξαν**, τὸν δὲ **Διαμαντῆν** ἀπέστειλαν εἰς **Κωνσταντινούπολιν**, ἔνθα ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ **των** ἀσυνειδήτων ὄντων. Ἡ **παρασπονδία** ἐκείνη κατετάραξε τὸν **Σάββαν Καμινάρην** καὶ ἐξήγειρεν ἐκδήλωσιν παραπόνων, διότι τῆς ὑποσχέσεως του **δέν** ἀπῆλθε τῇ **Κόζιῳ** ὁ ἄθλιος **Διαμαντῆς** μετὰ τῶν στρατευμάτων του, ἀλλ' εἰς φωνὴν προδότου ὑπακούσας ἐδέξατο νά συνεργασθῇ μετ' αὐτῶν ἐν τῷ μέλλοντι ἀπαρνησάμενος τοὺς **συναγωνιστάς** του.

Ἡμέρας δὲ τινὰς μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐν **Βλαχίᾳ** ἐπαναστάσεως μεταβάς μεθ' ὀλοῦ του στρατοῦ ὁ **Κεχαγιᾶ Βέης** εἰς τοὺς **Πασσᾶ Σιλιστρίας πορευθέντος** εἰς **Βουκουρέστιον**, ἐκάλεσε παρ' ἑαυτῷ τὸν **Καμινάρην** καὶ μετ' **ἐπίπληξιν** διέταξεν τοὺς ἐν τοῖς δωματίοις του καταλύματος του καὶ κατέσφαξεν αὐτὸν καὶ τοὺς **σὺν αὐτῷ** πορευθέντας του καταλύματος ἐν **ἀγνοίᾳ** του **Βέη**. Ἐμενον **στραιῶται** του **Καμινάρη** περὶ τοὺς **ἐξήκοντα**, οἵτινες ἀντιληφθέντες του γεγονότος **πραξικοπήματος** κατ' αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀξιωματικῶν τῶν, ἔσπευσαν ν' ἀνέλθωσιν εἰς τὸ κατάλυμα, ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προφθάσαντες εἰς τὸ προαύλιον Τούρκοι, ζητηθέντες εἰς βοήθειαν του **Κεχαγιᾶ Βέη**, συνεπλάκησαν μετ' αὐτῶν, καθ' ἣν συμπλοκὴν ἐφονεύθησαν ἅπαντες μὲν οἱ **στραιῶται** του **Καμινάρη**, Τούρκοι δὲ οὐκ ὀλίγοι.

Ὁ Γεωργὸς Ὀλύμπιος μετὰ του **Ἰωάννη Φαρμάκη** καὶ Αναστασίου **Ἀργυροκαστρίτη** ἔμεναν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς **Βρεάτσης** μέχρι τῆς πρώτης Σεπτεμβρίου, πρὸς ἀνάρρωσιν, νοσήσας καθ' ὁδόν, Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ μένοντες διὰ στρατιωτικῶν ἀποσπασμάτων προσέβαλλον τοὺς κατοικοῦντας Τούρκους ἐν τοῖς χωριοῖς τῶν **προπόδωντου ὄρους** τούτου. Αὐξήσαντος ὁμως του ψύχους, κατέβησαν κατὰ τὰς δύο πρὸς τρεῖς Σεπτεμβρίου εἰς μόνην **Σέκου**, κειμένην ἐν τῇ **στενῇ** κοιλάδι τῆς περιφερείας **Νιάτου**, εἰς ἣν μιᾶ **μόνη** ἀτραπὸς ἦγεν.

Αὐτόθι **ἀπεφάσισαν** νά παραμείνωσιν ἡμέρας τινὰς, μεθ' ἧς νά μεταβῶσιν εἰς τὰ **μεθόρια Βασαραυίας**, πρὸς ἀσφάλειαν τῶν φράξαντες τὴν ἀτραπὸν ἐκείνην. Αἰφνης κατὰ τὴν 6^{ην} Σεπτεμβρίου χίλιοι πεντακόσιοι Τούρκοι, οἵτινες **κατησχυμμένοι** ἐπέστρεψαν, ἀποκρουσθέντες ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἀτραπῷ. Μετὰ τὴν ἔφοδον ταύτην τῶν ἐχθρῶν ὁ Ὀλύμπιος **σενεννοηθείς** μετὰ του **Φαρμάκη**, **ἀπεφάσισεν** ν' ἀπέλθῃ εἰς τὰ **μεθόρια τῆς Βασαραυίας**. Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν **παρεσκευάζοντο** πρὸς ἀναχώρησιν ἔλαβον ἐπιστολὴν παρὰ του προδότου ἐπισκόπου Ῥωμανοῦ, προτρέποντα αὐτούς **ἵνα** παραμείνωσιν ἡμέρας τινὰς ἐν τῇ

Μονή Σέκου πρὸς φύλαξιν δῆθεν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κειμηλίων, καθ' ὅσον προτίθεται νά ἀποστείλῃ ἐπίτηδες ἀνθρώπους πρὸς παράληψιν αὐτῶν, ὅπως μὴ περιέλθωσιν εἰς χεῖρας τῶν ἀπιστῶν.

Αὐθήμερόν ὅμως αἰχμάλωτος **Χρηστιανός** ἀπολυθῆς, ἀνήγγειλε πρὸς τὸν Ὀλύμπιον ὅτι ἐπέρχονται πολλαὶ Τούρκων χιλιάδες. Ὁ Ὀλύμπιος, **δυσπιστήσας** πρὸς ταύτην τὴν εἶδησιν, παρέμεινεν ἐν τῇ **Μονῇ Σέκου**. Καὶ τὴν 9^{ην} Σεπτεμβρίου περὶ τὰς τέσσαρας χιλιάδας Τούρκων, προδοσίᾳ ἐντοπίων, κατέλαβον τὰς ὑπερκειμένας τῶν προμαχῶνων τοῦ Ὀλυμπίου **θέσεις**, ἐξ ὧν σπουδαίως ἔβλαπτον τοὺς ἐν αὐτοῖς Ἕλληνες.

Ἡ ἀπροσδόκητος αὐτῇ κατάληψις τῶν ἐπικαίρων **θέσεων** ἀπήλπισε τοὺς περὶ τὸν Ὀλύμπιον, **ἀναγκασθέντας** νά **οχυρωθῶσιν** ἐν τῇ **Μονῇ**, πλὴν ἑκατόν, ἀποδράντων. Καὶ ὁ μὲν Γεώργιος Ὀλύμπιος **ωχυρώθη** ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου, ὁ δὲ Φαρμάκης ἐν αὐτῇ τῇ **Μονῇ** μετὰ τῶν λοιπῶν. Ἐμάχοντο **κατὰ** πάσης τῆς **Τουρκικῆς στρατιᾶς** ἀπὸ τῆς ὀγδότης μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς **ἐννάτης** Σεπτεμβρίου 1921, ὅτ πανταχόθεν τοῦ κωδωνοστασίου ὑπὸ τοῦ βληθέντος **υπὸ** τῶν Τούρκων πυρὸς ἐπαπειλούμενος καὶ φοβούμενος μήπως ἐμπέσῃ τοῖς ἐχθροῖς, εἶπεν πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς του, «φύγετε, ἀνοίγω τὴν θύραν τοῦ κωδωνοστασίου, ἐγὼ **θά καὼ** ἐνταῦθα».

Καὶ ἀνοίξας τὴν θύραν αὐτῷ, παρίστατο κρατῶν πῦρ, ἀμᾶ δὲ ἴδων τοὺς ἐχθροὺς προερχομένους ἔρριψε αὐτὸ εἰς τὴν **πυριταποθήκην** καὶ κατέκαυσεν ἑαυτὸν καὶ τοὺς σπεύδοντας κατ' αὐτῷ ἐχθροὺς. Τῇ **δεκάτῃ** Σεπτεμβρίου ὁ Φαρμάκης ἴδων ὅτι ἀπώλετο ὁ φίλος καὶ ἀρχηγὸς του, **ωχυρώθη** ἐν **τοποθεσίᾳ** τῆς Μονῆς ἐχυρωτέρα, μαχόμενος κατὰ τῶν Τούρκων ἐπὶ ἡμέρας.

Τῇ αἰτήσῃ δὲ τῶν Τούρκων καὶ ἰδίως τοῦ Γραμματέα τοῦ Αὐστριακοῦ προξένου **Ουδρέσκη** **ἐνέδωσεν** εἰς πρότασιν συνθήκης ἐπὶ τῷ ὄρω **ἵνα διατηρηθῇ αὐτῇ** ἄνευ τῆς ἐλαχίστης παραβιάσεως αὐτῆς καίπερ τρεῖς προηγουμένας τοῖς προτάσεις ἐκεῖνας. Τὰς **ἐπαγγελείας** περὶ μὴ παραβιάσεως τῆς συνθήκης **ἔδιδεν** ὁ **Ουδρέσκης**, φέρων τὴν στολὴν τοῦ Γραμματέως τῆς Αὐστριακῆς **αὐλῆς** καὶ ἐνεργῶν ἐπ' ὀνόματος αὐτῆς.

Ὁ Φαρμάκης, κελεύσας εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ κακοήθους ἐκείνου ὑπαλλήλου, τῇ 21^ῃ Σεπτεμβρίου, ἕνδεκα ἡμέρας ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Γεωργίου Ὀλυμπίου, **παρεδώθη** εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν δολίων καὶ βαρβάρων ἐχθρῶν του μετὰ πάντων τῶν ἀπάδων του, **ἐκτὸς** τριάκοντα τριῶν, οἱ ὅποιοι διασχίσαντες νύκτωρ τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον ἀνεχώρησαν.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀμέσως ἐν τῇ **Μονῇ** ἐνώπιον τοῦ **Φαρμάκη** κατεσφάγησαν ἅπαντες οἱ ὀπαδοὶ του, αὐτοῦ ἀποσταλέντος **δεσμίου** εἰς **Κωνσταντινούπολιν** ἐνθά μετὰ σκληροτάτους **δοκιμασίας** ἀπεκεφαλίσθη. Διαλυθείσης μετὰ μηνᾶς ἑπτὰ τῆς κατὰ τὴν 22αν Φεβρουαρίου τοῦ 1821 ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως ἐν **Μολδοβλαχίᾳ** καὶ ἀδίκως φυλακισθέντος τοῦ Αλεξάνδρου Ὑψηλάντου, τι ἐνήργησαν ὅπωςδῆποτε πρὸς λύτρωσιν του παρανόμως ἐπὶ τοσαῦτα **ἔτη** ἐν ταῖς **εἰρηταί** τῆς Αὐστρίας ὁ τὲ φιλέλλην Ῥώσσοσ Αὐτοκράτωρ καὶ ὁ Ἕλληνας καὶ φίλος του Ὑψηλάντου Ἰωάννης **Καποδίστριας**, ὁ ἐμμέσως ὑποσχόμενος αὐτῷ **συνδρομήν**;

οὐδὲν αὐτεπάγγελτον!. Διότι ὁ μὲν Αὐτοκράτωρ Νικόλαος ἐμεσολάβησεν ὑπὲρ του Ὑψηλάντου κατ' ἀκολουθίαν ἀναφορὰς τῆς ἀδελφῆς του, γνωρισάσης τὰ δεινοπαθήματα τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ τὸν κίνδυνον τῆς ζωῆς τῶν, ὁ δὲ Ἰωάννης Καποδίστριας ἔμενεν ἰχθύς ἄνευ, ἐν ᾧ ἔαν ἐφείδετο τῆς Ἑλλάδος καὶ τῷ φίλον του Ὑψηλάντην, ὠφείλε νά διαμαρτυρηθῆ ἐνώπιον του Ρώσσου Αυτοκράτορος καὶ παραιτηθῆ, μὴ εἰσακουόμενος, καταφεύγων διὰ τῆς Γαλλίας εἰς τὴν Αγγλίαν ἢ ἀλλαχοῦ καὶ ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς πατρίδος του ὄλαις δυνάμεσι διὰ του ἀξιώματος του καὶ ἐν ἀνάγκῃ καὶ τὴν ζωὴν του αὐτὴν προσφέρων εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος.

Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας πρὸς διατήρησιν τῆς πολιτικῆς του θέσεως παρὰ τῆ Ῥωσικῆ αὐλῆ πρωτίμησε τὴν ἰδιάν ἑαυτοῦ δόξαν, ὀλιγορήσας του συμφέροντος τῆ πατρίδι, εἰς ἣν τότε τέλος ἀνεμείχθη, ὅτε παρετήρησεν ὅτι μέρος τῆς Ἑλλάδος ἠλευθέρωτο καὶ ἠδύνατο νά τεθῆ πολιτικὸς αὐτοῦ ἀρχηγός. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ἔχων ἑνδοξον καταγωγὴν καὶ κεκτημένην ἐπίσης θέσιν ἐπίσημον ἐν τῇ Ῥωσικῇ Αὐλῇ καὶ νεώτατος ὢν τὴν ἡλικίαν, περιεφρόνησε τὰ πάντα καὶ ἔρριψεν ἑαυτὸν καὶ ἀπᾶσαν τὴν οἰκογένειαν του εἰς τὸν κινδυνωδέστατον ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς φίλης πατρίδος ἀγῶνα, καὶ ἂν ἀμέσως αὐτὸς δὲν ἠδυνήθη ἰδιαίς χερσὶ νά θέσῃ τὴν κυανόλευκον σημαίαν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἔθεσε ταύτην ἐμμέσως διὰ του ἀδελφοῦ του καὶ τῶν ἄλλων συνεργατῶν του.

Ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Ἑλλάδος μετέλλαξε μὲν τὸν βίον, ἀλλ' ἀφήκεν ἀνά τὰς ἐπερχομένας γενεὰς μνήμην ἑνδοξον καὶ ἀγνοῦ πατριώτη, ἐν ᾧ ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας κατέλυσε μνήμην ἀνθρώπου προσωπικοῦ, διελόντος τὴν Ἑλλάδα εἰς στρατόπεδα δύο, ἐξ ὧν τῆς πάλης προέκυψαν ἐν ἡμῖν ἰδέαι, αἵτινες καὶ νῦν ἔτι ταλαιπωρῶσιν αὐτήν.

Ἐν τούτοις Ἱστορικοὶ καὶ πολιτικοὶ τινὲς ἀγνοοῦντες τὰ καθ' ἕκαστον ἢ θέλοντες νά ἐπισκοτίσωσι τὰ πράγματα, υποστηρίζουν καὶ ἀνέγραφον ἀντίθετα ταῖς ἀληθείαις. Ὅπως δὴποτε ἐκ τῶν ἐφεξῆς ἐπιστολῶν ἐμφαίνεται ἡ, τε ἐλπίς ἦν πρὸς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν ἔτρεφον οἱ ἐν Μολδοβλαχίᾳ Ἕλληνες καὶ ἡ αἰτία τῆς ἀοσυνθεσεως του ἐκεῖ στρατοῦ.

Σεβαστὲ μοι φίλε Κύριε Ξάνθε,

Τῆ 3 Ἰουνίῳ 1821, Σκουλέν.

Ἐγὼ χθὲς τὸ ἑσπέρας μετὰ τῷ κυρίου Πάνου ἔφθασα ἐδῶ ὑγιῆς. Καταγίνομαι νά ξεμπερδεύσω τὰ μπερδέματα, καὶ νά ἔλθω εἰς Κισνόβι διὰ νά βάλωμεν εἰς πρᾶξιν τὰ ὀμιληθέντα. Ἴσως αὐρῖον ἔλθη ἐδῶ καὶ ὁ Αἰσγαρᾶς, ὅστις κατὰ τὴν εἶδησιν, ὅπου ἔφερεν ἑνὰς συνοδοιπὸρος του, ἔρχεται ἀφεύκτως με καλὰς ἀναγγελίας. Αὐτὸς ἀνταμώθη εἰς τὸ λαϊμπαχ με τὸν Ὑπεράτορα καὶ Κ. Καποδίστριαν. Τῷ ἐδόθη προσεκτικὰ ἀκρόασις εἰς τὰ παρακάτου, καὶ μοι φαίνεται ὅτι ἔρχεται παρηγορημένος. Εἶναι ἀνάγκη διὰ τοῦτο ν' ἀνταμωθῶμεν πρῶτον με αὐτὸν καὶ ἔπειτα γίνεται τακτικώτερον τὸ ταξίδιον μας. Αὐτὸς ἐπαρηγγηλε στοματικῶς διὰ του εἰρημένου συνοδοιπόρου ὅτι νά εἶναι ἐτοιμὸς ὁ Ἐυθένης καὶ Ῥωσοβόνος νά ἀπερᾶσουν εἰς Μολδαυίαν. Τι σημαίνει τοῦτο ὁ καιρὸς θά μᾶς τὸ διδάξῃ.

ἄδεται ὅτι χθὲς ἀπερασεν εἰς Μολδαυίαν καὶ ἕνας Γκενεράλης Ρῶσσοσ με δέκα ἀνθρώπουσ του. Ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον, ὁποῦ τοῦτο εἰπώθη, φαίνεται ὅτι δέν εἶναι ψέσμα, σήμερον αὔριον τὸ βεβαιωνομόθα καλλίτερα.

Ἄν ἦσθε σταθερὸσ διὰ τὸ ταξειδι, γράψατε τὸ διὰ πόσεσ ἡμέρασ εἰμπορεῖ νά εἶναι ἡ ἀργοπορία μου, με ὅλον ὁποῦ τὰ εἴπωμεν μίαν φορὰν ἀποφασιστικῶσ. Ἄσ εἶναι μυστικά τὰ γραφόμενά μασ ἔωσ νά ἴδωμεν τι τέξεται ἡ ἐπιουσα.

Σὰσ προσκινῶ,

Φ. Ηλιάδησ.

Περιπόθητε μοι Κύριε Ξάνθε,

Εἰς Ισμαήλι

Τῆ 8ῆ Ιουνίου 1821, Κισνόωι.

Προχθὲσ ἔφθάσα ἐδῶ ὁμοῦ με τὸν κυρ Ἀδαμάντιον. Εἰς Σκουλένι ἔλαβον τὸ γράμμα σασ ἀπὸ τὸν κυρ Παναγιώτην καὶ τὸν Ἀμβροσιάδην, ὠμίλησα τὰ δέοντα, ἀγκάλα καὶ μόλισ μίαν φορὰν τὸ εἶδα, ὅτι δέν ἔλαβεν εὐκαιρίαν νά ἔλθῃ, ἐξ αἰτίας τῶν μεγάλων φροντίδων ἀπὸ τασ ἀκαταστασίας τῶν στρατιωτικῶν συνεργεία του Πεντεδέκα, ὁποῦ δέν ἤθελε νά ὑποταχθῆ. Ἀλλὰ καλῶσ ἐσίγησε τὸ ὑποκείμενον του καὶ ἐφάνῃ καθολικῶσ κομπογιαννίτησ, θέλει ἔλθει καιρὸσ νά δώση λογαριασμὸν τῆσ διαγωγῆσ του.

Ὁ πρίγκηψ Γ. Κατακουζηνὸσ ἐτραβίχθη εἰς τὴν Στέγκαν με σκοπὸν νά τραβήξῃ ἐκεῖ τοὺσ στρατιώτασ του καὶ νά ἐμπορέσῃ νά τοὺσ βάλῃ εἰς εὐταξίαν καὶ ὑποταγὴν καὶ τέλος ἀπεφασισαν νά ἐβγουν, καθὼσ καὶ ὁ Πεντεδέκασ, καὶ φθάνοντασ καὶ οἱ ἐν Προύτω ἐμβαινουν εἰσ καλὴν εὐταξίαν εἰσ τὸν καιρὸν τῆσ ἀνυποταγῆσ. Ὁ Κρίτζοσ καὶ Ζερπάτασ, βλέποντεσ τὴν τόσιν ἀκαταστασίαν, ἤλθον νά ἐμβουν εἰσ καραντίαν, ἀλλ' ἐγὼ τοὺσ ἐμπόδισα κάνοντασ κάθε τρόπον, καὶ μόλισ τοὺσ ἐκατάπεισα νά μείνουν κοντὰ εἰσ τὸν Πρίγκηπα, καὶ τὸν μὲν Ζερμπάτην διὰ λόγων, του δὲ Κρίτζου ἐδώσα καὶ πεντήκοντα γρόσια, καὶ οὕτωσ μοι ἐπεσχέθησαν με μάρτυρα τὴν ἱερὰν πατρίδα νά μὴ κάμουν παρόμοιον, ἐκτὸσ ἂν ἴδωσι μεγαλωτάτην χρείαν καὶ ἔμειναν ἡσυχάζοντεσ.

Ὁ Πεντεδέκασκαθημέραν ἔστειλε καὶ με ἐπροκαλοῦσεν αὐτὸσ καὶ ὁ Θεοδόσιοσ νά μὴ κάθωμαι, ἀλλὰ νά περάσω, διότι εἶμαι ἀναγκαῖοσ καὶ καθὼσ ἐπέρασα πρῶτον νά ὑπαγῶ εἰσ ἐντάμωσίν τῶν καὶ ἔπειτα νά παρουσιασθῶ εἰσ τὸν Πρίγκηπα, ἐγὼ ἄλλην ἀπόκρισιν δέν τοῖσ ἔδωκα, παρὰνάἔλθῃ ἕνασ νά ὀμιλήσωμεν, ὁμοσ δέν ἤλθεν ἂν ἤρχετο, ἤξευρα τι νά τοὺσ ὀμιλήσω, τώρα ὁμοσ ὅπωσοῦν ἔδειξαν ὑποταγὴν. Ὁ Θεοδόσιοσ ἐξώσθη ἀπὸ τὸ χρεὸσ Κομαντάτου καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἔβαλον τὸν Σουλβάνοβιτζ. Ἐγὼ τὰ γράμματα ἔλαβον καὶ σήμερον, ἂν λάβω τὴν ποδορόγνα μου, μιστῶ δι Οδέσσαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀκολουθῶ τὸ

ταξειίδιον μου. Μαζί μου έχω και τὸν Ἀδαμάντιον, καὶ τελειώνοντας τὸ ταξειίδι ἀπερνῶ εἰς τὸ στρατόπεδον.

Εἶδον καὶ διὰ τὸν Φώτην ὅτι θέλετε ἀχαμνόν. Αὐτὸς καταγίνεται νὰ σφαλίσῃ τοὺς λογαριασμοὺς τῆς Ἐφορίας καὶ νὰ ἔλθῃ διὰ ἐδῶ, καί, ὡς μοῦ εἶπεν τῷ ἐδώσατε δέκα ἡμέρας διορίαν. Ὁ ἄρχων Χιλίαρχος (Γ. Γάτζος) εδαιμονίσθη, ὅπου ἔγώ ὑπάγω ἀντ' αὐτοῦ. Τὸν εἶπον ὅτι ὁ πρίγκηψ ἐπήλεξεν ἔμενα, καὶ ἄς πῆ ἀλίγων ξεῖδι. Ἀπὸ ἐδῶ, ὅταν ἔλθῃς, γράψε μου κανένα γράμμα, ἂν τι νεώτερον μάθῃς. Ὑγίαινε, ἀδελφὲ περιπόθητε, μὴν ἀλησμονήσῃς τὸν φίλον σου, ὅταν σε ἔχει ὡς ἄλλον ἑαυτὸν σου.

Σοὶ ἐπιθύμω ἐκ ψυχῆς αἴσιον ἐυόδιον καὶ εὐτυχεῖς τὰς ἐπιχειρήσεις σας. Πρόσφερε τοὺς προσκυνισμοὺς μου τῷ Σεβαστῷ ἀδελφῷ Γρηγορίῳ Δικαίῳ Φλέσσα καὶ Ἀναγνωστόπουλο.

Σε ἀσπάζομαι ἐκ ψυχῆς

Α. Κομιζόπουλος¹⁵

Περιπόθητε καὶ Σεβαστὲ μου Κύριε Ξάνθε.

Τῇ 10 Μαΐου 1821, Ρένι.

Χθὲς με τὴν πόστον καιρὸν δὲ ἔλαβον νὰ σὰς γράψω. Φθάσας εἰς τὸ ὀσπίτιον νύκτα ἀπὸ τῆς Καραντίαν. Ἀποκρίνομαι δὲ εἰς τὴν ἐφετὴν μοι τιμὴν σὰς τῆς 7 ἰδίου μηνός, ἣν ἀνέγνωσα με μεγάλην δυσαρέσκειαν, διὰ τὰ ὅσα οἱ ἀδελφοὶ κακῶς καὶ ἀχαρίστως ἀναρμόστως καὶ φθονερῶς μεταχειρίζονται, ἀκρίτως κακολογοῦντες ἀθῶους.

Ἀδελφὲ καὶ ἀκριβέ μου Κύριε Ξάνθε, μὴ παροξύνεσθε καὶ μὴ μνησικακῆτε. Αἱ περιστάσεις τοῦ γένους καὶ φίλης πατρίδος, οἱ ἔως τώρα κόποι σὰς καὶ προσπαθήσεις, νὰ σὰς κάμουν παραβλέποντας νὰ μὴν δυσαρεστηθῆτε εἰς τὰ πράγματα καὶ νὰ παύσητε ἀπὸ τὴν ἱερὰν φροντίδα τῶν ὑποθέσεως τοῦ γένους οὔτε στιγμὴν, ὅλα φωνάζουν τοῦ καθενὸς μόνον τοὺς τὰ πράγματα.

Δέν σὰς δίδω γνώμην (ἐλευθέρως σὰς ὀμιλῶ) νὰ μεταβῆτε. Ὁ Κύριος Σεραφῆμ σὰς ἀσπάζεται. Περὶ ὀλῶν τούτων πολλὰ καὶ πρῶτον μόνος τοῦ μοι ἐπρόβαλεν ὅτι δέν ἀποδέχεται τὸ φερόσιμον τῶν Ἰσμηλιτῶν, καὶ ὅτι ἐδυσαρεστήθη εἰς ὅσα ἐκεῖ εἶδε καὶ ἤκουσεν ὅπου δέν ἤλπισεν. Εἶναι ὡς οἴηρον ἀγανακτισμένος καὶ ἐλυπεῖτο ὅπου δέν σὰς

---

¹⁵ Αντώνιος Κομιζόπουλος, ἦταν Ἕλληνας ἔμπορος ἀπὸ τὴν Φιλιππούπολη. Το 1815 ἐνὸς βρισκόταν στὴν Μόσχα ἐγίνε μέλος τῆς Φιλικῆς Εταιρίας. Τρία χρόνια ἀργότερα, με πρωτοβουλία τοῦ Νικολάου Σκουφά, ἐγίνε μέλος τῆς Αόρατης Ἀρχῆς καὶ υπέγραφε με τὰ γράμματα Α.Ε. Μύησε πολλὰ σημαντικὰ πρόσωπα στὴ Φιλικὴ Εταιρία μεταξύ των οποίων τὸν Χριστόφορο Περραιβὸ καὶ ἀφιέρωσε μεγάλο μέρος τῆς περιουσίας τοῦ γιὰ τὸν ἀγῶνα. Ὁ Εμμανουήλ Ξάνθος διέσωσε αρκετὲς ἐπιστολὲς τοῦ Κομιζοπούλου τόσο πρὸς τὸν ἴδιο ὅσο καὶ πρὸς ἄλλους Φιλικούς.

ἀντάμωσεν ὅσα καὶ χθὲς τὸ ἑσπέρας ὠμιλήσαμεν, καὶ ἀκούετε ἴσως ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ κυρ Βλάση, ὅπερ κατὰ περίστασιν εὐρεθῆ ἔμπρός.

Υπομονή, ἄριστε μοι, καὶ ὁ σκοπὸς μας ἄς εἶναι ἀμετάβλητος. Τὴν γνώμην σὰς διὰ τὴν ἐκστράτευσιν τῶν ἐν Προύτῳ στρατιωτῶν εἶδον καὶ αὐτὸ βάζετε εἰς πρᾶξιν, ἂν δέν φανῆ ἔως αὔριον, τίποτε ἄλλο περιστατικόν, μεταβάλλον τὰ πράγματα τῆς Μολδαβίας, διότι διὰ τὸ στρατόπεδον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἔρχονται καλαὶ εἰδήσεις.

Διὰ τοῦτο τὰ πράγματα, αἱ ὑποθέσεις τοῦ γένους ὅπου ἐπιζητοῦν τὴν ἐδῶθεν κοινωνία μου με τὸ στρατόπεδον, συνωδὰ θελοῦν νὰ μὴ μᾶς λείψῃ ἡ κοινωνία διὰ τὸ συμφέρον, καὶ διὰ νὰ μὲν ἄνάγκη πᾶσα ν' ἀνακτηθῆ ἡ Μολδαβία, τὸ ὁποῖον, ὅταν ξεκινήσωσι δύο τρεῖς χιλιάδες στρατοῦ μὰ ἀπὸ τοῦ τοῦ Ἀρχιστρατήγου. Κατ' αὐτάς, εἶναι πολὺ εὐκολον. Τοῦτο μοι γράφουν ἀπὸ Κισνόβι, τοῦτο, ὁμιλοῦντες με τὴν Πανοσιολογίότητά του, εὐρίσκομεν ὀρθόν, καὶ τοῦτο ἐστε νὰ γείνη, ἄνάγκη, πᾶσα νὰ εὐρεθῆ ὁ Κύριος Ξάνθος διὰ νὰ παραστῆ προσωπικῶς καὶ ἐμφαντικῶς τὰ πράγματα, ὡς οἶδε, πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον καὶ καθὼς εἴσθε ἐπιθυμητὸς ἀπὸ τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ ἀναγκαῖος διὰ πολλὰ καὶ ἄλλα αἷτια

Ἐκ τούτου μένει στερεὸς ὁ Κύριος Σεραφῆμ καὶ πολλὰ διὰ τοῦτο σὰς παρακαλῆ καὶ σὰς περιμένη εἰς Κισνόβιν χωρὶς ἀναβολὴν καιρῶ νὰ ἀνταμωθῆτε φθάνοντες, καὶ νὰ ξεκινήσητε μέσιν τοῦ Βρασυβοῦ, τότε δὲ μακρινὸν σαςταξειδίων ἄς μὲν καὶ μετὰ ταύτας διότι καιρὸν ἔχετε. Ἐπειτα διὰ πολλοὺς λόγους ἀπαιτεῖται νὰ εὐρεθῆτε εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ συγκατανεύσατε νὰ τὸ ἀποφασίσσητε.

Ἡ Πανοσιολογίότης τοῦ αὔριον ἢ μαθούριον μισεύει ἐντεῦθεν. Οἱ Τοῦρκοι ἐξεστράτευσαν τέσσαρες χιλιάδες ἀπὸ τρίαμέρη ἄμα, τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς μάχης ἀπὸ Γαλάτζιον εἰς Ιάσιον. Ὁ Πεντεδέκας ἀπὸ τὰς 6 ἀνεχώρησε καὶ τὸ ἑσπέρας ἦτο εἰς τὴν Στίγκα εἰς τὸ ὀσπίτιον τοῦ Ροδοβάνου. Δέν ἦτο γνωστὸν ποῖον δρόμον θά πάρῃ ἢ θά ἔλθῃ εἰς τὴν Καραντίαν Σκηλενίου, ὅπου βεβαίωτατα δέν θά τὸν δεχθοῦν.

Ὁ δαγώμενος ἦτο ἀπὸ τοὺς ἐν Κισνόβι νὰ πασχίσῃ νὰ ἐνωθῆ με τοὺς ἐν Προύτῳ ἰδικούς μας, ἔως βράδου βεβαίᾳ θά ἔχωμεν πληροφορίαν, καὶ οἱ ἐχθροὶ εἰς τὰς 6 ἔφθασαν εἰς τὴν Δουκαλίαν.

Ἀπὸ Κισνόβι ὁ κυρ Μαρίνος μοι λέγει ὅπου εἰς αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἔλαβα τὰ γραμματὰ του, ὅτι ἀπὸ τὰς 22 τοῦ παρελόντος, ἔφερεν ἕνα γράμμα πρὸς τὴν ἐκλαμπροτάτην Δόμνιον καὶ Δομνίτζαν Ραλλοῦ, καὶ πρὸς τὸν Ἀρχ. Πιτσέληκον Ρίζον. Αὐτός εἶπε ὅτι τὸ στρατόπεδον ἦτο φοβερὰ ἐνδυναμωμένον. Ὡρα τῆ ὥρα προσμένομεν ἄνθρωπον, ὅπου πρὸ δύο ἡμέρας ἔστειλαν μακρύτερον διὰ νὰ μάθωμεν περὶ τῶν κινήματων τῶν ἐχθρῶν. Ἐστειλαν ἀπὸ Κισνόβι μολίβδια καὶ φυσέκια, μετρητὰ ὄχι!! Μοι λέγουν ὅτι οἱ Τοῦρκοι θά ἀργήσωσι νὰ λάβουν ἀπόκρισιν. Ἀπὸ τὸν Ναμίστικον (πληρεξούσιον), ἀπὸ Οδέσαν ὅτι ἀκούετε μηνύσατέ μας καὶ τὸν μισευμὸν σὰς ἀπὸ αὐτοῦ πότε.

Αθ. Εόδυλος

Διεκρίθη δὲ ὁ Εόδυλος¹⁶ οὗτος ἐπὶ δραστηρίᾳ ἐνεργείᾳ, καθ' ὅλον τὸν ἐν Μολδοβλαχία ἀγῶνα. Ἄλλ' οἱ τοῦ ἀνδρὸς ἀγῶνες, ὧπερ ἢ ἄλλων, Παναγιώτου καὶ Ἀθανάσιου καὶ Γεωργίου Σεκέρεων ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν καταλαβόντων κατόπιν τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν. Ἡ ἐν Μολδοβλαχία καὶ Πελοποννήσῳ ἐνεργεία τῆς Ἑταιρίας ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει γνωστὴ εἰς τὴν Τουρκίαν διὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ φονευθέντος Ν. Γαλάτου Ἐυσταθίου, διὰ τοῦ διαβοήτου Ἀσημάκη καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τῶν προξένων τῆς Αὐστρίας ἐμμέσως δὲ διὰ τοῦ Θ. Νέγρη καὶ νὰ βλάψωσι τὴν πατρίδα τῶν.

Ὁ δεῦτερος, Καμαρινὸς Κυριακός, εὐρισκόμενος παρὰ τῷ Π. Μαυρομιχάλη, ὄν μετὰ τοῦ Χρυσοσπάθη κατήχησεν εἰς τὴν ἑταιρίαν, παραπεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Π. Μαυρομιχάλη, ἐπορεύθη διὰ Κωνσταντινούπολιν παρὰ τὸν ὄρκον, ὄν ἔδωκεν ὡς ἀπόστολος τῆς ἑταιρίας, ἐπὶ σκοπῶ νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Ἰωάννου Καποδιστριαῦ πληροφορίας, ἂν οὗτος διατελῇ ἐν γνώσει τῆς ἑταιρίας ὡς ἀρχηγὸς αὐτῆς ἦτο.

Ὁ Καποδιστριας, διαψεύσας τὴν φήμην ταύτην, προέτρεψε τὸν Καμαρινὸν Κυριακὸν νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν Π. Μαυρομιχάλην ὅτι οὔτε αὐτός, οὔτε ὁ Αὐτοκράτωρ διατελοῦσιν ἐν γνώσει τῆς ἑταιρίας ταύτης, καὶ ὅτι καὶ πρὸς τὸ προσωπικὸν τοῦ συμφέρον ὁ Π. Μαυρομιχάλης οφείλει πάσῃ θυσίᾳ ν' ἀποκρούσῃ τὴν τοιαύτην ἐνεργείαν.

Μάλιστα δὲ ἀπέστειλε διὰ τοῦ Καμαρινοῦ Κυριακοῦ καὶ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μαυρομιχάλην ὁ Ἰωάννης Καποδιστριας, ἀποτρέπων αὐτὸν τῆς ἀναμίξεως εἰς τοιαύτην ὑπόθεσιν. Ὡς δὲ προερχέθη, ὁ Κυριακὸς παρὰ τὸν ὄρκον, ὄν ἔδωκε περὶ διατηρήσεως μυστικότητος τῶν τῆς ἑταιρίας, καὶ ἐν Πετρούπολει καὶ ἐν Μόσχᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἀνυкуστόλως ἐκήρυττε κατὰ τῆς ἑταιρίας. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ Τουρκία ἐδείκνυεν ἀταραξίαν, ἀποδιδούσα τὰς πληροφορίας ταύτας εἰς ἐκδηλώσεις ἀφοσιώσεως πρὸς ἑαυτὸν ἢ εἰς ἐξώθησιν κινήματος τι δυνάμενον νὰ περιπλέξῃ ταύτην εἰς πόλεμον βλαβερόν. Ἡ παρὰ πόδας ἐπιστολὴ του

---

¹⁶ Εόδιλος ἢ Εόδυλος Ἀθανάσιος, (Βυτίνα Γορτυνίας, 1780 - Κιονόβιο Βεσσαραβίας, μετὰ το 1846). Φιλικὸς καὶ απομνημονευματογράφος. Μυήθηκε στη Φιλικὴ Ἑταιρεία το 1820, πήρε τὸν ἀνώτερο βαθμὸ τοῦ «ιερέα» καὶ ἀναδείχθηκε σ' ἓνα ἀπὸ τα σημαντικότερα στελέχη τῆς, μεριμνώντας γιὰ τὴ στρατολόγησιν ἀγωνιστῶν καὶ προμηθεύοντας με πολεμοφόδια γιὰ τὴν Ἐπανάστασιν τὸν Ἀλεξ. Υψηλάντη.

Διέθεσε ὅλη τὴ σημαντικὴ περιουσία του γιὰ τὴν Ἐπανάστασιν, με ἀποτέλεσμα νὰ υποφέρει οικονομικὰ ἀργότερα. Ἐγραψε ἀπομνημονεύματα ποὺ περιέχουν διαφωτιστικὰς πληροφορίες γιὰ τὴ Φιλικὴ Ἑταιρεία καὶ γιὰ τὰ γεγονότα στη Βεσσαραβία καὶ τὴ Μολδαβία κατὰ το 1821 στα ὁποῖα καὶ ὁ ἴδιος διαδραμάτισε σημαντικὸ ρόλο.

Ἰωάννου Κυριακοῦ, ἀδελφοῦ τοῦ **Καμαρινοῦ** Κυριακοῦ, πρὸς τὸν ὑποστράτηγον Αντώνιον **Μαυρομιχάλην**, ἀδελφὸν του Πέτρου **Μαυρομιχάλη** ἐμφαίνει μὲν τὴν διαγωγὴν του **Καμαρινοῦ** Κυριακοῦ, τὸ δὲ τὴν πολιτείαν του Ἰωάννου **Καποδίστρια** πρὸς τὴν ἐταιρίαν, ὥσπερ καὶ τὴν του Π. **Μαυρομιχάλη**.

Στρατηγέ,

Ἄν ἔχητε εὐχαρίστησιν, νὰ **ἀναγνώσητε** τὰ ἐκτεθέντα ὡς ἀκολούθως, καὶ μοι ἀπαντήσητε. Πρὶν του **Μπεηλικίου** εἰς **ἐσᾶς** ὁ μακαρίτης **ἀντάδελφος** μου Ἀθανάσιος **ἐταξείδευσεν** εἰς Σμύρνην διὰ νὰ ἀγοράσῃ πραγματείας ἔχοντας ἀρκετὰ χρήματα **μαζῆ** του **διά** τοιαυτὴν ἐπιχείρησιν. Καὶ στοχάζομαι νὰ **ἦτο** κατὰ τὸ 1808. Τότε καὶ ὁ ἀδελφός σου **ἐταξείδευσε** **διά** Σμύρνην ἐπὶ **σκοπῶ** νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν **Κωνσταντινούπολιν** νὰ ἐνεργήσῃ **διά** τὸ **Μπεηλῆκι**.

Ὁ Ἀθανάσιος χάριν του **Μπέη** **ἄφησε** τὸ ἐμπόριον του καὶ **ἐσινόδευσεν** **αὐτὸν** εἰς **Κωνσταντινούπολιν**, ὅπου καὶ **ἐδιέτριψαν** ἀρκετὸν καιρὸν ἐνεργοῦντες **διά** τὸ **Μπεηλῆκι**, καὶ μὴ δυνηθέντες τοῦτο νὰ τὸ **ἀποκτήσουν** **ἐκατόρθωσαν** νὰ γίνῃ **Μπᾶς Καπετάνιος** καὶ **ἐξώδευσεν** ὁ μακαρίτης **ἀδελφός** μου ὅλα του τὰ χρήματα, χωρὶς νὰ τὸν **ἀφείνῃ** νὰ λάβῃ τὴν **παραμικρὰν** στενοχωρίαν.

Ἐξ ἐκείνου του καιροῦ τῆς **Μπᾶς Καπετανίας** μέχρι του **Μπεηλικίου** καὶ μετὰ ταῦτα **εἰς** ὅλο τὸ διάστημα ἐστάθημεν με ψυχὴν καὶ ζωὴν ἐνεργοῦντες **πάν** ὅτι κατὰ καιροὺς ἐλαμβάνετε ἀνάγκην ἐν λόγῳ καὶ **ἔργῳ** καὶ **πάντοτε** εἰς τὸν **Μῶρε** Βαλῆ διὰ τῶν **ἀγάδων** καὶ προεστώτων **ἐνεργούσαμεν** ὅ,τι πρὸς καλὸν του **Μπεηλικίου** καὶ ὀσπιτίου Σας **ἀπαιτοῦσε** **περισσότερον** ἀπὸ **ιδικόν** μας **ιντερέσον**.

Ὅταν ἐσκοτώθῃ ὁ **Μπᾶς Καπετάνιος Τζιγκουράκος** ἀπὸ ἐχθροὺς Σας καὶ ἀφοῦ **δέν** **ἐμποροῦσε** νὰ τοὺς καταδιώξῃ ὁ **Μπέης**, με **ἐπροσκάλεσε** νὰ ὑπάγῳ εἰς **Τριπολιτζᾶν** νὰ ἐνεργήσω **διά** του **Πασσᾶ** καὶ **Αγάδων** νὰ **διαταχθοῦν** οἱ **Μπαρδουνιῶται** καὶ οἱ εἰς **Μιστρᾶν** **Τοῦρκοι** νὰ **υπάγουν** πρὸς καταστροφὴν τῶν **φονιάδων**.

Ὑπακούσας εἰς τὴν **παρακάλεσιν** του διὰ τὸ σέβας καὶ **υπόληψη** ὅπου **εἶχα** διὰ **ἐσᾶς**, **ἐπήγα** εἰς **Τριπολιτζᾶν** καὶ ἔχοντας πολλὴν σχέσιν μετὰ του **Σεχνετζιώ ἐφένδου** καὶ μετὰ του **Καϊμακάμη** μόλον ὅτι **αὐτὴ** ἢ **υπόθεση** **δέν** **ἦταν** τρόπος νὰ ἐκτελεσθῇ ὡς ἐναντίον του Κανονισμοῦ χωρὶς ἀνωτέρας **διαταγῆς** του **Δολβετίου**, ἐγὼ ὁμως **ἐκατόρθωσα** ὥστε νὰ γίνῃ ἡ θέλησις του **Μπέη**, καὶ με ἐξεπίτηδες **Τάταρον** **ἐξεκίνησα** τὰς διαταγὰς.

Κατ' ἔτος **ἐγὼ** ἤμουν εἰς **Τριπολιτζᾶν** ὁ ἐνεργῶν τ' ἀρτζι ἄλμα **χτάριοι** εἰς τοὺς **Αγάδας** του **Μωρέως** καὶ ἀπὸ τὸν **Πασσᾶ** πρὸς τὸ **Δοβλέτι** **διά** τὸ καλὸν του **Μπέη**, ὅτι ἐξωλόθρευσε τὰς πειρατείας, τοὺς κλέπτας, καὶ ἀποκατέστησε τὴν ἡσυχίαν τῷ **ραγιᾷ** καὶ **υπεστήρηξεν** εἰς τὴν ἡσυχίαν τὴν Μάνην **καί** ὅτι **εἶναι** ὁ **οιστότατος** **Σαντακανδηκλῆς** του **Δοβλετίου**. Μετὰ τοιαῦτα **μαχτάρια** **δέν** ἐδυνήθησαν νὰ του **ἀφαιρέσωσι** ποτέ τὸ **Μπεηλῆκι** οἱ **ἀντενεργοῦντες** ἐχθροὶ σᾶς, καὶ ὅσοι **κατέγιναν** ζητοῦντες τὴν **θέσιν** **τούτῃν** **ἀπιτυγχάνοντες** ἐκινδύνευσαν. Καὶ ὅταν ἐσχάτως **διά** του **Ἀλῆ Πασσᾶ** εἶχε κατορθώσῃ ὁ **Κουντουράκης** νὰ φορέσῃ τὴν

γούνα, τι δὲν ἐνήργησε εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ ὥστε νὰ κατορθώσῃ νὰ γίνουιν ἐκτεταμένοι Μαχτάριοι καὶ διάφορα ἔγγραφα ἀπὸ Ἀγάδες καὶ προεστούς, ὅτι ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς δ' ἄλλους σκοποὺς ἐνεργεῖ νὰ σηκώσῃ τὴν ἡγεμονίαν ἀπὸ τὸν πιστότατον ἄνθρωπον τοῦ Δοβλετίου, καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἐννοεῖς καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ σὰς ἐκφράσω, καὶ ἐστάλθησαν ἐπίτηδες Ταρταραῖοι με βίαν, ὥστε ἅμα ἔλαβε τὸ Δοβλέτι τοιαῦτα Μαχτάρια, ἥλλαξε σκοπὸν καὶ γνωρίζετε τί ἔγειναν.

Ὅταν ἐκαταδιώκετο ἅπασα ἡ οἰκογενεὶά Σου, διάφοροι ἄνθρωποι ἐπάσχισαν νὰ με πείσωσι ν' ἀλλάξω γνώμην νὰ ὠφεληθῶ μεγάλως διότι ὁ Καποδίστριας με εἶχεν ἐξηγήσει ὅτι ἔνεκα τοῦ Καμαρινοῦ εἶχεν συμπάθειαν νὰ εὐεργετήσῃ τὸ σπῆτι μας με τιμές καὶ μέληματα, ἀλλ' ἐγὼ ταῦτα πάντα μηδὲν τὰ ἐμέτησα ὡς πρὸς τὴν φιλίαν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν, ὅστιν ἔχω πρὸς Σᾶς, καὶ πιστὸς ἐστάθην καὶ ἀκλόνητος καθ' ὅλα καὶ με ζῆλον ἀπαραδειγματίστον.

Ὅταν ὁ μακαρίτης Καμαρινὸς ἦλθε διὰ νὰ οργανώσῃ τὴν ἐταιρίαν καὶ νὰ μυσταγωγῆσῃ τὸν Μπέη, ἔπραξε τὸ χρέος τοῦτο ὡς ἦτο διορισμένος. Καὶ θέλοντας νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἀντάμωσιν τοῦ Καποδίστρια νὰ πληροφορηθῆ περὶ τῆς Ἀρχῆς καὶ περὶ ὅλων τῶν μέσων καὶ ἂν ἔχωμεν τὴν συμπαράστασιν καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Ῥωσικοῦ Κράτους, καὶ συνάμα νὰ ἐνεργήσῃ μίαν ἀνάλογον συνεισφορὰν διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν κοινὸν σκοπὸν ὅλων ὁ Καμαρινὸς τοῦτο τὸ ἀνεποιήθη με λόγους ὀρθοῦς, ὅτι δὲν εἶναι πλέον κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του, διότι εἶναι ὑποκείμενος εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων συναδέλφων ἐταιριστῶν, καὶ ἔδωσε γνώμην εἰς τὸν Μπέην ἀντ' αὐτοῦ νὰ ἐκλέξῃ ἄλλον ἄνθρωπον, ἄξιον καὶ πιστὸν τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ νὰ στείλῃ, ἀλλ' ὁ Μπεῆς, μὴ εὐρῶν τοιοῦτον ἄνθρωπον πάλιν ἐβίαζε τὸν Καμαρινὸν ν' ἀκούσῃ τὴν θέλησιν τοῦ, διότι ἄλλως πῶς εἶναι ἀδύνατον νὰ παραδεχθῆ τὸν σκοπὸν τοῦτον, καὶ τελευταίως τοῦ εἶπεν ἀποφασιστικῶς θέλω νὰ ὑπάγῃς, καὶ ἐγὼ γράφω τὴν Ἐφορίαν διὰ νὰ σοὶ δοθῆ ἄδεια, ὁ δὲ Καμαρινὸς πάλιν τοῦ ἔκαμε διαφόρους παρατηρήσεις βασίμως, καὶ ἐπομένως τοῦ ἀπέδειξεν ὅτι καὶ οἱ ἔφοροι ἂν ἤθελον ἀποφασίσῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ, πάλιν θὰ κινδυνεύσῃ ἡ ζωὴ τοῦ, διὰ τὰ αἰτία, τὰ ὁποῖα τοῦ παρέστησεν.

Ἀλλ' ὁ Μπέης με μεγάλην ἐπιμονὴν τὸν ἐξώρκιζε νὰ ὑπακούσῃ καὶ ἂν αὐτὸς ἤθελε πάθει τὸ παραμικρὸν τότε, ἀφοῦ δὲν θέλει ἐκτελέσει τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν θέλει κάμει ὥστε ὅλοι αὐτοὶ νὰ καταστραφῶσιν. Ὁ δὲ Καμαρινὸς ἐδέχθη. Τοιοτοτρόπως ἀνεχώρησε καὶ φθάσας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔδωσε πρὸς τοὺς ἐφόρους λόγον τῶν πραγμάτων τοῦ, καταπειθοντὰς τοὺς ν' ἀλαβουν πρόνοιαν διὰ νὰ πληρωθουν τὰ μερία (φόροι) τοῦ Π. Μαυρομιχάλη πρὸς τὸ Δοβλέτι, τὰ ὁποῖα ἐχρεωστουσεν ὁ Μπέης.

Ὡσαύτως νὰ γίνῃ φροντὶς νὰ σταλθοῦν εἰς χεῖρας τοῦ μέσα, χρήματα καὶ γεννήματα καὶ πολεμοφόδια, διότι ἄνευ τοῦ μέσου τοῦ Μπέη εἰς τὴν Πελοπόννησον εἶναι τὸ μόνον ἀδύνατον νὰ γίνῃ κίνημα παραμικρὸν. Τοιοτοτρόπως ἐνήργησε νὰ γίνουιν αὐτοί. Οἱ ἔφοροι εὐρεθέντες χωρὶς τὴν θέλησιν τοῦς βιασμένοι μετὰ ὀκτῶ περίπου μηνᾶς ἀπὸ τὸν ἐκλεγμένον τοῦ συγκατεέευσαν τῶ νὰ δοθῆ ἡ ἀδεία εἰς τὸ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Πετρούπολιν ὁ Καμαρινὸς.

Καὶ φθάσας εἰς **Πετρούπολιν** καὶ **ἀνταμωθεὶς** ἀμέσως **μετὰ** τοῦ **Καποδίστρια** παρέστησε γυμνὴν τὴν ἀλήθειαν πρὸς τὴν **ἐξοχότητάν** του, τόσον περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἔθνους καθὼς καὶ περὶ τῶν κινήματων τῆς ἐφορίας, καὶ παρ' **αὐτοῦ** τότε ὁ **Καμαρινὸς** ἐγνώρισε τὰ τῆς ἀσημάντου ἀρχῆς καὶ τὰ ἐπιχειρήματα.

Ὅθεν ἐνεκρίθη, ἀφοῦ ἔλειπον τὰ πάντα διὰ νὰ γίνῃ κίνημα τοιοῦτον σοβαρόν, τὸ νὰ ληφθῆ μέτρον προνοίας, ὥστε κατὰ πρῶτον νὰ ἐνεργηθῆ μιᾷ **συνεισφορᾷ** λόγῳ μὲν πρὸς σύστασιν σχολείου, **ἔργῳ** δὲ νὰ χρησιμεύσῃ **αὐτῇ** καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπῶν. Εφοδιασθεὶς ὁ **Καμαρινὸς** με **κονδικά** ἔλαβεν ἄδειαν παρὰ τῆς Ῥωσικῆς ἐξουσίας τοῦ νὰ περιέλθῃ εἰς ὅλας τὰς **πόλεις** τοῦ κράτους νὰ **συνδράμωσιν** οἱ ἐπιθυμοῦντες **διὰ** τὴν βελτιῶσιν τῶν **δυστηχῶν** Ἑλλήνων τὸ νὰ **γείνουσιν** σχολεῖα.

Ὅθεν κατ' **αὐτὸν** τὸν τρόπον περιερχόμενοι **ἐσύσταινον** ἐπιτροπὰς εἰς **κάθε** πόλιν, **αἰτίνες** νὰ **φροντίζουσιν** τὴν σύναξιν τῶν χρημάτων κατ' ἔτος ἀπὸ τῶν **φιλογενῶν**, ὅσοι **καταγράφοντο** εἰς τὸν **κόνδικα** καὶ νὰ **ἐμβάζονται** πρὸς τοὺς διωρισμένους **ἐπιρῶους** τοῦ **Μπέη**. Εἰς **αὐτὴν** τὴν **περινοίαν** ἐκατώρθωσεν ὥστε καὶ πολλὰ χρήματα νὰ συνάξῃ καὶ **βιβλία** ἀρκετὰ χρήσιμα **διὰ** τὰ σχολεῖα.

Καὶ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν εἶχε συμφωνήσῃ καὶ διδασκάλους διὰ νὰ στείλῃ, ἀντομοθεὶς καὶ μετὰ τοῦ **Υψηλάντη** Ἀλεξάνδρου εἶχον ὁμιλήσῃ πολλὰ χρειώδη περὶ τῆς πατρίδος. Ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς **συστημένος** ὁ **Περραιβός**, τὸν ὁποῖον ἐξοικονομοῦντες **καθ'** ὅλα τὸν ἀπεστείλαμεν πρὸς τὸν **Μπέην**, ὅταν ἐκεῖ καὶ εἰς τὸ **Σταυροπηγι** **ἐκάθησεν** ἰκανὸν καιρὸν.

Τὸ πολύτροπον πνεῦμα **αὐτὸ** τοῦ ἀνθρώπου κατώρθωσεν ὥστε ν' ἀπαιτήσῃ **τὴν** ἀπλήν ψυχὴν τοῦ **Μπέη** **διὰ** νὰ ὑπάγῃ πρὸς **ἀντάμωσιν** τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ παρ' **αὐτῷ** ἔλαβε ἰδιαίτερον γράμμα πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ὅτι αὐτὸς **εἶναι** τὸ ἴδιον στόμα τοῦ **Μπέη** καὶ ὅτι τοῦ εἶπε νὰ τοῦ **δώσουσιν** **κάθε** πίστιν. Καὶ πρὸς τὸν **Καμαρινὸν** ἔγραφεν, καιρὸν, τότε νὰ **εἰπῇ** **πρὸς** τὸν **Περραιβὸν** **πᾶν** ὅτι **εἴξουρει** περὶ **τῶν** ὅσων εἶχε σταλθῆ νὰ **πλράξῃ** καὶ **δι** **αυτοῦ** νὰ **ἐξαποστείλῃ** ὅσα χρήματα εἶχε συνάξῃ, ὥστε **διὰ** τοῦ **Περραιβοῦ** νὰ **μάθῃ** τὰ τρέχοντα.

Φθάσας ὁ **Περραιβός** καὶ **εὐρών** πρὸς ἐκεῖνα τὰ μερῆ τὸν **Καμαρινόν**, δυνάμει τοῦ γράμματος τοῦ **Μπέη** τῷ ἐνεχείρησεν ἕξ χιλιάδας τάλληρα καὶ ἀρκετὰς **κάντας** γεμάτας **βιβλία**. Τὸν ὠδήγησεν ἀπὸ ποῖον μέρος νὰ ὑπάγῃ, νὰ **συμπεριλάβῃ** μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς **δασκάλους** τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς καὶ νὰ **παρουσιάσῃ** τὰ **πάντα** πρὸς τὸν **Μπέην**.

Ἀλλ' ὁ **Περραιβός** **λαβὼν** **ταῦτα** πάντα εἰς χεῖρας του, καθὼς καὶ **ἀπὸ** ἄλλους **ἐταιριστᾶς** εἶχε **λάβει** ἀρκετὰ **χρήματα** κατ' **αὐτὸν** τὸν τρόπον ὥστε διὰ νὰ **καταχρασθῆ** ταῦτα, αὐτὸς ὁ **πανοῦργος** ἄνθρωπος ἀσυνειδήτως **σενεφώνησε** μὲ ἄλλους ὁμοίους τοῦ **διὰ** νὰ δολοφονηθῆ ὁ **Καμαρινός**, ὅστις ζήλω **πατριωτισμοῦ** ἦταν ἐναντίος εἰς τὰ **ολεθρία** **σχεδία** τὰ **ὁποῖα** ἐμελέτησαν **διὰ** τὴν ἀποστασίαν τῆς Ἑλλάδος ἕνεκα **ιδιοφληίας** καὶ **αἰσχροῦ** κερδοσκοπίας,

ἔχων λοιπὸν ὁ **Καμαρηνός**¹⁷ τοιοῦτον **παραδειγματικὸν πατριωτισμὸν** καὶ σέβας μέγιστον πρὸς τὸν **Μπέην** ἔδολοφονήθη πρὸς τὰ μέρη του **Γαλαζίου** παρὰ τῶν διεφθαρμένων ἑταιριστῶν, καὶ ἐπῆραν **πάν** ὅτι εἶχε **μαζί** του, χρήματα, **ἀναγκαῖα** γράμματα καὶ τὸν **κάνδικα**, ἔξαφανίζοντάς τὰ, διὰ νὰ μὴ **φανερωθῆτι**. **Γενομένη** ἡ **τοιαύτη** **μυσαρᾶς** δολοφονίας, ὁ **Περραιβὸς** ἐπέστρεψε πρὸς τὸν **Μπέην** καὶ ὡς πανοῦργος, ἠδυνήθη ν' ἀπαιτήσῃ τὸν **Μπέην** ὥστε νὰ μὴ δοθῆ **ἢ παραμικρὰ ὑποψία** κατ' αὐτοῦ ὡς συνεργοῦς δολοφονίας.

Ἐμεῖς ὁμως οἱ ἀδελφοὶ του δολοφονηθέντος ἀπὸ σημεία **φαινόμενα εἶχομεν** ὑποψίαν κατὰ του **Περραιβοῦ**, διότι **ἤπομεν** τῷ **Μπέην** νὰ κάμη τρόπον ὥστε ὁ **Περραιβὸς** νὰ κρατηθῆ, νὰ γίνῃ **ἠπροσείκουσα** ἔρευνα περὶ του **Καμαρινοῦ**. Πλὴν αὐτός, χωρὶς νὰ κάμη ὁ **Μπέης** νὰ ἐρευνηθῆ, κατώρθωσε ν' ἀπατήσῃ **τόνΜπέην** ὥστε ἀκί **ἔλαβε** ὅλα τὰ γράμματα **καὶ** ὅλα τὰ **βιβλία** καὶ ἐπέρασε εἰς τὴν **Ρούμελη**. Μετ' οὗ πολὺ, ἀφοῦ ἀνεχώρησεν ὁ **Περραιβὸς**, **ἐγένε** γνωστὸς ὁ φόνος του **Καμαρηνοῦ**. Τότε ὁ **Μπέης**, ὡς μαινόμενος **ἔλεγεν** ὅτι τὸ αἷμα του **Καμαρηνοῦ** **εἶναι Μαυρομιχαλαῖικο** καὶ θέλει **ἐκδικηθῆ**. Τὸ αἷμα του ἐναντίον **τῶν** ὅσων **ἦσαν** **συνεργοὶ** τῆς τοιαύτης ἀνηκούστου δολοφονίας. Πλὴν **ὄχι** μόνον ἦλθον οἱ **συνεργοὶ** τῆς δολοφονίας εἰς τὴν **Ἑλλάδα**, ἀλλὰ καὶ οἱ καθ' **ἑνατοὶ** φονεῖς.

Πλὴν **καμμίαν** φροντίδα **δέν** **ἐγένε**ν ἐκ μέρους τοῦ **Μπέην** πρὸς ἐκδίκησιν. Παραλείπω νὰ **γράψω** τὰ ὅσα **μας** ἔλεγεν ὁ **Μπέης** πρὸς παρηγορίαν καὶ τὰ ὅσα **μᾶς** ἔταξε διὰ νὰ κάμη νὰ **μας** **δοθοῦν**. Ἐγὼ δὲ μένων εἰς τὴν πόλιν **μέρος** τῆς τότε **συστηθείσης** Συγκλήτου **Βακλής**, **ἐξεδόσαμεν**, **κατὰ** τὰς σκέψεις του Γρηγορίου Δικαίου **Φλέσσα**, τὴν **προκύρηξιν**, δι' ἧς ἐφανερώσαμεν τὰ νομίμους **αἰτίας** **καὶ** τ' ἀναμφισβήτητα δίκαια τῆς **ἐπαναστάσεως** κατὰ τῆς ὠμοτάτης τυραννίας τῶν Τούρκων, καὶ **συγχρόνως** **καταγινόμενοι** εἰς **φροντιδαν** περὶ τῶν ἀναγκαίων του **πολέμου**.

Μετὰ τὴν **πρῶσιν** τῆς **Τριπολιτσᾶς οἰστρατιῶται** ἄρχισαν νὰ **σκορποῦν** καὶ διότι **ἦτο** **ἔλληψις** ἀπὸ τροφὴν καὶ τὸ περισσότερον νὰ διατηρήσῃ καθεὶς εἰς τὰ λάφυρά του. Τότε εἰς

---

¹⁷ Ο Κυριάκος Καμαρινός, ἀπὸ τις Καμάρες της Μεσσηνίας, μνήθηκε στη Φιλική στις 15/7/1818 ἀπὸ τον Παπαφλέσσα [Μέξας 1937, 10]. Ἀμέσως ὁ Σκουφάς, λίγο πριν πεθάνει, τον στέλνει στη Μάνη, ὅπου στις 2 Αυγούστου μυεὶ τον διοικητὴ της Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Ὁ Μαυρομιχάλης ζητᾶ ἀμέσως χρήματα ἀπὸ τη Φιλική καὶ εἰσπράττει 32.000 γρόσια, μυθῶδες ποσό για την εποχὴ εκείνη. Ἡ μανιάτικη ὠστόσο ἀπληστία του Μαυρομιχάλη, τον ὠθεῖ νὰ στείλει τον Καμαρινὸ στην Πετρούπολη νὰ ζητήσῃ καὶ ἄλλα χρήματα. Ὁ Καμαρινός συναντάται διαδοχικὰ με τον Καποδίστρια καὶ τον Ὑψηλάντη, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀναλάβει τὴν ἀρχηγία τῆς Ἐταιρείας. Ὁ Καποδίστριας του δίνει ἕνα χρηματικὸ ποσό ἀλλὰ με τον Ὑψηλάντη ἐπέρχεται ρήξη, καθὼς ὁ Καμαρινός ὑπερεκτιμᾷ τὴ σημασία τῶν Μανιατῶν ἐν ὄψει τῆς ἐπερχόμενης ἐξέγερσης. Ἡ ρήξη εἶναι τέτοια ὥστε ὁ Καμαρινός ἀμφισβητεῖ ἀνοικτὰ τις ικανότητες καὶ τὴν κρίση του νέου ἀρχηγοῦ. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἀμφισβήτησης εἶναι νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ ἐγκόσμια μαζί με τὸ δούλο του, πνιγμένος στο Δούναβη με ἐντολή του Ὑψηλάντη ἀπὸ τα μέλη Φιλικῆς Διονύση Ευμορφόπουλο, Βασίλη Καραβιά καὶ Αντρέα Σφαέλο [Βακαλόπουλος 1980, 115].

τοιαύτην περίστασιν **έτοιμασθείς** καὶ ὁ μακαρίτης ἀδελφός μου Ἀθανάσιος ν' ἀναχωρήσῃ μετὰ τῶν Τούρκων τῷ εἶπεν ὁ **Μπέης** «ἂν ἀσθενεῖς καὶ **έσου** Ἀθάνάσιε, **θέλεις** νά με **ἀφήσης**».

Αὕτη ἡ φωνή ἴσχυσεν ἐν τῇ **καρδίᾳ** τοῦ **ἀειμνήστου** ἀδελφοῦ μου καὶ **προτίμησε** τὸν **Μπέην** περισσότερο ἀπὸ ὅτι εἶχεν **ἀκριβόν** ἔμεινε, καὶ ἔνεκα τῆς φρικτῆς ἐκείνης ἐπιδημίας **δέν** ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ τὸ **δρέπανον** τῆς. .... Βέβαιον **δέν** ἔλησμόνησες ὅταν μαζῇ **ἐπήγαμεν** εἰς τοῦ Τούρκου τὸ **σπίτι** καὶ λοιπῶν **σπίτια**, ὅπου ἔμειναν **οἱ** ἔγκριτοι Τούρκοι τοῦ **Κατῆ φυλαγμένοι** καὶ ὅτι **με** τρόπον μαλακὸν τοὺς **ἐπίσαμεν** καὶ ἀφοπλίζοντας τοὺς ὅλα τὰ ὅπλα τὰ **ἐπήγαμεν** εἰς τὸ **κονάκι** τοῦ **Μπέη**. ....

Διὰ νά **παραλείψω** τὰ ἐπίλοιπα σᾶς λέγω προσέτι ὅτι ἐσχάτως **έκστρατεύσας** καὶ ὁ γαμβρός Σὰς Ἀθάνάσιος **Καπετανάκης** διὰ τὸ **Μανιάκι** τὸν εἶχον ἐφοδιάσῃ **με** ὅτι τοῦ **ἦτο** ἀναγκαῖον ὡς καὶ τὸ ὠρολόγιον μου, τὸ ὁποῖον **ἦτο** Ἀγγλικὸν πρωτίστης ποιότητος τοῦ τὸ **εἶχα** δώσει πρὸς **χρησιμεύοντα**. Κατὰ τὸ 1824 τὸν **Ιούνιον** **με** **ομίλησεν** ὁ **Μπέης** ὅτι πρὸς εὐκολίαν τῶν ἀναγκῶν τῆς πόλεως καθὼς καὶ τοῦ **ιδίου**, νά ἐνεργήσω εἰς τοὺς λοιποὺς συμπολίτας μου διὰ νά τοὺς πείσω νά **ἐνδώσουν** εἰς τὸ νά δοθῇ εἰς ὄνομά του ὁ **κοκατᾶς**, δηλ. τὰ δέκατα τῶν προϊόντων τῆς πολιτείας, καθὼς καὶ ἡ σύναξις τοῦ τελωνείου, ὥστε νά **χρησιμεύσουν** διὰ παρελθόντα ἔξοδα καὶ μέλλοντα.

Καὶ ἐπειδὴ κατὰ διαφόρους παραγγελίας τοῦ **Μπέη** εἶχον **δοσμένα** εἰς ἔξοδα γρόσια 2,500, **ἔγεινε συμφωνία** νά **λάβω** τὸ ἐν ὄγδοον τῆς ὀλικῆς ἐκκαθάρίσεως. Κατ' **αὐτὸν** τὸν τρόπον ἐνήργησα καὶ ἐτελείωσα τὴν θέλησιν τοῦ **Μπέη**, καὶ εἰς ἔνδειξιν τῆς ἐνοχῆς μου **μοῦ ἔδωσε** ἔγγραφον, **υπογεγραμμένον** ὑπὸ τοῦ ἰδίου.

Διὰ τὴν τοιαύτην σύναξιν εἶχε διορίσει ἐπιτροπὴν, τῆς ὁποίας μέλος καὶ διαχειριστὴς ἦταν ὁ **Κατζάκος**, καὶ **περλογαραντῆς** με ἕως νά **πωληθοῦν** τὰ συναχθέντα **καίμε** ὅλας τὰς προφάσεις **δέν** μου ἀπέδωκεν **τὴν** ἀναλογίαν μου.

Ἐν Καλάμαις, ἐκ τῆς οἰκείας μου 1847, Ἰανουαρίου 27.

Ἰωάννης Κ. Κυριακός

Ἐκ **τῆς ἐπιστολῆς** **ἄρα** ταύτης ἐμφαίνονται τὰ αἰσθήματα τοῦ Π. **Μαυρομιχάλη** πρὸς τὴν ἐπανάστασιν καὶ τὸ ἐλατήριον τὸ κινοῦν **τὸν** ἄνθρωπον ἐκείνον πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ μετὰ τὴν **ἐπανάστασιν**. Ἐπίσης ἡ **ἐπιστολή** **αὕτη** **δείξει** καὶ τι πρὸς τὸν **Καμαρινὸν** Κυριακὸν κατὰ τὴν εἰς **Πετρούπολιν μεταβασίν** τοῦ εἶπεν ὁ Ἰωάννης **Καποδίστριας** περὶ τῆς φιλικῆς **ἐταρίας**, καὶ τι **δι' αὐτοῦ** τοῦ **Καμαρινοῦ Κυριακοῦ παρήγγηλεν** πρὸς τὸν **Μαυρομιχάλην** ὁ αὐτὸς Ἰωάννης **Καποδίστριας**, ὅστις μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος πρὸς θυσίαν τῶν **περὺβρισθέντων** ἐταιρικῶν υπ' **αὐτοῦ** ἀναλαβὼν τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος ἐπεζήτη νά **υπαννετήσῃ** τοὺς ἀδελφούς τοῦ **Καμαρινοῦ Κυριακοῦ**, **καταγινόμενη ὄση** δύναμις νά **ἐξοντώσῃ** τὰς οἰκογενεῖας τῶν ἐταιριστῶν, τῶν **συνηδειοτέρων**, περὶ **εἶν** ἐνεργειῶν του, πραγματευόμεθ' ἐν τῷ οἰκίῳ τόμῳ τῆς ἱστορίας ἡμῶν.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ
Η ΕΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΩ ΕΝΑΡΞΙΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ.

Το διέπον επί Τουρκοκρατείας πολιτικόν εν Πελοποννήσω σύστημα υπῆρχεν ἀντιπροσωπευτικόν εἰς ἕκαστον χωρίον, ἢ ἐν κομωπόλει ἢ πόλει ἐξελέγοντο εἰς ἣν περισσότεροι ἀναλόγως του πληθυσμοῦ, Προεστῶτες (Κοτσαμπάσιδες), Προεστοί καλούμενοι, ἄς οἱ πολλῖται ἐξέλεγον προφορικῶς καί ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως.

Διεκρίνοντο δὲ ἐκ του ὀνόματος του χωρίου τῆς κομωπόλεως, τῆς πόλεως ἢ του συνοικισμοῦ. Ὁ Κοτσαμπάσης του Χρυσοβιτισίου, ὁ προεστῶς Αλωνίσταινας, ὁ Κοτσάμπασης τῶν Πατρῶν, ὁ Προεστῶς τῆς ἄνω ἢ κάτω συνοικίας (τοῦ ἄνω ἢ κάτω μαχαλᾶ) τῶν Λαγκαδίων ἢ ὁ Κοτσάμπασης τῆς δεῖνος ἢ δεῖνος συνοικίας τῆς δεῖνος κομωπόλεως ἢ πολῆς. Οὗτοι μετέβαινον εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας καὶ ἐξέλεγον τοὺς Κοτσαμπάσηδες (Προεστῶτας) τῶν Βιζαντίων (ἐπαρχειῶν), οἵτινες ἐκαλοῦντο ἐπὶ του ὀνόματος ἐκάστης τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν.

Οἱ Προεστοί (Προεστῶτες) τῆς Καρυταίνης π.χ. οἱ Κοτσαμπάσιδες τῶν Καλαβρύτων, ἄς λέγαμεν οἱ Βουλευταὶ Ἄργους, οἱ πληρεξούσιοι Κορίνθου. Οἱ Προεστῶτες τῶν ἐπαρχιῶν μετέβαινον δις του ἔτους εἰς τὴν Τρίπολιν, πρωτεύουσαν τῆς Πελοποννήσου καὶ προσδιόριζαν τοὺς φόρους. Νέα ἐκλογή τῶν Προεστῶτων τούτων ἐγίνετο, ὅταν ἡ φορὰ τῶνπραγμάτων ἀπῆτει.

Ἐκ τῶν νοημοτέρων, ἱκανωτέρων καὶ ἰσχυροτέρων προεστότων τῆς ἐπαρχίας ἀνεδεικνύοντο ἰσοβίως διὰ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς συγκατανεύσεως τῶν Κοτσαμπάσιδων του Βιζαντίου. Οἱ δύο Κοτσαμπάσιδες του Μωρέως, Προεστῶτες τῆς Πελοποννήσου ἢ Μωραγιάννης – Ἀγιάννης, σημαίνει Κυβερνήτης Μωρέως, ὥσπερ Μωρεβαλισῆς σημαίνει Σατράπης τῆς Πελοποννήσου. Οἱ δύο Κοτσαμπάσιδες του Μωρέως μετὰ τῶν Κοτσαμπάσιδων του Βιζαντίου (επαρχιῶν) ἐξέλεγον τοὺς Βεκίζηδες του Μωρέως (Ἀντιπροσώπους τῆς Πελοποννήσου παρὰ τῆ Πύλη), οἵτινες μετέβαινον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διέμενον ἐκεῖ διαρκῶς, καθὼς οἱ Μωραγιάννης ἐν Τριπόλει.

Βεκίζηδες ἐξελέγοντο τέσσαρες εἰς ἕξ, Μωραγιάννης δὲ δύο μόνον. Οἱ Κοτσαμπάσιδες του Μωρέως καὶ οἱ του Βυζαντίου ἐδιώριζον ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ τοὺς Καπομπάσιδες, προϊσταμένους τῶν ἐγχορίων χωροφυλάκων Κάπους καλουμένους, οἱ δὲ Κατῆδες ἐδίδουν ἔγγραφον ἄδειαν ὅπως μετέρχονται οὗτοι τὸ ἑαυτῶν ἐπάγγελμα. Τοιοῦτοι ἐξελέγοντο ἐν ἐκάστῳ Δήμῳ (Τμήματι) ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ ἰδίου Δήμου ἐκάστης ἐπαρχίας, ἕκαστος δὲ των Κοτσαμπασίδων ἐξελέγετο ὑπ' αὐτὸν Κάπος.

Κυβερνήτε τῆς Πελοποννήσου – Προεστῶτες τοῦ Μωρέως ἢ Μωραγιάννης – ὑπῆρξαν κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσι καὶ πέντε ἔτη πρὸ τῆς ὑπάρξεως του ἱεροῦ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος, ὁ Ἰωάννης Δεληγιάννης καὶ ὁ Σωτήριος Λόντος πρῶτος ἀντιπρόσωπος παρὰ τῆ Ὀθωμανικῆ Κυβερνήσει Βεκέληδες του Μωρέως. Ὄταν κατὰ διαταγὴν του Σουλτάνου ἀποκεφάλισε κατὰ τὸν Ὀκτώβριον του ἔτους 1813 ὁ διάδοχος τοῦ Βελῆ Πασσᾶ, Ιτζηλῆ -Μεχτὲτ Πασσᾶς, τὸν Σωτήριον Λόντον διεδέχθη αὐτὸν ὁ τέως ἀντιπρόσωπος τῆς Πελοποννήσου ἐν

Κωνσταντινούπολει Παπαλέξης Ευστάθιος ανέκαθεν τῶν Δεληγιανναίων φίλος. Ὄταν δὲ κατὰ τὴν δωδεκάτην Φεβρουαρίου 1816 ἔσφαξεν ὁ Σωτὴρ –Αχμετ Πασσᾶς καὶ διαταγὴν τοῦ Κυρήστου τὸν Ἰωάννην Δεληγιάννην, διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱὸς τούτου Θεόδωρος, τέως Προεστὸς τῆς Καρυταίνης.

Ἐκ τῶν μᾶλλον θερμῶν ἐμπνεόμενοι ἀμφότεροι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος αἰσθημάτων, μετὰ διακαωτάτου ζήλου. Ἐιργάσθησαν πρὸς προπαρασκευὴν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, υποστηριζόμενοι ἀνέκαθεν ἀδιαλείπτως παρὰ τῶν Ἀρχιερέων, τῶν προεστῶτων καὶ τῶν Προκρίτων. Δέον νὰ προσθέσω ἠδέ, ὅτι μυρολογίαι ὅσας διέσπειραν καὶ μέχρι τοῖς χαιρεκάκοις διαθρυλοῦσι οἱ μικρόγλωσσοι καὶ οἱ κακούργοι, ὅτι ὁ Ἰωάννης Δεληγιάννης ἐνήργησε δῆθεν νὰ σφαγῇ ὁ Σωτήριος Λόντος.

Ἐν ᾧ οὗτος ἄμα ἐπληροφόρηθη τὰ κατὰ τοῦ Λόντου τεκτήνάμενα, διάτινων Χριστιανομάχων τῶν ἐν Τριπόλει μεγιστάνων Οθωμανῶν, ἔπεμψε τὸν τε Χατζῆ –Αγάπιον καὶ ἄλλον τινα πρὸς αὐτόν, ἵνα τὸν προτρέψῃ καὶ ἀπομακρυνθῇ τῆς Τριπόλεως δι' ὀλίγον καιρὸν, ἀλλ' ὁ Λόντος ἐκλαβὼν τὸ διάβημα τοῦτο ὡς πολιτικὸν τοῦ Δεληγιάννη στρατήγημα, ὅπως μείνῃ οὗτος κύριος ὅλου τοῦ πεδίου τῆς πολιτικῆς, οὐδεμίαν ἔδωκεν προσοχὴν.

Ἀναντίρρητον ὁμως εἶναι ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Σωτηρίου Λόντου Ανδρέας ὢν ἐν Κωνσταντινούπολει καταδιωκόμενος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, ἔγραψεν κατὰ τοῦ Δεληγιάννη ἀναφορὰν τῶν Χριστιανῶν, τύραννοι ἐθανάτωσαν καὶ τὸν Ἰωάννην. Ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία ἔχουσα τότε πατροπαραδότον, οὗτος εἰπεῖν, σύστημα νὰ καταστρέφῃ πάντα ὑπερέχοντα ἐκ τῶν ὑπηκόων αὐτῆς, δὲν ἐφείδετο οὔτε τῶν Τούρκων!

Ἐκοπτε τοὺς ὑπερέχοντας κλάδους τῶν χαμοδένδρων. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἀποκεκρυμμένη πραγματικὴ αἰτία τῆς σφαγῆς ἀμφοτέρων ἦτο ἡ συνομοσία, ἣν εἶχον οἱ ἐπισημότεροι τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ Βελῆ –Πασσᾶ, μετὰ τῶν πλείστων ἐν Πελοποννήσῳ Ὀθωμανῶν, ἵνα ἀποσπασθῶσιν ἐκ τῆς κυριαρχείας τοῦ Σουλτάνου καὶ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ναπολέοντος, ὅπως ἀποφύγῃ τὸν ἀποπειλοῦντα αὐτοὺς κίνδυνον τοῦ νὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὸν ἀφόρητον τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ζυγόν. Περὶ τῆς συνομοσίας ταύτης ποιῶ λόγον ἐκετενῇ περαιτέρω.

Ὁ Ἰωάννης Δεληγιάννης ἦτο συνετὸς καὶ Θεοφοβούμενος εὐλαβῆς καὶ Θεοσεβούμενος καὶ οὔτε κατὰ διάνοιαν ἦτο δυνατὸν πότε εἰς τηλικούτων νὰ ἐπιπέσῃ κακούρημα. Ταῦτὰ πάντα καὶ πάμπολλα ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐπίσης καὶ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, ἐκθέτει ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης¹⁸ ἐν ἐκτάσει εὐκρινῶς καὶ σαφῶς ἐν τῇ μήπω

¹⁸ Ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης (1780-1862) ἦταν Ἕλληνας πρόκριτος, οπλαρχηγὸς καὶ πολιτικός. Γεννήθηκε στα Λαγκάδια Γορτυνίας καὶ ἦταν γιὸς ἐνός ἀπὸ τοὺς ἰσχυρότερους προκρίτους (κοτζαμπάσηδες) τοῦ Μοριά, τοῦ Ἰωάννη Δεληγιάννη. Παντρεύτηκε τὴν Αθανασία Α. Παπατσώνη καὶ απέκτησαν μία κόρη, τὴν Μαρία (-1854).

έκδοθείσης **ιστορία αυτού** εκ τού πρωτοτύπου σχεδίου τής οποίας εμφανίζομαι τὸ πλείστον μέρος ὅσον ἀφορᾷ ἐν τε τῷ πονήματι τούτῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἐπειδὴ τὸ παρὸν χειρόγραφον κεῖται εἴκοσι **περίπου ἔτη ἐντοῖς κυβωτίαις** ἄλλου τινός συγγενοῦς.

Ὁ Ἰωάννης **Δεληγιάννης** ἐγεννήθη τὴν 25^{ην} **Μαρτίου τοῦ** ἔτους 1738. Ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα προκρίτου τινος τῶν **Λαγκαδίων**, ὀνομαζομένου **Πανάγου Πετροπούλου**, Μαρίνα καλουμένην, ὅστις ἔκτοτε μετέβη εἰς Σμύρνην καὶ **ἀπεκατεστάθη** ἐκεῖ, ἐνθά εἰς τὸν υἱὸν

Λόγω τῆς πρωτοκαθεδρίας τῆς οικογενείας του σὴν περιοχὴ ἐγένε συντομα πρόκριτος, ἐνῶ κατὰ τὴ διάρκειά τῆς ἐπανάστασης διαδραμάτισε τὸ σημαντικότερο ρόλο με τὸ Θεόδωρο Κολοκοτρώνη. Τὸ 1844 ἐκλέχθηκε πρόεδρος τῆς βουλῆς, θέση σὴν ὁποία παρέμεινε μέχρι τὸ 1845.

Μετά τὴ δολοφονία του πατέρα του, Ἰωάννη Δεληγιάννη, σὴς 12 Φεβρουαρίου 1816, ὁ Κανέλλος ἀναδείχθη ἀρχηγὸς τῆς οικογένειάς του. Ὁργάνωσε καὶ χρηματοδότησε μεγάλο μέρος τῆς ἐπανάστασης σὴ Μοριά με ἐξόδα τῆς οικογένειάς του.

Ὑστερα ἀπὸ αρκετές μικροσυμπλοκές με τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ καὶ με ἄλλες οικογένειες προκρίτων, κήρυξε μαζί με ἄλλους ἀγωνιστὲς τὴν ἐπανάσταση σὴ Λαγκαδία, σὴς 23 Μαρτίου 1821. Τὴν 1η Ἀπριλίου 1821 διέταξε τὴ σφαγὴ ὅλων τῶν Τούρκων Λαγκαδινῶν (40 οικογένειες) καὶ τὴν πυρπόληση του τζαμιοῦ. Συνολικὰ σφαγιάστηκαν 300 ἀσπλοὶ ἄντρες, ὁποῖοι λίγες ἡμέρες νωρίτερα εἶχαν ἀφοπλιστεῖ, γυναῖκες καὶ παιδιὰ. Αὐτὸ εἶχε σαν ἀποτέλεσμα νὰ τρομοκρατηθοῦν ὁ κάτοικοι τῆς γύρω περιοχῆς που φοβούμενοι ἀντίποινα, ἐντάχθησαν σὴ πλευρὸ τῶν Δεληγιανναίων, ὁποῖοι εἶχαν πλέον πέσει σὴ δυσμένεια τῶν Τούρκων καὶ χρειάζονταν ὑποστήριξη.[1] Διόρισε γενικὸ στρατηγὸ τῶν στρατῶν του, ὁποῖος ἀποτελούνταν ἀπὸ 3500 ἐμπειροπόλεμους μισθοφόρους, τὸν Θεόδωρο Κολοκοτρώνη τὸν ὁποῖο ἡ οικογένειά του καὶ κυρίως ὁ πατέρας του εἶχαν κληρονομήσει ἀγρία ἐπὶ χρόνια, γιὰ νὰ σώσουν τὸ Μοριά ἀπὸ τὴς ληλασίες του κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων χωρικῶν, καὶ με ἐντολή τῆς Πύλης, που ἀπειλοῦσε με ἐξόντωσης τῶν ἐλληνικῶν πληθυσμοῦ ἀν δὲν τὸν συλλαμβάνανε.

Πολέμησε σὴ Μεσολόγγι, σὴ Μάχη του Πέτα, σὴν πολιορκία τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ σὴ πολλά ἄλλα μέρη. Κατὰ τὴ διάρκειά του πρώτου ἐλληνικῶν ἐμφυλίου πολέμου, συντάχθη με τοὺς προκρίτους τῶν Μοριά καὶ τοὺς Ὑδραῖους, συμπαρασύροντας μάλιστα καὶ τὸν Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, με ἀντάλλαγμα τὸν ἀρραβῶνα τῆς κόρης του με τὸν γιο τῶν Κολοκοτρώνη, Κολίνο. Στὴν δευτέρη φάση τῶν ἐμφυλίου πολέμου, ὅμως, φυλακίσθη ἀπὸ τὴν κυβέρνηση Κουντουριώτη μαζί με τὸν Κολοκοτρώνη καὶ ἄλλους προκρίτους σὴ μοναστήρι τῶν προφῆτη Ἡλία σὴν Ὑδρα, γιὰ νὰ ἀποφυλακιστεῖ μερικὸς μῆνες ἀργότερα ὥστε μαζί με τὸν Κολοκοτρώνη νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν Ἰμπραήμ Πασά.

Τὰ ἀπομνημονεύματά του θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς εἰδικούς ἀρκετὰ ἀμφιλεγόμενα. Με τὴν ἀρχὴ τῶν κειμένων του, ἓνας βασικὸς στόχος τῶν γραπτῶν του φαίνεται πὺς εἶναι νὰ τεκμηριώσῃ τὴν ὑφesiακή, ἐναντὶ τῶν Τούρκων, στάση τῶν πατέρα του ὡς εὐεργετικὴ γιὰ τὸν ἐλληνικὸν πληθυσμὸν καὶ τὴ διατήρηση τῆς εἰρήνης σὴν Μοριά. Ἐνας ἀπὸ τοὺς στόχους τῶν τρίτομου ἔργου τῶν θεωρεῖται πὺς εἶναι νὰ ἐξυψώσῃ τὴν οικογένειά του καὶ γενικῶς τὴν τάξη τῶν προκρίτων ἀγωνιστῶν τοὺς ὁποῖους ὑπερασπίζεται σθεναρὰ κόντρα σὴ-μεταξὺ ἄλλων-σημαντικὸς ἀγωνιστὲς τῆς ἐπανάστασης που ἀνήκαν σὴ ἄλλες τάξεις. Μέσα σὴ κείμενά του εἶναι ἐμφανῆς ἡ ἐπιθετικὴ κριτικὴ τῶν ἐναντὶ ἀρκετῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἐπανάστασης καὶ κυρίως τῶν Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, ὅπως ἐπίσης ἀναφέρεται καὶ σὴ αἰματηρὲς διαμάχη τῶν οικογενειῶν τῶν προκρίτων τῆς Πελοποννήσου πρὶν τὴν ἐπανάσταση, που εὐθύνονταν σημαντικὰ γιὰ τὸ ξεκίνημά τῆς. Πέθανε τὸ 1862.

αυτόυ Χατζή - Ιωάννης Πετρόπουλος καλούμενος ένυμφεύθη τήν αδελφήν του Πατριάρχου Γρηγορίου. Μετά τής Μαρίνης έγέννησεν ό Ιωάννης έννέα, όνόματι Αναγνώστου(ή Σοφιανός), Ανάστον, Θεόδωρον, Πανάγον, Γεώργιον και Νικόλα. Ό πρό τελευταίος άπεβίωσεν έν Σμύρνη έν νεανική ήλικία παρ άτω έκ μητρός πάππω (Πανάγω Πετροπούλου και δύο θυγατέρας, καλουμένας Αθανάσω σύζυγον ύστερον του έκ Δημητσάνης Αθανάσιου Αντωνοπούλου, και Έλένην σύζυγον μετέπειτα του Ανδρέα Ζαΐμη.

Τή δέ δωδεκάτην Φεβρουαρίου 1816 απεκαφάλισαν αυτόν οί Όθωμανοί κατά διαταγήν του Σουλτάν Μαχμούτη, έν τή ίδια αυτόυ κλίνη, έν ή ύπέρ τό έν έτος έκκειτο πάσχων δεινώς έξ άσθενείας τών ώτων, άνίατον. Ό Ιωάννης έξησεν έβδομήκοντα και όκτώ (78) έτη. Υπήρξε τριάντα (30) περίπου έτη προεστώς τής έπαρχίας Καρυταίνης, τρία (3) έτη άντιπρόσωπος τής Πελοποννήσου έν Κωνσταντινουπόλει και είκοσι και τέσσαρα έτη (24) Μωρογιάννης, τρία έτη πρό τής γεννήσης του νεωτέρου τών υιών του Νικολάου, γεννηθέντος κατά το έτος 1795, καθείς παρ' αυτού τούτου πολλάκις ήκουσα.

Έπί τών ήμερών του Ιωάννου¹⁹ ήρχισεν ή Πελοπόννησος νά αναλαμβάνη δυνάμεις ή δέ ιδιαιτέρα του Δεληγιάννη επαρχία προήχθη επί τοσοῦτον, ώστε Γκιούρ – Καρύταινα,

---

¹⁹ Ιωάννης Δεληγιάννης, Παπαγιαννόπουλος (Ντεληγιάννης-Δεληγιάννης) (1738-12 Φεβρουαρίου 1816) ήταν ένας από τους ισχυρότερους προεστούς (κοτζαμπάσηδες) της Πελοποννήσου.

Ο Ιωάννης Παπαγιαννόπουλος-Δεληγιάννης γεννήθηκε στα Λαγκάδια Αρκαδίας. Υπήρξε γιος του Κανέλλου Παπαγιαννόπουλου και της Γκόλφως Συντύχου. Ο παππούς του, ιερέας Ιωάννης Λίτινος ήταν ένας από τους πρώτους συνοικιστές του Πάνω Μαχαλά των Λαγκαδίων. [1]

Παντρεύτηκε την Σμυρνια Μαρία Πετροπούλου και απέκτησαν τα εξής 11 παιδιά: Αναγνώστης Δεληγιάννης, Γεώργιος Δεληγιάννης (1773 - 1820), Θεοδωράκης Δεληγιάννης, Ανάστος Δεληγιάννης, Κανέλλος Δεληγιάννης, Θανάσω Δεληγιάννη (1781-;), Δημητράκης Δεληγιάννης, Κωνσταντάκης Δεληγιάννης, Πανάγος Δεληγιάννης, Ελένη Δεληγιάννη (1792-;), Νικολάκης Δεληγιάννης

Το προσωνύμιο "Ντεληγιάννης" (μετέπειτα "Δεληγιάννης") το έλαβε λόγω του ζωηρού χαρακτήρα του (Ντελής=τρελός).

Εξουσία

Μετά τον αποκεφαλισμό του πανίσχυρου προκρίτου Ανδρουτσάκη Ζαΐμη το 1787, ο Ιωάννης Δεληγιάννης έγινε ο πρώτος προεστός της Πελοποννήσου και έλαβε το αξίωμα του μωραγιάννη, θέση στην οποία παρέμεινε μέχρι τον θάνατό του. Η θέση του αυτή, σε συνδυασμό με την ισχυρή του προσωπικότητα και την τεράστια περιουσία του, προβλημάτισε όχι μόνο τους Τούρκους αγάδες, αλλά και τους άλλους προεστούς της Πελοποννήσου.

Λίγα χρόνια μετά, το 1790, ο Τούρκος προύχοντας Χασεκί Αλήαγας Λαλιώτης, πλήρωσε έναν Τούρκο Λαγκαδινό να δολοφονήσει τον Ιωάννη Δεληγιάννη. Ο Τούρκος παραμόνευε σε ένα χριστιανικό σπίτι και πυροβόλησε τον Δεληγιάννη ο οποίος έτυχε να συνοδεύεται από έναν μόνο υπηρέτη. Το βόλι πέτυχε τον προεστό στην δεξιά ωμοπλάτη. Ο υπηρέτης του κατάφερε να σκοτώσει τον Τούρκο, αλλά ο Δεληγιάννης είχε τραυματιστεί σοβαρά, με αποτέλεσμα το δεξί του χέρι να αχρηστευτεί για πάντα.[2]

Στα τέλη του 18ου αιώνα και στις αρχές του 19ου, ο Ιωάννης Δεληγιάννης μαζί με άλλους Τούρκους και Χριστιανούς προκρίτους προσπαθούν να καταστείλουν τις πολυάριθμες ομάδες ληστών

που λυμαίνονταν την Πελοπόννησο. Για να το πετύχει αυτό αναγκάστηκε να βοηθήσει κάποιους από αυτούς (όπως τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη), αλλά στη συνέχεια τους κυνήγησε.

Στα τέλη του 1806 φοβούμενοι έναν πιθανό πόλεμο με τη Ρωσία και για να αποφευχθούν επαναστατικές κινήσεις όπως τα Ορλωφικά, οι Τούρκοι ζητούν από τον Αλή Πασά των Ιωαννίνων βοήθεια. Αυτός στέλνει στην Πελοπόννησο τον γιο του, Βελή Πασά με 8.000 Αλβανούς, ο οποίος φτάνει στην Τρίπολη στις 7 Μαρτίου 1807. Ο Βελή Πασάς ακολουθούσε την όχι και τόσο φιλοτουρκική γραμμή του πατέρα του, με αποτέλεσμα να δώσει πολλά προνόμια στους προεστούς, διορίζοντας τον Σωτηράκη Λόντο μωραγιάννη μαζί με τον Δεληγιάννη. Οι δύο τώρα προύχοντες στέλνουν τον Θεοδωράκη Δεληγιάννη και τον γαμπρό του Λόντου, Κωνσταντάκη, στα Γιάννενα να ζητήσουν την προστασία του Αλή Πασά.

Με τον καιρό όμως άρχισαν να απογοητεύονται. Σε ένα συμβούλιο των Τούρκων και Ελλήνων προεστών, ο Ιωάννης Δεληγιάννης προτείνει να ζητήσουν βοήθεια από τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη και όχι από τους Ρώσους σε περίπτωση πολέμου Τουρκίας-Ρωσίας. Στο τέλος του συμβουλίου ορκίστηκαν να παραμείνουν όλοι αδελφωμένοι.

Το 1812, ο Ιντζελή Πασάς αντικαθιστά τον Βελή Πασά και ο Σωτηράκης Λόντος πέφτει σε δυσμένεια. Αναθαρώντας, οι υπόλοιποι προεστοί, κυρίως οι Τούρκοι, αρχίζουν τις συκοφαντίες εναντίον του. Έτσι, τον Οκτώβριο του 1813, παρουσία όλων των προεστών, ο Σωτηράκης Λόντος αποκεφαλίζεται στα σκαλιά του Σεραγιού της Τρίπολης από έναν Τούρκο ιππέα αφήνοντας τους Δεληγιανναίους επικεφαλής των προεστών. Πολλοί κατηγορήσαν τον Ιωάννη Δεληγιάννη για συνέργια σε αυτήν την πράξη.[3]

Θάνατος

Τον Ιανουάριο του 1815 ο Ιωάννης Δεληγιάννης αρρωσταίνει βαριά και μένει κατάκοιτος στο σπίτι του στα Λαγκάδια. Μεταβιβάζει την εξουσία του στον γιο του Θεοδωράκη Δεληγιάννη. Την κατάσταση αυτήν, εκμεταλλεύονται οι υπόλοιποι προεστοί και κυρίως ο γιος του Σωτηράκη Λόντου, Ανδρέας Λόντος, οι οποίοι αρχίζουν να τον διαβάλουν στους Τούρκους. Έτσι, στις 12 Φεβρουαρίου 1816 με σουλτανικό φιρμάνι, ο Ιωάννης Δεληγιάννης αποκεφαλίζεται στο σπίτι του από τους Τούρκους. Το σώμα του ρίχνεται στον κήπο του σπιτιού και το κεφάλι του μεταφέρεται ως λάφυρο στον Σιακήρ πασά. Τα αίματα στους τοίχους του δωματίου όπου δολοφονήθηκε ήταν εμφανή μέχρι αρκετά πρόσφατα.

Έργα

Ο Ιωάννης Δεληγιάννης πραγματοποίησε αρκετά έργα κατά τη διάρκεια της εξουσίας του. Έχτισε δύο εκκλησίες στα Λαγκάδια (Ναός των Ταξιαρχών και ναός του Αη Γιάννη-και οι δύο ολοκληρώθηκαν το 1808 μέσα σε 40 μέρες) και ένα σχολείο το 1795. Έχτισε επίσης και μία εκκλησία στο χωριό Αναζήρι.[4]

Η στάση του γενικά χαρακτηρίζεται για τα φιλικά αισθήματα προς τους Τούρκους, οι οποίοι άλλωστε ευνοούσαν συχνά τους προεστούς. Κινήγησε άγρια μαζί με τους Τούρκους και τους υπόλοιπους κοτζαμπάσηδες, τους ληστές και τους αρματολούς (όπως τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και τον Αθανάσιο Πετιμεζά), που πλέον γίνονταν επικίνδυνοι για την οθωμανική εξουσία, αλλά και για τα συμφέροντα των προεστών.[5]

Ακόμη, όπως και οι υπόλοιποι προεστοί, προκειμένου να αυξήσουν την περιουσία τους και την επιρροή τους, καταπίεζαν τους ντόπιους πληθυσμούς. Χαρακτηριστικό είναι ότι ο Δεληγιάννης με άλλους προεστούς εισέπρατταν επιπλέον δυσβάσταχτους φόρους δήθεν για "θείους (ευλογημένους) λόγους", γεγονός το οποίο προκάλεσε την αγανάκτηση των κατοίκων, οι οποίοι το κατήγγειλαν στον σουλτάνο το 1803. Ο σουλτάνος και οι οθωμανικές αρχές έστειλαν ειδικό φιρμάνι ώστε να σταματήσει

ἐπειδὴ **κατόρθωσε** νὰ ἐξαφανίσει πᾶσαν ἐν αὐτῇ Τουρκικὴν ἐπιρροήν. Τούτου ἕνεκα παντοιοτρόπως **ἐπιβουλεύοντο** τὴν ζωὴν **αὐτοῦ**.

Ἐπιστρέφων οὗτος πότε ἐξ ἐπισκέψεως τινός **ἐκτός** τῶν **Λαγκαδίων** παρὰ τῆ οἰκογενεῖα του συγγενοῦς του Ἀρχιερέως **Ζαρνάτα Δεληγιάννη** ὅστις μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως του ἔτους 1769, κατέφυγε μετὰ τινων του τότε πρωταγωνιστῶν εἰς τὴν Ῥωσίαν, ἔνθα ἐτελεύτησε - **ἐπυροβολήθη παράτινος** Τούρκου ἐντοπίου **Ἀχμούτη** - **Ἀπτησπάνογλου** ὀνομαζομένου ἐνεδρεύοντος ἐντὸς Χριστιανικῆς **οικίας** ἐν ἣ εἰσῆλθεν αὐθάιρῆτως, τῶν οἰκοδεσποτῶν ἀγνοούντων τὸν κακοῦργον σκοπὸν **αὐτοῦ**, ὅταν εἶδε τὸ **Δεληγιάννη** καταβαίνοντα ἐκεῖ μετὰ τῆς συνοδιᾶς του. Τίνα τῶν σφαιριδίων ἑπτὰ (7) ὄντα, εἰσελθόντα εἰς τὸ στήθος ἐξῆλθον ἐκ τῆς **δεξιᾶς** ὠμοπλάτης του Ἰωάννου, τὰ δὲ λοιπὰ διέρρηξαν τὸ **μεταξύτου** ὤμου καὶ του ἀγκῶνος ὅστοῦν τοιοῦτοτρόπως, ὥστε **μετὰ** τὴν θεραπείαν τὸ ὅστοῦν **αὐτὸ ἀπετέλει** δύο τμήματα χωριστὰ τὸ ἐν του **ἄλλου**.... Ὁ δολοφόνος **διήθυνε** τὸ ὄπλον του κατὰ του στήθους του **Δεληγιάννη**, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος ἐστράφη ὀλίγον, κατὰ τὴν **ἐκπυροσκόρησιν** **ἵνα** ὀμιλήσῃ μετὰ τινος ἐκ τῆς ἀκολουθίας **αὐτοῦ**.

Τὰ σφαιρίδια διαπέρασαν τὰ εἰρημμένα μέρη του σώματος. Ὁ δὲ **δολοφόνος** καὶ ὁ ὑποβολεὺς **τούτου**, ὁ διαβόητος **Χαπεντή Ἀληάγας Λαλιώτης** **ἐτιμωρήθηκαν** μετ' οὐ πολὺ δεόντως, ἀλλ' ἡ **δεξιὰ** χεὶρ του Ἰωάννου **Δεληγιάννη**, ἔμεινεν. **ἄχρηστος** ἔκτοτε καὶ ὡσεὶ κρεμάμενη καθ' ὅλον τὸν ὑπόλοιπον βίον **αὐτοῦ**.

Ἄλλο τι δὲ θέλει νὰ μεταβῆ εἰς τὴν **Καρούταιναν** πρωτεύουσαν τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἔγραψεν πρὸς τὸν **Κόζιαν, Πλαπούταν** τὴν προτεραίαν νὰ ἔλθῃ πρὸς συνοδιάν **αὐτοῦ**, **καὶ ὅτι** ὅταν τὴν **πρωϊαν** τῆς ἐπομένης ἡμέρας **ἀφυχθῆ** εἰς τὴν **ἀπέναντι** τῶν **Λαγκαδίων** **θέσιν** τῆς Γραίας τὸ **Διάσελον**, καλουμένην νὰ **εἰδοποιήσῃ** τὸν ἐκεῖ εἰδικὸν **του** **διὰ** πυροβολισμοῦ τινος, τὸν κομιστὴν ὅμως τῆς ἐπιστολῆς ταύτης συναντήσας τυχαίως καθ' ὁδὸν Τούρκοι τινες

αὐτὴ ἡ παράνομη εἰσπραξὴ ἐπιπλέον φόρων, τονίζοντας ὅτι κανεὶς δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ εἰσπράττει ἐπιπλέον φόρους ἀπὸ αὐτοὺς που ορίζει ὁ οθωμανικὸς νόμος.[6]

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἡ οἰκογένεια Δεληγιάννη ἔχασε τὰ προνόμιά της καὶ ὁ γιὸς του Ἰωάννη, Κανέλλος Δεληγιάννης στα ἀπομνημονεύματά του προσπαθεῖ ὁργισμένος νὰ παρουσιάσῃ τὴ φιλοτουρκικὴ στάση του πατέρα του ὡς ευεργετικὴ γιὰ τοὺς Ἕλληνας, πέφτοντας ὅμως σὲ πολλὰ καὶ ἀναπόφευκτα ἀντιφάσεις.

Ἡ δολοφονία του Ἰωάννη Δεληγιάννη περιγράφεται στο παρακάτω ἀρκαδικὸ δημοτικὸ τραγούδι:

"Στου Λάλα σφάζουν πρόβατα, στη Δίβρη ἀγελάδες
καὶ στα Λαγκάδια το χωριὸ σφάζουν τὸν Ντεληγιάννη,
ξήντα χρονῶνε γέροντα, σαράντα Μωρογιάννη.
Πάει ὁ Κανέλλος στὸν πασά, πάει νὰ προσκυνήσῃ.
-Κανέλλο, τι ἀργήσῃς νὰ 'ρθεῖς, τόσον καιρὸ που λείπεις;
Κανέλλο, πού 'ναι οἱ γέροντες, ὁ γερο-Μωρογιάννης;
-Ὁ γέρος εἶναι ἀρρωστος, βαριά γιὰ νὰ πεθάνει."

ἀφηρεσαν αὐτὴν καὶ ἀναγνώσαντες τὰ ἐν αὐτῇ πυροβόλησαν οὗτοι, κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὥραν, ἐκτὸς Γραίας τὸ Διάσελον. Ὁ δὲ Ἰωάννης νομίζων, ὅτι ὁ Κοζίας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν Κάπον ἐπυροβόλησαν, ἀνεχώρησεν ἐκ Λαγκαδίων, ἀλλὰ μεταβάς εἰς τὴν θέσιν Μαλάσοβαν καλουμένην, ἐνθά ἐνέδρευον οἱ συλλαβόντες τὴν ἐπιστολὴν Ὀθωμανοί, ἵνα δολοφονήσωσιν αὐτόν, παρεπάτησεν ὁ ἵππος του ἕνεκα του κρημνοῦ τῆς θέσεως ταύτης καὶ κατεκυλίσθη μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἐδύνατο νὰ ἐπαναφέρωσιν αὐτὸν ἡμιθάνῃ εἰς Λαγκάδια.

Τὸ δυστήχημα τοῦτο διέσωσε τὸν Ἰωάννην ἀπὸ τὴν ἀναπόφευκτον δολοφονία. Παραυρεθεὶς εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων αὐτοῦ ὧν χεῖρα τούτου ἐτέλει, εἶδον ἰδίους ὄμμασι το εἰρημένον ὄστουν εἰς δύο τεμάχια διηρημένον. Ἐνθυμοῦμαι ζωηρῶς τοῦτο, καὶ εὐοδιάν τινα τῶν ὄστων του Ἰωάννου, εὐοδιάν ἣν οὐδέποτε ἠσθάνθη οὔτε κατὰ τὴν σύγχρονον ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων τῆς ἐμῆς μητρὸς καθ' ἣν ἐπίσης ἡ μήτηρ του πατρός μου παρεστάθη, οὔτε εἰς ἄλλην τινα ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων τῆς μητρὸς μου ἐνθυμοῦμαι τὴν μακρὰν μόνον καὶ ἄφθονον κόμη συνάμα δὲ καὶ τμήματα τινα χρυσοῦφανα ἐκ τῶν ἐνδυμάτων αὐτῆς.

Ὁ Πλούταρχος, διηγεῖται, ὅτι «ὁ Πόπλιο Βολούμνιος, ἀνὴρ φιλόμουσος καὶ ἀπ' ἀρχῆ μετὰ του Βρούτου συνεστράτευον, λέγει ὅτι ὁ βραχίων ἐνὸς τῶν Ταξιαρχῶν αὐτομάτως ἀνάβλυε μύρον ῥόδιον καὶ ὅτι ἀποσπογγίζοντας αὐτὸ πολλάκις, οὐδὲν κατώρθουν.» Ὁ συγγραφεὺς τῶν παράλληλων βίων διηγεῖται τὸ ἔξης. «Τὸ δέρμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου ἐμύριζε γλυκύτατα, ἡ εὐοδιά ἐξήρχετο ἐκ του στόματος καὶ ἐξ ὅλου του σώματος, ὥστε πληροῦντο εἰς αὐτὴν καὶ οἱ χιτῶνες τοῦ», τοῦτο ἀνέγνωμεν εἰς τὰ ὑπομνήματα του Αριστοξένου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν εἰκόσι καὶ τεσσάρων ἐτῶν, καθ' ἣν διηύθυνε τὰ τῆς Πελοποποννήσου πράγματα ὁ Ἰωάννης Δεληγιάννης κατόρθωσε νὰ βελτιωθῇ ἡ κατάστασις ὁλῶν τῶν ἐν αὐτῇ οἰκούντων Χριστιανῶν ἢ ν' ἀνακουφισθῶσιν ἀπὸ παντοῖα ἀνυπόφορα βάρη, καὶ μεγάλα νὰ τοὺς παρέξῃ καὶ ἀξιομνημόνευτα εὐεργετήματα.

Σὺν τοῖς ἄλλοις ἐνήργησεν καὶ ἐδόθη ἄδεια νὰ κτίσωσιν ἐκκλησίας εἰς ὅλας τὰς κωμοπόλεις καὶ χωρία, οὐ μόνον τῆς Καρυταίνης, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου. Πρᾶξις ἀντιβαίνουσα ολοσχερῶς εἰς τὸ Κοράνιον! Καὶ τούτου ἕνεκα οὐ μόνον ἐκκλησίαν νὰ οἰκοδομήσωσι οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἠδύνατο πρότερον καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἀλλ' οὔτε ἐν κεραμίδιον, ἐὰν ἐθραύετο ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐκκλησιῶν τοῖς ἦτο συγκεχωρημένον νὰ ἀνανεώσουσιν!

Ἐκ τῆς ἐπομένης ἀποδείξεως τῆς πληρωμῆς του προσωπικοῦ φόρου, Χαρατσίου δύναται τις νὰ εἰκάσῃ τὸ μέγεθος τῆς Τυραννίας! «Εἰς τὸν ἐπηφέροντα τὴν παροῦσαν διδεταῖη ἄδεια νὰ διατηρήσῃ τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν, ἐν ἔτος εἰσέτι ἐπὶ τῶν ὠμῶν του». Δύο δέ, ἐξ ἰδίων του ἐξόδων ἀνήγγηεν ὁ Ἰωάννης ἐν Λαγκαδίοις λαμπρὰς ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐκκλησίας καὶ ἐσωτερικῶς ἐκαλλώπισε, τὴν του Προδρόμου καὶ τὴν τῶν Ταξιαρχῶν καὶ ἐπροίκισεν αὐτάς.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Τρίτον δι' ἄλλην ὑποδεεστέραν ἐν τῷ τότε ἰδιοκτῆτῳ χωρίῳ αὐτοῦ Αναγύρι. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1795, ἐπέισεπεσε Δημοτικὸν Σχολεῖον ἐν τῇ αὐτῇ κωμοπόλει, ἀνήγειρε τὸ **οκοδόμημα** δι' ἰδιάς αὐτοῦ δαπάνης, καὶ ἐπροικοφορτώσεν αὐτὸ ὥστε ἐκ τῶν τόκων τῶν κεφαλαίων ἐπληρώνοντο οἱ διδάσκαλοι, ἐν οἷς ὁ ἐκ Δημητσάνης **Διαμαντῆς Ανδρεότης** ὁ ἔπειτα ἐπίσκοπος **Ακώβων** καὶ μετέπειτα Μητροπολίτης Τριπόλεως **Δανιήλ**.

Ὁ ἐκ Ζυγοβυστίου **Παναγιώτης Σταματελόπουλος** καὶ ὁ Δημήτριος **Παππάγου** ἐξ τῶν Κυδωνιῶν τῆς **ἐλλάσονος Ἀσίας**, οἵτινες ἐπὶ Ὀθωνος προήχθησαν Πρωτοδίκαι καὶ πρόεδροι **Πρωτοδικῶν**. δ' ἀδρῶν δὲ χρηματικῶν προσφόρων ὁ τελευταῖος συνέδραμε τὰ σχολεῖα καὶ ἄλλων κωμοπόλεων. Ἐκτὸς ἀναριθμητῶν ἄλλων ἀγαθοεργιῶν Ὁ Ἰωάννης κατώρθωσε μετὰ τοῦ Σωτηρίου **Λόντου** καὶ τοῦ **Παππαλέξη** νὰ μεταποιηθῶσι πάμπολλαι πόλεις καὶ χωρία τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ **ἰδιοκτησία**, εἰς **ἰδιοκτησίαν** τῶν κατὰ τῶν Χριστιανῶν!

Ἐν δὲ τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς **Καρυταίνης** εἰκόσι καὶ ἔννεα (29) κωμοπόλεις καὶ χωρία δανείσας τοὺς κατοίκους καὶ χρήματα **ταυτοχρόνως** διὰ τὴν ἐξαγορὰν αὐτῶν ἐν μέρος τοῦ ὁποίου ὀφείλουσι τινες καὶ μέχρι τοῦ νῦν.

Παντοιοτρόπως καὶ ἀνηλεεῖς καταπιεζόμενοι οἱ ταλαίπωροι Χριστιανοὶ παρὰ τῶν **Ἀλβανῶν** καὶ τῶν ἐντοπίων Ὀθωμανῶν ἀπὸ τὴν ἐπαναστάσιν τοῦ 1769 μέχρι τοῦ ἔτους 1785, καὶ **οὔδεμιαν** παρ' οὐδένος εὐρίσκοντες **συνδρομήν** ἢ ὑπεράσπισιν τινα διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν **δυνουῶντων**, καθ' ὃ ἀποστάτες κατήντησαν εἰς τὴν θλιβεράν ἀνάγκην, ὅπως **ἐλαφρηθῶσιν** ἐκ τῶν ἀφορητῶν κακώσεων καὶ καταπίεσεων νὰ πωλήσωσι τὰς κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία τῶν !!!!!

Ἀπαραλλάκτως ὥσπερ πολοῦσιν ἔνιοι ἐν τε τῇ **Ἀφρικῇ** καὶ ἐν τῇ **Ἀσίᾳ** ἰδίῳ οἱ ἐν Καυκάσῳ **Σιρκάσιοι** τὰ ἑαυτῶν **τέκνα** ! Τίνες μὲν εἰς τὰς **Σουλτάνας**, ἄλλοι δὲ εἰς τοὺς **Βεζυράδες**, ἔνιοι εἰς τοὺς **Μπέηδες** καὶ Μεγιστᾶνας τῆς **Κωνσταντινουπόλεως**, ἕτεροι δὲ εἰς τινὰ τῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἄλλοι εἰς τὰ Ὀθωμανικὰ **τεμένα**. **Τσαμιά**, Βακούφια καὶ ἔλαβον τὸ δέκατον μόνον μέρος τῆς ἀξίας αὐτῶν καὶ **οὔτωσί** κατεστάθησαν **ἰδιοκτησία** **Τουρκική**.

Ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ **Καρυταίνης** ἐπωλήθησαν κατὰ πρῶτον ἡ **Στεμνίτσα**, τὰ **Μαγούλιανα**, καὶ ἡ **Βυτίνα**. Ἐπειτα ἡ **Λάστα**, ἡ **Γλόγοβα** καὶ τὸ **Ἀγρίδι**, ἡ **Βερβίτσα**, τὸ **Βύζιτσε**, ἡ **Κατοπυλιά**. Μετέπειτα τὸ **Βελιμάχι**, οἱ Παλαιολόγοι καὶ τὸ **Καρδαρίτσι**. Ἀκολουθῶν τὰ **Λαγκάδια** τὸ **Βαλτεσινίκον**, ἡ Δημητσάνα, τὸ **Μπουγιάτι**, τὸ **Σαρακίни**, τὸ **Βάγκου**, τὸ **Παλούμπα**, ἡ **Κοντοβάζαινα** ἢ **Ἀλωνίσταινα**, τὸ **Χρυσοβίτσι κλ**. Τὰ τρία τέταρτα **περίπου** τῆς ἐπαρχίας ταύτης !

Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος 1790, λαβῶν ἰσχὺν ὁ Ἰωάννης **Δεληγιάννης** παρὰ τῇ **Ὀθωμανικῇ** Κυβερνήσει, μετέβη εἰς **Κωνσταντινούπολιν** ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐκεῖ κατώρθωσε μετὰ τοῦ Σωτηρίου **Λόντου** καὶ τοῦ **Παππαλέξη** διὰ παντοίων μέσων καὶ **ἐξηγοράσθησαν** ὅλα ἀπὸ τοὺς κατόχους καὶ κυρίους των καὶ ἔκτοτε κατεστάθησαν ἐκ νέου **ἰδιοκτησία** κατοικῶν **Χριστιανῶν** δι' ὀλίγων χρημάτων, ἐξ ὧν ἀρκετὰ **ἐπλήρωσεν** ἡ οἰκογενεῖα

τῶν **Δεληγιανναίων** ὡς δύναται μέρος τῶν ὁποίων **ἀφείλονται, ὡς προελέχθη** καὶ **μέχρι** του **νῦν**. Ἴνα δὲ ὑπάρχωσι ἐν **εὐδία** περιστάσει πρόχειροι **οδηγο** καὶ **διδασκαλοι** του λαοῦ, οἱ εἰρημένοι φιλοπάτριδες κατορθῶσαν καὶ **συνεστηθη** ἐν **ἐκάστη ἐπαρχία** ἀναλόγως ἐγχώριοι ἀγροφύλακες. **Κάπο** ὀνομαζόμενοι **διὰ** τὴν εὐταξίαν δῆθεν καὶ τὴν **ζωοκλοπῶν** εἰ καὶ πανταχοῦ ὑπῆρχεν **χωροφυλακή**. Ὁ **Μπελούμπασης** δῆλον ὅτι μετὰ τῶν ὑπ' **αὐτὸν** **χωροφυλάκων** Ὁθωμανῶν.

Πρὸς τὸν **ἀνωτέρω** σκοπὸν ὁ **Δεληγιάννης** διώρισεν ἐν τῇ **ἐπαρχία Καρταίνης** εἰς **ἐξήκοντα** κατὰ πρῶτον **θέσεις** ἐπὶ κεφαλῆς **αὐτῶν** τὸν **Κόλια** Πλαπούταν καὶ τὸν **Παναγούλην Μουγκόπετρον**. Αὐξήσας δὲ **μετέπητα** καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν **Κάπων** **ἐπρόσθεσεν** ὡς ἀρχηγούς **αὐτῶν** **Καπομπάοιδας** τὸν Ἀθανάσιον **Κέντζον**, τὸν **Σπήλιον** Γρίβαν, τὸν **Χρήστον Παναγούλιαν** τὸν **Βασίλειον Μπούτουναν**. Τὸν δὲ Θεόδωρον **Κολοκοτρώνην** διώρισε **Καπόμπασην** καὶ πρῶτον εἰς τὴν **Μεγαλόπολιν**, ἔπειτα εἰς τὸ τμήμα του πεδίου τῆς **Καρταίνης** καὶ μετέπειτα εἰς τὸ τῶν **ὀρίων**, ἐλπίζων ὅτι διὰ τῆς **συγκοινωνίας** μετὰ τῶν κατοίκων **θὰ ἐξημερωθῶσιν** οἱ **Κολοκοτρωναῖοι**.

Οἱ **Κάποι** συνοδεῦον τὸν **Δεληγιάννην** εἰς Τρίπολιν **μέχρι** τὸ **Τρίκορφον** καὶ οὗτοι τὸν ἠκολούθουν εἰς καὶ ὅταν ἐπέστρεφεν **εἰςΚαρύταιναν** ἢ εἰς **Λαγκάδια**. Περὶ τούτοις ἀποταθεὶς πότε κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν τοῖς εἶπε. «**Δέν εἶναι καλλιτέρα, Παιδιά** αὐτοὶ ἢ **ζωή** ἀπὸ τὴν προτέραν, ὅποταν ὅλος ὁ **κόσμοςεἶς** ὅλα τα μέρη σὰς ἐθεώρει ὡς ἐχθρούς καὶ **κανεῖς δέν** ἤθελε νὰ **σας πλησιάση, ἐνῶ** τώρα πανταχοῦ **σὰσύποδέχονται** ὅλοι ὡς **φίλους** ;»

Ὁ μὲν Θεόδωρος παρεδέχετο τὴν **εἰρηνικὴν** ζωὴν ὡς προτιμότεραν, **ἐνῶ** ὁ ἀδελφὸς **αὐτοῦ Γιάννης** **ἐξεφράσθη** το ἐναντίον. «**Λέγεις** **αὐτά**, ἀπήντησεν, ἐπειδὴ φοβεῖσθε μήπως παραφυλάξωμεν καὶ σε συλλάβωμεν καὶ σοῦ ζητήσωμεν χρήματα». Χαριεντισμοῦ τότε χάριν ὁ **Δεληγιάννης** τῷ εἶπε, νὰ καταλάβῃ κατάλληλον **τινά θέσιν** μετὰ τῶν συντρόφων του, **ἵνα** δοκιμάσωσιν ἂν δύνανται νὰ συλλάβωσιν **αὐτόν**. **Τοποθετηθέντες** τότε οἱ **Κολοκοτρωναῖοι** εἰς θέσιν τινα **ἐκτὸς** του Θεοδώρου, ὅστις ἠκολούθει **μηδιῶν**, ὠρμησεν ὁ **Δεληγιάννης** καὶ διέβη **δι αὐτῆς** μετὰ τούτων, χωρὶς νὰ δυνηθῶσιν οὔτε τὰ ἐνδύματα **αὐτοῦ** νὰ **ἐγγίξωσι**.

Τὴν ἀποτυχίαν **ἀπεδίδεν** ὁ **Γιάννης** εἰς τὴν **ἑκτακτον** του ἵππου του **Δεληγιάννη** γενναιότητα. Τούτου ἕνεκα **ὡς** ἐπιπτάν, ἐφόνευσαν οἱ **Κολοκοτρωναῖοι** τὸν ἵππον του **Πρωτοσυγγέλου** ἐκ Γαργαλιάνων, προεστῶτος τῆς **Ἀρκαδίας (Τριφυλλίας)**, ὅταν μετέπειτα **συμμορφοθέντες** με τὴν θέλησιν του **Γιάννη** **ἐπανέκαμψον** εἰς τὸν ληστρικὸν **βίον**, καθ' ὅσον ἐνεδρεύσαντες εἰς τὸ **Φραγκόβρυσον** **θέσιν** πέντε **ῥας** μακρὰν τῆς Τριπόλεως συνέλαβον **αὐτόν** μεταβαίνοντα εἰς τὴν ἐπαρχίαν του καὶ τὸν ἀπήγαγον, ὀγδοήκοντα **ἔτη** ὄντα, εἰς τὰ Πέντε Πηγάδια τῆς Μάνης, ἐνθά ἐφύλαττον **αὐτόν** ἐντὸς σπηλαίου τινός, μέχρις ὅτου ἀπηλλάγη διὰ λύτρων ὑπερόγκων.

Τότε μεταβὰς εἰς τὴν **Κωνσταντινούπολιν** καὶ **διαρρήξας** τὰ ἱμάτια του κατὰ των **Κολοκοτρωναίων** διὰ τε τὰ ἑαυτοῦ παθήματα καὶ **τὰ** ἔτι χειρότερα ἄλλων Χριστιανῶν καὶ Ὁθωμανῶν, περὶ **ῶν** ὁ τότε **Βεζύρης Οσμὰν Πασσας**, δριμυτάτην **εἶχεπέμψη** ἕκθεσιν ἐξεδόθη τὸ αὐστηρότατον κατὰ τῶν **Κλεφτῶν Φιρμάνη** καὶ τὸ μᾶλλον **κεραθνοβόλο** συγχρόνως

συνοδικον, ἔνεκα τῶν ὁποίων κατεστράφησαν ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐν Πελοποννήσῳ Λησταί καὶ πολλοὶ τῶν λησταποδόχων ἀνηλεῶς ἐθάνατοθησαν παρ' αὐτοῦ Κεχαγιάμπεη τινες δὲ καθ' ὀλοκληρίαν ἀθῶοι! Κατὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Πρωτοσυγγέλου ἐφονεύθησαν ἔτι μέλη τῆς συνοδιάς τούτου καὶ δύο Χριστιανοὶ καὶ Ὄθωμανοί, ὁ Μπελούμπασης (Μοίραρχος), ἐκ δὲ τῶν Κλεφτῶν ὁ Γιωργακλῆς Κολοκοτρώνης, ἀδελφὸς τοῦ Γιαννάκη Τασκούλια καὶ τῆς συζύγου τοῦ Δημητρίου Πλαπούτα καὶ δύο ἄλλοι.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδωρος κατέστησε τὸν Γεώργιον Κολιόπουλον ἀντὶ τοῦ Κόλια Πλαπούτα, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ ὑπηρετήσῃ ἔνεκα τῆς γεροντικῆς αὐτοῦ ἡλικίας. Ὁ Ἰωάννης Δεληγιάννης ὑπῆρξε καὶ ἐπίτροπος τῆς Βεϊγιαν Σουλτάνας, ἀδελφῆς τοῦ Σουλτάνου Σερίφη, ὡς τὰς ἐπομένας ἐξ ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου, εἰς ἃς εἶχεν ἀποκλειστικὴν ἰδιοκτησίαν, τὴν Τριφυλίαν, τὴν Μεσσηνίαν, τὰς Καλάμας καὶ τὴν Πυλίαν.

Καθ' ὃ ἐπίτροπος τῆς Βεϊγιαν Σουλτάνας, οὐ μόνον τὴν διεύθυνσιν τῶν Οἰκονομικῶν τῶν ἐπαρχιῶν αὐτὸς εἶχεν, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς πολιτικάς, διοικητικάς καὶ στρατιωτικάς ἀρχὰς διέθετεν. Εἰς τὰς ἐξ ἐπαρχίας αὐτὸς οὐδεὶς ἐδιόριζετο ἢ ἐπαύετο ἄνευ τῆς προτάσεως καὶ συγκατανεύσεως τοῦ Ἰωάννης Δεληγιάννη. Τοιαύτας ἐπαρχίας ἀνηκούσας εἰς τὰ μέλη τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας διηύθυνον ἀλλαχοῦ οἱ Σατράπαι. Κατὰ τὸ ἔτος 1812 ὁ Σουλτᾶνος ἀπέσυρε τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ἀφ' ὅλων τῶν ἐπιτρόπων καὶ κατέταξεν αὐτοὺς μετὰ τῶν ἄλλων τῆς Τουρκίας ἐπαρχιῶν.

Ἐκ τῶν ἀναριθμῆτων ἐνεργειῶν καὶ ἐκδουλεύσεων τοῦ Ἰωάννη Δεληγιάννη δίκαιον εἶναι νὰ ἀναφέρω καὶ τὰς ἐπομένας, ἃς ἡ μνήμη τῶν γεροντοτέρων διετήρησεν. Πληροφορηθεὶς κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἐνεστῆσαι ἐκαντοταετηρίδος, ὅτι οἱ Λαλαῖοι διεννοοῦντο νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν κατοικῶν τοῦ τμήματος τῆς Ἄκοβας (Δημοῦ Τροπαίων) πρὸς κατάκτησιν καὶ ἰδιοποίησιν τῶν χωριῶν τῶν Χριστιανῶν, διέταξε τοὺς Καπομπασιδες, ἐν οἷς καὶ τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνη καὶ ἔδραμον μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν Κάπον ἵνα ἀντιτάξωσι τὴν βίαν κατὰ τῆς βίας πρὸς ὑπεράσπισιν εἰς τὸν Σατράπην περὶ τῆς μελετομένης τῶν Λαλαίων ἐπιδρομῆς, πρὸς οὓς πέμψας οὗτος Μπουγιουρδή, λίαν ἀπηλητικόν, διέταξεν αὐτοὺς νὰ παραιτηθῶσιν.

Καθ' ὃν δὲ χρόνον διετέλει ἐν Κωνσταντινουπόλει Βεκέλης, κατόρθωσε καὶ ἐξεδόθησαν δύο Χατσερίφια, διὰ τοῦ ἐνὸς ἀπηλλάγη ἡ ἐπαρχία Καρταίνης τοῦ νὰ μετακομίξῃ τοὺς ὑπαλλήλους πάσης τάξεως εἰς τὴν Γαστούνην, ὥστε ἐν ᾧ ἦτο ἠναγκασμένοι νὰ διατηρῇ ἑβδομήκοντα ἵππους πρὸς χρῆσιν τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, μετέπειτα εἶχαν εἴκοσι μόνον πρὸς χρῆσιν τοῦ ταχυδρομείου, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου Σουλτανικοῦ Διατάγματος, ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς ὑπαλλήλους οἰοῖδήποτε καὶ ἂν εἶσαν νὰ περιφέρονται εἰς τὰ χωρία Καρταίνης καὶ ἐξοδεύοι τοὺς κατοίκους.

Ὁ Ἰωάννης προέβλεπεν ὅτι ἡ Καρταίνα, ὡς ἐκ τῆς Γεωγραφικῆς τῆς θέσεως καὶ διότι περιεκυκλοῦτο ἐκ τῶν Ὄθωμανῶν τῆς Τριπόλεως τοῦ Λάλα καὶ τοῦ Φαναρίου, ἔμελλε νὰ διεξαγάγῃ τὸ δυσκολώτερον μέρος τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος καὶ ἀκράδαντον ἔχων πεποίθησιν

τούτων, ἠγωνίζετο παντὶ σθένει, ὅπως αἱ δυνάμεις τῆς Καρύταινας διατηρῶνται διηνεκῶς ἀκμαῖαι. Μετὰ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπάνοδον αὐτοῦ ἔδοκεν ἕνα δέκατον εἰς τὸν Προεστῶτα του χωρίου Συέβρου Ἰωάννην Δάραν καλούμενον καὶ οἰκοδόμησαν οἱ κάτοικοι ἐκκλησίαν ἐκεῖ καθ' ὅτι οὐδεμιᾶ ἄλλη ὑπῆρχε νομίζον, ὅτι ἀποκρύφου ὄντος του χωρίου Συέβρου θά μείνη κεκαλυμμένη ἢ πρᾶξις αὐτὴ ἐν ᾧ ἦτο ἀσπηρῶς ἀπηγορευμένον, οὐ μόνον οἰκοδομὴ ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλαχίστη ἐξωτερικὴ ἢ ἐσωτερικὴ ἐπισκευὴ τῶν ὑπαρχουσῶν.

Τὴν ἀνέργεσιν τῆς ἐκκλησίας ταύτης πληροφορηθέντες οἱ Οθωμανοὶ ἀνεφερθησαν μετ' ἀγανακτήσεως μανιώδους πρὸς τὸν Σατράπην, ὅστις ἀμέσως ἔπεμψε Μπουμπασίσην, ἔχον τὰ διαταγὴν ἀσπηρᾶν νὰ μεταβῆ εἰς Καρύταιναν καὶ ἐκεῖθεν νὰ μεταβῆ μετὰ του Βοηβόντα καὶ Καδῆ εἰς τὸ χωρίον Σιέβρου, ἔνθα ἀφοῦ παρατηρήσῃ καὶ ἐξετάσῃ, νὰ σύρῃ τοὺς κατοίκους του χωρίου τούτου Σιδηροδεσμίους εἰς Τρίπολιν.

Ταῦτὰ εἰδοποιηθεὶς ὁ Δεληγιάννης εἰς Λαγκαδία μετέβη ἀυθορείως του Σιέβρου καὶ διέταξεν τοὺς κατοίκους ν' ἀφαιρέσουν εὐθὺς τὰς ἱεράς εἰκόνας, τὸ τέμπλον καὶ τὰ λοιπὰ καὶ ἀφοῦ καταστήσωσι τὴν ἐκκλησίαν νὰ μὴ φαίνεται ὡς τοιαύτη, νὰ ἐναποθέσουν εἰς αὐτὴν γεννήματα τυρόν καὶ βούτυρον, ὅταν δὲ ἀφιχθῶσιν ἐκεῖ οἱ ἀπεσταλμένοι του Βεζύρη νὰ ομολογήσουν ὅλοι ἐκ συμφόνου ὅτι θέτωσιν ἐκεῖ τὰς ἑαυτῶν ζωοτροφὰς καὶ τὸ δέκατον τῶν Σπααίδων.

Μετὰ τὴν παραγγελίαν ταύτην ὁ Ἰωάννης ἔμεινεν εἰς Καρύταιναν ἔνθα ἐπισκευθεὶς τὸν Καδῆν, προδιέθεσεν αὐτοὺς ὅτι τὸ προδοθὲν κτήριον ὡς ἐκκλησίᾳ εἶναι ἀποθήκη τῶν κατοίκων. Ἐπομένως ἀφοῦ ὑπάγωσιν ἐκεῖ καὶ παρατηρήσωσιν τὸ οἰκοδόμημα ναμὴ καταδεψθῶσι νὰ διατρανῶσι τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν. Ἀμέσως δὲ ἐκ Καρυταίνης μετέβη εἰς Τρίπολιν ἐν ἧ δια παντίων μέσῳ καὶ οὐκ ὀλίγων χρημάτων κατώρθωσε νὰ κατευνάσῃ τὴν μανίαν του Βεζύρη καὶ τὴν λύσσαν τῶν τε μεγιστάνων καὶ φανατικῶν Τούρκων, ἐκτὸς τῶν χρηματικῶν δώρων, ἅτινα προσέφερεν ἐν Καρυταίνῃ εἰς τοὺς ἄνω εἰρημένους ὑπαλλήλους.

Ὁ Ἰωάννης ἐδαπάνησεν καὶ πρὸς ἐπισκευὴν ἐθνικῶν δημοσίων ἐν Καρυταίνῃ ὁδῶν. Περιοδεῦον ἐπὶ Ὁθωνος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ μ' εἶπον οἱ ἀγογιᾶται «ὁ Πάππος σου ἔκαμεν τοὺς δρόμους αὐτούς, ἀλλ' ἀπὸ τότε κανεῖς πλέον δὲν ἐφρόντισεν!». Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὁμως ἐκείνην ἐξαίρεσιν ὁ τότε Δήμαρχος Τριπολαίων Βασίλειος Ροῖλός, σπουδάσας εἰργάσθη πρὸς ἐπισκευὴν τῶν ἐν τῷ Δήμῳ τούτῳ λίαν ἀνωμάλων ὁδῶν, ἃς ἐκ δισδιαβάτων εἰς διαβάτους κατέντησεν.

Ἀπηνῶς καταδιώκων ποτέ ὁ Σατράπης Τριπολίτην τινὰ Γρηγοράκη καλούμενον, ὁ Δεληγιάννης διέσωσεν αὐτὸν ἐκ τῶν ὀνύχων του Τυράνου καὶ διὰ νυκτὸς ἔπεμψεν εἰς τὴν ἐν Λαγκαδοῖς οἰκίαν του, ἐν ἧ ἔφ' οὐ τὸν διεφύλαγεν ὑπὲρ τοὺς πέντε μῆνας, διηύθυνεν αὐτὸν μετέπειτα εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Τὸ πρὸς καταδίωξιν καὶ ἐξολόθρευσιν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ληστῶν Φερμάνι καὶ τὸ Συνοδικὸν του Πατριάρχου, ἀφίχθησαν εἰς Τρίπολιν οἱ Χριστιανοὶ μεγιστᾶνες, προέτρεψαν τὸν Βεζύρη καὶ διέταξε τὸν Κεχαγιάμπην νὰ μεταβῆ μετὰ δύο χιλιάδων εἰς Καρύταιναν,

καθ' ὃ **φωλιάν** ὡς, ἔλεγον, τῶν **Κλεφτῶν** καὶ ἀπαιτήση παρὰ τῶν κατοίκων νά του **παραδώσωσι** τοὺς **ληστές** ζῶντας, ἢ τὰς **κεφαλὰς αὐτῶν**, **ἀλλες** νά **πασσαλώση**, τοὺς ὑπόπτους ἐκ τῶν προκρίτων καὶ τοὺς λησταποδόχους, τοὺς δὲ λόπους κατοίκους νά τιμωρήση αὐστηρῶς. Ἐνόμισαν ὅτι **ἐπετυχαν ἀρμοδιωτατὴν ἐνκαρῖαν** νά **λεγλατηψοῖσι** καὶ καταστρέψωσι τὴν ἐπαρχίαν **Καρυταίνης** ἣν ὡς **κάρφος** τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἐθεώρουν. Ταῦτα **μαθὼν** ὁ Ἰωάννης ἔδραμεν **ἀπνωστὶ** εἰς Τρίπολιν, ἔνθα **διὰ παντιῶν** προσπαθειῶν καὶ μεγάλων ὑποχρεώσεων κατάρθωσε νά προληφθῆ ἡ κατὰ τῆς **Καρυταίνης ἐκστρατεία**.

Ὁ δὲ **Κεχαγιάμπης** διετάχθη νά ὑπάγη εἰς τὴν Μαουινίαν καὶ εἰς τὰ πέριξ χωρία **αὐτῆς** ἔνθα περιεφέροντο **κλέφτες** καὶ ἐνεργήση ὅσα εἶχε διαταχθῆ ἐν τῇ **ἐπαρχία Καρυταίνης**. Στρατοπεδεύσας οὗτος **ἐν** τινὶ χωρίῳ τῆς **Μαουινίας**, **Σκάλαν καλούμενον** εἶχεν μεθ' ἑαυτὸν φορτία τινὰ πασσάλων ἐρυθρῶν, ἀπηνῶς ἐφόνευσε καὶ **ἐπασσάλωσε** πολλοὺς λησταποδόχους τινὰς δὲ **πάντη** ἀθῶους καὶ **ἀνηλαίως** ἐλεηλάτησε τὰ πέριξ χωρία **αὐτῆς**.

Ἐν **ᾧ συμπλακέντον** οἱ λησταὶ μετὰ ἑπτακοσίων **περίπου ἀνδρῶν Λεονταριτοῦ** εἰς τὴν **γειτονίαν** του Στρατοπέδου, **υπερίσχυσαν** οἱ **κλέφτες**. Τὴν **ἐξάληψιν** τῆς ληστείας ἐν τῇ **ἐπαρχία Καρυταίνης υποσχεθῆς** ὁ **Δεληγιάννης**, παρήγγειλεν ἐντόνως του **Βοηβόντα**, του **Μπελούμπαση** καὶ τῶν **Καπομπάοιδων**, **ἐξήλθον** ἀμέσως ἐν τάχει πρὸς καταδίωξιν τῶν **Κλεφτῶν**, συγχρόνως δὲ **ἐκοινοποιήσαν** εἰς τοὺς κατοίκους ν' ἀποδιώξωσι πάντοθεν τοὺς ληστές ἐκ τῆς ἐπαρχίας **Καρυταίνης**, ἐὰν καταφύγωσιν ἐκεῖ νά φροντίσωσιν **ἵνα** μὴ ἀκουσθῆ οὐδεὶς τῶν **κλεφτῶν** εἰς οὐδὲν μέρος **αὐτῆς**, **ἐὰν** θελήσωσι ν' ἀποφύγωσι τὴν διαρπαγὴν τῆς περιουσίας τῶν, τὴν καταστροφὴν τῶν οἰκιῶν καὶ τὸν θάνατον.

Ὁμοθυμαδὸν τότε **οπλισθέντες** οἱ **Καρυτινοὶ συνέδραμον** ὅλας **δυνάμεις** τὸν **Βοηβόντα** τὸν **Μπελούμπαση** καὶ τοὺς **Καπομπάοιδες**. Οἱ ὄδυρμοι τῶν ἐν **Σκάλα** θυμάτων ἠκούσθησαν ἀπανταχοῦ. Αἱ φρικταὶ τῶν βασανιζομένων κραυγαὶ **ηντήχουν** ἀστραπηδὸν καθ' ὅλην τὴν **Πελοπόννησον**. Οἱ δὲ **Κλέφτες**, μὴ δυνάμενοι νά εὐρῶσι πλέον καταφύγιον εἰς τὴν Μάνην, ἢ εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν διηρέθησαν εἰς δύο, ἐξ **ᾧ** τὸ ἐν ἀπόσπασμα κατεστράφη **ολοσχερῶς** μετ' ὀλίγας ἡμέρας, τὸ δὲ ἕτερον συγκείμενον ἐκ δέκα **ἐννεὰ** (19) **Κολοκοτροναίων**, διαίρεθὲν εἰς τέσσαρα ἀποσπάσματα, κατέφυγον εἰς διάφορα μέρη τῆς ἐπαρχίας **Καρυταίνης**, **ἵνα** κρυφθῶσιν ἀλλ' ἀνακαλυφθέντες κατεστράφησαν ἅπαντες σχεδόν, **ἐκτὸς** του Θεοδώρου καὶ του Ἀντωνίου.

Τὸν τελευταῖον **συλλαβῶν** ὁ **Βοηβόντας** μετὰ τῆς οἰκογενείας **αὐτοῦ** καὶ ἄλλων **συγγενῶν** του Ἀντωνίου καὶ λησταποδόχων τινῶν, ἔστειλεν εἰς Τρίπολιν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν τῶν, **ἵνα ἀπαγχονισθῶσιν** ἐν τῇ πρωτεύουσα μετ' ἄλλων, οἵτινες ἐστάλησαν ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν. Ἀμὰ ἀπήγαγον τὸν Ἀντώνιον **Κολοκοτρώνην** εἰς Τρίπολιν, διέταξεν ὁ Σατράπης ἀμέσως ν' ἀπαγχονίσωσιν **αὐτόν**, Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης **Δεληγιάννης** παρεκάλεσε θερμῶς τὸν **Βεζύρη** νά τῷ χαρίσῃ τὴν ζωὴν του Ἀντωνίου.

Συγκατατεθείς τότε ἔπεμψεν εὐθύς **Καβάζην** τινὰ καὶ **ἀφήρесе** τὸν Βρόχον ἀπὸ τὸν τράχηλον τούτου. Παρακαλέσας ἔπειτα ὑπὲρ τῶν ἄλλων **τῷ** ἐδόθη ἡ ἀδεία νά παραλάβῃ ὅλους ἄνδρας καὶ γυναῖκας ὡς καὶ τὸν Ἀντώνιον **αὐτόν** εἰς τῆς ἑαυτοῦ κατοικίαν, ἐν ἣ

ἔμειναν μέχρις ὅτου παρήλθεν ἡ ὄργη τῶν Τούρκων. Εκτὸς αὐτῶν ὁ Ἰωάννης διέσωσε καὶ ὄλους ἐκείνους οὓς ὁ **Κεχαγιάμπης** ἔπεμψε ἐκ τῶν κατοίκων τῆς **Μάουνας** καὶ τῶν πέριξ τῆς Τριπόλεως χωριῶν ὡς ὑπόπτους καὶ **λησταποδόχους**. Τὰς δὲ οἰκογενεῖας τῶν ἄλλων **Κοκοκοτρωναίων παρήγγειλεν** ὁ **Δεληγιάννης** εἰς τοὺς Προεστῶτας τῆς Δημητσάνης καὶ **Στεμνίτσας** νά ἐγκρύψωσιν ἐν ταῖς **μοναῖς** του Προδρόμου καὶ του Φιλοσόφου καὶ νά **κυρήξωσιν** ὅτι αὐτοὶ ἔφυγον πρὸ πολλοῦ ἐκ τῆς ἐπαρχίας **Καρυταίνης**. Κάρα τὴν **ἐντολολην τουτήν** πράξαντες οὗτοι διέσωσαν τὰς εἰρημένους οἰκογενεῖας, ὁ δὲ Θεόδωρος **καταφυγὼν** εἰς τὸν Γεώργιον **Κολιόπουλον** διεσώθη **διὰ** τῶν προσπαθειῶν τούτου ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν Ζάκυνθον κατοικοῦντος ἐκεῖ μέχρι τῆς ἐνάρξεως του ἱεροῦ ἀγῶνος.

Ἦρα διήγησιν συμβάντων τῆς Ἑλληνικῆς **σελ 28 -28** ἐν αἷς ὁ Θεόδωρος **Κολοκοτρώνης** ἀφηγεῖται ἐκτενῶς, **ἀποσιοπῶν** τὰς ἀγαθοεργίας τῶν **προυχόντων**. **Μνημονής...**

Ὅταν δὲ παμπληθεῖς του **Βελη Πασσᾶ Ἀλβανοὶ** κατεπίεζον καὶ παντοιοτρόπως **κατεξόδευον** τὴν Πελοπόννησον, μὴ δυνάμενος νά ἀναχαιτίσῃ **αὐτούς** ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις ἐφρόντιζεν καὶ ἔμεναν καθ' ὀλοκληρίαν οἱ **κάτοικι** τῆς ἐπαρχίας **Καρυταίνης** **ἀνενόχλητοι** καὶ **ἀπαλαγμένοι** πάσης δαπάνης. Καὶ οὐ μόνον τῆς **Καρυταίνης** **ἐπροστάτευεν** ὄλους δυνάμει ἀλλὰ καὶ τοὺς κατοίκους **τῶν** ἄλλων ἐπαρχιῶν τῆς Πελοποννήσου μετὰ διακαεστάτου ζήλου **υπερασπίζετο** ὡς ἂν **εἰδύνατο** καὶ τὰς **μετξὺ τούτων** ἔριδας ὡς φιλόστοργος πατήρ ἐξωμάλυνεν.

Μεταξὺ **ἀναριθμητῶν**. Ἄλλων οὓς οὗτος καὶ οἱ **υιοὶ** τούτου συνεβίβασαν **μνημονεύεν** τοὺς **ἑξῆς** ὑπὲρ τοὺς εἰκόσι ἐκ τῶν Προκριτοτέρων τῆς τότε ἐπαρχίας ἀρκαδιάς, **νῦν** Τριφυλίας, **προσελθεντες** ποτὲ παρ' **αὐτῶ** εἰς **Λαγκαδία συνεβίβασεν** καὶ ἤνωσε **διὰ** του ἱεροῦ δεσμοῦ εὐλικρινοῦς ἀγάπης. Αἱ ἰδιωτικαὶ

πολιτικαὶ ἀρχαὶ καὶ δοξασίαι του Ἰωάννου **ἑστηρίζοντο** εἰς τὰ ῥητὰ του εὐαγγελίου. «Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν **ἵνα** ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, ἐν τούτῳ **γνώσατε** πάντες ὅτι **ἐμοὶ** μαθηταὶ ἐστε **ἐὰν** ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις».

Κάτοικοι δὲ τίνα χωρίου **Λειβάργοι** τῶν Καλαβρῶτων **Χρυσανθάκη** καλούμενον, αδυσωπήτως καταδιωκόμενον παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ὁ **Δεληγιάννης** διέσωσε καὶ ὑπὲρ τὰ δύο **ἔτη** ἐν τοῖς ἐν **Λαγκαδίοις** **μεγάροις** **αυτοῦ** **διεφύλαξεν**. Τὴν ἑαυτοῦ προστασίαν ἐξέτεινεν ὁ Ἰωάννης καὶ ὑπὲρ τῶν Τούρκων. **Συλλαβῶν** πότε ὁ Βελη-Πασσᾶς Ὀθωμανὸν τινα **ἐκ** Ἄργους, **Κετεονόξογλου** ὀνομαζόμενον, ἀπήγαγεν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἀπήγει παρ' **αυτοῦ** **τριάντα** **χιλάδας** γρόσια **Τσερεμέ** καὶ πέντε χιλιάδας **Μπουμπασεριέ** καὶ **σκοπὸν** εἶχε νά πνίξῃ **αὐτὸν** μετέπειτα.

Τὸν **Κιτεονόξογλου** τοῦτον ἠλευθέρωσεν ὁ **Δεληγιάννης** ἐκ τῆς εἰρκτικῆς διὰ πολλῶν παρακλήσεων καὶ διατηρήσας **αὐτὸν** ἐν τῇ ἐν **Τριπόλῃ** **κατοικίᾳ** του ὑπὲρ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας **κατόρθωσεν** ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ν' ἀπαλλάξῃ **αὐτὸν** οὐ μόνον τῶν τριάκοντα χιλιάδων γροσίων. Ὅταν ὁ **Βελη** -Πασσᾶς ἐκίνησε πόλεμον κατὰ του **Ἀλῆ Φαρμάκη**, τὰ δέκατα τούτου **σταλέντα** στρατεύματα κατέστρεψαν ἀγρούς, **ποιμνία** καὶ τὰ πάντα, ὅθεν

διέβησαν καὶ τὰ ἐν τῷ Δήμῳ Ἐλευσίνος πέριξ τοῦ **Μοναστηρακίου** χωρία **ἐκινδύνευσαν** νὰ ἐρημωθῶσιν. Ὁ Ἰωάννης κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν καὶ **δὲν** διέβη οὔτε **εἷς** τῶν **στραριωτῶν ἐξ** ὅλης τῆς ἐπαρχίας **Καρυταίνης** τῆς **νῦν** ἐξ ἑνδεκα Δήμων συνισταμένης, τότε δὲ καὶ ἐκ τοῦ Δήμου **Φαλλάνθον** καὶ ἐκ τῶν χωρίων **Νεμούτα, Δάρδιζα, Δοῦκα, Ασπρασπίτια κλπ** συγκιμένης.

Μετὰ **τὴν** ἐν **Ναυπλίῳ** ἄφιξιν τοῦ Ὁθωνοῦ ὁ Μητροπολίτης Κορίνθου Κύριλλος, Πρόεδρος τῆς **ἱεράς** Συνόδου, μ' εἶπε πολλάκις μετὰ **πικρίας** ὅτι «Μεταβάς πότε πρὶν χειροτονηθῆ Ἀρχιμανδρίτης εἰς **τὴνΚοντοβάζαιναν** ὅπως **ἀρχίσῃ** ἐκεῖθεν νὰ ποιῇ ἀγιασμούς, ὁ ἐμὸς πάππος τῷ παρήγγειλε «νὰ φύγῃ εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας **Καρυταίνης**, ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι **αὐτῆς εἶναι** πτωχοί». **Προφύλαττεν αὐτούς** ὡς εἴρηται **ἵνα** ἔχωσιν **ἀκμαίας** τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις κατὰ τὸν ἱερόν ἀγῶνα, **καθότι Πενία** ἄνδρα ταπεινά».

Ἐν ᾧ δὲ **καθ'** ὅλην τὴν Πελοπόννησον ὑπῆρχον **Ἀγιάννιδες** Ὁθωμανοὶ εἰς τὴν **Καρύταιναν** ὁ **Δεληγιάννης** **δὲν** ἔδεχθη ἀνέκαθεν τοιούτους. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου οὔτε ὁ υἱὸς **αὐτοῦ** Θεόδωρος εἰ καὶ πολλάκις οἱ **Βεζύροι**, καὶ οἱ **Μεδιστάνες** **προσεπάθησαν** νὰ **καταπεινώσωσιν αὐτούς**, νὰ **συγκαταταχθῶσιν ἵνα** διορισθῶσι Τοῦρκοι **Ἀγιάννιδες**. Τὸ γεγονός τοῦτο μετέφερον ἐκ τῆς συντόμου ἐκθέσεως τοῦ θείου μου Κωνσταντίνου, ἀγνοῶ δὲ τινα **θεσιν κατήχον** οἱ **Ἀγιάννιδες** οὔτοι.

Θά διαφέρῃ ἴσως **αὐτῶν Μωρογιαννῶν**, ὅσον ἢ τοῦ **Κεχαγιάμπεη** ἀπὸ τοῦ **Κεχαγιά**, ἐπιστάτου χωρίου τινος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν **καθ'** ἣν ἐγεννήθη ὁ ἐμὸς πατὴρ ἐλυμαίνοντο τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου διαβόητος Ἀρχιεπιστοῦ **Ἀναστάσιος Κάβουρας** καλούμενος, οὗτος **ἐγνωστοποίησε** πρὸς τὸν Ἰωάννην **Δεληγιάννην**, ὅτι **εἶναι** διατεθειμένος νὰ προσέλθῃ, **ἐὰν** συγκατετεθῇ τὸ νὰ **βαπτίσῃ** (ὁ **Κάβουρας**) τὸ **νεογεννηθέντα** ὅπως ἀπαλλάξῃ τοὺς κατοίκους τῶν δεινῶν τῆς ληστείας, ὁ Ἰωάννης παρεδέχθη τὴν ἀλλόκοτον πρότασιν ταυτὴν ὁ δὲ Λήσταρχος **ς** ὠνόμασε τὸ βρέφος Ἀναστάσιον.

Κατοικήσας δὲ ἔκτοτε εἰς **θέσιν** τινα μεταξὺ **Κοντοβάζαινης** καὶ **Μοναστηρακίου**, **Μποκοβίαν** καλουμένην ὁ **Ἀναστάσιος Κάβουρας** διήλθεν **εἰρηνικῶς** τὸν **υπόλοιπον** βίον **αὐτοῦ**. **Οἱ** κάτοικοι δὲ τῆς **Μποκοβίνας** ταύτης **ονομάζοντο** καὶ μέχρι τοῦ **νῦν** **Καβουραῖοι**. Ὅσπερ συγκατετέθη ὁ Ἰωάννης **Δεληγιάννης** καὶ ἐβάπτισεν ὁ Ἀντώνιος **Κάβουρας** τὸ **δεύτερον** υἱὸν **αὐτοῦ**, οὕτωπὶ **ἐσυγκατένευσε** καὶ **ἐγένεν** ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Νικόλαος ἐπισήμως δι' Ἀρχιερέως **ἀδελφοποιτὸς** μετὰ τοῦ Θεοδώρου **Κολοκοτρῶνη**.

Ὅταν περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1806 **ἐπαπειλεῖτο** νὰ ἐκραγῇ πόλεμος μετὰ τὴν Ῥωσσίαν καὶ Τουρκίαν, οἱ ἐν Πελοποννήσῳ **Ὁθωμανοὶ** ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν κατὰ τὸ 1769 ἐπανάστασιν τῶν Χριστιανῶν καὶ τὴν πρὸ δύο ἐτῶν καταστροφὴν τῶν ληστῶν **ἀνεφέρθησαν** εἰς τὸν Σουλτᾶνον παρακαλοῦντες νὰ πέμψῃ στρατὸν ἐκ δέκα χιλιάδων πρὸς **ασφάλισιν αὐτῶν** πρὶν προφθάσῃ ἡ **Ῥωσσία** νὰ ὑποκινήσῃ τοὺς Χριστιανούς εἰς ἐπανάστασιν, καθὼς κατὰ τὸ 1769 καὶ χυθῆ αὔθις αἷμα Ὁθωμανικόν.

Τούτου ἔνεκα διετάχθη ὁ **Ἀλῆ - Πασσᾶς** καὶ ἔπεμψεν τὸν υἱὸν τοῦ **Βελῆ - Πασσᾶν** μετὰ ὀκτῶ εἰς ἔγγιστα χιλιάδων **Ἀλβανῶν** καὶ **ἀφιχθεῖς** ἐν Πελοποννήσῳ **εἰσηλθεν** τὴν 7 **Μαρτίου** 1807 εἰς Τρίπολιν. **Φρίκη** καὶ **ἀπελπισία** κατέλαβε **τότε** ἅπαντας, ἰδίως δὲ τοὺς Τούρκους, **καθότι, ἐνῶ** ἤλπιζον οὗτοι νὰ **εἶναι** ὑπὲρ **αὐτῶν** ὁ **Βελῆ - Πασσᾶς**, **προὔλαβον** οἱ **προύχοντες** **διὰ παντίων** μέσων καὶ μεγάλων **υποσχέσεων** καὶ **ἐφειλείωσαν** πρὸς τὸ μέρος τοῦ τὸν θεῖον τούτου **Μουρταζάμπασην**, τὸν **Παππόμπην** καὶ τὸν **Καλόμπην**, **οικίους**, συμβούλους καὶ φίλους τοῦ **Βελῆ Πασσᾶ**, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ **αὐτὸν** τὸν **ἰδίον**, **υποσχεθέντες** ὅτι **ἐὰν** ταπεινώσῃ τὴν ὄφρυν τῶν ἐντοπίων Ὀθωμανῶν καὶ **δὲν ἀναμιχθῆ** εἰς τὰ κατὰ τῶν Χριστιανῶν **πάθη** τῶν, **θά** ἐνεργήσωσιν ἐν **Κωνσταντινουπόλει** **διὰ** τῶν **Βεκίληδων** νὰ προαχθῆ **Οὐτζτσουικλής-Βεζύρης** καὶ νὰ τῷ δοθῆ ἡ **ἡγεμονία** (Μανοούπι) τῆς Πελοποννήσου».

Περὶ **ῶν ἐνεργήσαντες** δραστηρίως **κατόρθωσαν** νὰ **πραγματοποιηθῶσιν** ὅλα ἐντὸς δύο μηνῶν. Ἐκ τῆς εἰλικρινείας **αὐτῶν** πεισθῆς ὁ **Βελῆ - Πασσᾶς** **ἔθεσεν** εἰς ἐνεργεῖν τῶν κατὰ τῶν Πελοποννησίων **Ὀθωμανῶν** δυσμένειαν **αὐτοῦ** καὶ ἀναφανδὸν **καταφέρειτο** κατ' ἄ τούτων. Καὶ οἱ μὲν Χριστιανοὶ ἔχαιρον διὰ τῶν **Προυχόντων** πᾶσαν ἐλευθερίαν καὶ εὐρίσκον πληρεστάτην Δικαιοσύνην, οἱ δὲ Τούρκοι ἀπεβλέποντο **περιφρονοῦντο** καὶ κατεδιώκοντο παντοιοτρόπως παρ' αὐτοῦ. Καὶ ὡς τηλικαύτην κατήντησαν **ἀπελπισίαν**, ὥστε αὐθόρμητα **προσηλθον** ἐπὶ **τέλους** εἰς τοὺς **Προύχοντας** παρακαλοῦντες **αὐτούς** νὰ **φιλιωθῶσι** καὶ **συνδεασθῶσιν** μετ' **αὐτῶν**, ὅπως ἀπαλλαχθῶσιν ἐκ τοῦ **ἐπατηλοῦντας** **Τούρκους** καὶ Χριστιανικοῦ δεσποτισμοῦ τοῦ Τυράννου τῆς Ἠπείρου.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὑποπτευθέντες οἱ δύοι **γηραιώτεροι** τῶν **Προυχόντων**, **Δεληγιάννης** καὶ **Λόντος**, μήπως οἱ Μεγιστᾶνες Ὀθωμανοὶ καταφύγῳσι **διὰ τίνος** μέσου εἰς τὴν προστασίαν τοῦ **Ἀλῆ Πασσᾶ**, καὶ οὗτος συστήσας **αὐτούς** εἰς τὸν υἱὸν τοῦ καὶ ἀναλάβῳσι τὴν προτέραν **ισχύν**, ἣν **εἶχον** ἐπὶ τῶν προκατόχων τοῦ **Βελῆ Πασσᾶ Βεζυράδων**, ἔπεμψεν ὁ μὲν πρῶτος τὸν υἱὸν **αὐτοῦ** Θεόδωρον, ὁ δὲ **δεύτερος** τὸν ἐπ' **ἀδελφῆ** γαμβρὸν τοῦ Κωνσταντῖνον, **πρὸς** τὸν **Ἀλῆ Πασσᾶ** μετὰ σπουδαίων δώρων, **ἵνα** **εὐχαριστήσωσιν** **αὐτὸν** **διὰ** τὴν ἀποστολὴν τοῦ τοιούτου εἰς τὴν **Πελοπόννησον** καὶ νὰ τῷ διαβεβαιώσωσιν ἐκ **μέρους** ὅλων τῶν Πελοποννησίων Χριστιανῶν, ὅτι **εἶναι πιστοὶ** εἰς τὸν ἡγεμόνα τῶν καὶ ὑπὲρ **ευχαριστημένοι** διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ πατρικὴν Κυβέρνησιν **αὐτοῦ**, ὅτι **ἐὰν** τυχὸν **παραπονεθῶσιν** οἱ ἐντόπιοι Τούρκοι νὰ μὴ δώσῃ **προσοχή** εἰς τὰς ἀδίκους κατηγορίας τῶν, ἐπειδὴ **προσέρχονται** διότι **δὲν** τοὺς **εἶναι** πλέον **συγκεχωρημένοι** νὰ καταπιέζωσι τοὺς Χριστιανούς ὑπηκόους καὶ ἀδικῶσιν **αὐτούς** καθὼς **ἦσαν** συνειθισμένοι.

Ὅθεν ἀμφότεροι εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ **παρουσιαθέντες** ἀμφότεροι **ἀνεφεραν** προσηκόντως τὰ **ἄνωτέρω**. Ὁ **Ἀλῆ Πασσᾶς** ὑπεδέχθη **αὐτούς** εὐμενῶς, τοὺς ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκεια **του** ὅτι οἱ **προύχοντες** **σενέδραμον** τὸν υἱὸν **αὐτοῦ** καὶ τὸν ὑπηρετοῦν με πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν, αἱ ὅτι νὰ **μὴ** ἔχῳσι **ἐλαχίτην** ὑποψίαν, ὅτι ὁ Βελ[Πασσᾶς] **θά** **υερασπισθῆ** τοὺς Τούρκους καθ' ὅτι γνωρίζει, ὅτι **κατάϊέζουσι** τοὺς Χριστιανούς.

Τοὺς **ἀπεσταλένους** ἐκράτησεν εἰς τὰ Ἰωάννινα τέσσαρας ἡμέρας, καθ' ἃς μεγάλας τοῖς προσήνεγκεν **φιλοξενίας** καὶ παντοίοις οἱ μεγιστᾶνες διασκεδάσεως. Ταῦτα πάντα

πληροφορηθέντες οί εν Πελοποννήσῳ Μπέηδες καὶ Ἀγάδες ἐπολλαπλασίασαν τὰς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς Πρό' τχοντας παρακλήσεις τῶν. Οὗτοι δὲ συσκευθέντες χρόνου πολὴν καὶ τὸν ἐπεκεῖμενον κίνδυνον νὰ περιπέσῃ ἡ Πελοπόννησος εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Τυράννου τῆς Ἡπείρου διορῶντες, ἠρώτησαν ἐπὶ τέλος κατὰ τιαν ἐν ἐν παραβύστῳ συνέντευξιν τῶν σπουδαιοτέρων καὶ εἰλικρινεστέρων Μπέηδων καὶ Ἀγάδων νὰ τοῖς ἐξηγηθῶσιν οὗτοι, τινι τρόπῳ καὶ διὰ τίνων μέσων ἐθεώρουν, ὅτι καθίσταντο δυνατὸν νὰ διασωθῶσιν ἐκ τῶν ὀνύχων τοῦ ἀλλήΠασσᾶ; Ἐκαστος ἔλεγε τότε τὴν ἐνατοῦ γκώμην, ἀλλ'οἱ ἄλλοι ἐποιοῦν ἀντιρρήσεις ἐξ ὧν προέκυπτον μεγάλα προσκόμματα. Ἀρκετὸς παρῆλθεν χρόνος χωρὶς νὰ τολμήσῃ οὐδεὶς νὰ ἐξηγηθῇ εἰλικρινῶς καὶ τούτου ἔνεκα κατήντησαν εἰς ἀμηχανίαν.

Τελευταῖον ἐν μιᾷ τῶν μυστικῶν συναδιαλέξεων τούτου, Ὁ Ἰωάννης Δεληγιάννης τοὺς εἶπεν ἀφ' οὗ προηγουμένως συνεννοήθη μετὰ τῶν Χριστιανῶν συναδέλφων αὐτοῦ.
«Ἐπειδὴ ἐξηγητήσαμεν ὅλας τὰς σκέψεις καὶ τὰ σχέδια ἡμῶν καὶ οὐδένα τρόπον εὖρομεν κατάλληλον, ἵνα δυνηθῶμεν ν' ἀπαλλάξωμεν αὐτὴν τὴν πατριδα μας ἐκ τοῦ ἐπαπειλουμένου κινδύνου, ὁ δὲ Σουλτάνος ἔλαβε πολλὴν ὑπόληψιν εἰς τὸν Βελή Πασσᾶν, καὶ ὅσα μέσα καὶ ἂν μεταχειρισθῶμεν εἶνε ἀδύνατον νὰ διασώσωμεν αὐτόν. Καὶ ἐπειδὴ προβλέπω ὅτι ἡ Πελοπόννησος θὰ ἐνωθῇ με τὴν Σατραπείαν τοῦ Ἀλλή Πασσᾶ, προτείνω νὰ ζητήσωμεν τὴν προστασίαν τοῦ Νοπολέοντος. Οἱ Γάλλοι προσεῖπε, δὲν εἶνε ὁμογενεῖς οὔτε ὁμόθησκοι μετ' οὐδένος ἐξ ἡμῶν εἶνε Φράγγοι. Ἄλλης θρησκείας, δὲ μέγας ἀρχηγὸς τοῦ ἔθνους τούτου ὁ Βοναπάρτης, ὅσους τόπους καὶ ὅσα κράτη ὑπέταξε ἔδωκεν εἰς τοὺς κατοικοὺς πᾶσαν ἐλευθερίαν καὶ κυβερνοῦνται μόνοι τῶν, χωρὶς ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰς ἰδιοκτησίας αὐτῶν, ἢ εἰς τὰ θρησκευτικὰ τῶν, οἰασδήποτε θρησκείας καὶ ἂν εἶνε., Ἐὰν ἡ γνώμη μου αὐτὴ παραδεχθῇ φρονῶ, ἐπρόσθεσεν, ὅτι πρέπει νὰ σχηματίσωμεν εὐθὺς ἐταιρίαν νὰ θέσωμεν τοὺς ὄρους νὰ ὀρκισθῶμεν μετὰξὺ μας καὶ νὰ ἔμβωμεν ἀμέσως εἰς ἐνέργειαν, ἵνα ἀποπερατώσωμεν συντομώτερον τὴν ὑπόθεσιν τούτην».

Μετὰ σιωπὴν τινὰ ὁ Μουσταφάμπεης εἶπεν :

«Ἀφ' οὗ κατήντησαμεν εἰς τοιαύτην ἀπελπισίαν καὶ ἀπεφασίσαμεν νὰ ἀλλάξωμεν ζυγόν, δὲν εἶνε ἄραγε συμφορῶτερον νὰ προσκαλέσωμεν τοὺς Ῥώσους ; οἶνες εἶνε καὶ ὁμόθησκοὶ σας, πρὸς τοὺς ὁποίους θὰ ἔχετε βεβαίως ἰσχὺν διὰ νὰ υπερασπίζησθε καὶ τὰ ἡμέτερα δικαιώματα».

«Δι' αὐτὸ τοῦτο, ἀπήντησε ὁ Δεληγιάννης, τὸ ὁμόθησκον, δὲν θέλω ὕτε ἐγὼ τοὺς Ῥώσους, οὔτε οἱ συνάδελφοὶ μας, ὡς φρονῶ, ἵνα μὴ υποθέσητε ἢ ἐνδόξους σας καὶ οἱ λοιποὶ Τούρκοι, ὅτι θέλομεν τοὺς Μοσκόβους διὰ νὰ ἐκδικηθῶσιν οἱ Χριστιανοὶ τοὺς Τούρκους, δ' ὅσα κατέπαθον δέκα ἔτη ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς ἔνεκα τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1769, τὴν ὁποίαν ἐκίνησεν ἡ Ῥωσσία διὰ τοῦ ἰδικοῦ της σκοποὺς καὶ κατέστρεψε τὴν πατριδα μας. Ἄν δὲ τυχὸν παραδεχθῆτε ὅλοι, Τούρκοι καὶ Χριστιανοὶ νὰ προσκαλέσωμεν τοὺς Ῥώσους, ἐγὼ εἶμαι σύμφωνος. Ἐὰν ὁμως ἀποφασίσητε νὰ προσκαλέσωμεν τοὺς Φρατζέσκους τότε εἶμαι καὶ ἐγὼ συντροφός σας».

Τὴν εὐλικρινεστάτην τοῦ **Ἰωάννη** γνώμην ἐπιφημίσαντες οἱ Ὀθωμανοὶ Μεγιστᾶνες παρεδέχθησαν **αὐτὴν** ὁμοφώνως, καὶ «**Πατέρα τῆς Πατρίδος Τούρκων τε καὶ Χριστιανῶν**» ὠνόμασαν **αὐτόν**. Ὁρκισθέντες δὲ αὐθημερόν, οἱ μὲν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, οἱ δὲ εἰς τὸ **Κοράνιον**, συνέταξαν **δι' ὄρκων φρίκην ἐμποιοῦντων!** Συμφωνικὸν διελάμβανον :

«Ὅτι εἰς τὸ **μέλλον** ὄφειλον νὰ **θεωρῶνται**, ὡς ἀδελφοί, νὰ ὑπάρχη ἰσότης μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Ὀθωμανῶν, α **συμμετέχωσιν ἀμοιβαίως** κατὰ δύο οἱ Χριστιανοὶ **καὶ ἓν** μέρος οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ τόπου καὶ εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς **υπηρεσίας**. **Καίτινας** ἄλλας φρονίμους **συνφωνίας ἐποίοναν**».

Τὸ **ἐγγαφον αὐτὸ** ἐνεχείρισαν ὡς ἱεράν παρακαταθήκην εἰς τὸν Ἰωάννην **Δεληγιάννη**.

Αποφάσισαν λοιπὸν νὰ **ἐπικαλεσθῶσι** τὴν προστασίαν τοῦ Ναπολέοντος δι' **ὁποίουμέσου** ἤθελον θεωρήσῃ καταλληλοτέρου καὶ **ζητήσῃ** νὰ τοὺς πέμψῃ δέκα πέντε χιλιάδες Γάλλους, μεθ' ἑαυτῶν ὅλων τῶν ἀναγκαίων. **Τόσους δὲ ἔλεγον** ὅτι. Ὅσοι **ἀπεβιάσαν** εἰς τὴν Πεταλίδι κατὰ τὸ ἔσπερας τοῦ ἀγῶνος ὑπὸ τὸν Στρατάρχην **Μαιζῶνα** ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Αἰμνήστου Καρόλου δεκάτου, οἵτινες ἠνάγκασαν τὸν **Ἰμβρῆμ** νὰ **εγκαταλείψῃ** τὴν Πελοπόννησον **καὶ ἕξ ἢ** ἑπτὰ πολεμικά.

Νὰ κινηθῶσιν ἀπαξάπαντες Ὀθωμανοὶ τε **καὶ** Χριστιανοί, **ἵνα καταλάβωσιν ὅλα** τὰ φρούρια, ν' ἀποδιώξωσιν τὸν **Βελη Πασσᾶ**, νὰ πολεμήσωσιν **καὶ ὅσους** ἐκ τῶν Τούρκων ἀντισταθῶσι. Καὶ ἀφ' **οὗ** ἐξουσιάσωσιν τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς παρακειμένας **νήσους** Ὑδραν, **Σπέτσας** τε νὰ **φροντίσωσιν** μετέπειτα νὰ προσβάλωσιν **καὶ ὅσα** μέρη τῆς **Στερεᾶς** **δυνηθῶσι**.

Ἀρχηγοὶ τῆς **Συνομοσίας** ταύτης εἶσαν ἐκ μὲν τῶν Ὀθωμανῶν ὁ **Μουσταφάμπεης**, ὁ **Ἀπτάγας**, ὁ **Δεφτέρ**, ὁ **Νακῆθ** - Ἐφέντης καὶ ὁ **Μαχμουτ** - Ἐφέντης, ἐκ δὲ τῶν Χριστιανῶν ὁ Ἰωάννης **Δεληγιάννης** καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεόδωρος, ὁ **Σωτήρις Λόντος**, ὁ **Ἀσημάκης Ζαήμης**, ὁ Ἀναγνώστης **Παπαντώνης**, ὁ Διερμηνεὺς Θεοδόσιος, ὁ **Κοπανίτας**, ὁ Σωτήριος **Χαραλάμπους**, ὁ Νικόλαος **Μπερούκας** καὶ ὁ **Πρωτοσύγγελος** ἐκ Γαργαλιάνων, οἱ **προκριτότεροι**, **Παπαλέξης** ὁ **Ἀναγνώστης Δεληγιάννης** καὶ ὁ Μελέτης ἐκ Σπάρτης ὑπῆρχον τότε **Βεκίληδες** ἐν **Κωνσταντινουπόλει**.

Ἐκαστος ἐκ τῶν **ἄνω εἰρημένων** ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ κατηχήσῃ τοὺς συγγενεῖς, φίλους καὶ σχετικούς **αὐτοῦ** καὶ μετὰ τοσαύτης **σπουδῆς** ἐνήργησαν, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου **κατηχήθησαν** ὁ **Ἀγιαχτούλας** - **Μπέης**, ὁ **Ἰμβραῆμ** - ἀγάς, ὁ **Συτολτσόλαγας** καὶ ὁ Φρούραρχος τοῦ Ναυπλίου, ὁ **Μουσάγας**, ὁ **Ρουμπῆς** καὶ ὁ **Καραμέρος** ἐν **Βαρδούνια**.

Ὁ **Ἰσᾶ** - **Πασσᾶς** ἐν Κορίνθῳ, ὁ Φρούραρχος τῆς Μεθώνης, ὁ Φρούραρχος **Νεοκάστρου** (Πύλου), ὁ **Μεχμέταγας** ἐν **Τριφυλίᾳ**, ὁ **Ἀλῆ** - Φαρμάκης, ὁ **Γιακούπαγας**, ὁ **Ταχήραγας** καὶ ὁ **Χασάν** - **Φηδάς** εἰς τοῦ Λάλα, καὶ ὁ **Σαήταγας** εἰς τὰς **Πάτρας**. Οὗτοι **ἦσαν** ἐκ τῶν **προκριτοτέρων** ἐν **Πελοποννήσῳ** Τούρκων. **Δέν περιέλαβον** τὴν οικογένειαν τοῦ ἐν **Κορίνθῳ** **Νουρήμπεη**, πατρὸς τοῦ **Κιαμήλμπεη** οὔτε τὴν οικογένειαν τῶν **Ἀρναουτογλέων** καὶ τὴν τοῦ **Σεῖχνετοίπη**, ἐπειδὴ **δέν** εἶχον εἰς **αὐτοὺς** ἐμπιστοσύνην.

Ἐκ δὲ τῶν Χριστιανῶν πολλοὶ ὀλίγοι **κατηχήθησαν**, καθ' ὅτι ὅταν **ἐβεβαιοῖτο** ὅτι **ἐγίνε δεκτὴ** ἢ πρὸς τὸν **Ναπολέοντα** **αἴτησις** δὲν εἶχον δυσκολίαν οἱ **προὔχοντες** νὰ **κινήσωσι** ὅλους εἰς **τά** ὄπλα ἐν βραχεῖ **διαστήματι**. **Συνενοήθησαν** δὲ μετὰ τοῦ Ἀναγνώστου **Παπατσώνη** καὶ τοῦ Ἀρχιερέως Μονεμβασίας καὶ ἔβαλον εἰς τὴν ἐταιρίαν τὸν Πέτρον **Μαυρομιχάλην**, ὀνομαζόμενον τότε **Καπετὰν Πετροῦνη**, **τὸν Πανγιώτην Μούρτσινον** καὶ τὸν Γεώργιον **Καπετανάκην** εἰς τοὺς μᾶλλον ἰσχύοντας εἰς τὴν Μάνην.

Κατὰ τὰ **ἔτη** 1806 **ωε** 1807 εἶχεν οἰκοδομήσῃ ὁ **Ἀλῆ Φαρμάκης**, ἰσχυρὸν **τινα** Πύργον ἐν τῷ ἰδιοκτῆτῳ χωρίῳ αὐτοῦ **Μοναστηράκι**, ἐν τῷ **Δήμῳ Ἐλευσίνος** τῆς **Καρυταίνης** **διὰ** τῆς συγκαταθέσεως καὶ προτροπῆς τοῦ **Ἰωάννη Δεληγιάννη** καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοδώρου, ἵνα ἔχῃ τὸ ὄχυρῳμα **αὐτὸ** φόβητρον τῶν **Βεζυράδων** καὶ καταφύγιον τῶν καταδιωκομένων. Ἡ οἰκογένεια τῶν **Δεληγιανναίων** εἶχε πρὸ πολλῶν ἐτῶν συνδεδεμένην φιλίαν στενήν μετὰ τοῦ **Ἀλῆ Φαρμάκη** καὶ τοῦ **Χασὰν Φειδὰ Λαλαίων**, **υπερασπίζοντο** ἀμοιβαίως καὶ **προσέφερον** ἕκαστος τὴν δέουσαν συνδρομὴν πρὸς **τοὺς** ἄλλους.

Ὁ **Ἀλῆ Φαρμάκης** εἶχε **νοῦν** ἔξοχον, **ἦτο** συνετός, σταθερὸς καὶ πιστὸς εἰς τὴν φιλίαν **αὐτοῦ**, γενναῖος, τολμηρὸς καὶ πλούσιος. Τὴν δυσαρέσκειαν τῶν Πελοποννησίων Ὀθωμανῶν βλέπων ὁ **Βελῆ Πασσᾶς** καὶ **αὐτὸν** πρὸ **πάντων** καὶ τὸν **Μουσάγαν Βαρδινιώτην** ὑποπτευόμενος καθ' ὃ μεγαλοψύχους καὶ ἰσχυροὺς καὶ θέλων νὰ ἔχη τούτους εἰς διαρκῆ περιορισμόν, προσεκάλεσε ἀμφοτέρους κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1808 εἰς Τρίπολιν. Τὴν πρόσκλησιν ταύτην λαβῶν ὁ **Ἀλῆ Φαρμάκης** μετέβη αὐθημερὸν ἐν καιρῷ **νυκτός** εἰς τοὺς **Δεληγιάννας**, ἵνα **συσκευθῶσιν** ἐάν συνέφερε νὰ προσέλθῃ, οὗτοι δὲ γνωρίζοντας τὰ διανοήματα τοῦ Βεζύρη, τῷ εἶπον νὰ προσπαθήσῃ διὰ παντοίων δικαιολογημένων προφάσεων, νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἐκεῖσε μετάβασιν αὐτοῦ, διότι ὁ Βελῆ Πασσᾶς ἔχει σκοπὸν νὰ στείλῃ αὐτὸν καὶ τὸν Μουσάγαν εἰς τὰ Ἰωάννινα εἰς τὸν πατέρα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, διὰ νὰ μὴν **τοὺς** ἔχη πρόσκομμα, καὶ τότε ἀπηλλαγμένος ἐκ τῶν δύο ἰσχυρῶν **τούτων**, μένει κύριος τῆς Πελοποννήσου, ἐπὶ τέλους νὰ δείξῃ ἀντίστασιν καὶ νὰ ὀχυρωθῇ εἰς τὸν Πύργον αὐτοῦ διὰ τὰ μέλλοντα τῆς **ἐταιρίας** σκοπόν.

Παρεδέχθη τί γνώμη τῶν **Δεληγιαννῶν** καὶ διὰ νυκτός πάλιν **ἀπῆλθεν** καὶ ἐφοδιάσε τὸν εἰρημένον Πύργον μὲ τροφὰς καὶ πολεμοφόδια κλπ. Οἱ δὲ **Δεληγιάνναι** τῷ ἐπεμψαν ἔτι διαλειμμάτων ἐν **καιρῷ** νυκτός ὑπὲρ τα δέκα πέντε φορτῖα καπνοῦ, **ταμβάκου**, **καφφέ**, **ζακχάρως**, ρωμιοῦ, καὶ **παντοία ἄλλα** ἴδη, ἅτινα ὁ **Ἀλῆ - Φαρμάκης** δὲν **εἶχεν** ἢ δὲν ἠδύνατο νὰ **προμηθευτῇ**.

Ὁ **Βελῆ - Πασσᾶς** **διέταξεν** ἐκ δευτέρου αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Τρίπολιν. Μετέπειτα καὶ ἐκ τρίτου μετ' ἀπειλῶν. Οὗτος δὲ τῷ **ἀπήντησεν** ἐπὶ τέλους, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβῇ ἐκεῖ, ἐπειδὴ ἐπληροφορήθη, ὅτι **ἐπαπειλεῖται** ἢ ζωὴ αὐτοῦ. Ἐκηρύχθη λοιπὸν ἀποστάτης. **Συναθροίσας** **τότε** ὅλους τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ ἔγραψε καὶ πρὸς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην εἰς τὴν Ζάκυνθον, νὰ λάβῃ μεθ' **ἑαυτοῦ** καὶ ὅπου **ἠμπορέσει**, καὶ νὰ ὑπάγῃ πρὸς βοήθειαν του.

Ἀλλ' οὗτος, μὴ δυνάμενος νὰ συλλέξῃ περισσοτέρα διὰ τε το **κατεπεῖγον** καὶ διότι δὲν ἐπετρέπετο **παρὰ** τῆς Γαλλικῆς ἐξουσίας νὰ ἐξέρχωνται εἰς τὴν Πελοπόννησον ὀπλοφόροι

συσσωματομένοι, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ δέκα ἑπτὰ μόνον ἐν οἷς τον Νικήταν Σταματελόπουλον καί τον Νικόλαον Πετμεζᾶν, μικράκια τότε ὄντα ἀμφοτέροι, καί ἀπῆλθε κρυφίως.

Αφιχθεῖς δέ εἰς το Μανοστηράκι, καθ' ἣν στιγμήν ἔφθασαν ἐκεῖ τα στρατεύματα του Βελή Πασσᾶ, εἰσῆλθε νύκτα εἰς τον Πύργον του Αλή Φαρμάκη χωρίς νά τον παρατηρήση τίς. Ὁ Βελή Πασσᾶς δῖωρισε τον Πασιόμπην ὡς Στρατάρχη, ἔστειλε δέ καί τον θεῖον αὐτοῦ Μούρταναμπειν τον Καλιόμπην, τόν Μπεκῆρτζογαδῶρον καί ἄλλους ἐκ τῶν υπ' αὐτῶν ἐπισήμων ὀπλαρχηγῶν μεθ' ἑπτὰ χιλιάδων Ἀλβανῶν καί ἄλλους τινάς προσέτι ἐκ των Πελοποννησίων Ὀθωμανῶν καί κατά το ἔαρ του 1808 ἤρχισεν ἡ πολιορκία.

Ὁ δέ Αλή Φαρμάκης²⁰ ὀχυρώθη μεθ' ἑκατόν ὡς ἔγγιστα ἐπιλέκτων μαχητῶν καί των (17) δέκα ἑπτὰ ὑπό τον Θεόδωρον Κολοκοτρώνην. Πέντε ἡμέρας πρό του ἀποκλεισμοῦ του

---

²⁰ Ο Αλή Φαρμάκης ἦταν Ὀθωμανός αγάς, αλβανικῆς καταγωγῆς, ἀπό το Λάλα Ηλείας, που ἔζησε πριν την Επανάσταση του 1821. Η καταγωγή του ἦταν ἀπό την παλιά και ισχυρή οικογένεια των Ισμαηλαίων.

Πολέμησε ἐναντίον των Τούρκων ἀπό κοινού μαζί με τον Κολοκοτρώνη. Οι πρόγονοί τους ἦταν ἀδελφοποιοί. Κάλεσε τον Κολοκοτρώνη ὅταν αὐτός ἦταν ἐξόριστος στην Ζάκυνθο και του ζήτησε να τον βοηθήσει ἐναντίον του Βελή πασά της Πελοποννήσου, γιου του Αλή Πασά. Ο Αλή Φαρμάκης κυριαρχούσε στην περιοχή ἀπό τον πύργο του, τον οποίο εἶχε κτίσει στο χωριό Μοναστηράκι της Γορτυνίας.

Ὅταν το 1807 ο Βελής πασάς ἀνέλαβε την διοίκηση της Πελοποννήσου ἀποφάσισε να περιορίσει την ισχύ των τοπικῶν Ὀθωμανῶν και Ἑλλήνων γαιοκτημόνων. Εἰδικότερα, ἀποφάσισε να ἐξοντώσει τον Αλή Φαρμάκη με την πρόφαση ὅτι ἕνας συγγενῆς του Φαρμάκη σκότωσε ἕναν σωματοφύλακά του. Ο Κολοκοτρώνης δεν γνώριζε προσωπικά τον Αλή Φαρμάκη, ἀλλά δέχθηκε να τον βοηθήσει σε περίπτωση που ο Βελή Πασάς του ἐπιτίθετο, βάσει της παλιάς φιλίας των παππούδων τους.

Ἔτσι και ἐγίνε. Ἐπί 64 ἡμέρες ο Φαρμάκης ἀμυνόταν με 120 περίπου ἄνδρες ἀπό τον πύργο, ἐνῶ οκτώ χιλιάδες ἄνδρες τον πολιορκούσαν. Η πολιορκία που κράτησε ἕνα μήνα, τα υπονομευτικά ἔργα, οι κανονιοβολισμοί του Βελή και οι ἀντεπιθέσεις πέρασαν στη λαϊκή παράδοση ἀπό τα δημοτικά τραγούδια. Ἐν τέλει, την 65ῃ ἡμέρα, ο Ισμαήλ Πασόμπης που εἶχε ἀντικαταστήσει τον Βελή Πασά πρότεινε να λύσει την πολιορκία, ἐνῶ υποσχέθηκε να μην ἀνατινάξει τον πύργο και να δώσει ομήρους δια να εξασφαλισθεῖ ο Κολοκοτρώνης να φύγει ἀνενόχλητος στην Ζάκυνθο. Ὅρισε ὅμως, ο Αλή Φαρμάκης να πάει στην Τρίπολη να προσκυνήσει τον Βελή ἀφού πρώτα εξασφάλισε την ἀσφαλή μετάβαση του Κολοκοτρώνη στη Ζάκυνθο.

Ο Αλή Φαρμάκης με την πρόφαση ὅτι θα ἔφερνε τον Κολοκοτρώνη κατέφυγε και αὐτός στη Ζάκυνθο. Τότε ο Φαρμάκης και ο Κολοκοτρώνης συνεννοήθηκαν να ιδρῦσουν ἀνεξάρτητο κράτος ὑπό την υποστήριξη του Ναπολέοντα με ἰσοπολιτεία χριστιανῶν και μουσουλμάνων, με την αιτιολογία της συμπεριφορᾶς του Βελή πασά. Την ὑπόσχεση αὐτή ἔδωσε ο στρατηγός Δονζελότ διοικητής της Ἑπτανήσου. Τα σχέδια αὐτά ματαιώθηκαν, ὅταν το 1809 ἡ Ζάκυνθος καταλήφθηκε ἀπό τους Ἄγγλους. Ο Φαρμάκης και ο Κολοκοτρώνης συμμετείχαν στην κατάληψη της Λευκάδας ἀπό τους Ἄγγλους.

Ο Κολοκοτρώνης περιγράφει το τέλος του Αλή Φαρμάκη ἀπό ἀσθένεια ὡς ἐξής:

ἔπεμψε διά νυκτός πρὸς τον **Δεληγιάννην** τα **πολιτιμότερα** ἐκ τῆς κινήτης **περιουσίας** αὐτοῦ, συνιστάμενα εἰς ἐνδύματα **λαμπρᾶ**, μηλωτάς βαρυτίμους, **παντοῖα** χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ **σκεύη**, **παντοδαπά** κοσμήματα, μαργαρίτας, λίθους πολύτιμους **καὶ ἄλλα** ἴδη μεγάλης ἀξίας, ἄνευ **καταγραφῆς** ἢ σημειώσεως **τινός**. Τους **ἔγραφε** δὲ «**Λάβετε φίλοι** μου το πρᾶγμα μου νὰ το φυλάξητε ὡς **ιδικόν** σας, καὶ ἂν χαθῶ ἐγὼ νὰ **ζήσητε** σεῖς νὰ το χαρήτε καὶ νὰ μὴ το πάρουν οἱ **ἐχθροί**. Ἐάν ἐπιζήση ὁ υἱός μου νὰ τῷ **δώσητε** το **ἡμῖς** ἢ ὅσον θέλετε».

Ταυτοχρόνως **τοῖς** ἔστειλε καὶ δύο ἵππους ἀραβικῆς καταγωγῆς ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων. Τούτους **παρέδωκαν** οἱ **Δεληγιάνναι** εἰς τον Γεώργιον **Κολιόπουλον**, πρὸς ὃν εἶχον **πολλήν** ἐμπιστοσύνην, ἔνεκα τῆς ἐκ φύσεως ἀκραδάντου καὶ **ἀκραιφνοῦς** εἰλικρινείας αὐτοῦ, ἵνα διαφυλάξη. Οὗτος δὲ κατασκευάσας καλύβιον ἐντὸς δάσους, διετήρει αὐτοὺς δι' ἐξόδων τῶν **Δεληγιαννῶν**. Ἄπαντα τ' **ανωτέρω** πρᾶγματα, οἱ ἵπποι τῷ ἐπεστράφησαν ὁπότεν μετὰ δύο ἔτη **ἐπανῆλθεν** ἐκ Ζακύνθου ἡμιθάνης εἰς του Λάλα.

Ἄμα **ἤρχισεν** ἡ πολιορκία **διέταξεν** ὁ **Βελη Πασσᾶς** καὶ **μετεκόμησαν** ἐκ τῶν φρουρίων διὰ τοῦ **Ἀλφροῦ** τηλεβόλα τινά, ἅτινα πολλοὶ τῶν Χριστιανῶν ἠναγκάσθησαν νὰ **ἀναβιβάσωσιν** εἰς το Μοναστηράκι. Διὰ τῶν τηλεβόλων τούτων Ὁ **Πασιόμπεης** ἐπυροβόλει τον Πύργον του **Ἀλῆ Φαρμάκη**, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ βλάβῃ αὐτόν **διέταξεν** καὶ ὑπέσκαψαν ὑπόνομον, ἵνα διὰ αὐτοῦ ἀνατρέψῃ τον Πύργον. Ὁ δὲ **Ἀλῆ Φαρμάκης ἀνορούξας** χαράδραν πρὸ του ὀχυρώματος ἐματαίωσε τὴν ἐνέργειαν τῆς πυρίτιδος. Μετὰ δύο μηνῶν πόλεμον οἱ πολιορκηταὶ ἔθεσαν πῦρ εἰς τὴν ὑπόνομον, ἀλλὰ δὲν ἔβλαψε τον Πύργον, ἐπειδὴ **ἔξεθύμανεν** ἡ **ἔκρηξις** ἔνεκα τῆς **χαράδρας** ἢ ὀρθότερον διότι ἡ **ἐργασία** τῆς ὑπονόμου δὲν **εἶχεν** **προχωρήσῃδεόντως** ἔνεκα τοῦ λίαν πετρῶδους ἐδάφους.

Ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης καὶ διότι ἐφονεύθησαν **ἐπίκεινα** τῶν τριακοσίων Ἀλβανῶν καὶ ἑκατὸν **ὡς ἔγγιτε εντοπίων**, οἱ δὲ στρατιῶται ἀπηύδησαν πολεμοῦντες, **ἀπελθόντες** ὃ τε στρατάρχης καὶ οἱ **προρρηθέντες** ὀπλαρχηγοὶ **ἐσυμφώνησαν** «**Νὰ δώσωσι** ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν του στρατοῦ, ἵνα **συνοδεύομενοι** τον Κολοκοτρώνην καὶ τους συντρόφους του μέχρις τῆς παραλίας καὶ ὅταν **ἐπιστρέψωσιν** καὶ **φέρωσιν** ἐπιστολήν του Κολοκοτρώνη, ὅτι ἀπεβιβάσθη διὰ τὴν Ζάκυνθον, νὰ **παραδωθῇ** ὁ **Ἀλῆ Φαρμάκης** καὶ τῷ δοθῇ **ἀμνηστία**».

Ὁ **Πασιόμπεης** καὶ οἱ λοιποὶ ἐν τῷ **στρατοπέδῳ** Ὀθωμανοὶ μεγιστάνες ἀνεφέρθησαν εἰς τον **Βεζύρην**, **παρακαλοῦντες** αὐτόν νὰ ἐγκρίνη τα **συμπεφονηθέντα** καὶ δώσῃ **ἀμνηστειάν**. Συγχρόνως δὲ ἔγραψαν καὶ πρὸς τον Ἰωάννην **Δεληγιάννην** καὶ Σωτήριον

« Ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης εἶχε 40 χρόνους, μαυρουδερός καὶ κίτρινος καὶ δι' αὐτὸ τὸν ἔλεγον φαρμάκη, κοντότερός μου, λιανός, πολλὰ φρόνιμος, πιστός, σιωπηλός, θυμώδης. Ἀπέθανε εἰς τοῦ Λάλα, ἀρρώστησε στὴν Ζάκυνθο ἀπὸ λυσεντερία. Οἱ συγγενεῖς του ἔκαμαν νὰ τοῦ δοθεῖ ἡ ἄδεια τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τοῦ Λάλα. Οἱ Ἄγγλοι ἔστειλαν ἕνα ἰατρὸν καὶ ἀφοῦ εἶδαν ὅτι ἀποθνήσκει, τότε τοῦ ἔδωσαν τὴν ἄδεια νὰ ἔβγῃ ἔξω εἰς τὸν Μορέα, διότι οἱ Ἄγγλοι, ὄντες φίλοι μετὸν Ἀλῆ πασᾶ, δὲν ἤθελαν νὰ δώσουν τὴν ἄδεια νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Μορέα, διὰ νὰ μὴ δυσαρρυστήσουν τὸν Ἀλῆ πασᾶ. Ἀφοῦ ἔμαθα ὅτι ἀπέθανε, ἐβγήκα εἰς τὸν Μορέα καὶ ἐπήγα εἰς τοῦ Λάλα διὰ νὰ παρηγορήσω τὴν φαμίλιάν του.

Λόντον, εἰς τοὺς μόνους οὓς ὁ Βελη Πασσᾶς ἤκουε καὶ υπολείπτετο, ἵνα μεσολαβήσῃ διὰ τὴν παραδοχὴν τῆς συνθήκης, οἷτινες διὰ πολλῶν παρακλήσεων καὶ προσπαθειῶν κατόρθωσαν νὰ ἐπικυρωθῇ ἡ συνθήκη καὶ δοθῇ ἀμνηστία.

Παρά του Νικολάου Πετμεζᾶ ἤκουσα νὰ διηγεῖται, ἐπὶ Ὀθωνος, ἐν τῇ αἰθούσῃ του Κανέλλου, ὅτι ἅμα ἱκανοποιήθη εἰς τὸν Ἀλῆ Φαρμάκη, ὅτι ὁ Βελη Πασσᾶς συγκατετέθη ὡς συμφωνηθέντα, διέταξε καὶ κατεκερμάτησαν διὰ τῶν Γιαταγανίων τοὺς χρυσοῦφάντους τάπητας, καὶ κατέθραυσαν ὅλα τα ἐν τῷ Πύργῳ ἐκλεκτὰ σκεύη, ἵνα μὴ λαφυραγογήσῃ αὐτὰ οἱ Ἄλβανοί.

Ἀφοῦ παρεδόθη ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης ἤγαγεν αὐτόν εἰς τὴν Τρίπολιν, ἐνθά παρουσιασθεῖς εἰς τὸν Βεζύρη ἐζήτησε συγγνώμην. Τοῦτον περατοθέντος ὁ Δεληγιάννης παρεκάλεσε τὸν Βελη Πασσᾶν νὰ τῷ δώσῃ τὴν ἄδειαν νὰ λάβῃ τὸν Ἀλῆ Φαρμάκη εἰς τὴν κατοικίαν του, ὅπερ καὶ ἐνέκρινεν. Ἐν αὐτῇ δὲ διαμείνας δέκα ἡμέρας ἐζήτησε διὰ τῆς μεσιτίας του Δεληγιάννη τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Βεζύρη καὶ μετέβη εἰς τὸ ἐν Λάλα μέγαρον αὐτοῦ.

Μεταμεληθεῖς οὗτος μετ' ὀλίγας ἡμέρας (κατὰ παραγγελίαν πιθανῶς τοῦ πατρὸς του Ἀλη Πασσᾶ) ἀπέστειλεν τὸν Μπεκήραγαν Τζογαδῶρον μεθ' ἑκατὸν ἰππέων νὰ τὸν φονεύσῃ. Ταῦτα προειδοποιηθεῖς ὁ Δεληγιάννης παράτινος φίλου του ἔπεμψεν αὐθωρεὶ πιστόν τινα ὑπρέτην εἰς Λαγκάδια καὶ εἶπεν πρὸς τοὺς ἐκεῖ υἱοὺς αὐτοῦ νὰ παραγγείλῃσιν εὐθύς εἰς τὸν Ἀλῆ Φαρμάκη ν' ἀναχωρήσῃ παραυτίκα καὶ μεταβῇ εἰς τὴν Ζάκυνθον.

Οὗτοι δὲ ἔστειλαν ἀμέσως ἄλλον πιστόν ὑπρέτην εἰς τὸ Λάλα, ὅστις ἀφίχθεις περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐγνωστοποίησε τ' ἀνωτέρω καὶ παραχρῆμα ἐπέστρεψεν. Ὁ δὲ Ἀλῆ Φαρμάκης, προσπονηθεῖς τὴν πρῶϊαν ὅτι ἐξέρχεται πρὸς ἄγγραν ἀπῆλθε μετὰ εἴκοσι σωματοφυλάκων, καὶ ἀφίχθεις εἰς τὴν Ἀγουλινίτσαν ἐνθά ὑπῆρχε πλοιάριον εἰς τὸν Ἀλφειὸν ἀναμένον αὐτόν, ἀπῆλθεν ἐν τῷ ἅμα καὶ ἀπεβίβασθη εἰς Ζάκυνθον.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔφθασεν καὶ ὁ Μπεκηρτζογαδῶρος μετὰ τῆς συνοδιάς αὐτοῦ εἰς Λαγκάδια. Οἱ ἐκεῖ Δεληγιάννηι υπεδέσθησαν αὐτόν φιλόφρονες καὶ ἐν τοῖς ἑαυτῶν μεγάροις ἐφολοξένησαν, ἐπὶ σκοπῷ νὰ χρονοτριβήσῃ οὗτος δὲ ἵνα εὐχαριστήσῃ αὐτοὺς καθ' εὐνοουμένους τοῦ Βεζύρη ἔμεινεν ἐκείνην τὴν νύκτα καὶ ἀνεχώρησε τὴν πρῶϊαν, ἀλλ' ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης ἦτο τότε εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ἐπειδὴ ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἔδειξε ἀκραιφνῆ εἰλικρίνειαν καὶ ἀπεριόριστον ἀφοσίωσιν κατὰ τὴν δίμηνον ἐν τῇ πολιορκείᾳ διάρκειαν ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης ἐνεπιστεύθη κατὰ τὴν ἐν Ζακύνθῳ διαμονὴν καὶ κατήχησεν αὐτόν εἰς τὰ μυστήρια τῆς ἄνω ρηθείσης ἐταιρίας, καὶ τῷ ἐκοινοποίησε τὰς συμφωνίας, ἃς εἶχον οἱ Προῦχοντες μετὰ τῶν Μεγιστάνων Ὀθωμανῶν.

Περὶ τῆς κατηχήσεως ταύτης εἰδοποιήθησαν οἱ ἐν Πελοποννήσῳ συνέταιροι παρὰ τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη. Οὗτος ἀνήγγειλεν εἰς αὐτούς, ὅτι διὰ τοῦ ἀρμοστοῦ τῆς Πελοποννήσου, ἠδύναντο νὰ ζητήσῃ τὴν προστασίαν τοῦ Ναπολέοντος. Αὐτοὶ δὲ συνεννοηθέντες μετὰ τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη ἀπεφάσισαν νὰ μεταβῇ οὗτος εἰς τοὺς Κορφοῦς μετὰ τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη πέμψαντες συγγρόνως αὐτῷ καὶ ἀναφορὰν πρὸς τὸν Ναπολέοντα ὑπογεγραμμένην

παρ' ὅλων. Μεταβάς λοιπόν ὁ Πέτρος **Μαυρομιχάλης** εἰς τὴν **ἐπτάνησον** ἐπαρουσιάσθησαν ἀμφότεροι εἰς τὸν τότε ἀρμοστήν Αὐτοκράτορα **Ναπολέοντος** Δόν **Τζιλότ** καλούμενον, πρὸς ὃ **ἐνεχείρησαν** τὴν ἀναφορὰν καὶ **ἐδήλωσαν** τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἐν **Πελοποννήσῳ** **ἐγκριτοτέρων Χριστιανῶν** καὶ **Ὀθωμανῶν** ἵνα **ζητήσωσιν** ὑπὸ το σκῆπτρον τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων καὶ τὴν ἐντολήν, ἣν εἶχον νὰ **ζητήσωσι** νὰ **πεμφθῶσιν** στρατεύματα, **πολεμικά** πλοῖα, πολεμοφόδια καὶ λοιπὰ **ἀναγκαῖα**.

Ὁ Δόν **Τζελότ** παρεδέχθη τὰς αἰτήσεις τῶν προθύμως καὶ συνάμα τοῖς εἶπε, ὅτι ὁ **Ἀλῆ φαρμάκης** ὄφειλε νὰ μεταβῆ μετὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ **προσπαθῶσιν** νὰ **προετιμάσωσιν** ἕως δέκα **χιλιάδες Σουλιώτας, Λακώτας** καὶ ἄλλους, καὶ εἰς **προσδιορισμένον** χρόνον θέλει τοὺς εἰδοποιήσῃ ν' ἀποβιβασθῶσιν αὐτοὺς εἰς **Ζάκυνθον** διὰ νὰ **εἶνε** ἔτοιμοι **καὶ** ὅτι αὐτὸς θὰ πέμψῃ τὴν ἀναφορὰν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, καὶ θὰ συστήσῃ τὴν ὑπόθεσιν **ταύτην** ὅπου ἠδύνατο **κάλλιον**. Καὶ ὅτι ἂν ὁ Ναπολέων δεχθῆ τὰς αἰτήσεις τῶν, θέλει εἰδοποιήσῃ αὐτοὺς ἀμέσως.

Πρὸς δὲ τὸν Πέτρον **Μαυρομιχάλην** ἔδωκε πολεμοφόδια καὶ **ἐπέστρεψεν** εἰς **Μάνην**, ἵνα **προετοιμάσῃ** τοὺς **Μανιάτας**. Ταῦτα πάντα **ἐνηγγέλθησαν** ἐκ Κερκύρας πρὸς τοὺς **Δελιγιάννας** καὶ οὗτοι ἐκοινοποίησαν αὐτὰ **εἰς** ὅλους τοὺς εταίρους δια ἀνά ἐνεργήσουν τα δέοντα, καὶ προετοιμάσουν τα ἐν τῷ **ορίζοντι** αὐτοῦ. Ὁ δὲ **Ἀλῆ Φαρμάκης** μεταβάς μετὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη εἰς τὴν Ἡπειρον **ητοίμασαν** διὰ πολλῶν κόπων καὶ κινδύνων, ἕνεκα τῆς **τρομερᾶς** τοῦ **Ἀλῆ Πασσᾶ** ἐξουσίας, χιλίους **ὡς** ἔγγιστα ἐνόπλους, ὑποσχεθέντες εἰς αὐτοὺς ἐκτὸς τῶν μισθῶν καὶ λάφυρα ἐκ τῶν Ἀλβανῶν τοῦ **Βελῆ Πασσᾶ**. Μετὰ δύο δὲ περίπου μῆνας ἐπιστρέψαντες εἰς Ζάκυνθον εἰδοποιήθησαν παρὰ τοῦ Δόν **Τζελότ**, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ ἐδέχθη εὐμενῶς τὰς αἰτήσεις τῶν Πελοποννησίων, ὅτι **ἀμφότεροι** **ἔμελλον** νὰ **διαμένωσιν** ἐκεῖ **καὶ** ὅτι μετὰ **τέσσαρας** ἑβδομάδας **ἀφικνοῦνται** τὰ τε πλοῖα καὶ τα ἄρματα.

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ ἀφίχθη δυστυχῶς ἐκεῖ κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1809 ὁ **Ἀγγλικός** στρατός, κατέκτησε τὴν Ζάκυνθον καὶ **τινάς** **ἄλλας** νήσους καὶ **οὕτως** **ἐματαιώθησαν** ὅλαι αἱ ἐλπίδες τῶν Πελοποννησίων. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ἀσθενήσας ὁ **Ἀλῆ Φαρμάκης** τῷ **ἐπὶ** **ἔπεμψεν** ἕκτοτε, ἐπὶ ἑπτὰ περίπου μῆνας διαρκῶς διάρροια καὶ ὑπῆρχον ὑπόνοιαι ὅτι ὁ **Ἀλῆ Πασσᾶς** **ἔστειλεν** ἰατρόν τινά (θερινόν **καλούμενον**) καὶ ἐδηλητηρίασε αὐτόν.

Τὸν θάνατον τοῦ **Ἀλῆ Φαρμάκη** διορῶν ὁ ἀδελφός αὐτοῦ **Γιακούπαγας** μετέβη εἰς Τρίπολιν, καὶ διὰ τῆς **μεσιτίας** τοῦ **Δεληγιάννη** καὶ τοῦ **Λόντου** τῷ ἐδόθη ἡ ἄδεια νὰ μετακομίσῃ εἰς Λάλα. Καθότι ν' ἀποθάνῃ ὁ ἀδελφός αὐτοῦ εἰς Ζάκυνθον, καὶ ἐνταφιασθῆ εἰς **φραγγικά** χώματα! Μετεκόμισαν **λοπόν** αὐτόν **κλινῆρην** εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἡλίδος καὶ ἐκεῖθεν διὰ **κρεβάτου** εἰς τὸ Λάλα, **ἐνθά** ἐτελεύτησε κατὰ τὸν **Μαῖον** τοῦ ἔτους 1810.

Ἐμαθον οἱ **Δεληγιάνναι** τὴν ἐκεῖ **ἄφιξιν** αὐτοῦ, τῷ **ἔπεμψον**, ὡς **προελέχθη** τα ἑαυτοῦ πράγματα καὶ τοὺς ἵππους. Ἐκπλαγεῖς ὁ **Ἀλῆ Φαρμάκης** διὰ τὴν ἀπροσδόκητον ἀποστολὴν αὐτῶν, ἠρώτησε **ποιῶστοις** **ἔγραψεν** νὰ τα **στείλωσιν**; Οὐδεὶς τῷ ἀπεκρίθησαν οἱ περὶ αὐτόν. Ἀναγνώσας τότε τὴν ἐπιστολὴν τῶν **Δεληγιανῶν** **ἐποίησθη** ὅτι **ἀνθορμήτως** τα **ἔπεμψεν**. Ἐπιθεωρήσας μετέπειτα τα ἐν τοῖς **κιβωτίοις**, **εἶπεν** πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Γραμματέα «**Σπήλιον**

Κετιέν), καλούμενον ἐκ Βερβίτσας : «Παρετήρησα πολλά πράγματα μου πολύτιμα τά ὁποῖα, ἂν δέν ἔβλεπον τώρα, ἦτο ἀδύνατον νά τα ἐνθυμηθῶ. Χώρισε, τῷ ἐπρόσθεσε, τα δεῖνα καί τα δεῖνα πράγματα διά νά τα στείλω εἰς τους φίλους μου νά μέ ἐνθυμοῦνται». Ὁ Σπήλιος Κετιές τῷ παρετήρησεν. Ὅτι δέν ἦτο εὐπρεπές νά πέμψη δῶρα εἰς τοιοῦτους φίλους, καί ὅτι εἶνε ἀδύνατον νά δεχθοῦν αὐτά. Οὗτο προσεῖπε τήν υἱείαν σου μόνον ἐπιθυμοῦν καί τίποτε ἄλλο.

Ἀναστενάξας ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης ἐκ βάθους καρδιάς, ἐδάκρυσεν. Ἐμβλέψας δέ πρόστά ἄνω εἶπεν Ἄ θεέμου! Ἀφ' οὗ ἀπεφάσις νά μέ ἀνακαλέσης ἀπό τον μάταιον κόσμον τοῦτον δέν μέ ἀφίνεις νά ζεῖσω ὀλίγον χρόνον ἀκόμη διά νά κάμω το χρέος μου εἰς τους φίλους μου αὐτούς». Μετά παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης δέν υπήρχεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Μετέστη ἐκεῖ ἐνθά αἱ γεναῖαι ψυχαί τῶνεξόχων ἀνδρῶν κατοικοῦσιν.

Ὅταν ποτέ μετέβην ὁ Κανέλλος εἰς το Λάλα ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης ὑπεδέχθη αὐτόν πανωφιλοφρόνως καί λίαν πολυτελῶς. Ἡ Τράπεζα ἣτις περετίθετο συνίστατο ἐξ ἀργύρου στερεοῦ, τα δέ ἐπ' αὐτῆς χρυσοκόλλητα, ὅλα τα λοιπά σκεύη ἢ δοχεῖα ἦσαν ἀργυρά. Τα ὑφάσματα καί οἱ τάπητες χρυσοῦφαντοι. Τά δέ ἄκρα των σινδονίων προσκεφάλων χειρομάκτρων καί λοιπῶν ἦσαν χρυσοκέντητα καί ἀφθόνως διά μαργαριταρίων κεκοσμημένα. Ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐν ἣ ἐκοιμάτο ὁ Κανέλλος ἔκαιον ἐνθεν καί ἐνθεν μέχρι της πρῶιας δύο ἐκ κηροῦ λευκοῦ λαμπάδες ἐπί ἀργυρῶν στηριζόμενα μαναλίων, καί ἄλληλοδιαδόχως ἴστατο καθ' ὅλην τήν διάρκειαν της νυκτός, μία των Αἰθιοπίδων ἴνασκεπάζη τον Κανέλλον, ὅσάκις ἐκ τῶν κινήμάτων αὐτοῦ παρεσύροντο τα χρυσοῦφанта ἐπί της κλίνης καλύμματα.

Αἱ ἐπιφανεῖς των Λαλαίων οὕτων γενεαί εἶχον συγγένειαν μετά τῆς αὐτοκρατορικής του Ὄθωμανοῦ οἰκογενείας. Ἐπειδή κατά τήν ἐποχὴν ἐκείνην ἐξεράγη πόλεμος μεταξύ Ρωσσίας καί Τουρκίας, διετάχθη ὁ Βελῆ Πασσᾶς νά ἐκστρατεύσῃ εἰς τήν Σόφιαν, ἐκεῖ ἀπολέσας εἰς δύο ἐν Ρουσκιούτσι καί Λοφιοσσία μάχας το πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ του ἐπέστρεψεν εἰς τήν Πελοπόννησον τον Μάρτιον του ἔτους 1812.

Κατά τήν ἐν Σόφια διαμονήν του ἐδηλητηρίασε καί ἄλλον ἐχθρόν του τον Μουσάγαν Βαρδουνιώτην. Οὗτος καί ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης ἦσαν συνετοί, πλούσιοι καί ἐκφύσεως ἀμφοτέροι εὐγενῶν αἰσθημάτων. Ὅποταν ὁ ἐν Ἁγία Ἐλένη αἰχμάλωτος ἔμαθε τήν ἐπανάστασιν των Ἑλλήνων ἀνέκραξε «Ἐγώ διηνοοῦμην νά καταλάβω τήν Πελοπόννησον καί τήν Σατραπείαν του Ἀλῆ Πασσᾶ καί ἐξ αὐτῶν νά συστήσω νέο κράτος εἰς τον θρόνον του ὁποῖου νά θέσω τον προγονόν μου Ἐυγένιον. Εἰς δέ τήν Ἰταλίαν νά ἐνθρονίσω τον βασιλιᾶ της Ρώμης, ἢ τον δευτερότοκον υἱόν μου, ὃν εἶχον ἐλπίδας ν ἀποκτίσῃ. Τούτου ἕνεκα ἀφιλοφρόνως προσωρινῶς τον τύραννον Ἀλῆ Πασσᾶν.

Πρός τόν σκοπόν αὐτόν προσεῖπεν εἶχον ἐναποταμιεύσῃ εἰς τους Κορφοῦς ἅπαντα τ' ἀπαιτούμενα διά στρατόν ἐκ τριάκοντα καί πέντε χιλιάδων.

Ἐκ τῶν σελίδων 32 -39 τῆς διηγήσεως τῶν συμβάντων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς μεταφέρω ἔνταυθά τα ἐπόμενα εἰς τα 1808.

Τὴν ἄνοιξιν ὁ Βελῆ Πασσᾶς ἐφοβέριζεν τὸν Ἀλῆ Φαρμάκην ἢ τὸν Πύργον νὰ τοῦ δώσῃ ἢ ὁ ἴδιος νὰ υπάγῃ τὸ παιδί του ἐνέχυρον νὰ δώσῃ ἐρεθύζετο ὁ Βελῆ Πασσᾶς ἀπὸ τὸν Δεληγιάννην. Ὁ Δεληγιάννης μὴ θέλων νὰ υπάρχῃ ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης ἔλεγεν εἰς τὸν Βελῆ Πασσᾶν ὅτι πρέπει νὰ κρεμασθῇ ὁ Πύργος διὰ νὰ τοῦ κρεμίσῃ τὴν δύναμιν. Καί τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη μὴ πηγαίνῃς διότι ὁ Βελῆ Πασσᾶς. ἔχει σκοπὸν νὰ σέ σκοτώσῃ. Ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης ἠτοιμάζετο λοιπὸν νὰ ἀντιπαραταχθῇ μὲ τὸν Βελῆ Πασσᾶν.

Ὁ Πάππος τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη καὶ ὁ Πάππος ὁ ἰδικὸς μου ἦσαν καὶ ἀδελφοποιητοί. Ἐσκοτώθηκεν ὁ Πάππος μου, ἀπέθάνεν καὶ ὁ Παππούλης τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη καὶ ἔμεινε ἡ φιλία ἢ ἴδια εἰς τὸν πατέρα μου καὶ εἰς τὸν πατέρα τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη. Ὡς φίλοι πατρικοὶ ἐλάβομεν καὶ ἡμεῖς ἀνταπόκρισιν, δέν τον εἶχον ἰδῆ προσωπικῶς. Ἐπιστηριζόμενος λοιπὸν εἰς τὴν. ....

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ
Αλή Πασσᾶς

Ἡ Φιλική Ἐταιρία ἐνεργήσασα ἐν Μολδοβλαχία καί Κωνσταντινουπόλει καί λοιπῶν μέρεσιν ἐν οἷς ἐβίουσαν Ἕλληνες, εἶχον, ἐστραμμένον τήν ἐνατιῆς προσοχήν καί πρὸς τὸν φιλοδοξότατον Ἀλή Πασσᾶν, ὅστις, ὄνειρευόμενος τήν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἡπείρου καί κατακτήσεις ξένης χώρας οὐδόλως ἐδυσκολεύετο εἰς υποσχέσεις πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς του. Οἱ τήν φιλικὴν ἐταιρίαν ἀποτελοῦντες, γνωρίζοντας τὸν χαρακτήρα καί τήν φιλοδοξίαν τοῦ Ἀλή Πασσᾶ καί τὰς περὶ τῆς Ἑλλάδος σκέψεις του, ἃς ἐξεδήλωσε μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ υἱοῦ τοῦ Βελή Πασσᾶ ὡς ἡγεμόνος (Μόρσε Βαλάση τῆς Πελοποννήσου), ἔσπευσεν νὰ κρατύνωσι τὰς ιδέας του μετὰ τὸ ἐπεισόδιον, τὸ γενόμενον μετὰξὺ αὐτοῦ καί τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Ἰσαμήλ Πασσόβη.

Κατὰ τὸ 1808, ἐπὶ Σουλτάνου Μαχμούτ τοῦ Β' διορίσθη Πασσᾶς τῶν φρουριῶν καί μετ' οὐ πολὺ ἡγεμὸν τῆς Πελοποννήσου ὁ Βελή Πασσᾶς παρ' ᾧ ἐδρεύοντε ἐν Τριπόλει (ὕπασπιστής) Ὁ Πασσόβης. Ὁ Βελή Πασσᾶς ἀφ' ἑνὸς μὲν περιποιεῖτο τοὺς Ἕλληνες, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπίεζεν αὐτούς διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ Ἰνα οὕτω συνιστεῖ μὲν ἑαυτὸν πρὸς τὸν Σουλτᾶνον ὡς πιστόν, εὐχαριστῆ δὲ καί τὰ ὄργανα αὐτοῦ πλουτοῦντα διὰ τούτου τοῦ τρόπου.

Ἀλλ' οἱ πιεζόμενοι Ἕλληνες μὴ ἀνεχόμενοι τὰς σκληρὰς πιέσεις, ἀνηνέχθησαν πρὸς τὴν Πύλην, ἣτις μὴ ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐνισχύσῃ τὸν Ἀλή Πασσᾶ ἀπεδέξατο τὰ παράπονα τῶν Ἑλλήνων, ὑπὲρ ᾧν καί ἕτεροι φίλοι τοῦ Σουλτάνου εἶχον ἀναφέρει, καί μετέθηκε τὸν Βελή Πασσᾶν εἰς Τρίκαλα, ἀντὶ αὐτοῦ διώρυσεν τὸν Ἰτζέτ Ἀχμέτ Πασσᾶν μένοντα τότε ἐν Ναυπλίῳ. Ὁ Ἀλή Πασσᾶς μαθὼν τὴν εἰς Τρίκαλα μετάθεσιν τοῦ υἱοῦ του, ἐστενοχωρήθη, διότι ἡ μετάθεσις αὐτῆ συνετέλεσε εἰς ματαιώσιν τῶν σχεδιῶν του, περὶ ᾧν εἶχεν ἐξηγηθῆ πρὸς τὸν Ναπολέοντα ἢ τὸν Ἀρμόδιον τῆς Ἀγγλίας Μείτλαν καί πρὸς τινες τῶν Ἑλλήνων, καί ἔγραψε πρὸς τὸν υἱὸν ἐνατοῦ Ἰνα μὴ ἀπέλθῃ εἰς Τρίκαλα ἀλλὰ παραμείνῃ περιποιούμενους τοὺς Ἕλληνας, καί ὅτι θά δυνηθῆ διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει φιλῶν του νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν μετάθεσιν αὐτήν.

Ἀλλ' ὁ Βελή Πασσᾶς, ἀνακοινώσας τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην τῷ Ἰσαμήλ Πασσᾶ Βέη, παρεπίσθη ὅπως μὴ λάβῃ ταυτήν ὑπ' ὄψιν, διότι θά ὑποστῆ καταδίωξιν ἄνευ ὠφελείας. Διὸ καί ἀνεχώρησεν εἰς τὴν νέαν θέσιν τοῦ μετὰ τοῦ Ἰσαμήλ Βέη ὁ Ἀλή Πασσᾶς ἔπνεε μένεα ἀποδοὺς αὐτῷ τὴν παρακοήν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὁ Πασσᾶ Βέης, μαθὼν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ θείου του καί ἐπιθύμων νὰ ἐπιτύχῃ τῆς διχονοίας τοῦ Ἀλή Πασσᾶ πρὸς τὸν υἱὸν του, ἐνήργησε παρά τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐχθροῦς τοῦ Ἀλή Πασσᾶ τὴν ἐκ Τρικάλων εἰς Λάρισαν μετάθεσιν τοῦ Βελή Πασσᾶ, ἀνήκουσαν τότε εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἀλή Πασσᾶ.

Τὴν ἐπαύτην πρὸς αὐτὴν δυσμένειαν τῆς Πύλης ἀποδίδων ὁ Ἀλή Πασσᾶς εἰς ἀντενεργίας τῷ Πασσόβη καί μὴ ἀνεχόμενος ἐπὶ πλέον αὐτήν, ἀπέστειλεν στρατιώτας τινὰς εἰς τὴν ἐν Λάρισῃ αὐλήν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰνα φονεύσῃ τὸν Ἰσαμήλ, οἵτινες ἀποτυχόντες τῷ φόνῳ, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Μετὰ τοῦτο ὁ Ἰσαμήλ Βέης κατέφυγεν εἰς τὴν ἐν Καρύστῳ οἰκίαν τοῦ Ομέρ Βέη. Ἀλλὰ καί ἐπὶ ἀισθάνομενος ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὴν μῆνιν τοῦ θείου του, κατέφυγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐν ἣ μετὰ μεγάλας προσπαθείας ἔτυχε τῆς

γνωριμίας του παρά τω Σουλτάνω ισχυροῦ καί ἐχθροῦ του **Αλῆ Πασσᾶ Καλετ Ἐφέντη**, οὐ τῆ ἐνεργεία διωρίσθη μεθ' οὐ πολὺ **Καπουτσιμπασης**. Ὁ **Αλῆ Πασσᾶς μαθών** τὴν παρά τω σουλτάνω εὐνοίαν του **Ισαμήλ Βέη**, ἔτι μαλλόν ἐξεμάνη καί ἀπέστειλεν εἰς **Κωνσταντινούπολιν** τρεῖς **Αλβανούς**, ὅπως φονεύσωσι τόν **Ισαμήλ**. Οἱ **Αλβανοί** οὗτοι, πορευθέντες εἰς **Κωνσταντινούπολιν ἐπυροβόλησαν** κατ' αὐτοῦ, ἀποτυχόντες δέ τω φόνω, συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς ἐξουσίας αὐτόθι, ἢ κατὰ τινα εἶδησιν ἐν **Ἀνδριανουπόλει** τινες **αὐτῶν**, πιεσθέντες καί ὁμολογησάντων τὴν ἐπὶ τῆ πράξει ταύτῃ ἐνοχὴν του **Αλῆ Πασσᾶ, πιστευσάντων** εἰς τὴν βεβαιώσιν τῶν ὀργάνων του Σουλτάνου, ὅτι μετὰ τῆ **ομολογίαν** του **ἠθικοῦ** αὐτουργοῦ τῆς πράξεως **θά** ἀφεθῶσιν **ἐλεύθεροι**.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν οἱ ἐγκληματῖαι ἀπεκεφαλίσθησαν. Ὁ δέ Σουλτάνος βαρέως φερῶν τοῦτο καί θεωρῶν τὴν **υπαρξιν** του **Αλῆ Πασσᾶ** ὡς μέγιστον κώλυμα τῆς προόδου τῶ σχεδιῶν του, ἐκάλεσεν εἰς **Κωνσταντινούποιν** τόν **Αλῆ Πασσᾶν**, **ἵνα** δῆθεν ζητήσωσι παρ' **αὐτῶ** πληροφορίας τινας. Ἄλλ' ὁ **Αλῆ Πασσᾶς** διατελῶ ἐν γνώσει του ἀποτελέσματος τῆς τοιαύτης προσκλήσεως, ἠρνήθη νά μεταβῆ εἰς **Κωνσταντινούπολιν**.

Μετ' ὀλίγον δέ, ἐπιθύμων νά **ἐξιλεωθῆ**, ὑπέβαλεν πρὸς τόν Σουλτάνον πληροφορίας περὶ τεκταινομένης **συνομοσίας** τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τουρκίας, ὅστις ἐκλαβὼν τὰς τοιαύτας πληροφορίας ὡς ἀποβλεπούσας εἰς τὴν ἐξιλέωσιν **αὐτοῦ**, οὐ μόνον ἠπίστησεν ἀλλὰ καί κατὰ τόν **Μάϊον** του 1820 μετὰ τὴν ἔκδοσιν του **Ἡάττε Σερίφ, κυρήσουν** τόν **Αλῆ** ἔνοχον ἐσχάτης προδοσίας καί ἀντάρτην, ἂν ἐντὸς τεσσαρράκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως δέν προσέλθῃ ἐνώπιον Πύλης, διώρισεν τόν **Ισαμήλ Βέη** ἡγεμόνα τῶν Ἰωαννίνων ἀντ' **αὐτοῦ** καί ἀνέθετο τῶ **Ισαμήλ** τὴν κατὰ του **Αλῆ Πασσᾶ** ἀρχηγίαν του σουλτανικοῦ στρατοῦ.

Ὁ **Αλῆ Πασσᾶς μαθών** τὴν ἀποκήρυξιν του ὡς ἀντάρτου καί τόν διορισμόν του **Ισαμήλ** ὡς ἡγεμόνος τῶν Ἰωαννίνων, ἐξεμάνη καί ἐπιθύμων νά ἐμβάλῃ εἰς περισπασμόν τόν Σουλτάνον καί νά **ἐξιναγκάσῃ αὐτόν** ὅπως οὐ μόνον χορηγηθῆ ἀμνηστία, ἀλλὰ καί ἐπιζητηθῆ ἡ **συνδρομή** του, προέτρεπε τοὺς Ἑλληνας **ἵνα** ἐπισπεύσωσι τὴν κατὰ του Σουλτάνου **ἐπανάστασιν**, ἄλλωστε καί **γινώσκουν** τὴν ἐνέργειαν τῶν Ἑλλήνων κατ' **αὐτῶ**.

Συνητήθη μετὰ τῶν **προυχόντων Σουλιωτῶν** ἐν Πρέβεζα πρὸς οὓς ὑπίσχενέτο ὅτι, **ἐάν** **υψώσωσι** σημαίαν ἐπαναστάσεως, **ἐπιήσετε** πολλὰς ἀμοιβὰς χρηματικὰς καί πολιτικὰς. Ἄλλ' οἱ Ἑλληνας **Ἡπειρώται**, ὑπέεικοντες εἰς συμβουλάς τινων ἐκεῖ εὕρισκομένων φιλικῶν, προέτεινον τῶ **Αλῆ** ἀναβλητικὰς ἐνστάσεις. Ὁ **Αλῆ οὐδόλως** **ἔκανε** νά περιποιηταί καί τόν Ἀρμοστήν τῆς Ἐπτανήσου **Θωμᾶ Μειτλάν**, **ἐπαγγελλόμενος αὐτῶ** ὅτι **θά** ὑψώσῃ τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν ἐν **Ἡπειρῶ**, ὡς ἐξέλθῃ νικητής, φροντίζων καί **περὶ** του διορισμοῦ του Ἀλεξάνδρου **Κουμουνδουράκη** καί **Καλκαντῆ**, ὡς **Μπᾶς Καπεταναίων** τῆς Δυτικῆς καί Ἀνατολικῆς Μάνης διὰ τῶν ἐν **Κωνσταντινουπόλει** ισχυρῶν **φίλων** του **Ἐλμάζ Μέτσου** καί **Κασσάμ Πασσᾶ**.

Τότε δέ **εἶχον** μεταβῆ εἰς **Κωνσταντινούπολιν** ὁ **Κουμουνδουράκης** καί **Καλκανδῆς** τῆ ἐνεργεία του **Μεῖτλαν**, συστήσαντος **αὐτούς** πρὸς τόν Πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῶ **σκοπῶ** τούτῳ. Καθ' α δέ προεῖρηται τότε ἔμενεν ἐν **Κωνσταντινουπόλει** καί ὁ Γρηγόριος **Φλέσσας**, καί ἐνεθάρρουνεν **αὐτούς** περὶ πραγματοποιήσεως του σκοποῦ τῶν. Προκειμένου δέ

νά διορισθῶσιν ὑπό του Καπετᾶν Πασσᾶ τοιοῦτοι, ὁ μὲν Ἀλέξανδρος Κουμουνδουράκης τῆς δυτικῆς Μάνης, ὁ δὲ Καλκανδῆς τῆς Ανατολικῆς, αἴφνης ὁ ὑποστηρίζων τὸν Μαυρομιχάλην Καπετᾶν Βέης παρέστησε τοὺς υποψηφίους ὡς ὄργανα τῆς Ἀγγλίας. Διό καὶ ὁ Καπετᾶν Πασσᾶς διατάξας τὴν σύλληψιν του Κουμουνδουράκη, ὡς ἀξαπατῶντα τὴν Τουρκικὴν ἀξουσίαν (σελ 113 -8).

Ὁ Κουμουνδουράκης καὶ Καλκανδῆς, ἐπιθυμοῦντες νά γίνωσι πιστευτοὶ παρά τῷ Καπετᾶν Πασσᾶ δι ἐπιστολῶν τῶν ἀνετιόαν πρὸς τὰς ἐν Σπάρτῃ Τουρκικὰς ἀρχὰς τὴν ἐνοχὴν του Π. Μαυρομιχάλη εἰς τὴν ἐταιρίαν ἐργαζομένη περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τουρκίας. Ὁ Μείτλαν ἐνεργεῖ οὕτω πεπεισθεὶς ὅτι ἀπιελοντος τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ πρὸς τὸν Σουλτᾶνον καὶ διορισμένων του Κουμουνδουράκη καὶ Καλκανδῆ Μπαῶς Καπεταναίους τῆς Μάνης, ἠδύνατο ἐυερεῶς νά ἐλκύσῃ τὴν Ἀγγλικὴν Πολιτὴν του Ἀλῆ Πασσᾶ εἰς αὐτούς.

Ἀλλ' ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς πονηρότερος του Μείτλαν ὑπέσχετο αὐτῷ καὶ τοῖς Ἑλλησι καὶ τῷ Ναπολέοντι πρότερον πρὸς μόνην τὴν ἐπίτευξιν του σχεδίου του ἀποβλέπων. Καὶ ὁ μὲν Μείτλαν καὶ Ἀλῆς ἀπέτυχον του σκοποῦ τῶν, τῶν Ἑλλήνων μόνον ἐπωφεληθέντων ὡς ἐκ τῆς διαγωγῆς ταύτης πρὸς τὴν Πύλην του Ἀλῆ Πασσᾶ. Καὶ ὅμως αἱ καταγγελίαι του Ἀλῆ Πασσᾶ μετὰ τῶν του Ἰμβραήμ Πασσᾶ καὶ του Ζακυνθίου Διόγου, προδώσαντος τὸν Ἀπόστολον Ἀλεξάκη Βλαχόπουλον, ἐπήγαγεν ὑποψία τῇ Τουρκικῇ δυναστείᾳ, ἣτις ἀνακαλέσασα δι αὐτό τὴν διαδοχὴν του Βελῆ Πασσᾶ Ἰτζέλ Ἀχμέτ Πασσᾶν τῷ 1820, διώρισεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Χουρσίτ Πασσᾶν.

Ὁ Ἰτζέλ Πασσᾶς κατὰ τὸ 1812 ἀπεκεφάλισε τὸν προεστῶτα Σωτήριον Λόντον, υἱὸ του Ἰωάννου Δεληγιάννη, ὅτε εὐρίσκετο εἰς σχέσεις πρὸς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν. Τῷ δὲ 1813 ἀπεκεφαλίσθη καὶ ὁ Ἰωάννης Δεληγιάννης ὑπὸ του αὐτοῦ Πασσᾶ, πληροφορηθέντος ὅτι αἱ κατὰ Λόντου ἦσαν συκοφαντίας. Ὁ Χουρσίτ Πασσᾶς πορευόμενος ὑφ' ἀμάξης, συρομένη ὑπὸ ἐξ λευκῶν ἵππων μικροῦ δεῖν συνετρίβη μεταξύ Παρθενίου καὶ Στενοῦ, τὴν ἀνατροπὴν τῆς ἀμάξης ἐκλαβὼν κακὸν οἰωνόν ὁ Χουρσίτ, τῶν ἵππων μὴ προβαινόντων μετὰ τὴν ἀνατροπὴν, ἐπορεύθη πεζὸς εἰς Τρίπολιν.

Οἱ Ἕλληνες μαθόντες τὸν διορισμὸν αὐτοῦ, ἐγένοντο περίφοβοι, ὑποπτευόμενοι τὸν φιλότουρκον Σταμάτην Γωβίαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὀρμώμενον, διερμηνέα του Χουρσίτ Πασσᾶ, ὡς δυνάμενον καὶ ἐκ του ἀξιώματος του καὶ του θρησκευματος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς ν' ἀποκαλύψῃ τὰς ἐνεργείας τῆς φιλικῆς ἐταιρίας. Ἀλλ' ὁ Χουρσίτ Πασσᾶς εἰς Τρίπολιν ἀφικόμενος καὶ ἐπιληφθεὶς ἐν ταχεῖ ἀνακρίσεων καὶ μὴ δυνηθεὶς ν' ἀνακαλύψῃ τι, ἀνέφερε πρὸς τὴν Πύλην ὅτι αἱ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὑπόνοιαι οὐδεμίαν ὑπόστασιν ἔχουσιν, ἀλλ' ὅτι ἐπινόημα πονηρῶν ἀνθρώπων, ἐπιζητούντων παρά τῇ Πύλῃ ὀφέλη δια καταπτυσσοῦ διαγωγῆς.

Ἐν τούτοις ὁ Ἰσμαήλ Βέης, ὁ διορισθεὶς Πασσᾶς τῶν Ἰωαννίνων ἀρχιστρατήγος ἀπάντων τῶν κατὰ του Ἀλῆ Πασσᾶ Σουλτανικῶν στρατευμάτων κατὰ συμβουλήν του Σουλτάνου μετὰ τῶν ἰσχυρῶν ἀντιστασιαστῶν στρατευμάτων του Ἀλῆ Πασσᾶ, ἐνεζήτησε

τήν συνδρομήν τῶν ἐν Ἡπειρῷ Ἑλλήνων **υποσχόμενος αὐτοῖς** τήν παραχώρησιν τῆς **Κιάφας ἢ Λοιπῶνχωρίων ἢ φρουρίων, ἀνοικόντων αὐτοῖς** πρότερον. Καί ἐν **ὧ δι υποσεχέσεων** τοιούτων **ἐφήλευσε** τήν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων, αἴφνης διέταττε **αὐτήν** νά **καταλαμβάνωσιν** τήν ἐπικίνδυνον **θέσιν** πρό τῶν Σουλτανικῶν στρατευμάτων, **διεξαγόντες** οὕτω ὅλον τόν ἀγῶνα κατά τῶν στρατευμάτων του **Αλῆ Πασσᾶ**.

Τόν δόλιον σκοπόν τοῦτον ἐννοήσαντες οἱ Ἕλληνες καί ὑπό τῶν Φιλικῶν προτραπέντες ἀπεχώρησαν του Τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἡ τῶν Ἑλλήνων ἀποχώρησις καί ὁ φθόνος τῶν ἄλλων **Πασσάδων** τῇ ταχείᾳ προαγωγή του Πασσόβη ἀνεκάλεσαν τήν ἀποτυχίαν **αὐτῶν**. Ἐν τούτοις ὁ **Πασσόβης** ἐπήρχετο καί μετὰ του **Αλῆ Πασσᾶ** προηγουμένου **Μπεχλιβάν Μπαμπᾶ Πασσᾶ**, ἀρχηγοῦ τῶν κατά τήν Βουλγαρίαν στρατευμάτων.

Τά στρατεύματα **ταῦτά**, χωροῦντα **εἰς** Ἡπειρον, **διέπραττον** παντός εἶδους καταχρήσεις κατ' ἀθῶν καί συντρεχόντων μάλιστα τά Σουλτανικά στρατεύματα Ἑλλήνων. Τήν **τοιαύτην** τῶν **Ελλήνων** ἀναστροφὴν πληροφορηθεὶς ὁ **Μπαμπᾶ Πασσᾶ** **ἀνεκοίνωσεν ἐπιστολιμαίως** ταυτήν πρὸς τόν Σουλτᾶνον, ὅστις ἀμέσως διέταξε τήν κατάπαυσιν τῶν κατά τῶν Ἑλλήνων πιέσεων, εὐχαριστήσας ἀμᾶ τόν Πατριάρχην ἐπὶ τούτοις. Ὁ **Μπαμπᾶ Πασσᾶς**, πορευθεὶς διὰ Θεσσαλίας, Φωκίδος καί Βοιωτίας τῇ 7^ῃ Αὐγούστου 1820 κατεσκήνωσεν ἔξω τῶν Ἰωαννίνων καί ἐπολιόρησε στενῶς τόν **Αλῆ Πασσᾶ**, ὅτε **δηλητηριάζετε** ὁ **Μπαμπᾶ Πασσᾶς** ὑπὸ του **Χασάν Πασσᾶ** καί **Ἰωσήφ Πασσᾶ** ἐπὶ φθόνῳ.

Ὁ τοιοῦτος θάνατος του **Μπαμπᾶ Πασσᾶ** καί ἡ **ἀνικανότης** του **Ἰσμαήλ Πασσᾶ**, οὐδέ κατορθώσαντος ἀπὸ του Αὐγούστου του 1820 μέχρι του Ἰανουαρίου του 1821, **δαίως** ἐλύπησαν τόν Σουλτᾶνον **Μαχμούτ**, ὅστις ἀντέταξεν **αὐτόν** διὰ του **Χουρσίτ Πασσᾶ**, πρῶην μεγάλου **Βεζύρη**, μόλις πρὸ τριῶν μηνῶν εἰς Τρίπολιν ἀφωσιωμένῳ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι καί οὗτος **δέν ἠδνηθη** ἐν Πελοποννήσῳ ν ἀνακαλύψη τήν παρασκευαζομένην **ἐπαναστᾶσιν**, ἀντικαταστάς **διὰ** του **Μεχμέτ Πασσᾶ**.

Παρασκευαζόμενος δέ ὅπως ἀπέλθη τῆς **Τριπολέως**, αἴφνης διατάσσεται **ἵνα** συγκεντρώσει ἐν Πελοποννήσῳ στρατεύματα καθ' ἣν περιπτῶσιν ἀνακαλύψη ἐνοχὴν προβῆ εἰς σφαγὴν τῶν Χριστιανῶν τῆς Πελοποννήσου. Διὸ καί ἐκάλεσεν ἐκ Θεσσαλίας δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν, **συσκεπτόμενος** μετὰ τῶν **ἐξεχόντων** Τούρκων περὶ του πρακτέου. Ἀλλὰ διατάσσεται πάλιν **ἵνα** μετὰ του **Μεχμέτ Πασσᾶ** μεταβῆ εἰς Ἰωάννινα πρὸς ἀνάληψιν τῆς ἀρχιστρατηγίας τῶν Σουλτανικῶν στρατευμάτων.

Ὁ **Χουρσίτ**, καταλιπὼν ἐν Τριπόλει **Καϊμακούμην** (ἀντιπρόσωπον του) τόν **Μεχμέτ Σαλή Ἀγᾶ** τῇ 5^ῃ Ἰανουαρίου 1821, πορεύεται εἰς Ἰωάννινα μετὰ του **Μεχμέτ Πασσᾶ** καί πολιορκεῖ ἐν συνεχείᾳ τόν **Αλῆ Πασσᾶ**, ποιουμένους **καὶ** ἐφόδους κατ' **αὐτοῦ**, **εὐρώστως** ἀντιτασσομένου ἐν **αρχῇ**. Ἄλλ' ἔπειτα **στενοχωρηθεὶς** λίαν ὁ **Αλῆ** προέτρεψε τοὺς φίλους του **Αλβανούς** ὅπως ἐνήσονται μετὰ τῶν Ἑλλήνων συνδραῶς πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας. Καίτοι καί προηγουμένως κατά τόν Ὀκτώβριον του 1820 ἀνήψε συνθήκας μετὰ τῶν Ἑλλήνων καί **Αλβανῶν** πρὸς ἀμοιβαίαν συνδρομήν, τουτέστι **ἵνα** ὁ μὲν **Αλῆ Πασσᾶς** **παράσχη** τήν

συνδρομήν του προς τούς Έλληνες υπέρ της απελευθέρωσης τῶν, οἱ δέ Έλληνες συντελέσωσιν εἰς τήν νίκην του **Αλῆ Πασσᾶ**. Ἀλλ' οἱ **Αλβανοί** ἠγνόουν τά καθ' ἕκαστον τῆς συμμαχίας, ἐπίστευον ὅμως ὅτι ἡ **συμμαχία αὐτῶν** μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀπέβλεπεν εἰς τήν ἀπελευθέρωσιν του **Αλῆ Πασσᾶ**, εἰς τήν ἀνακήρυσιν αὐτοῦ εἰς **βασιλέα** τῶν τε Ἑλλήνων καί **Αλβανῶν**, ἢ τοῦλάχιστον εἰς τήν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἡπείρου ὑπό τόν **Αλῆ Πασσᾶν**.

Κατ' **ἀκολουθίαν** τόν Νοέμβριον του 1821 συννοηθέντες μετὰ τῶν Ἑλλήνων καί ἐπιτεθέντες **κατάτης Ἄρτας εἶλον αὐτήν**. Μετά δέ ταῦτά **συνεψάμενοι ἀπεφάσισαν ἵνα** σταλῆ εἰς Πελοπόννησον ὁ ἀρχηγός τῶν **Αλβανῶν Ζαχίρ Ἀμπάζης** ἢ Ἀββᾶς, πρῶην ὑπουργός του **Αλῆ Πασσᾶ**, ὅπως συννοούμενος μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως **κανονίσῃ** τά **περαιτέρω** καί ἐν **ἀνάγκῃ** μείνη ἐν τῇ Συνελεύσει ἀντιπρόσωπος τῶν **Αλβανῶν**.

Ὁ **Ζαχίρ Ἀμπάζης λαβὼν** τό ἐγγράφον τῆς ἀντιπροσωπίας του ἄνευ τῆς ἐν αὐτῷ ἐγγραφῆς του ὀνόματος του, **ἐπορεύθη** εἰς Μεσολόγγιον καί διαγνούς τόν σκοπόν τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῶν κινήματων αὐτῶν, **ισχυρίσθη** αὐτόθι ὅτι ἀδυνατεῖ νά μεταβῆ εἰς Πελοπόννησον ἔνεκα τῆς **αιφνηδίας** παθούσης ὑγείας του καί παραδούς τό ἐγγράφον τῆς ἀντιπροσωπίας τῷ Μάρκῳ Δεσπότη, ἔχων **ἤδη ἐγεγγραμμένον** τό ὄνομα αὐτοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς Ἄρταν, παραλαβὼν ἐκ τῆς ἐν Μεσολογγίῳ ἐφορίας τῇ ἐνεργείᾳ του **Μαυροκορδάτου** πολεμοφόδια.

Ἡ μὴ **ἀρχική** ἐν τῷ **ἐγγράφῳ** τῆς ἀντιπροσωπίας ἐγγραφή του ὀνόματος του **Ζαχίρ** ἀπέδειξε τήν ὑποπτον τῶν **Αλβανῶν στάσιν**, διανοουμένων ἀλλά οὐχί ὅπως μεταβῆ εἰς Πελοπόννησον, ἀλλά **κατασκοπεύσῃ** τά κινήματα τῶν **Ἑλλήνων** καί πεισθῆ περὶ τινος **πρόκηται**. Διό **εἰς Ἄρταν** ἐπανελθὼν συνεσκέφθη μετὰ τῶν λοιπῶν **Αλβανῶν** καί ἀνακοινώσας αὐτοῖς τὰς ἀποκαλύψεις ἔπεισεν αὐτούς ἵνα λύσωσι τὰς πρὸς τούς Έλληνας **σεινδάς**. Οἱ **Αλβανοί** ἀποδεξάμενοι τήν γνώμην του **Ζαχίρ**, ὑπέβαλον τήν πρὸς τόν **Χουρσίτ Πασσᾶν** ὑποταγήν, ὅστις ἀσμένως ἀπέστειλεν στράτευμα πρὸς ἀνάκτησιν τῆς **Ἄρτας** καί **Αἰτωλο** – Ἄκαρνανίας.

Οἱ ἐν Ἄρτῃ **Σουλιῶται** καί **ἄλλοι** Έλληνες ἡσυχίαν ἤγον, μὴ ὑποπτευθέντες τούς **συμμάχους Αλβανούς**. Ἀλλ' **ἅμα** πυρωθέν ἰδόντες Τουρκικόν στρατόν, ἐξῆλθον τῆς πόλεως ἐν τάχει καί κατέλαβον τὰ πέριξ, ἐξ ὧν ἐπίστευον ὅτι ἠδύναντο ν' ἀποκρούσωσι τόν ἐχθρόν. Καίτοι δέ οἱ Έλληνες ἐξῆλθον τῆς Ἄρτης, οἱ ἐν αὐτῇ **Αλβανοί** παρέμειναν ἀμέριμνοι. Ἡ στάσις αὐτῇ τῶν **Αλβανῶν** ἐνέπνευσε τοῖς Έλλησιν ὑπονοίας ἀπάτης καί μάλιστα τῷ Χρήστῳ **Περραιβῷ**, ἀφικομένῳ εἰς Ἄρταν κατ' ἐκείνην τήν ἡμέραν, πεποίθητε ὅτι οἱ **Αλβανοί** **παρασπώνδησαν**.

Φωραθέντες δ' οὕτως οἱ **Αλβανοί** καί με δυνάμεις πλέον νά ὑποκρούψωσι τόν δόλιον σκοπόν τῶν, ἀπέστειλαν αὐθημερόν πεζόν πρὸς τούς Έλληνας, ἀναγγέλλοντα ὅτι ἀδυνατῶσι νά διατηρήσωσι τήν συμμαχίαν, πεισθέντες ὅτι αὐτῇ ἀπέβλεπεν εἰς τήν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων πρὸς βλάβην τῆς θρησκείας καί τῆς πατρίδος καί οὐχί πρὸς ἀπελευθέρωσιν του **Αλῆ Πασσᾶ**, δ' ὄν καί ἀπεδέξαντο αὐτήν. Κατ' ἀκολουθίαν οἱ **συμμαχία** Ἑλλήνων τε καί **Αλβανῶν**, κατὰ τόν Ὀκτώβριον του 1820 γενομένης, διελύθη περὶ τὰ τέλει

του Ιανουαρίου τω 1821, μετά τήν διάβασιν του Χουρσίτ Πασσᾶ εἰς Ἰωάννινα. Οἱ δέ ἐν Ἄρτῃ Ἕλληνες ὑπεχώρησαν εἰς τό ἐσωτερικόν τῆς Στερραϊᾶς Ἑλλάδος. Ἡ διάλυσις τῆς Συμμαχίας ταύτης καί ἐγκατάλειψις του Ἀλῆ Πασσᾶ ὑπ' ἀπάντων τῶν φίλων του, οἷοι ὁ Ομέρ Πασσᾶς, κατέχων τά βουνά τῆς Πίνδου, ὁ Βελῆ Πασσᾶς, Μουχτάρ Πασσᾶς, Σαλήμ Πασσᾶς, καί ὁ υἱός του Βαλῆ Πασσᾶ Μαχμούτ Πασσᾶς, παραδοῦντες τήν Πρέβεζαν καί τό Ἀργυρόκαστρον τῷ Ἀρχιστρατήγῳ του Σουλτάνου, ἐδείνωσαν τήν θέσιν αὐτοῦ καί ἀπειλήσαν ὅστις ἀδυνατῶν ν' ἀπόφασίση γενναῖον τι ἠπειλεῖ τόν στενοχωροῦντα αὐτόν Χουρσίτ Πασσᾶν ὅτι θά θέσῃ πῦρ ἐν τῇ πυριτιδαποθήκῃ καί αὐτοκαταστροφῇ.

Ὁ Χουρσίτ Πασσᾶς ἐπιθυμῶν νά διασώσῃ τόν πλοῦτον του Ἀλῆ Πασσᾶ καί βλέπων τήν ἀπέλπιδα αὐτοῦ θέσιν ἀνήγγειλεν αὐτῷ ὅτι ἐπιθύμει νά ἔλθῃ εἰς συνέντευξιν διά του Μεχμέτ Πασσᾶ, υποβάλλων ἐντολήν τινά του Σουλτάνου. Τεταραγμένος ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς καί μή διακρίνας τόν σκοπόν τῆς τοιαύτης συναντήσεως μετ' ἀσφαλῆν μάλιστα τῆς καταστροφῆς του ἑαυτοῦ πλούτου, ἐδέξατο τόν ἀπεσταλμένον του Χουρσίτ Πασσᾶ, Μεχμέτ Πασσᾶν πρὸς συνέντευξιν. Οὗτος, προσελθὼν ἐνώπιον του Ἀλῆ Πασσᾶ, ἐπιβεβαίωσεν ὅτι ὁ Σουλτάνος ἀνεστείλατο αὐτοῖς ἵνα ἠπίως προσέλθωσι πρὸς αὐτόν καί ὅτι ἔγραψεν ὁ Χουρσίτ πρὸς τήν Πύλην ὅπως ἀπονείμῃ αὐτῷ ἀμνηστείαν.

Ἐντεῦθεν ὁ Μεχμέτ Πασσᾶς ἔλαβεν ἐλευθερίαν πρὸς ἐπίσκεψιν του Ἀλῆ Πασσᾶ καθ' ἐκάστην. Ἐπισκεπτόμενος δ' αὐτόν ἀόκλως ἐξηκολούθει διαβεβαιῶν περὶ τῶν ἀγαθῶν διαθέσεων του Χουρσίτ, ὡς δῆθεν ἐπαναλαβόντος τήν πρὸς τήν Πύλην ὑπέρ τῆς ἀμνηστείας παράκλησιν του. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ διά προδοσίας του Χοιρῆ Γιάσκα κατέλαβεν ἀμαχητὶ τόν ἐν τῇ Ληθάρίτσι προμαχῶνα, οὗ ἡ κατάληψις ἐκίνησε εἰς ἀγανάκτησιν τόν Ἀλῆ Πασσᾶ ὅστις πάραυτα κατέφυγεν εἰς τήν ἀκρόπολιν Ἰντς – Καλέ, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν τό Χαρέμιον καί οἱ Θησαυροὶ καί ἡ πυριτιδαποθήκη, καί ἐξ οὗ ἐπανέλαβεν τήν προτέραν ἀπειλήν τῆς καταστροφῆς του πλούτου του διά τῆς ἀναφλέξεως τῆς πυριτιδος.

Ὁ Χουρσίτ Πασσᾶς, μαθὼν τήν ταραχήν του Ἀλῆ Πασσᾶ διά του ὑπασπιστοῦ του Μεχμέτ Πασσᾶ, ἐδικαιολόγησεν τήν κατάληψιν του προμαχῶνος καί ἀπεθάρρυνεν αὐτόν,

ὅστις πειθόμενος ταῖς ψευδέσιν ὑποσχέσεις του Χουρσίτ, κατέφυγεν εἰς τό ἐν τῇ λίμνῃ ναύδριον, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἰσχυρόν ἀνάκτορον. Τήν Ἀκρόπολιν ἐπέτρεψε τῷ ἐπιζῶντι ἀναπήρῳ Ἀξιωματικῷ Τσάμη, πρὸς ὃν κατά τήν ἀποχώρησιν ἐνετείλατο ἵνα ἐκεῖνῳ ἐμπιστευθῇ τήν κατάληψιν του φρουρίου, ὅστις αὐτῷ τήν ὀρμιάν τῶν κοραλλίων παρουσιάσει ἣν συνήθως ἔφερεν ἐν χερσίν ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, καθ' ἣν δέ περιστᾶσιν ἤθελον στενοχωρηθῇ, νά καταστρέψῃ τά πάντα, βάλλον πῦρ εἰς τήν

πυριτιδαποθήκην.

Μετά τήν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ἀποχώρησιν του Ἀλῆ Πασσᾶ ὁ Χουρσίτ ἐμερίμνησεν νά μάθῃ τις κατεῖχεν αὐτήν καί πῶς δύναται νά σαγηνεύσῃ τοῦτον. Μαθὼν δέ παρὰ τινος οἰκίου του Ἀλῆ Πασσᾶ τά κατά τόν Τσάμην καί τήν ὀρμιάν τῶν κοραλλίων, κατώρθωσε διά δωροδοκίας νά παραλάβῃ ταύτην παρὰ Χαρεμίου. Νύκτωρ δέ καί λίαν πρωί ὁ Χουρσίτ

Πασσᾶς διὰ πιστοῦ του ἐπέδειξεν τῷ Τσάμη τῇ ὀρμιάν τῶν κοραλλίων καί κατέλαβεν τό φρούριον.

Ὁ Αλή Πασσᾶς²¹ ἔμεινεν ἐμβρόντητος καί ἐκτῶτε ἐφέρετο ταπεινότητος ἐνώπιον του Μεχμέτ Πασσᾶ, ἐπισκηπτόμενον αὐτόν. Ἐπιθύμων δέ ἵνα τερματίσῃ τὴν καταστασιν ταυτὴν

---

²¹ Ο Αλή πασάς Τεπελενλής (1744 - 25 Ιανουαρίου 1822) ἦταν μουσουλμάνος Τουρκαλβανός στην καταγωγή πασάς των Ιωαννίνων που διαδραμάτισε για περισσότερα από 40 χρόνια σημαντικό ρόλο στην ιστορία της Ηπείρου και όχι μόνο, από το 1788 όταν και διορίστηκε πασάς των Ιωαννίνων μέχρι τις αρχές της Ελληνικής Επανάστασης. Στο απόγειο της δόξας του κατείχε μια μεγάλη περιοχή του ελλαδικού χώρου της τότε Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Για τον τρόπο με τον οποίο διοίκησε το Πασαλίκι του αλλά και για τον χαρακτήρα του, ἔμεινε γνωστός σαν Ασλάνι (λιοντάρι) των Ιωαννίνων.

Οικογενειακό υπόβαθρο

Γενάρχης της οικογένειάς του, ἦτο πρώτος που έγινε ονομαστός από την οικογένειά του ἦταν κάποιος Τούρκος ονόματι Μουσταφά ἢ Μούτζο Χούσσοσ, προπάππους του Αλή, αρχηγός ληστρικών ομάδων που δρούσε στην Ανατολία, περί τα τέλη του 17ου αιώνα που εξ αυτού και η οικογένειά του λεγόταν Μουτζοχουσσάτες[iii] η οποία και εγκαταστάθηκε στην Αλβανία, προερχόμενη από τη Μικρά Ασία, περίπου 80 χρόνια πριν τη γέννηση του Αλή πασά. Γιος του Μουσταφά (Μουτζοχουσσάτη) ἦταν ο Μουχτάρ (Μουτζοχουσσάτης) που λέγεται πως είχε λάβει μέρος στην πολιορκία της Κέρκυρας κατά τον πόλεμο με του Ενετούς το 1716. Από αυτή την ενέργεια η Υψηλή Πύλη τον αμνήστευσε για τις πρότερες ληστρικές δράσεις του, που όμως επανέλαβε αργότερα. Ο γιος του Μουχτάρ εκείνου, ο λεγόμενος Βελής, που ἦταν ο πατέρας του Αλή Πασά.

Ο Βελής ακολουθώντας τα χνάρια του παππού του αλλά και του πατέρα του ἦταν αρχηγός συμμοριών και είχε υπό την προστασία του τα χωριά Λεκλί και Χόρμοβο της Βορείας Ηπείρου, όπου αφού σκότωσε τους αδελφούς του και τον εξάδελφό του Ισλάμπεη, είχε αναγνωρισθεί από την Πύλη πασάς δύο μικρών περιοχών λαμβάνοντας και τη θέση του Μουτασερίφη του Δελβίνου, για μικρό όμως διάστημα μέχρι το θάνατό του.

Ο Αλής γεννήθηκε στο Τεπελένι ένα μικρό χωριό τότε της σημερινής Αλβανίας (β. Ἡπειρος) το 1744 (κατά νεότερες έρευνες, αντί 1740 ἢ 1750, ἢ 1752 που είχαν υποστηρίξει παλιότεροι βιογράφοι). Η μητέρα του λεγόταν Χάμκω, ἦταν ελληνίδα στην καταγωγή και ελληνόγλωσση - δεύτερη γυναίκα του Βελή, κόρη του Μπέη της Κόνιτσας. Μετά τον θάνατο του πατέρα του το 1753, που επηρέασε δραματικά την εφηβική του ηλικία, οι κάτοικοι των χωριών που δυνάστευε ο πατέρας του εξεγέρθηκαν, και οι Γαρδικιώτες συνέλαβαν την Χάμκω και κακοποιώντας την, την υπέβαλαν σε εξευτελιστικά βασανιστήρια, προτού την αφήσουν τελικά ελεύθερη.

Σύμφωνα με συχνές εκμυστηρεύσεις του Αλή, ο πατέρας του, ο Βελής, τα μόνα περιουσιακά στοιχεία που άφησε στη γυναίκα του, Χάμκω, και στα δύο παιδιά του, τον Αλή και την αδελφή του Χαϊνίτσα, ἦταν "μιά άθλια τρύπα και λίγα χωράφια.

Τα πρώτα χρόνια

Για τα παιδικά χρόνια του Αλή είναι γνωστό ότι ἦταν πολύ ανήσυχος και του άρεσαν οι πολεμικές τέχνες όπου χάρις αυτών εγκατέλειπε τους δασκάλους του και περιφέρονταν στα βουνά. Ἐτσι τα λίγα γράμματα που έμαθε τα όφειλε και μόνο στην επιμονή της μητέρας του. Είναι γεγονός πως ο Αλή ανατράφηκε από την μητέρα του με υπέρμετρη φιλοδοξία και με στόχο να γίνει σπουδαίος, περισσότερο από τον πατέρα του, και μάλιστα κατά τη συνήθη έκφραση του Αλή αναγνώριζε πως εκείνη τον έκανε "άντρα και Βεζύρη" .

Σε αυτό βοήθησε και η εξολόθρευση όλων των ετεροθαλών αδελφών του από την μητέρα του, ένα σύνθημα πλέον άγριο φαινόμενο που είχε ξεκινήσει από τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, συνεχίστηκε πιο έντονα στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία και που υιοθετήθηκε ακόμη σε μεγαλύτερο βαθμό από την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Η παντελής όμως έλλειψη στοιχείων για την περίοδο των εφηβικών χρόνων του Αλή δεν επιτρέπει σε κανέναν ν' αναφερθεί στην περίοδο αυτή. Έτσι εικάζεται, πως μετά το θάνατο του πατέρα του, κατά την εφηβική του ηλικία, ο Αλή είχε καταφύγει στα γύρω βουνά και έτοιμος πλέον μαχητής είχε οργανώσει και αναλάβει αρχηγός συμμοριών που συγκροτούνταν από Τόσκηδες και Λιάπηδες ληστές με τις οποίες επιχειρούσε τις ληστρικές επιδρομές σε ολόκληρη την Ήπειρο και τη Θεσσαλία.

Πρώτες δραστηριότητες

Λόγω της ληστρικής του αυτής δράσης συνελήφθη από τον πασά του Μπερατίου, Κουρτ Αχμέτ πασά, αλλά αφέθηκε ελεύθερος αφού υποσχέθηκε να σταματήσει τις επιδρομές, υπόσχεση την οποία όμως δεν κράτησε, διότι όπως λέγεται ο πασάς αρνήθηκε να του δώσει για σύζυγο την κόρη του. Έπειτα λόγω της σκληρής καταδίωξης που αντιμετώπισε κατέφυγε στον Καπλάν πασά του Δελβίνου, του οποίου την κόρη (Εμινέ) παντρεύθηκε το 1768, μνηστεύοντας παράλληλα και την αδελφή του Χαϊνίτσα με τον μεγαλύτερο γιο του Καπλάν. Από αυτό τον γάμο ο Αλή απέκτησε και τους δυο του γιους, τον Μουχτάρ (1769) και τον Βελή (1773). Μέσω διαφόρων δολοπλοκιών κατάφερε να εξοντώσει τόσο τον πεθερό του όσο και τον διάδοχο αυτού Σελήμ χωρίς όμως να καταφέρει να διοριστεί αυτός πασάς ενώ παράλληλα εκδικήθηκε τους κατοίκους του Χορμόβου και του Λικλίου οι οποίοι είχαν πριν από χρόνια ατιμάσει την μητέρα του.

Το 1785 διορίστηκε επόπτης των οδικών αρτηριών της Ρούμελης και ήρθε σε συνεννόηση με τους ληστές που δρούσαν στη Θεσσαλία. Όμως, το 1787 όταν και διορίστηκε πασάς των Τρικάλων καταδίωξε και εξόντωσε τους πρώην συμμάχους του, λυτρώνοντας παράλληλα την περιοχή από τις ληστρικές επιδρομές και αποκτώντας τη φήμη ενός ικανού διοικητή.

Πασάς στα Ιωάννινα

Φιρμάνι του Αλή Πασά, 1810, γραμμένο σε δημοτική γλώσσα. Όλες οι διαταγές και συμφωνίες του Αλή διατυπώνονταν στην καθουμιλουμένη Ελληνική.

Το 1788 εκμεταλλευόμενος την απουσία του πασά των Ιωαννίνων, Αλή Ζότ λόγω εκστρατείας στον Δούναβη άρπαξε το πασαλίκι των Ιωαννίνων, πράξη την οποία τελικά ενέκρινε και η Υψηλή Πύλη, δίνοντας του μάλιστα δικαιοδοσία και στη Στερεά Ελλάδα.

Ως πασάς των Ιωαννίνων συμμετείχε στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1787 - 1792, η συμμετοχή του όμως διεκόπη διότι αναγκάστηκε να εκστρατεύει το 1790 και το 1792 κατά των επαναστατημένων Σουλιωτών χωρίς όμως αποτέλεσμα. Το 1796 κατέκτησε την Άρτα και το 1798 υπέταξε τη Χειμάρρα (Χιμάρα) και κατέλαβε την Πρέβεζα μετά από σύντομη πολιορκία. Μετά την Πρέβεζα κατέλαβε την Βόνιτσα και το 1803 υπέταξε το Σούλι και εξόρισε τους κατοίκους του. Μάλιστα, για αυτό του το επίτευγμα διορίστηκε από την Υψηλή Πύλη ως διοικητής της Ρούμελης και ο γιος του, Βελή, διοικητής της Θεσσαλίας και του Μοριά ενώ προσωρινά η δικαιοδοσία του επεκτάθηκε μέχρι την Θράκη. Μεταγενέστερες του επιτυχίες ήταν η κατάληψη του Αργυροκάστρου το 1812 και η αγορά της Πάργας από τους Άγγλους το 1819. Οντας ήδη σχετικά αυτόνομος από την κεντρική εξουσία, ο Αλή είδε το κράτος του να εκτείνεται στη μέγιστη του εξάπλωση από την Πελοπόννησο μέχρι την Μακεδονία.

Ρήξη με την Πύλη

Το 1820, ύστερα από την αποκάλυψη ότι δυο Αλβανοί σταλμένοι από τον Αλή αποπειράθηκαν να δολοφονήσουν τον Πασόμπεη, ο Σουλτάνος Μαχμούτ Β' ενοχλημένος από αυτό το γεγονός και θορυβημένος διότι ο Αλή ήταν εμπόδιο στο μεταρρυθμιστικό του πρόγραμμα και κίνδυνος για τη συνοχή της Αυτοκρατορίας του, διέταξε την απομάκρυνσή του από το Πασαλίκι των Ιωαννίνων με σκοπό να τον περιορίσει στο Τεπελένι.

Ο Αλή προσπάθησε να εξευμενίσει τον σουλτάνο, ζήτησε τη μεσολάβηση της Ρωσίας και της Αγγλίας ενώ κατέδωσε ακόμα και τη Φιλική Εταιρεία της οποίας την ύπαρξη γνώριζε από το 1819. Τελικά το 1820 η Πύλη τον κήρυξε ένοχο εσχάτης προδοσίας και τον κάλεσε να εμφανιστεί εντός 40 ημερών στην Κωνσταντινούπολη για να απολογηθεί. Εκείνος φυσικά αρνήθηκε, ερχόμενος σε σύγκρουση με τα στρατεύματα της Αυτοκρατορίας.

κατά την 5^{ην} Φεβρουαρίου 1822 έπεσκέψατο αΰθις τόν Αλή Πασσᾶν ἔχων πλέον ὑπό μάλης ἐγχειρίδιον, καί κατά τήν ἔξοδον του ἀπό τῆς αἰθούσης του ἀνακτόρου πλήττει **δί αὐτοῦ** ἐπιτηδείως τόν Αλή Πασσᾶν, καταρρίπτων αὐτόν χαμαί καί **κατερχόμενος** ἀταράχως εἰς τό προαύλιον λέγων ὅτι ὁ Αλή Πασσᾶς ἀπεβίωσεν ἐκ ἀποπληξίας αἴφνης. Ἄλλ' ἐπακολούθησαν ταραχαί καί ἐπικίνδυναι κατά του **Μεχμέτ** ἀπειλαί **Αλβανῶν**, ακολουθεῖσαι ὑπό τινα ἐξ **αὐτῶν, κατηχηθέντων** ὑπό του **Μεχμέτ** πρόξενον παρασχόντος παντείας ὑποσχέσεις πρός αὐτούς καί ἀπόστειλον τήν κεφαλήν του Αλή Πασσᾶ εἰς **Κωνσταντινούπολιν**.

Ὁ Αλή Πασσᾶς ἀποθάνων οὕτω, ἀπέδειξεν ὅτε ἦτο ἀνάξιος **τῆςθέσεως** ἣν κατεῖχεν, ὡς δολοφόνος καί ἄνθρωπος **ὠμός**, στερούμενος του προσήκοντος θάρρους καί ἐπιζητῶν τήν παράτασιν του βίου του καί τήν ἐν τῇ **κοινωνία** ὑπεροχήν **διά** τρόπον ἐμφαίνοντος τήν

Πολιορκία των Ιωαννίνων

Ὁ Μαχμούτ Β' κινητοποίησε το καλοκαίρι του 1820 κατά του Αλή στρατεύμα 80.000 ἀνδρῶν με ἀρχηγό στήν ἀρχή τον Ἰσμαήλ Πασόμπεη καί στή συνέχεια τον Χουρσίτ Πασά. Ὁ Αλή βρέθηκε σέ δεινή θέση καθῶς ἀντιμετώπισε σημαντική διαρροή σπλαρχηγῶν (ἀκόμη καί οἱ γιοι του παραδόθηκαν παρά το γεγονός ὅτι τους εἶχε δώσει ἐντολή νά ἀμυνθῶν μέχρις ἐσχάτων) καί στρατευμάτων, ἐνῶ φάνηκε πως ὁ στρατός του δέν ἦταν κατάλληλα προετοιμασμένος γιά σύγκρουση μέ τὰ σουλτανικά στρατεύματα. Ἡ πολιορκία του κάστρου των Ἰωαννίνων συνεχιζόταν λόγω τῆς ἀντιγνωμίας που εἶχε ξεσπάσει μεταξύ των πολιορκητῶν (οφειλόταν στίς δωροδοκίες των ἀξιωματικῶν ἀπό τον διαβόητο πασά). Σημαντικό ρόλο ἐπαιξε καί το γεγονός ὅτι ὁ Αλή πήρε μέ τό μέρος του, τους ἄλλοτε ὀρκισμένους ἐχθρούς του, Σουλιῶτες μέ τήν προϋπόθεση νά τους ἀφήνε νά ἐπανεγκατασταθῶν στο Σούλι. Ἀξιοσημεῖωτο εἶναι πως τήν 25η Αὐγούστου, κατά τή διάρκεια τῆς πολιορκίας δέν δίστασε νά κάψει μέρος τῆς πόλης γιά νά ἔχει καλύτερο ὀπτικό πεδίο τό πυροβολικό του.

Ἡ κατάσταση ἀλλάξε ὅταν ὁ Πασόμπεης ἀντικαταστάθηκε ἀπό τον Χουρσίτ, ὁ ὁποῖος ἐπανάφερε τήν τάξη στο στρατόπεδο των πολιορκητῶν, περιορίσε τίς ἐπιδρομές των Σουλιωτῶν καί ἐσφίξε τον κλοιό γύρω ἀπό τον Αλή.

Ἡ ἐκρηξη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης ἀνάγκασε τον Χουρσίτ νά ἀρχίσει διαπραγματεύσεις κατά τίς ὁποῖες ὁμως κατέλαβε τὰ ἰσχυρά ὀχυρά του κάστρου περιορίζοντας τον Αλή στο παλάτι του, ὅπου εἶχε συγκεντρώσει τους θησαυρούς του ἀλλά καί πολλά βαρέλια πυρίτιδας ἀπειλώντας νά δώσει ἐντολή γιά ἀνατίναξη ἀν γινόταν ἐφόδος, πράγμα που δέν ευχαριστοῦσε τον Χουρσίτ που ἐποφθαλμιούσε τήν περιουσία του ἐχθροῦ του. Κατά τὰ τέλη του Νοεμβρίου του 1821 ὀλόκληρη σχεδόν ἡ φρουρά του κάστρου εἶχε αυτομολήσει στον Χουρσίτ, ἀφήνοντας στον Αλή μόνο 500 ἀνδρες, ἀπό τους ὁποῖους σέ λίγο οἱ 430 προσχώρησαν στους Τούρκους.

Ὁ θάνατος του Αλή

Τον Ἰανουάριο του 1822 ἐπειτα ἀπό σκληρές διαπραγματεύσεις ὁ Αλή δέχτηκε νά παραδοθεῖ μέ τον ὄρο νά του δινόταν ἀμνηστία καί κατέφυγε στο μοναστήρι του Ἀγίου Παντελεήμονα που βρίσκεται στο νησί τῆς λίμνης των Ἰωαννίνων. Ἐκεῖ, στίς 17 ἢ 25 του ἴδιου μήνα σκοτώθηκε μετά ἀπό σύντομη συμπλοκή, ἀπό τον ἀπεσταλμένο του Χουρσίτ, Κιοσέ Μεχμέτ (κατά ἄλλους ἦταν ὁ Αλή Χασάν), που εἶχε ἐρθεῖ δῆθεν μέ τό χαρτί τῆς ἀμνηστίας. Το πτώμα του ἀποκεφαλίστηκε καί τό κεφάλι του στάλθηκε ταριχευμένο ἀπό τον Χουρσίτ στήν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ἀργότερα θάφτηκε σέ μια περιοχὴ ἔξω ἀπό τὰ τείχη τῆς πόλης.

Το ἀκέφαλο σώμα του ἐνταφιάστηκε στον ὀικογενειακό τάφο του σεραγίου, στο Ἴτς Καλέ, κοντά στο Φετιγιέ Τζαμί. Ὁ τάφος αὐτός (που περιβαλλόταν ὡς τό 1944 μέ ὡραῖο ψηλό κιγκλίδωμα τό ὁποῖο ἀφαιρέθηκε κατά τή διάρκεια τῆς Κατοχῆς γιά νά ἀντικατασταθεῖ τὰ τελευταία χρόνια ἀπό καινούργιο) φαίνεται πως ἦταν τόπος προσκηνύματος γιά τους, Αλβανούς κυρίως, Μουσουλμάνους τῆς Ἡπείρου καί τῆς Αλβανίας ἀκόμη καί κατά τὰ τέλη του 19ου αἰῶνα.

έλεεινότητα έαυτοῦ. Αὐτός ὤφειλε νά ἐπιδείξη τήν ὑπεροχήν τῷ ἀξιῳματι του καί ἐχθρούς καί φίλους **διά** πραξικοπήματος ἀξίου ἱστορικῆς **ἀναγραφῆς**. Τήν τύχην του **Ἀλῆ Πασσᾶ ἔλαβον** καί οἱ μνημονευθέντες ἄθλιοι **υιοί** καί ἔγγονοι **αὐτοῦ**, ἀποκεφαλισθέντες καί ταφέντες ἐν **Κωνσταντινουπόλει** πρό τῆς πύλης τῆς **Σαλκωρείας** τῆς τοῦ **Νεωρείου** πρώην ὠραίας. Μετά δέ ταῦτά ὁ Σουλτᾶνος θέλων νά περιποιηθῆ τούς **Ἀλβανούς** διώρισε Διοικητήν τῶν Ἰωαννίνων πρώην πιστόν φίλτατον τόν Ομέρ **Πασσᾶ**, Ἀρχιστράτηγον δέ ἀπάντων τῶν κατά τήν Ἑλλάδα **Τούρκικων** στρατευμάτων τόν **Χουρσίτ** ὅστις κατέχων τά Ἰωάννινα, μετεχειρίσθη διάφορα μέσα ὅπως προσελεύση ὑπέρ έαυτοῦ τούς **Σουλιῶτας**, ἀλλ' **ἀποτυχῶν** του σκοποῦ του ἐπετέθη καί **διασκόρησεν αὐτούς**.

Οἱ **Σουλιῶται** ἀπελπισθέντες ἐχυρώθησαν ἐν Χωνίῳ, **Ναβαρίῳ** καί **Κιάφα**, ἐνθά εὐρίσκοντο αἱ έαυτῶν οἰκογένειαι καί περιουσίαι. Μετά ταῦτά ὁ **Χουρσίτ** **κατέχων τήν** Ἄρταν καί **Πρέβεζαν**, **ἀπεφάσισε** νά καταλάβῃ τήν Αἰτολο-**Ἀκαρνανίαν** μέχρι Κορίνθου. Ἀλλά πρό τῆς πρό τῆς ἐκτελέσεως του σχεδίου του διορίσθη Διοικητής τῶν Ἰωαννίνων ὁ **Ομέρ Πασσᾶς**, πρώην στενός φίλος του **Ἀλῆ Πασσᾶ**. Ὁ Σουλτᾶνος ἐπενέσατο τόν διορισμόν τοῦτον **ἵνα** περιποιηθῆ τούς **Ἀλβανούς**. Ὁλοῦ δέ του στρατοῦ κατά τῆς Ἑλλάδος διώρισε τόν **Χουρσίτ Πασσᾶν** ἀρχηγόν.

Οὔτος παραδούς τήν πολιορκίαν τῶν **Σουλιωτῶν** πρὸς τόν **Ομέρ Πασσᾶν** καί σταθεῖς τά λοιπά κατά τά εἰρημένα ἐπορεύθη εἰς Λάρισαν ἐν ἣ **διοργανώσας ἀξομαχόν** στρατόν **τριαντα** χιλιάδων **ἀνδρῶν**, ἔθηκεν **ἐπικεφαλῆς αὐτοῦ** κατά διαταγήν τῆς Πύλης τόν **Μαχμούτ Πασσᾶν**, καταγόμενον ἐκ Δράμας τῆς Μακεδονίας καί **καλῆς** οἰκογενείας διορισθέντα ἔκτοτε ἡγεμόνα (Μόρτε Βαλασί) τῆς Πελοποννήσου καί πωρωθέντα κατά τῆς Ἑλλάδος. Ὁ τοιοῦτος διορισμός του **Μαχμούτ Πασσᾶ** **ἐψύχρανε** τόν **Χουρσίτ**. Ὁ νέος Διοικητής τῶν Ἰωαννίνων **Ομέρ Βροιώνης** ἐξηκολουθῆ **πολιορκῶν** τούς **Σουλιῶτας** εὐρώστως ἀντεπεξερχομένους.

Ἀλλά μετά τήν ἦτταν ἔμειναν ἐν **Πέτα** ἀποκλεισθέντες ἐζήτησαν συνθήκην, **ἣν ὁ Ομερ** ἀπεδέξατο, ἐπιθυμῶν νά **ἐξαλήψῃ** πᾶσαν ἀντίστασιν ἐν Ἠπειρῷ καί μένη ἐλεύθερον πάσης ἐν **αὐτῇ** ἀντενεργείας. Ἡ **συνθήκη** ἐγένετο ἐν τῇ Πρεβέζῃ **οἰκίᾳ** του προξένου τῆς Ἀγγλίας **Μέγερ** ἐπί τῇ **εἰσιγῆσει** καί ἐγγυήσει **αὐτοῦ** τῇ 28 Ἰουλίου 1822. Οἱ **Σουλιῶται** τήν 2αν Σεπτεμβρίου μετά **γυναικῶν** καί τέκνων ἐκ τῆς παραλίας κατέπλευσαν εἰς Κεφαλληνίαν, στερηθέντες αὐθις τῆς πατρίδος καί φρουρίων ἄπερ τά **τελευταία ἔτη** τῆς ὑπάρξεως τῶν παρεχώρησεν **αὐτοῖς ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς**.

Περί τά τέλη Φεβρουαρίου 1821 ἐγένοντο γνωστή ἡ ἐν **Μολδοβλαχίᾳ** ἔκρηξις τῆς Ἐπαναστάσεως καί ἐν Πελοποννήσῳ τόν **Μάρτιον**, συνταράξασαι **τούς** ἐν Ἰωαννίνοις **Πασσάδες Χουρσίτ** καί **Μεχμέτ**, ὧν αἱ οἰκογένειαι μένουσαι ἐν Τριπόλει ἔτρεχον κίνδυνον. Πρὸς σωτηρίαν **λοιπόν** τῶν οἰκογενειῶν καί ἐνίσχυσιν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ στρατιωτικῶν **δυνάμεων** ἀπέστειλεν ὁ **Χουρσίτ**, εἰς Τρίπολιν τόν **Κεχαγιᾶν** τόν **Μουσταφάμπεην** **διά** Μεσολογγίου ἐπί κεφαλῆς τριῶν **χιλιάδων** ἐκλεκτῶν.

Ἡ ἔκρηξις τῆς ἐπαναστάσεως ἐν **Μολδοβλαχίᾳ** κατά τήν 22αν Φεβρουαρίου 1821, **γενωμένη** γνωστή τήν πρώτῃν **Μαρτίου** ὑπό του ἐν Ἰασίῳ Ῥώσου Προξένου **δ' ἐπίτηδες**

ἀπεσταλμένου πρὸς τὸν ἐν **Κωνσταντινουπόλει** πρεσβευτὴν τῆς **Ρωσσίας** καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν Πύλην **ἐξύπνησε** τὰς ἐν **Κωνσταντινουπόλει Τουρκικὰς** ἀρχὰς αἰτίνες **δῶσαι** πίστιν καὶ εἰς τὴν πρό ὀλίγων ἡμερῶν διάδοσιν ὅτι ἐν **Κωνσταντινουπόλει** ὑπάρχει **ἐταιρία ἐργαζομένη** κατὰ τοῦ καθεστῶτος καὶ ὅτι δι' αὐτῆς εἰσῆχθησαν ὄπλα καὶ πολεμοφόδια εἰς τὴν **Κωνσταντινούπολιν** καὶ ὑπόνομοι ἐν αὐτῇ **ἠνώχθησαν** προέβησαν ἐσπευσμένως εἰς ἔρευνας ἐν ταῖς Χριστιανικαῖς οἰκίαις καὶ ἀπειλὰς κατὰ τῶν Χριστιανῶν.

Μετὰ ταῦτάς ἐνεργείας ἐξεδόθη **διαταγή** ἵνα ἀπέλθωσι τῆς **Κωνσταντινουπόλεως** ἅπαντες οἱ μὴ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ Ἕλληνες. Ἡ **φήμη** ὅτι καὶ ἐν **Κωνσταντινουπόλει** ἐγένετο ἐνεργεία κατὰ τοῦ καθεστῶτος **δέν** ἐστερεῖτο ὑποστάσεως. Οἱ ἑταῖροι ἐνήργησαν πρὸ πολλοῦ ἐν **Κωνσταντινουπόλει** ἵνα **συγκεντρωθῇ** ἀνάλογος ἀριθμὸς Ἑλλήνων καὶ καταληφθῇ δὲ αὐτοῦ αἰφνης ὁ Στόλος τοῦ Σουλτάνου καὶ **διαθυθῇ** ἀμὰ πῦρ ἐν **τίνι οἰκίᾳ** καὶ φονευθῇ κατὰ τὸν ἔξοδον ὁ Σουλτᾶνος καὶ τὰ **τοιαῦτα**.

Ἡ ἐνέργεια αὐτῇ ἐπετάθη ἀμὰ ἐξ Ἰσμαηλίου τοῦ Γρηγορίου **Φλέσσα** εἰς **Κωνσταντινούπολιν** ἀφικομένῳ ὡς **ἀμφαίνεται** ἐν τῇ **προαναγραφομένην ἐπιστολῇ** αὐτῷ πρὸς τοὺς ἐν **Μόσχᾳ** ἑταίρους. Ἡ ἔλλειψις ὅμως τῶν ἀναγκαίων **εματαίωσε** τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν. Τὴν τρίτην **Μαρτίου** ἐξεδόθη φιρμάνιον ὅπερ διὰ τοῦ Μεγάλου Διερμηνέως **Κωστάκη Μουρούζη** **ἐκοινοποιήθη** εἰς τὸν οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, λέγων ὅτι λυπεῖται ὁ Σουλτᾶνος ἐπὶ τῇ ἐν **Μολδοβλαχία** στάσει τῶν ἀπονεννημένων καὶ προτρέπων τὴν Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν ἵνα συμβουλευσῇ τοὺς ὑπὸ τὴν ποιμαντορίαν τῆς πιστοὺς ὑπηκόους τῆς **κραταιᾶς** **δυνάμεως** του, ὅπως **μὴ ἀποπλανηθέντες υποπέσωσιν** εἰς τὴν **αγανάκτησιν αὐτοῖς τε καὶ τῶν πιστῶν** Ὁθωμανῶν.

Ἡ **μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ** **γενομένη** καὶ μὴ **ἀναλογισαμένη** τὰς **συνεπειὰς** τῆς πράξεως της, συνελθοῦσα ἐν τῷ Ναῶ ὑπέγραψεν ἐπὶ τῆς **Αγίας** Τραπεζῆς ἀφοριστικόν, **δι** οὖν **ἀφωρήζετο** ὁ Ὑψηλάντης καὶ **Σοῦτζος** καὶ προετρέποντο ὡς Χριστιανοὶ ὅπως μὴ **υπακούσωσιν** εἰς τὴν φωνὴν τῶν **ἀφορισμένων** καὶ κατηραμένων ἀνταρτῶν, μένοντες **πιστοὶ** εἰς τὸν Σουλτᾶνον καὶ ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν **προτέρανύποταγὴν** ἕαν **επλανήθησαν**.

Τὰ ἀφοριστικά ἐκεῖνα ἐγγράφα ἐτάραξαν τοὺς κύκλους τῶν ἐν **Μολδοβλαχία** ἐπαναστατῶν σταλέντα ἀνά τὰς ἐπαρχίας ἐπὶ τὸ **σπουδαιότερον** **δι** ἐξάρχων. Συγχρόνως ἡ **Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ** καὶ τοὺς φιλικούς ἐπὶ τοῦ πρὸς τὴν ἐταιρίαν ὄρκον τῶν, ὡς ἐναγῆ. Προέβη εἰς σύνταξιν τοιούτων καταπτύστων ἐγγράφων **κατὰ Χριστιανῶν** Ὁρθοδόξων, ἀγωνιζομένων ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὁσίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ σύμπαντος! Ἡ τῷ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου **διαγωγή** **κατεδεόχθη** **πλημμελής** μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἤτοι τὴν **ἐνάτην Μαρτίου** καθ' ἣν **διατάχθη** ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης διὰ **φιρμάνιου** ἵνα ἀποστείλῃ πρὸς τὴν Πύλην τὸν Ἀρχιερέα **Δέρκων Γρηγόριον**, τὸν Ἐφέσου Διονύσιον, τὸν **Νικομηδίας** Ἀναστάσιον, τὸν Θεσσαλονίκης **Ἰωσήφ**, τὸν Τυρνάβου **Ἰωαννίκιον**, τὸν **Ἀνδριανουπόλεως** **Δωροθέον** καὶ τὸν **Ἀγχιάλεως** Εὐγένιον.

Οἱ Ἀρχιερεῖς οὗτοι **παρουσιαθέντες** ἐνώπιον τοῦ **Ρεῖζ** Ἐφέντη ἀπεστάλησαν εἰς Ὁθωμανικὴν οἰκίαν ὑπὸ **φύλαξιν**, μὴ ἐπιτραπέισις **αὐτοῖς** συναφείας μετ'

οὐδένος. **Σημειωτέον** ὅτι τήν 5^{ην}, 6^{ην} καί 7^{ην} **Μαρτίου** ἀπῆλθον τῆς **Κωνσταντινουπόλεως** οἱ δυνάμενοι νά διαδῶσι τὰς συνεπείας τῆς τοιαύτης ἐνεργείας τῆς Πύλης Χριστιανοί, ὁ **Ἀλέξανδρος Χαντζερῆς**, ὁ Γεώργιος **Καρατζᾶς** καί Γεώργιος **Χρηστόπουλος** ἔμπορος καί τινες ἄλλοι. Ἐμείναν δε ἐν **Κωνσταντινουπόλει** οἱ μὴ δυνηθέντες νά κρινουσι τὰς προπαρασκευαστικὰς τῆς Πύλης ἐνεργείας. Τήν δέ 8^{ην} **Μαρτίου** ἐξεδόθη φιρμάνιον καί ἀνεγνώσθη μυστικῶς καθ' ὅλα τὰ **τζαμιά** τῆς **Κωνσταντινουπόλεως** προτρέπων τούς πιστούς Ὀθωμανούς **ἵνα** ἀγρυπνῶσι καί ὡσὶν ἐτοιμοὶ πρὸς ἀπόκρουσιν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, διότι ἐν τῇ Πρωτεύουσα του Κράτους **ἐμφωλεύουν ἐπικείνδυνοι** ἐχθροὶ τῆς πίστεως καί τῆς Δυναστείας.

Μετά παρέλευσιν δε ὀλίγων ἡμερῶν εἰσῆλθον εἰς τὴν **Κωνσταντινούπολιν** πολλοὶ ἐξ Ἀσίας στρατιῶται καί τήν 14^{ην} **Μαρτίου** διετάχθησαν νά **εγκλισθῶσι** καί αὐτοὶ καί ἅπαντες οἱ **ἐν Κωνσταντινουπόλει** Τοῦρκοι. Καί ἀμᾶ πεισθεῖσα ἡ **Πύλη** ὅτι καθ' ὅλα ὁ στρατός **καταρτισθῆ** διέταξεν **ἵνα** ἐπιπέσῃ λυσσωδῶς κατὰ **Χριστιανῶν** καί τῆς περιουσίας τῶν.

Καί **δή** μετά τὴν σφαγὴν πολλῶν Χριστιανῶν καί **φυλάκησιν** πλείστων τοιούτων παρεβίασαν τὸ ἄσυλον τῆς ἐκκλησίας καί **οἰκιῶν**, **διάρπασαν** τὴν περιουσίαν **τῶν Χριστιανῶν** πλείστων ἐνώπιον τῶν παιδιῶν τῶν **ἔσφαξαν ἢ ἀπηγχόνησαν**, τὸ δέ **πάντων** τολμηρότατον ἐπιβαίνοντες εἶα τὰ **Ἑυρωπαϊκά** πλοῖα καί ἐξευρίσκοντες ἐν **αὐτοῖς** Ἑλληνας **μετήγαγον** εἰς τὴν ξηρὰν καί **ἔσφαζον αὐτούς** ὑπὸ τὰς ὄψεις τῶν **Πρεσβευτῶν** τῶν μεγάλων καί **πολιτισμένων** Ἑυρωπαϊκῶν καί **Χριστιανικῶν φιλελευθέρων** Δυνάμεων.

Οἱ κατὰ τὴν 22^{αν}, 26^{ην} καί 27^{ην} **Μαρτίου** ἐξ **ἀπρονοησίας** δοκίμασαντες τὴν γλυκύτητα του **Ὀθωμανικοῦ** ξίφους εἶων οἱ **ἔξης**, Νικόλαος **Σκανοβῆς**, Νικόλαος Μάνος, Θεόδωρος **Ρίζος**, **Λεβίδης** καί ἄλλοι τινες. Κατὰ δέ τὴν 4^{ην} Ἀπριλίου μετά τὴν **ἀγγελίαν** ὅτι ἐπανέστη καί ἅπασα ἡ Πελοπόννησος ἀπεκεφαλίσθη καί ὁ μέγας **Διερμηνεύς** τῆς Πύλης Κωνσταντῖνος **Μουρούζης**, **ἀπηγχονίσθησαν** ἔξωθι τῶν οἰκιῶν τῶν ὁ Ἀντώνιος **Τζυρᾶς**, Δημήτριος **Παππαρηγόπουλος** καί **ἄλλοι** Ἑλληνας.

Τὴν δε ἐπιούσαν ἀπεκεφαλίσθησαν οἱ Δημήτριος **Σκασαβῆς**, **Παναγιώτης Τζιγαῆς** καί **Μιχαλάκης Χαντερῆς**, πρῶτοι του στόλου Διερμηνεῖς. **Ἀπηγχονίσθη** δέ ἀπὸ τῶν παραθύρων τῆς οἰκίας του ὁ Γεώργιος Μαυροκορδάτος. Συγχρόνως διέταξεν ὁ **Σουλτᾶνος** ὅτε περιπολῶσιν ἄνα τὴν πόλιν χωρὶς τινὰ τῶν Χριστιανῶν νά βλάπτωσι, πέντε χιλιάδες **Γιαντισαραίων**. Τὴν δέ 10^{ην} Ἀπριλίου, **Κυριακὴν** του Πάσχα μετά τὴν θεῖαν λειτουργίαν ἐπορεύθη εἰς τὸ **Πατριαρχεῖον** ὁ Μέγας Διερμηνεύς τῆς Πύλης **Σταυράκης Ἀριστάρχης**, **διεταξάμενος** τον **Κωνσταντῖνον Μουρούζην** πρὸς συνάντησιν του Πατριάρχου.

Ὁ Πατριάρχης εὐρισκόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μετά δώδεκα **ἀρχιεραίων**, μεθ' ὧν **ὡς** λέγεται διέλυσεν εἰρημμένα ἀφοριστικὰ κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως καί τῆς φιλικῆς ἐταιρίας, ἐπορεύθη **εἰς** Συνοδίαν πρὸς συνάντησιν του Ἀριστάρχου, ἀμᾶ τῶν ναῶ ἐξελεθῶν, **εἰδοποιηθεὶς ὅτι** ἐζητεῖτο ὑπ' **αὐτοῦ** ἐξ ὀνόματος τῆς Πύλης. Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθεν εἰς τὸ **Συνόδιον** καί ὁ Γραμματεὺς **Ρεῖζ Ἐφέντη**. Μετά τὴν προσέλευσιν του Τούρκου Γραμματέως ὁ Ἀρίσταρχος **ἀπηύθηνε** πρὸς τὸν Πατριάρχην **τάδε** :

Ὁ Γραμματεὺς φέρει φερμάνιον ν' ἀναγνώσῃ τὴν στιγμὴν **τούτῃν** ἐνώπιον τῶν Ἀρχιερέων. Ὁ Πατριάρχης ὑπακούσας ἐκάλεσε πάραυτα τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ ἐνώπιον **αὐτῶν** ἀνεγνώσθη ὑπὸ **τοῦ** Γραμματέως τὸ φερμάνιον, **δ' οὐ** ἐκηρύχθη ἔκπτωτος τοῦ θρόνου ὡς ἀνάξιος, ἀχάριστος καὶ πρὸς τὴν Πύλῃν ῥαδιοῦργος καὶ μετὰ ταῦτά διετάχθη νά μεταβῆ εἰς τὸ **Καδί Κιόν** ἀλλ' ἀντὶ νά **διευθυνθῆ** ἐκεῖ ὠδηγήθη μετὰ τοῦ Ἀρχιδιακόνου τοῦ Νικηφόρου εἰς τὸ **δεσμοτήριον** τοῦ **Μπυσταντζήμπασι, Ἀρχικρεωρῶ Ἀστυνομέοντα ἀρχιδήμιον, .**

Μετὰ τὴν **ἀπομάκρυνσιν** τοῦ Πατριάρχου ἐκ τῶ **Σινοδικῶ ἀναγνώσθη** ἕτερον φερμάνιον ἐνώπιον τῶν Ἀρχιερέων, **δι οὗ** διετάσσοντο οὗτοι νά **ἐκλέξωσιν** αὐθημερόν νεόν Πατριάρχην. Οἱ Ἀρχιερεῖς ὑπακούοντες εἰς τὴν ἀνωτέραν βίαν ἐξελέξαντο Πατριάρχην τὸν Κύριλλον. Ἀλλ' **ἀντεπόντος** τοῦ Γραμματέως τοῦ Ρεῖζ **Ἐφέντη** ὅτι **δέν** ἐπιτρέπει ἡ **Πύλη** ν' ἐκλεχθῆ Πατριάρχης εὐρισκόμενος **ἐκτός** τῆς **Κωνσταντινουπόλεως**, οἱ Ἀρχιερεῖς ἐξελέξαντο τὸν αὐτόθι εὐρισκόμενον Εὐγένιον Πισιδιάς, ὅστις μετὰ τὴν ἐκλογὴν κατὰ τὰ εἰθισμένα ἐπορεύθη εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλῃν ἐπανελθὼν μετὰ μίαν **ῶραν** εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἐν πομπῇ.

Καὶ **ἐνῶ** ἐτελεῖτο **ἄνω** τοῦ Πατριαρχείου ἡ **τελετὴ** τοῦ νεοῦ Πατριάρχου, κάτωθεν **αὐτοῦ** εἰς τὴν Μεγάλῃν Πύλῃν **ἀπηγχονίζετο** κακούργου δίκαν ὁ **Πατριάρχης** Γρηγόριος **Ἀγγελόπουλος**. Ἐπὶ δέ τῶ σώματι ἐτέθη τὸ ἐφεξῆς κατηγορητήριον, καλούμενον **Γιαφτᾶς**.

Χρέος τῶν ἀρχηγῶν τῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν διαφόρων λαῶν **εἶναι** νά ἐπαγρυπνῶσι νύκτα καὶ ἡμέραν τοὺς ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν, νά παρατηρῶσι τὴν διαγωγὴν καὶ ν' ἀνακαλύπτωσι καὶ ἀναφέρωσιν εἰς τὸν Κυβερνήτην μου τὰς ἀθεμίτους πράξεις τῶν.

Οἱ δέ Πατριάρχαι, ὄντες ἐξ αἰτίας τῆς **θέσεως** τῶν **Ραγιαδῶν** ζώντων ἐν ἀσφαλείᾳ ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς Αὐτοκρατορικῆς μου ἐξουσίας, ὀφείλουσι νά **εἶναι** ὑπὲρ παντός ἄλλων ἀνεπίληπτοι, τίμιοι, **πιστοί** καὶ εὐλικρινεῖς. Ἐχόντες δ' **αὐτάς** τὰς ἀρετὰς **οφείλουσι** ὡς ἂν παρατηρήσωσιν τὰς κακὰς κλίσεις τοῦ λαοῦ τῶν νά τὰς **ἐμποδίζουσι** δι' ἀπειλῶν καὶ συμβουλῶν κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς θρησκείας τῶν, καὶ τοιοῦτοτρόπως νά φαίνονται εὐγνώμονες ἐν μέρει πρὸς τὴν Ὑψηλὴν **Πύλην** διὰ τὰς χάριτας καὶ τὰς ἐλευθερίας τὰς **οποίας** ἀπολαμβάνουσιν ὑπὸ τὴν ἀγαθοποιὸν κυτῶν **της**. Ἀλλ' ὁ ἄπιστος Πατριάρχης τῶν Ἑλλήνων, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν ἄλλοτε δείγματα τῆς πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλῃν ἀφοσιώσεως του, ἀδύνατον νά θεωρηθῆ ἄλλότριος τῶν στάσεων τοῦ ἔθνους του, τὰς ὁποίας διάφοροι κακώτροποι καὶ ἀναίσθητοι παρασυρόμενος **υπὸ** Χιμαιρικῶν καὶ Διαβολικῶν ἐλπίδων διήγειραν.

Καὶ Χρέος τοῦ ἦτο νά διδάξῃ τοὺς ἀπλοῦς ὅτι τὸ τόλμημα **ἦτο** μάταιον καὶ ἀτελεσφόρητον, διότι τὰ κακὰ διαβούλια **δέν εἶναι** δυνατόν νά εὐδοκμήσωσι ἐναντίον τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας καὶ θρησκείας, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον τὴν ὑπαρξιν τῶν θεόθεν πρὸ **υπερχιλιῶν** ἐτῶν, καὶ **θά διατηρηθῶσιν** μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος καθὼς **μᾶς** βεβαιοῦν ἄνωθεν αἱ ἀποκαλύψεις καὶ τὰ θαύματα. Ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς **διαφθορᾶς** τῆς καρδιάς **ὄχι** μόνον **δέν** εἰδοποίησεν οὐδ' ἐπαίδευσεν τοὺς ἀπατηθέντας, ἀλλὰ καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα **ἦτο** καὶ ὁ ἴδιος αὐτός, ὡς ἀρχηγός μυστικῶς συμμετοχὸς τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἀδύνατον νά μὴ ἀφανισθῆ καὶ νά μὴ πέσῃ εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ θεοῦ ὅλον σχεδὸν τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων, ἂν καὶ ἐν **αὐτῷ ἦτο** καὶ πολλοὶ ἀθῶοι.

Καθ' ὃν καιρόν ἐγνώσθη ἡ ἀποστασία, ἡ Ὑψηλή Πύλη συμπάθειαν λαβοῦσα πρὸς τοὺς ἀθλίους ῥαγιάδας τῶν ἐνησχολήθη διὰ τῆς γλυκύτητος εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας τῶν, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐξέδωσε τὸ πρόσταγμα, διατάττουσα καὶ συμβουλεύουσα τὸν Πατριάρχην τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ πρὸκαλοῦσε αὐτὸν ν ἀφορέσει ὅλους τοὺς ἐπαναστάτας ῥαγιάδας ὅπου καὶ ἂν ἦσαν. Ἄλλ' ἀντὶ νὰ δαμάσῃ τοὺς ἀποστάτας καὶ δώσῃ πρῶτος τὸ παράδειγμα τῆς ἐπιστροφῆς εἶα τὰ καθήκοντα τῶν, ὁ ἄπιστος οὗτος ἔγινεν ὁ πρωταίτιος ὄλων τῶν ἀναφυσῶν ταραχῶν.

Εἴμεθά πληροφοροῦμενοι ὅτι ἐγεννήθη ὁ Ἴδιος ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ ὅτι ἦτο συνεχῶς ὄλων τῶν ἀταξιῶν, ὅσας οἱ ἀποπλανηθέντες ἔπραξαν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Καλαβρύτων. Οὗτος λοιπὸν ἦτο ὁ αἴτιος τοῦ παντελοῦς ἀφανισμοῦ τὸν ὁποῖον μέλλοιεν διὰ τῆς θείας βοήθειας πάθωσι οἱ ἀποπλανηθέντες ῥαγιάδες. Ἐπειδὴ δέ πανταχόθεν ἐβεβαιώθημεν περὶ τῆς προδοσίας του, ὄχι μόνον εἰς βλάβην τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἀλλὰ καὶ εἰς ὄλεθρον τοῦ ἰδιοῦ ἔθνους του, ἀνάγκη ἦτο νὰ λείψῃ ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς Γῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐκρεμάσθη πρὸς σωφρονισμόν τῶν ἄλλων.

Ἐξεδόθη τὴν 19^{ην} τοῦ μηνὸς Ριδτοιβ (Ἀπριλίου) 10, 1821, Κυριακὴν τοῦ Πάσχα.

Ἱστορικοὶ τινες ἰσχυρίσθησαν, ὡς εἰ διετέλουν ἐν ἀγνοίᾳ τῆς δικαιολογικῆς ἀξίας τῶν Γιαφτάδων τοῦ Σουλτάνου, ὅτι ὁ Γιαφτᾶς ὄν ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ αἰοδήμου Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' ἐπέθηκεν ἡ Σουλτανικὴ Δικαιοσύνη, δὲν ἐμπεριεῖχε λόγους δικαιολογοῦντας τὴν θάνατικὴν ποινὴν κατὰ τοῦ ἀθῶου Πατριάρχου. Ὁ Γιαφτᾶς ἐξεδίδοτο πρὸς σπουδαίαν δικαιολόγησιν τῶν πράξεων τῆς Σουλτανικῆς διακαιοσύνης ἐνώπιον τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Χριστιανικῶν ἡγεμόνων, οἵτινες ἐντολὰς ἔμενον ἀδιάφοροι, ἂν ἡ Τουρκικὴ ἐξουσία ἀπεκαθάριζον, ἀπηγχόμιζω καὶ κατέσφαζεν ἀθῶους Χριστιανούς, ἀλλὰ πρὸς διαβουκόλευσιν τῶν χύδων ἄλλων καὶ μάλιστα τῶν ἀπλουστέρων Χριστιανῶν, οὗς ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπεθύμει ἡ Σουλτανικὴ ἐξουσία νὰ κρατῇ ἐν ἀμφιβολίᾳ περὶ τῆς ἐνοχῆς ἢ ἀθωότητος τοῦ καταδικασθέντος.

Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος Ἀγγελόπουλος²² κατήγετο ἐκ Δημητσάνης τῆς Γόρτυνος καὶ ἦτο ὡραῖος τὴν μορφήν καὶ μελίχιος τοῖς τρόποις. Ἠγάπα μὲν τὴν Πατρίδα καὶ τὴν

---

²² Ὁ Γρηγόριος Ε' διετέλεσε τρεῖς φορές Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, (1797-1798, 1806-1808 καὶ 1818-1821). Αναγνωρίστηκε εθνομάρτυρας, ἐνῶ ἡ Ορθόδοξη Ἐκκλησία τον ἀνακήρυξε ἅγιον τιμώντας τὴν μνήμη του στὶς 10 Ἀπριλίου, ἡμέρα τοῦ ἀπαγχονισμοῦ του.

Γεννήθηκε τὸ 1746 στὴ Δημητσάνα ἀπὸ φτωχοῦς γονεῖς, τοῦ βοσκοῦ στο ἐπάγγελμα Ἰωάννου καὶ τῆς Ἀσημίνας Ἀγγελοπούλου. Τὸ κοσμικὸ ὄνομά του ἦταν Γεώργιος Ἀγγελόπουλος. Μετὰ τὶς βασικὲς σπουδὲς στο χωριὸ του, τὸ 1765 πῆγε στὴν Ἀθῆνα γιὰ δύο χρόνια ὅπου μαθήτευσε παρὰ τὸν Δημήτριον Βόδα, ἱεροκέρυκα ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα. Τὸ 1767 μετέβη στὴ Σμύρνη ὅπου ἕνας θεῖος του ποῦ υπηρετοῦσε νεωκόρος στο ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Σμύρνης, τὸν βοήθησε νὰ σπουδάσει στο περιώνυμο Γυμνάσιο τῆς πόλης γιὰ πέντε χρόνια. Ἀπὸ τὴν παιδικὴ του ἡλικία ὁ Γεώργιος Ἀγγελόπουλος εἶχε σχέση με τὴ Μονὴ Φιλοσόφου τῆς Ἀρκαδίας, μέσω τῆς ὁποίας ἐνισχύθηκε ὁ

θρησκείαν αλλά **δέν** ἐτόλμα ὑπέρ **αὐτῶν** νά **ριψοκινδυνεύη** ὑπέρ **αὐτῶν** ἐν **ἀνάγκῃ**. Ἡρέσκετο εἰς τό ἀκίνδυνον δι' ἑαυτόν καθεστῶς, καίπερ πεποιωθῶς ὅτι τοῦτο **ἦτο** βλαβερόν **πρός** τήν πατρίδα καί **πρός** τήν θρησκείαν. **Ἀπαγχονισθεῖς** ἔμενεν ἐπί τῆς ἀγχόνῃς τρεῖς ἡμέρας, μεθ' ἃς παραδοθεῖς τοῖς Ἑβραίοις ἐσύρατο ἀνά τήν πόλιν ὑπ' **αὐτῶν**, καί μετὰ τοιοῦτον προπηλακισμόν ἔρριψαν τό σῶμα του εἰς τήν θάλασσαν, ἀναδυθέν μετὰ τινάς ἡμέρας **πρός** τό μέρος του **Γαλατᾶ** πρό δύο πλοίων, **ᾧν** τό μέν **ἦτο** **Κεφαλλήνιον**, τό δέ ἕτερον **Σλαβονικόν**. **Οἱ** πλοίαρχοι **συνενοηθέντες** μετέφερον τόν νεκρόν **αὐτοῦ** ἢ δυνατόν διά του **Κεφαλληνίου** τεθέντα ἐν τῷ λοιμοκαθάρτηριῳ.

Γνωστοῦ δέ γενομένου ἐν **Πετροπόλει** ὅτι ὁ νεκρός του Πατριάρχου ἀνεκαλύφθη καί εὐρίσκεται ἐν Ὁδησῶ, ὁ Αὐτοκράτωρ διέταξεν ἐσπευσμένως ὥσπερ καί ἡ σύνοδος τῆς Ῥωσικῆς ἐκκλησίας, ὅπως ἀπονεμηθῶσιν εἰς τό λείψανον αἱ νενομισμένα τιμαί. Ἡ **κηδεία** ἐγένετο τήν 17^{ην} **Ιουνίου** 1821, καθ' **ἣν** **παρῆσαν** οἱ ἐπίσημοι ἐν Ὁδησῶ καί συνοδεῦσαν τόν νεκρόν εἰς τήν Μητρόπολιν τῆς Ὁδησοῦ, ἐν **ἣ** ἔμενε τρεῖς **ἡμέρας**, **ἦτο** μέχρι τῆς 19^{ης} **Ιουνίου**, καθ' **ἣν** ἐψάλη ἡ νεκρώσιμος **ἀκολουθία** καί **ἐξεφωνήθη** λόγος ἐπικήδειος καί καταλληλότατος ὑπό του Κωνσταντίνου **Οικονόμου** του ἐξ **Οικονόμου**, ἐκεῖ εὐρεθέντος καί ὑμνήσαντες **ρητορικώτατα** τόν μακάριον Πατριάρχην, οὐ τό σῶμα μετεκομίσθη εἰς τήν ἐκκλησίαν τῶν Ἑλλήνων καί ἐτάφη ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι παρά τήν **Ἀγίαν** Τράπεζαν.

Τοιαύτη καί **τοσαύτη** ὑπῆρξεν ἡ **ἀμοιβή** τῆς Τουρκικῆς Τυραννίας **πρός** τόν Πατριάρχην **διά** τήν ἔκδοσιν καί τήν ἐπί τῆς **Ἀγίας** Τραπέζης ὑπογραφήν του ἐπιτιμίου κατὰ τῆς φιλικῆς ἐταιρίας καί τῶν μαχομένων ὑπέρ πίστεως καί πατρίδος καί τῆς ἐλευθερίας ὁλοῦ

ἐμφυτος ἀσκητισμός του. Ἐτσι, ἀποσύρθηκε στίς Στροφάδες καί στήν ἐκεῖ Μονή του Ἁγίου Διονυσίου ἐκάθη μοναχός λαμβάνοντας τό "κατά Χριστόν ὄνομα" Γρηγόριος.

Στή συνέχεια ὁ Γρηγόριος ἀφοῦ σπούδασε θεολογία καί φιλοσοφία στήν Πατριάρχη Σχολή, ὑπό τους Δανιήλ Κεραμέα καί Βασίλειο Κουταληνό ἐπέστρεψε στή Σμύρνη, κατόπιν πρόσκλησης του τότε Μητροπολίτη Σμύρνης Προκόπιου, ὅπου καί χειροτονήθηκε διάκονος καί ἀρχιδιάκονος. Γρήγορα χειροτονήθηκε ιερέας καί κατόπιν ἀνέλαβε πρωτοσύγκελος Σμύρνης, θέση που διατήρησε μέχρι τό 1785.

Κατά τήν περίοδο τῆς Διακονίας καί Αρχιδιακονίας του στή Σμύρνη, ὁ Γρηγόριος διατηροῦσε ἀλληλογραφία με τόν ἐκ Δημητσάνας ἐπίσκοπο Μεθώνης Ἀνθιμο Καράκοιο, γνωστό ὑποκινητή τῆς περιοχῆς στήν ἀνεπιτυχή ἐπανάσταση τῶν Ἑλλήνων στα Ὁρλωφικά.

Ἀπό τήν ἀλληλογραφία ἐκεῖνη σώθηκε μία πολύτιμη ἱστορικά ἐπιστολή του με ἡμερομηνία 4 Αὐγούστου του 1778 ὅπου θλιμμένος ἀπό τήν ἀτυχή ἐκβάση ἐκεῖνης τῆς ἐξέγερσης ἐνημερώνει τόν Ἀνθιμο ὅτι 60.000 περίπου Ἕλληνες ἀπό τήν Πελοπόννησο, μετὰ τίς ἐκτεταμένες καταστροφές που τους προξένησαν Ἀλβανοί, ἔχουν καταφύγει πρόσφυγες στή Σμύρνη καί στίς γύρω περιοχές οἱ ὁποῖοι καί ἐγίναν πρόθυμα δεκτοί ἀπό τους Ἀγάδες ὡς ἐργάτες, ἐπιτρέποντάς τους νά δημιουργήσουν οἰκισμούς, ἐκκλησίες κ.λπ. καί παράλληλα, ἀπαλλαγῆ φύρων γιά μία δεκαετία. Πολλοί δε ἐξ αὐτῶν ἀρχισαν ν' ἀναπτύσσουν ἐμπόριο καί μέσα στή Σμύρνη. Τό 1785 ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Προκόπιος ἐξελέγη Οἰκουμενικός Πατριάρχης, ὁπότε ὁ Γρηγόριος χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος καί τόν διαδέχθηκε στή Μητρόπολη Σμύρνης. Ἀπό αὐτή τή θέση ἀνέπτυξε πλοῦσια δραστηριότητα, ἡ ὁποία τόν ἔκανε ευρύτερα γνωστό. Ἐδῶσε ἰδιαίτερη βαρύτητα στο κήρυγμα καί τήν κοινωνική δράση, ἀσχολούμενος ἰδίως με τήν παιδεία του ποιμνίου του.

του Γένους από τῶν **τυραννικατάτων** καί ἀφορήτῶν τῶν ζυγῶν. Μετά τήν ἐκτελέσιν τῆς ἀπαγχονίσεως του Πατριάρχου **ἀπεχώρησεν** ἐκ τοῦ **Πατριαρχείου** ὁ μέγας Διερμηνεύς καί ὁ Γραμματικός του **Ρεῖζ Ἐφέντη**. Ὅτε ἐκρέματο **ἀπηγχονισμένος** ὁ Πατριάρχης, ἐπορεύθη κρυφίως πρὸς τήν κρεμάθραν πρὸς **θέσιν αὐτῶ** ὁ **Ἀλῆ Μπερτελῆ Πασσᾶς μεταμφιεσμένος** δέ καί αὐτός ὁ Σουλτᾶνος. Κατά τήν τρίτην **Μαΐου** ἐπαύθη ὁ Μέγας **Βεζύρης Μπερτελῆ Πασσᾶς**, ὡς εὐνοῶν τοὺς **Χριστιανούς** καί νωθρός, καί διωρίσθη ἀντ' **αὐτοῦ** ὁ **Σαλήχ Ἀλῆ Πασσᾶς**.

Κατά τήν ἡμέραν ταύτην, τρίτην Μαΐου 1821 καί δώδεκα ἡμέρας ἀπὸ τῆς βεβηλώσεως τῶν ἐν **Κωνσταντινουπόλει** Χριστιανικῶν ναῶν καί τῆς κλήσεως του Πατριαρχείου καί πλείστων ἄλλων ὠμοτάτων, ἀπεκεφαλίσθη καί ὁ Ἐπίσκοπος **Μαριοπόλεως**. Τῇ ἐπιούσῃ **ἀπηγχονίσθησαν** οἱ Ἀρχιερεῖς, ὁ **Δέρκων** Γρηγόριος, ὁ **Ἀνδριανουπόλεως**, Τυρνάβου, Θεσσαλονίκης, καί ὁ Ἀρχιδιάκονος του Πατριαρχείου Γρηγόριος Νικηφόρος.

Περί δέ τῶν δευτέρῳ διάκονον **Δανιήλ** ὑπάρχει ἐν **Κωνσταντινουπόλει** παράδοσις ὅτι πότε ἐπιπληχθεὶς ὑπὸ **τοῦ εἰρημένου** πατριάρχου ἐπὶ **διαγωγή**, ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν ἱερόν **αὐτοῦ** ἀξίωμα, **προέδωκε** καί διέβαλε παρὰ τῇ **Πύλῃ αὐτόν**, γενόμενος ἀμᾶ καί ἀποθάνων **Ἰμάμης** ἀπεχθεὶς καί παρ' **αὐτοῖς** τοῖς Ὁθωμανοῖς. Πάντα δέ ταῦτά καί τοιαῦτα διεπράττοντο ὑπὸ τὰς ὄψεις τῶν **Πρεσβευτῶν** τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, **περιστευμένων** ἐν τῷ σφαγίῳ τῶν Χριστιανῶν καί θεωμένων ἀπαθῶς τὰς **ἀγκληδὸν αἰκλήσεις** καταπαγομένους καί σφαζομένους ἀθῶους Ἑλληνας, καί οὐδέ λέξιν **ἐξενεγκίντων** κατὰ τῶν **ομοτήτων** τούτων. Ὁ **Σουλτᾶνος** κατὰ τήν 8^{ην} **Μαΐου** ἐξέδωκε νέον φιρμάνιον, ὅπερ ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Πατριαρχείῳ. Διὰ τοῦ φιρμανίου **αὐτοῦ** διετάσσετο ὁ νέος Πατριάρχης **ἵνα** προσκαλέσῃ παρ' ἑαυτῶ πάντας τοὺς πιστοὺς **ραγιαδάς** καί λάβῃ παρ' **αὐτῶν** ἐγγύησιν ὅτι **θά ἀναχωρήσωσιν** ἐκ **Κωνσταντινουπόλεως**.

Ἡ ἐγγύησις **ἐκείνη** ἐκφονίσθη οὕτω **πως** :

νά **δίδηται** ὑπὸ Ἑλλήνων αἰ **οἶον** ἤς τούτων κρύφα ἀπήρχετο τῆς **Κωνσταντινουπόλεως** νά τιμωροῦνται **τέσσαρις** διὰ **θανάτου**. Καί ἐν **ῶ** ὁ Σουλτᾶνος **ἐξηκολούθει** ἀποκεφαλίζων τοὺς ἀθῶους μόνος ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ῥωσικῆς αὐτοκρατορίας **Στωγονώφ** μὴ **ἀναιχόμενος** τήν ἄδικον **φυλάκησιν υποκειμένου** Ῥώσσου, Ἑλληνας δέ τήν καταγωγὴν, προέβη εἰς διαμαρτυρίαν κατὰ τῆς ἐν **γένῃ ὀδυνηράς** καταστάσεως τῶν ἐν **Κωνσταντινουπόλει** Χριστιανῶν. Ἀλλ' ἀμᾶ **μαθὼν** ταῦτά ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας λόρδος **Στραγκφόρδ** ἐπενέβη ἐνθάρρυνων τήν Πύλην πεπιθῶς ὅτι δῆθεν ὁ **Στωργανώφ** ἀντείχετο εἰς τὰ τῆς εταιρίας, ἐν ᾧ οὐ μόνον **ἦτο** πρὸς **αὐτήν** δυσμενής, ἀλλὰ καί πρῶτος τῆς ἐνεργείας **αὐτῆς** παρὰ τῇ **Πύλῃ** προέδωκεν.

Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος τῷ 1794 ἐξελέγη τὸ πρῶτον Μητροπολίτης Σμύρνης, τῷ 1798 διωρίσθη οἰκουμενικός Πατριάρχης, τῷ 1805 **ἐξέδωκε** τὸ ἐπίτιμον κατὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Κλεπτῶν, δὲς ἐξωρίσθη εἰς τὸν **Ἀθῶνα**, τὸ 1808 καί αὐθις τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1819 εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, ἐπειδὴ τὸ **νέο** ἐπίτιμον κατὰ τῶν Ἑλλήνων Ἐπαναστατῶν καί τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, ἣτις ἀπεπειράθη μὲν ὡς ἐν **Ἀθῶνι** καί ἐν **Κωνσταντινουπόλει** ἀλλ' ἀπέτυχε **διατειναμένου** ὅτι ἡ **ἡλικία** του καλῶς τήν τοιαύτην **οπύθειαν** καί **ἐάν** ὁ Σουλτᾶνος λάβῃ

υπόνοιαν τῆς ἐνοχῆς του **καταστρέφετο** ὁ **Χριστιανισμός** τοῦθ' ὅπερ καταδεικνύει ὅτι οὐχ ὑπῆρχεν ἀνὴρ σοβαρός δυνάμενος νά πράξῃ μέγα τι νεανικόν. Τό κατά τήν ἐπαναστάσιν ἐπιτίμιον του κατ' ἀγῶνος **ἰερωῶ πλήξαντος αὐτόν** εἰς τὰ **καίρια** σπουδαίως **ημαύρισε** παρά τῆς Ἑλλάδος τόν **ωφειλόμενον** σεβασμόν, καίτοι οἱ φιλοῖ του **πολυτρόπως** εἰργάσαντο περί τῆς ἐξιλεώσεως του Γρηγορίου Ε' παρά τῶν Χριστιανικῶν καί Ἑλληνικῶν κόσμῳ παρ' ὧ ἀληθῶς καί φυσικῶς σπουδαίως συνετέλεσεν ὁ τρόπος του θανάτου του εἰς τήν μεταβολήν τῶν κακῶν συναισθημάτων.

Ὡς προείρηται τήν φυγήν τῶν υἱῶν του **Μαυρομιχάλη** ἐκ του Πατριαρχείου ἀπέδωκαν εἰς ἐνεργείας του Γρηγορίου **Φλέσσα**, καθ' ὧ ἐξεμάνη καί αὐτός ὁ Πατριάρχης. Ἀληθῶς ὁ Φλέσσας μετά του **Σέκερη** εἰργάσαντο παρά τοῖς υἱοῖς του **Μαυρομιχάλη** ὅπως ὡς τάχιστα ἀπέλθωσιν ἀφ' ὧ **Βέης** διωρίσθη ὁ Ἀλέξανδρος **Κουμουνδουράκης** καί ἐκ τούτῳ τῶ λόγῳ **Μανιάτης** τις **προέδωσεν** τόν Π. **Σέκερην** ὡς **συνεργαζόμενον** ὑπέρ τῆς ἐταιρίας, ἐφ' ὧ καί προεκλήθη εἰς ἀνάκρισιν.

Ἄλλ ἱστορικοί τινες **ταῦτα ἄλλως** ἀφηγῶνται, ἀγνοοῦντες τήν ἀλήθειαν. Ὁ Σπυριδῶν **Τρικούπης** δέ ἰσχυρίζεται ἐν τῇ **Ἱστορίᾳ** του ὅτι οἱ ἐν Πελοποννήσῳ Ἕλληνες **ἦσαν** ἄτολμοι ὡς ἐκ τῆς ἀγνοίας του ἀναγκαίου χειρισμοῦ τῶν ὀπλων, ὅπερ οὐκ ἐχέται ἀληθείας, διότι ὁ χειρισμός τῶν ὀπλῶν **ἐμαθαίνετο** εὐχερῶς. Ἄλλωστε τὰ πλεῖστα τῆς Πελοποννήσου μέρη κατωκοῦντο ὑπό ἀνδρείων καί πεπειραμένων **ἀνδρῶν**, ὥσπερ τὰ πράγματα κατέδειξαν κατόπιν. Διότι ἐν τῇ εὐαλώτῳ Πελοπόννησον ἡ Ἐπανάστασις ἀνεπτύχθη καί ἡ **ἐλευθερία ἀνδρώθη**.

Ὁ **Ἰουσοῦφ Πασσᾶς**, **Διοικητής** τῆς Εὐβοίας, ὁ **Μουσταφᾶς Βέη** καί ὁ **Μαχμουτ Πασσᾶς Δράμαλης**, διελθόντες ἀμαχητί ἀπᾶσαν τήν **Στερεᾶν** Ἑλλάδα, συνετριβήσαν ἐν Πελοποννήσῳ. Οἱ ἔμπειροι ἀδελφοί **Στερεοελλαδίτες** Καραϊσκάκης, **Βότσαρης** καί λοιποὶ ἐν Κρομμυδίῳ ἀπέδειξαν ἀπειρίαν πολέμου. Ἡ ἥττα **ἐκείνη** ἠνάγκασεν **αὐτούς** ἀμέσως νά τραπῶσιν εἰς τήν Στερεάν Ἑλλάδα καταλείποντες τήν εὐάλωτον Πελοπόννησον εἰς τῆ τύχην τῆς.

Ὁ αὐτός Ἱστορικός **Τρικούπης** ἀνέγραψεν ὅτι οἱ **Στερεοελλαδίται** φοβούμενοι τόν **Ἀλῆ Πασσᾶν**, **δέν** ἐτόλμησαν νά κινηθῶσι κατά τῆς Τουρκικῆς Δυναστείας καί ὅτε οἱ Πελοποννήσιοι ἐκινήθησαν **ἐνθάρρουθέντες** ἀπό τῆς Γεωγραφικῆς θέσεως, τουτέστιν ἀπό του ἀβάτου ἐδάφους καί τῶν δυσβάτων ὁρέων. Ἡμεῖς γνωρίζοντες τήν γεωγραφικὴν **θέσιν** ὡς τό ἔδαφος τῶν τμημάτων **αὐτῶν** τῆς Ἑλλάδος, **δέν** ἀποδεχόμεθα ὡς ἐλατήριον τῆς βραδείας κινήσεως ἀπό φόβον οὐδέ τῆς ταχείας κινήσεως τῶν Πελοποννησίων τήν γεωγραφικὴν τῆς Πελοποννήσου **θέσιν**.

Ἐσμέν βέβαιοι ὅτι ὁ **τοιούτος** ἰσχυρισμός τῶν σοφῶν ἱστορικῶν ὑπῆρχεν λίαν **ἀτυχής**, διότι καθ' ἡμᾶς τό ἔδαφος τῆς **Στερεᾶς** Ἑλλάδος καί τὰ ὄρη **αὐτῆς** ἠδύναντο νά παράσχωσιν τοῖς εὐαρίθμοις μαχηταῖς ἀπρομαχήτους προμαχῶνας κατά κολοσσιαίων ἐχθρικῶν δυνάμεων. Οἱ Πελοποννήσιοι καί οἱ περιοικοὶ Νησιῶται **δέν** ἀνελογίσθησαν **ἀπέναντι** τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος τὰς γεωγραφικὰς **θέσεις**, ὅτε ἤχησεν ἡ Σάλπιγξ τῆς ἐλευθερίας. Οἱ

πάντες αναγνωρίζωσιν ότι τό ἔδαφος τῆς Πελοποννήσου εἶναι ὀμαλώτερον του τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. **Ισχυρίσθησαν** ὅτι τό ὄνομα του **Βῆ** τῆς **Μανῆς** ἐνέπνεε θάρρος εἰς τοὺς Πελοποννησίους, πιστεύοντες ὅτι εἶχε καί χρήματα καί ὄπλα. Ἀλλ' ὅτε ἐπῆλθεν ἡ ὥρα τῆς ἐνεργείας καί χρημάτων καί ὀπλων ἐστεροῦντο οἱ ἐλεύθεροι Λάκωνες καί **δέν ἀνταστηρήθησαν** εἰς τὴν **φήμην** ἀνέτυγχανον πρό τῆς ἐπαναστάσεως.

Οἱ Μεσσηνιοὶ ὅμως καί **Λεονταρίται** ἀπέδειξαν αὐταπάρνησιν καί διακεκριμένην ἀνδρείαν ἐν **ἀπάσαις** ταῖς μάχαις. Αἱ ἐν **Βαλτετζίῳ**, **Ἀγιονορίῳ**, **Δερβενίῳ** καί **Λοιπαῖς** μέρεσι μάχαι **ἐπεσφραγίζουσι** τὴν γνώμην ἡμῶν **ταυτῆν**. Μόνον ἑκατὸν **εἰκόσι** Λάκωνες εὐρέθησαν ἐν **Βαλτετζίῳ**, πλείονες δέ τῶν χιλίων τριακοσίων Μεσσηνίων τε καί **Λεονταρίται**. Ἐν ταῖς μάχαις **Ἀγιονορίου** καί **Δερβενακίου** ὑπὲρ τὰς χιλίους πεντακοσίους Μεσσηνίους **καὶ Λεονταρίται ἀνδραγαθήσαντες**. Πρὸς τούτοις ὀφείλομεν νά ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν **Μανιατῶν Κυριακούλης, Κωνσταντῖνος** καί Ἡλίας **Μαυρομιχάλοι**, διεκρίθησαν κατὰ **τον** ἀγῶνα ἐπ' **ἀνδρεία**, μεθ' ὧν ἀνεφάνη ἀξιὸς του ὀνόματος του ὁ Δ. **Μούρτζινος**.

Ἡ **Λακεδαίμων** πλείονας τῆς **Μανῆς** ἐκλεκτοὺς ἀνδρας παρέταξεν ἐν **τὰς** διαφόροις μάχαις ὑπὲρ πατρίδος ὧν ἀρχηγοὶ ἦσαν ὁ **Κρεββατᾶς** καί **Γιατρᾶκος**. Ἐπίσης διεκρίθησαν ἐπ' **ἀνδρεία** καί τῶν **Γορτύνων** οἱ ἐκ **Λιοδώρας** τῆς Ἡραίας, ὧν ἠγεῖτο ὁ **Δημήτριος** Πλαπούτας. Πρὸς **τούτοις** διεκρίθησαν οἱ **ορινοὶ** του Δήμου **Κυπαρισσίας** καί οἱ **Κοντοβουνήσιοι**. Ὁ **Γαρβίνος** ἐν σελίσιν 189-190 ἀνέγραψεν ἐν τῇ **ἱστορίᾳ** του ὅτι :

«Ὅτε κατῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ ἀρχαῖος ὀπαδὸς του **περιφήμου** Κλέπτου **Ζαχαριᾶ, Αναγνωσταρᾶς** ὅστις πρότερον περιήρχετο τὴν Μακεδονίαν ἐν ᾧ ὁ Θεόδωρος **Κολοκοτρώνης** εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν **Καρδαμύλην**, ἦλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καί ὁ Γρηγόριος Φλέσσας». Αἱ εἰδήσεις **αὗται** πυρρῶ ἀνέχουσι τῆς ἀληθείας διότι ὁ Αναγνωσταρᾶς οὔτε **Κλέπτης** ποτέ **υπῆρξεν** οὔτε ὀπαδὸς τῷ **Ζαχαριᾶ** οὔτε **ἐπεσκεύθη** ποτέ τὴν Μακεδονίαν. Ὁ Αναγνωσταρᾶς οὗτος τῷ 1803, **Καπόμπασης** ὧν, ἐπορεύθη εἰς Ζάκυνθον, **φονεύσας** τὸν Κωνσταντῖνον Φλέσσαν προεστῶτα Λεονταρίου, ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῇ ἐφεξῆς ἐπισήμῳ ἐγγράφῳ :

Ἐκ μέρους του **ἐνδοξομεγαλοπρεπεστάτου** καί πολυχρονίου **Κεχαγιᾶ Μπέη** του **Υψηλοτάτου ἐυσπλαγχνιωτάτου** καί δικαιοτάτου **Βελίγγιουμ Νιάμ Βαλησή Μουσταφᾶ Πασᾶ** αὐθέντου μου. Εἰς **ἔσενα** Ἀναγνώστη **Παπαδόπουλε** (**Αναγνωσταρᾶς**) **Καπόμπασι** του Λεονταρίου, ὅτι σήμερον **Πέμπτη** ἐξημερώσοντας ὁ **κλέπτης** καί **χαϊδευτής** Γεώργιος ἦλθεν εἰς τό χωρίον **Μπαρντάτε** καί ἐκεῖθεν **ἐπῆρε** του **Γιαννάκη Περπατσιώτη** τό **ἐγγόνι**, παιδί **δύο** χρόνων διὰ τοῦτο **δέν ἀπορούσαμεν** τόσον διὰ τό τόλμημά του κανονικοῦ κλέπτου Γεωργίου, ἐπειδὴ καί αὐτός ἔκαμε τό κίνημα τῆς κλεπτικῆς τέχνης του. Ὅσον διὰ τὴν ἀμέλειαν τὴν ἰδικὴν σου καί διὰ κακὴν φύλαξιν ὅπου κάμνεις τόσον ὅπου **απερνῶντες** οἱ κλέπται ἀπὸ τό σπῆτι του καπιλικίου **σουνά** ἔργανται πλησίον εἰς τὴν **Τριπολιτζᾶν** νά **πέρουν** ἐκλάβους καί **σύ χαμπάρι** νά μὴν ἔχης.

Μόνον ζητεῖς **λωφέδες** καί ἄστρα διὰ **καπιλίκια**, καί τὰ κακά ὅπου ἀκολουθοῦν ἀδιαφόρων **δέν** θέλεις νά τὰ **εἰξευρης**. **Διὰ** τοῦτο λαμβάνοντες τὸν παρόντα μου **Διβάν**

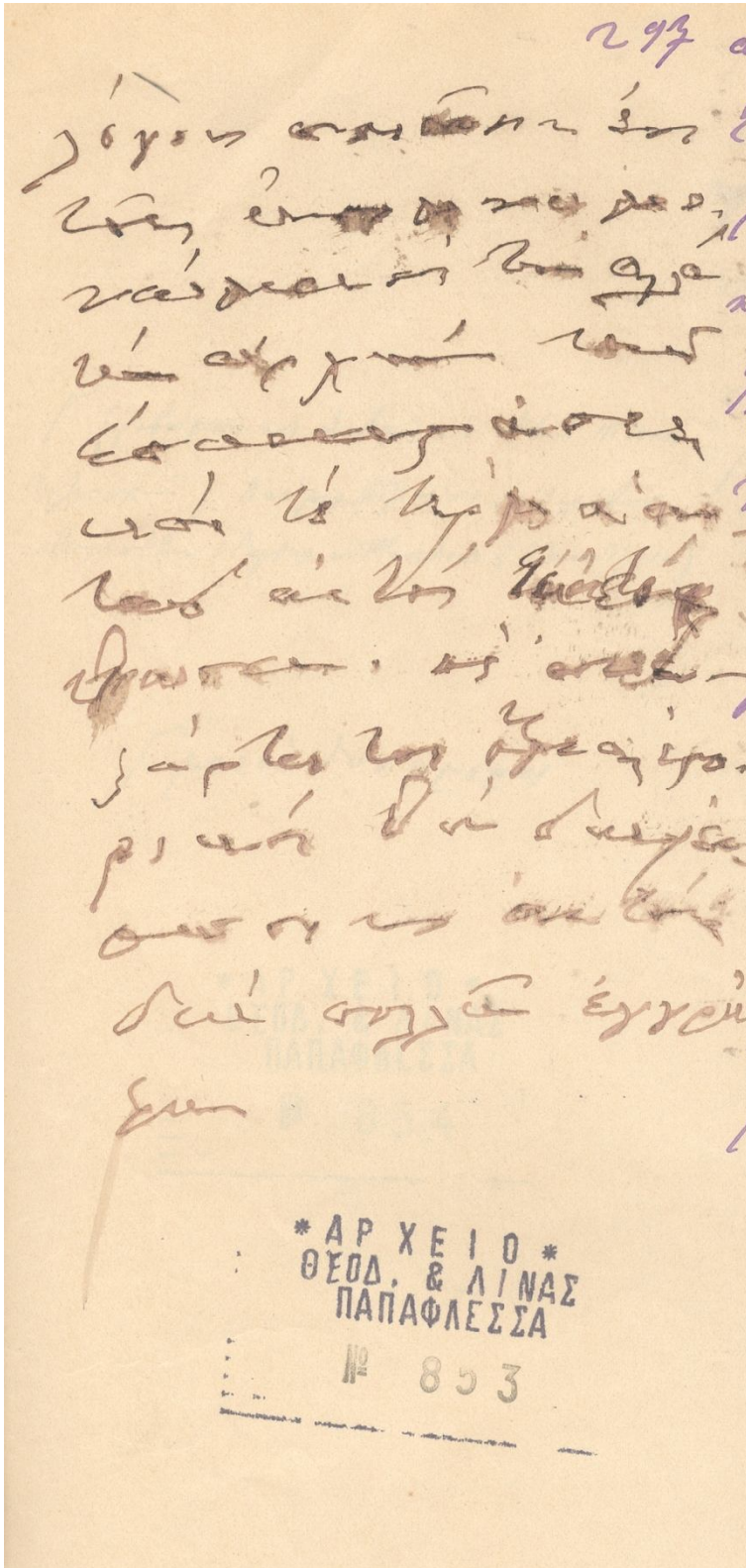
τεσκερεμέ ἔμστου Βελιγ Νιάμ ἀφέντου μου σε προστάττομεν σφοδρῶς, ὅτε τήν ἰδιάν ὤραν, ευθύς νά εύγης χωρίς ἄλλο εἰς ζήτησιν του κακούργου κλέπτου νά πέσης κονδᾶ καί μεταχειριζόμενος ὅλους τούς τρόπους νά τό ἐλευθερώσης τό παιδί μουτουλάη κτυπόντας εἰς θάνατον τούς κλέπτας καί προσεχῶν τάς καλά, ὅπου εἰς τό ἐξῆς παρόμοιον πράγμα νά μήν ἀκουσθῆ μήτε νά γεινη, ὅτι αὐτό ἀφοῦ φέρει ἐντροπήν εἰς ἔσενα καί εἰς ὀργήν του Βελίγγιουμ Νιάμ ἀφέντου μου δικαίως κατέπαιον. Ὅθεν καί νά μήν ὑποπέσης οἷς αὐτήν κούμε ἐπειδή σφοδρῶς σε προστάττομεν καί μή ἄλλ' ἐξ ἀποφάσεις.

1801 Ὀκτωβρίου 24, Τριπολιτζᾶ.

Ἐν Ἑπτανήσῳ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς κατετάχθη εἰς τόν στρατόν τῆς Κατοχῆς καί ἔμμενε μέχρις τῆς 1816, ὅτε ἐκεῖθεν ἐπορεύθη εἰς Ῥωσσίαν πρὸς λήψιν τῆς μισθοδοσίας του, ἐπανελθὼν δέ ἐξ Ὀδυσσοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς προεῖρηται τῇ ἀποφάσει τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας ἔπλευσε τόν Ιούνιον τοῦ 1818 καί Ὑδραν καί Σπέτσας. Ὡσαύτως στεροῦνται ὑποστάσεως καί τά παρά τῷ αὐτῷ ἱστορικῷ λεγόμενα περὶ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, ὅτε διέμενε πάντοτε ἐν Καρδαμύλῃ τῆς Μάνης, ἐν ᾧ μετέβη ἐκεῖ κατά τάς παραμονάς τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ὡσαύτως {ἀ ..ύδεατά} εἶναι τά παρά Γερβίνω καί Μελδεχῶνι ἀναγραφόμενα περὶ τοῦ αὐτοῦ ὅτι τῷ 1806 ἐπεχείρησε ν' ἀναγείρῃ ἐρηριμμένην τινα Μονήν ἐν τῷ πατρίδι του, ὅτε ἀπεστείλας τόν ἀδελφόν αὐτοῦ Ἰωάννην εἰς τό στρατόπεδον τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη. Τό στρατόπεδον τοῦ Ὑψηλάντου ἐσχηματίσθη περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου τοῦ 1821 καί ὁ Κολοκοτρώνης διετέλει τότε ἐν γνώσει παντελῆ καί ὅτι τῇ προτροπῇ αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου ἔπλευσε ἐκ Ζακύνθου εἰς Πελοπόννησον ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Διότι τῷ μὲν 1806 ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης εὐρίσκετο ἐν Ζακύνθῳ ἕνεκα τῆς κατά τό 1806 καταδιώξεως αὐτοῦ τε καί τῶν συγγενῶν του Κλεπτῶν ὑπὸ Τούρκων καί Ἑλλήνων. Ὁ δέ ἀδελφός τοῦ Θεοδώρου Ἰωάννης ἐφονεύθη ἐν τῇ Μονῇ τῶν Αἰμυαλῶν κειμένη ὑπὸ το Ζυγοβίστιον παρά τῇ Δημητσάναν, προδοθεὶς ὑπὸ τινος Καλογήρου, ὃν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν Κλεπτῶν εἶχον συλήσει καί σκληρῶς τιμωρήσει πρὸ τῆς εἰς Ζάκυνθον μεταβάσεως τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη.

Ἐμνευθεὶς δὲ ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἐν Ζακύνθῳ καὶ δύο μηνάς πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἐπαναστάσεως ἐπορεύθη εἰς Καρδαμύλην ἐν ἣ ἔμεινε μέχρι τὴν καὶ τοῦ Φλέσσα ἐν Καλάμαις συναντήσεως ἣν πληροφορίαν ἔδιδον αὐτός καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, ὅτι ἐγραφεν εἰς τὸν Φλέσσαν καὶ Αναγνωσταρῶν καὶ ἦλθον οὗτοι εἰς Καλάμας εἶναι ἀνελικρινεῖς καὶ αὐτός οὗτος ἐν ἄλλῳ μέρος τῶν ἀπομνημονευμάτων του, τὴν δοκιμασίαν δὲ ὅτι ὁ Φλέσσας ἐναντίον τῆς θελήσεως ὅλων προέβη εἰς τὴν ἐπανάστασιν τὴν 21 Μαρτίου 1821 καὶ εἰς Καλάμας ἦλθεν ὁ Μαυρομιχάλης καὶ Κολοκοτρώνης τὴν 3 μ.μ. τῆς 23 Μαρτίου.

Ἄλλ' ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασι του [. ....] καὶ ὁ Κοσ. Θ. Κολοκοτρώνης μὴ ἀνεχόμενος τὰ κελεύσματα τοῦ Φλέσσα, ἐπιζήσας ἐνδόξους παρ' αὐτῷ, λόγοις [. ... ..] Καλαμάτα ἀλλὰ ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως [. ..] διὰ δοκιμασίαν αὐτοῦς πολλῶν ἐγγράφων.

Ὁ Ἱστορικός Μελδεγιάν ἀνέγραψεν ἐν σελίδι 245 τῷ ἀτόμου τῆς Ἱστορίας του ὅτι :

«Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1820 ἐπεφάνη εἰς ἀπόστολος τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου ὁ δραστηριώτατος ἐκεῖνος τῆς ἐταιρίας ἀπόστολος, ὁ τολμηρότατος καὶ ἀτρομητότατος τῶν συνωμότην Ἀρχιμανδρίτης Δικαῖος, συνήθως

Παπαφλέσσας ἐπικαλούμενος, ὅστις πρὸ μικροῦ ἔτι ἦχε συνεργήσει τοιοῦτον ἀποτελεσματικῶς ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἰσμαήλιον συνετεύξει. Ἐλθὼν διὰ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Κυδωνιῶν εἰς Ὑδραν καὶ Σπέτσας, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ πυρίτιδα, πολεμοφόδια καὶ ἄγριον πολέμου ἔϋθεν», καὶ ἐν σελίδι 254 ὅτι:

«Ὁ Φλέσσας συνηγέρθη περὶ τὸν Θ. Κολοκοτρώνην καὶ Π. Μαυρομιχάλην καὶ λοιπούς». Ἄλλ' ὁ Παπαφλέσσας δὲν ἦτο ἀπόστολος, ἀλλ' ἀρχηγός τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, διαπρέψας ἐν Μολδοβλαχία καὶ Πελοποννήσῳ ἐν ἣ κατεδείχθη ὑπέρετος, τῶν προσδοκιῶν τῶν συνεταίρων του.

Οὐδέποτε δέ εἶπετο **ταῖς** σκέψεσι τῷ **Θεοδόρῳ Κολοκοτρώνῃ** καί Π. **Μαυρομιχάλη** καί ὀδηγῶν μᾶλλον **αὐτούς**. Διό τήν 21^{ην} **Μαρτίου** 1821 μετὰ τῶν ὀπαδῶν του φοβούμενος τὰς **ἀναβολάς** τῶν ἐν ταῖς Μοναῖς Ταξιαρχῶν καί Λαύρας **Αἰγιαλίας προυχόντων**, ὕψωσεν εἰς Καλάμας τήν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως, κατελθόντων αὐτόσε μετὰ δύο ἡμέρας του Π. **Μαυρομιχάλη** καί Θ. **Κολοκοτρώνη** μετὰ τριακοσίων ἀνδρῶν, ὧς θέλομεν **εἰπεῖ** παρακαττύοντες. Ἐν σελίδι 255 ὁ **Γερβῖνος** ἀνέγραψεν καί τὰ **ἔξῃς** ἀνακριβῆ, ὅτι:

Οἱ Πελοποννήσιοι στρατιῶται διηρέθησαν τότε εἰς δύο μερίδας, οἱ μὲν **ἀνελογίζοντο** τι ἠδύνατο ν ἀπωλεσθῆ ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως, καί ἀποδοκιμάζοντες ἀπερίσκεπτον τόλμημα, ὅπερ ἤθελε χειροτερεύσει τήν **θέσιν** τῶν **ραγιαδῶν**, καί καλλίστην πολιτικὴν ἐθεώρουν τήν προσδοκίαν καί τήν ἀναβολήν.

Οἱ δέ **σκεπτόμενοι** μόνον τί **ἠδύνατο** νά κερδηθῆ διὰ τῆς τῶν παθημάτων ἀνανδρείας, ἀπεκάλουν δειλίαν καί προδοσίαν τήν **βραδύτητα**, καί ἐν τῇ **φοβερᾷ ἐκείνῃ** συγχύσει τῶν Τουρκικῶν πραγμάτων ἐθεώρουν τήν ἐγγυτάτην στιγμὴν καί **ἐπικαιροτάτην** εἰς **ἀνεπέτασιν** τῆς Ἐπαναστατικῆς σημαίας. Καί πρὸς ἐκείνους μὲν ἀπέκλινον ἐν γένει οἱ **πλοῖστοι ἐπιφανεῖς** καί πεπαιδευμένοι. Εἰς τούτοις δέ πτωχότεροι καί ἀμαθέστεροι **μᾶλλον** τῶν Πατριωτικῶν Ἀρχηγῶν.

Ἐκεῖ ἐτάσσετο ὁ **Πετρόμπης** καί ἡ τῷ **Βορρᾷ Τριανδρίᾳ**, ὁ **Λόντος**, ὁ **Ζαήμης** καί ὁ Γερμανός. Ἐδῶ δέ ὁ **Κολοκοτρώνης** καί **Παπαφλέσσας** καί ὅτι : ὁ **Παπαφλέσσας** ἐβεβαίωσεν τοὺς **λοιπούς** (ἐν **Ἀγία Λαύρα** προεστῶτας) ὅτι ὡς ἐντολοδόχος τῆς Ἀρχῆς ἤθελε μισθώσει **αὐτός** χιλίους **Μανιάτας** καί κηρύξει τήν ἐπανάστασιν καί **ἀπλῶς** εἰπῶν τοιοῦτον **ἔδειν** τό πρᾶγμα, ὥστε ἡ **ἐναντίοι αὐτοῦ** ἐσκέφθησαν νά ἐγκλήσωσι **αὐτόν** ἐν τῇ **Μόνῃ** του Μεγάλου Σπηλαίου **ἵνα** τόν καταστήσωσι ἀβλαβῆ.

Οὐδεὶς ὅμως ἐτόλμησε νά ἐπιβάλη χεῖρα κατὰ τῷ τολμητῷ Ἱερέᾳ, ὅστις μετεχειρίζετο ἐπίσης **κάλως** τό ξίφος, ὅπως καί τόν σταυρόν, καί πάντες ἐχάρησαν ὅτε μόνον αὐτός ὠργισμένος κατὰ τῶν καλιλογούντων καί δισταζόντων ἀνεχώρησε καί ἐπλεύσθη ἐν τῷ Μοναστηρίῳ **Ρεκίτης**. Απερρίφθη τότε ἡ **προθεσμία** τῆς 6^{ης} Ἀπριλίου **ἦν** ἐκεῖνος εἶχε προτείνει».

Ἀληθῶς διηρέθησαν οἱ Πελοποννήσιοι **Λόντος**, **Ζαήμης** καί Γερμανός, καί Φλέσσας εἰς δύο μερίδας, του Π. **Μαυρομιχάλη** καί του Θ. **Κολοκοτρώνη** οὐδόλως ἀναμειχθέντων εἰς τὰ συμβούλια κατὰ τήν ἀρχὴν τῆς Ἐπαναστάσεως, καί **δή** του Π. **Μαυρομιχάλη** μετεώρῳ μαίνοντι μέχρι τῆς **ἐκρήξεως** τῆς **Ἐπανάστασεως**. Κατὰ **τήν** μὲν μίαν μερίδα τήν ἐπιζητούσαν τήν ἀναβολήν, ἀπετέλουν ὁ **Λόντος**, **Ζαήμης**, Γερμανός καί **Νοταρᾶς**, τήν δ' ἐτέραν τήν **ἀντιπροσωπεύουσαν** ἅπαντας τοὺς κρίνοντας ἀναγκαῖον τήν ταχεῖαν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Γρηγόριος Φλέσσας.

Οἱ ἐπιζητοῦντες τήν ἀναβολήν ἐφρόνουν ὅτι τό ἔθνος **δέν ἦτο** δεόντως παρεσκευασμένον εἰς ἐπανάστασιν, **δέν ἦτο** ἐν γνώσῃ **αὐτῆς** ὁ Ἰωάννης **Καποδίστριας**, καί αὐτός ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ἑρσσίας καί **δέν** ἐπεθύμουν νά θυσιάσωσιν ἑαυτοὺς ἐν περιπτώσει

τοιαύτη. Ἡ δὲ ἑτέρα μερίς, ἂν ἐξεπροσώπει ὁ Γρηγόριος Φλέσσα, ἐπρέσβευεν ὅτι τὸ ἔθνος ἦτο καλῶς παρεσκευασμένον, καὶ ἔπρεπε νὰ ἐπισπευθῇ ἡ ἔκρηξις τῆς ἐπαναστάσεως, τῆς Πύλης εὐρισκομένης ἐν ἐσωτερικοῖς περισπασμοῖς καὶ τῆς Μολδοβλαχίας συμπάσης οὐσης ἐτοίμη ν' ἀσπασθῇ τὸ κατὰ τῆς Πύλης κίνημα.

Ἡ πρώτη μερίς, ἀποκρούσασα τὰς σκέψεις του φιλοπολέμου Φλέσσα ἀπεφάσισε νὰ συλλάβῃ αὐτόν καὶ περιορίσῃ ἐν τῇ Μόνῃ Σπηλαίου, δὲν ἐτόλμησε δὲ νὰ προβῇ εἰς διάβημα τοιοῦτον φοβηθεῖσα τὸν Φλέσσα καὶ τοὺς περὶ αὐτόν ἐπιλέκτους ἑπτά. Ὁ Φλέσσας ἐννοήσας τὴν κακοβουλίαν τῆς τριανδρίας αὐτῆς, ἠπειλήσεν ὅτι θὰ μεταβῇ εἰς Λεοντάριον καὶ Μεσσηνίαν καὶ θὰ συναθροίσῃ ἐκεῖ χιλίους πεντακοσίους ἄνδρας, καὶ θὰ κηρύξῃ ἀμέσως τὴν ἐπανάστασιν.

Ἡ Τριανδρία φοβηθεῖσα, περιεποιήθη τὸν Φλέσσα καὶ προέτρεψεν αὐτόν νὰ ἡσυχάσῃ μέχρι τῆς ἐπανόδου τῶν μελλόντων ν' ἀποσταλῶσιν εἰς Ῥωσσίαν καὶ Ἰταλίαν. Ὁ Φλέσσας προσεποιήθη ὅτι ἀποδέχεται τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, μεταβάς εἰς Καλάμας καὶ οὐχὶ εἰς Ρεκίτσαν, ὡς ἰσχυρίζονται κακῶς οἱ περὶ ὡς ὁ λόγος Ἱστορικοί.

Μετὰ τὴν ἐκ Τριπόλεως ἀναχώρησιν ὡς εἴρηται του Χουρσίτ Πασσᾶ Μορέ Βαλασῆ τῆς Πελοποννήσου καὶ του διαδόχου του Μεχμέτ Πασσᾶ ἔμεινεν ἐν Τριπόλει ὡς ἀντιπρόσωπος του ἡγεμόνος ὁ Σελάχ Ἀγᾶς νεὸς ὑπερήφανος καὶ οὐχὶ μωρός, ὡς οἱ Ἱστορικοὶ τοῦτον ἀποκαλοῦνται. Οὗτος κατὰ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου ἐκάλεσεν εἰς Τρίπολιν τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ προεστῶτας ὑποπτευθεὶς ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων κατὰ του καθεστῶτος ἀπὸ φήμας τινος, ὅστις κρατῶν αὐτούς ἐν Τριπόλει παρακωλύσῃ τὴν κατὰ τῆς δυναστείας ἐξέργεσιν τῶν Ἑλλήνων.

Καί εἰ κατῶρθου τὴν ἐν Τριπόλει συγκέντρωσιν πάντων τῶν προεστῶτων καὶ Ἀρχιερέων, ἐφρόνει ὅτι διέφυγεν τὸν κίνδυνον τῆς ἐξέργεσης. Ὅθεν κατὰ τὴν πρόσκλησιν ταύτην προσῆλθον εἰς Τρίπολιν, πεποιθότες ὅτε μετὰ τὴν ἐν Ἀγία Λαύρα ἀποφασισθέντα ἐματαιώθη ἡ ἐπανάστασις, προσῆλθον δὲ εἰς Τρίπολιν οἱ ἐφεξῆς προεστῶτες καὶ Ἀρχιερεῖς :

- Ἀναστάσιος Μανρομιχάλης
- Ὁ Μενεμβασίας Χρῦσανθος
- Ὁ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ
- Πανάγος Κυριακός ἐκ Καλαμῶν
- Γεώργιος Χρηστάκης ἐκ Θουρίας
- Ἀναγνώστης Κωστόπουλος ἐκ Μεσσηνίας
- Ὁ Χριστιανουπόλεως Γερμανός
- Ἰωάννης Τομαρᾶς
- Ἀντωνάκης Καραπατᾶς ἀπὸ Τριφυλίας
- Ωλένης Φιλάρετος
- Ἰωάννης Βιλαέτης ἐκ Πύργου

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

- Οί Πατρεῖς Ἀνδρέας **Καλαμογδάρτης** καί **Μῆτρος Ροδόπουλος** (γενόμενος Τούρκος ἐν φυλακαῖς **καταπλαγεῖς** ἐπί τῇ ἀποκεφαλίσει του Κωνσταντίνου Παππαλέξη)
- Ὁ Μητροπολίτης Κορίνθου Κύριλλος
- Σωτήριος **Νοταῶς**
- Ὁ Μητροπολίτης Ναυπλίου Γρηγόριος
- Ἰωάννης **Περρούκας** ἐξ Ἄργους
- **Κυσουρεῖς - Γιαννούλης Καραμάνης**
- Φιλόθεος ἐκ Δημητσάνης.
- Κωνσταντίνος καί Μελέτιος Μελετόπουλος ἐκ Σπάρτης

Πρό τῆς προσκλήσεως τούτων εὐρέθησαν κατά τύχην εἰς **Τρίπολιν** ὁ ἐκ **Λαγκαδίων Θ. Δεληγιάννης** καί ὁ ἐξ **Ἀνδριτσαίνης Α. Παππαλέξης**, προτρέποντας τόν **Καιμακάμην** ἵνα μή **δίδη** πίστιν πρὸς τὰς περὶ ἐπαναστάσεως ἀδεσπότες φήμας. Τούτους ἐνίσχυε καί ὁ **Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμπελῶν (Τριπολέως) Δανιήλ**.

Ἀλλ' ὁ **Σαλήχ** πληροφορούμενος περὶ του ἐναντίου ἐκράτησεν ἀμφοτέρους ἐν Τριπόλει μέχρι τῆς ἐλεύσεως τῶν ἄλλων. Ἠρνήθησαν δ' ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι νὰ **προσέλθουν** κληθέντες, ὁ Παλαιῶν **Πατρῶν** Γερμανός, Ἀνδρέας **Ζαήμης**, Σωτήριος **Θεοχαρόπουλος**, Ἀνδρέας Λόντος, Π. **Κρεββατᾶς**. Ἀφ' ᾧ ἐν **Ἀγία Λαύρα** συνελθόντες **ἀπεφάσισαν** τῷ κατά τὴν φαινόμενον υποστήρηξιν του **Φλέσσα**, τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐπαναστάσεως, οἱ προεστῶτες καί οἱ Ἀρχιερεῖς ἐπίστευσαν ὅτι ἐματαιώθη ἡ ἐνέργεια **αὕτη καί** ὑπὸ τοιαύτας διατελοῦντες σκέψεις κληθέντες προσῆλθον εἰς Τρίπολιν.

Οἱ δέ μή προσελθόντες, φοβούμενοι τὴν ἐναντίον τῶν **ἀποφασισμένων** ἐνέργειαν του Γρηγορίου **Φλέσσα**, **δέν** ὑπηκουῶσαν, ὁ **Κρεββατᾶς** μάλιστα μετὰ τὴν ἐξ Αἰγίου ἀναχώρησιν του Γρηγορίου **Φλέσσα** ἦλθεν εἰς **συνενόησιν** μετ' αὐτοῦ. Ὁ ἐκ **Θουρίας** προεστῶς Γεώργιος **Χρηστάκης, πενθερός** καί κατόπιν του Ἰωάννου **Φλέσσα**, καί τελευταίως ἐκ τῶν φυλακῶν Τριπόλεως ἐξελθὼν, ὡμολόγησεν ὅτι μὴ πιστεύοντας ὅτι **θά** ἐκραγῇ ἐπανάστασις προσῆλθεν εἰς τὰ φυλακὰς καί ὅτι **δέν θά** προσήρχετο **ἐάν** ἐγνώριζεν ὅτι **θά** ἐκραγῇ ἐπανάστασις. Κατ' ἀκολουθίαν ὁ **ισχυρισμός** του Ἱστορικοῦ Σ. **Τρικούπη** ὅτι οἱ ἐν **Βοστίτῃ ἀπεφαίνωντο** ὅτι καθ' ἣν **πρίστασιν** κληθῶσιν εἰς Τρίπολιν νὰ μὴν μεταβῶσιν **δέν** ἔχει τῆς **ἀληθείας**. (Τόμος Α', σελίς 57).

Ὅτι δέ ταῦτα ἐστὶν ἀληθῆ **ἀποδεικνύεται** καί ἐκ τῆς μὴ προσελεύσεως εἰς Τρίπολιν **προεστῶτων** τινων καί Ἀρχιερέων. Οὐδόλως δέ δύναται νὰ ληφθῇ υπ' ὄψιν ἰσχυρισμός του **Σπύρου Τρικούπη** ὅτι οἱ προεστῶτες καί Ἀρχιερεῖς φοβηθέντες μὴ ῥίψωσι τό προσωπεῖον καί ἀναγκάσωσι τοὺς Τούρκους νὰ κινηθῶσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ὄντων **ἀκτίμων** καί διεσπαρμένων ἀνά τὰς ἐπαρχίας, προσῆλθον ἀμὰ **κλειθέντες** διότι ἅπαντες οἱ Ἕλληνες διετέλουν τότε ἐν γνώσει τῆς ἐνεργείας ταύτης καί εὐρίσκοντο ἐν ταῖς ἐστίασι τῶν **ἐκτός** του Θ. **Κολοκοτρώνη** εὐρισκομένου ἐν **Μάνη**. Ἄλλωστε μετ' οὐ πολὺ ὑψώθη ἡ **σημαία** τῆς Ἐπαναστάσεως.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Οί εκ Τριπόλεως προεστῶτες καί Αρχιερεῖς υπέστησαν βαρέας βασάνους στερούμενοι τροφάς, δεσμευθέντες ἐν ἀλύσει καί ὑποστάντες μυρία ὅσα κακά. Τινές μάλιστα ἀπεκαφαλίσθησαν ἐνώπιον τῶν λοιπῶν φυλακισθέντων, Κωνσταντῖνος Παντελέξης καί ἐκρήτες. Ἀπέθανον δέ ἐν τῇ εἰρκτῇ ὁ Μονεμβασίας Χρῦσανθος, ὁ Ναυπλίας Γρηγόριος, ὁ Χριστιανουπόλεως Γερμανός, ὁ Δημητσάνης Φιλόθεος, ὁ προεστῶς Ἀναγνώστης Κωστόπουλος, ὁ Πρωτοσύγγελος τῆς Ἀνδριταίνας Χρῦσανθος, ὁ τῶν Ἀμπελῶν Δανιήλ, ὁ Θεόδωρος Δεληγιάννης, ὁ Π. Κυριακός, ὁ Ἰωάννης Περρούκας, τῶν λοιπῶν δύο ἡμέρας πρό τῆς ἀλώσεως τῆς Τριπόλεως ἀφεθέντων ἐλευθέρων.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ
Ο ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ ΚΑΙ Η ΕΚΡΗΞΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΣΤΗΝ ΚΑΛΑΜΑΤΑ

Ο Γρηγόριος Παπαφλέσσας διακαῶς ἐπιθυμῶν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος τοῦ ἀπὸ τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ κατὰ τὸ ἔτος καθ' ὃ ἐπεραίωσε τὰς ἐν Δημητσάνῃ σπουδὰς τοῦ ἐδημοσίευσεν ἐν Δημητσάνῃ σάτιρα φρικτὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἣν ὑπεγράφη θέσας ταύτην τὴν ὑπογραφὴν «Φῶς Καλάμιος τὸ ὄνομα Γρηγόριος ἀνὴρ Καλάμιος τὸ ὄνομα Γρηγόριος». Ἡ **τυχοκόληση** νύκτωρ τῆς σατίρας **αὐτῆς** ἐτάραξε τοὺς ἐν Δημητσάνῃ Χριστιανοὺς καὶ ἰδίως τὴν οἰκογένεια Οἰκονόμου ἐν τῇ **οἰκίᾳ** τῆς ὁποίας **ἔμενε** μαθητευόμενος ὁ Γρηγόριος **Παπαφλέσσας** καὶ προέτρεψεν **αὐτὸν** νὰ ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν, διότι γενόμενος γνωστὸς πρὸς τοὺς Τούρκους **θα** ἐφονεύετο καὶ **θα** κατεστρέφετο καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Οἰκονόμου.

Ὁ Φλέσσας ἀποδεχθεὶς τὴν γνώμην τοῦ Οἰκονόμου ὡς ὀρθὴν νύκτωρ ἀναχωρήσας ἐπορεύθη τὴν ἐσπέραν εἰς τὴν ἐν Λεονταρίῳ οἰκίαν τοῦ ἱερέως Οἰκονόμου **Ηλιοπούλου** ἐν ἣ ἔμεινεν καὶ ἐκεῖθεν νύκτωρ ἐπορεύθη εἰς τὴν **μονὴν Ρεκίτσης** τῆς κειμένης ἐν τοῖς **μεθορίαις Μεγαλουπόλεως**, Σπάρτης καὶ Ἀρκαδίας ἐν ἣ ἔμενεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1815 – **εἰς** καθ' ἔτος 1816 ἐκεῖ μένων ἔμαθε παρὰ τῶν μοναχῶν ὅτι τὰ πέριξ τῆς Μονῆς καλὰ κτήματα κατέλαβεν ὁ ἐκ Λεονταρίου **Χουρσεῖν** Ἀγὰς **Σερτάρης**. Ὁ Γρηγόριος Φλέσσας ἐμβρόντητος γενόμενος ἐπέπληξε τοὺς μοναχοὺς **διὰ** τὴν ἀνοχὴν τῶν. Ὁ **Χουρσεῖν** ἔσπειρε τὰ κτήματα ταῦτα **γρασῆδια** πρὸς χρῆσιν τῶν ἵππων τοῦ. Ὁ Γρηγόριος Φλέσσας εἶπεν εἰς τοὺς Μοναχοὺς **εἰ** βεβαιώσῃ ὅτι τοῖς εἶπη, πρὸς ἀνάκτησιν τῆς περιουσίας τῆς Μονῆς καὶ δεχθέντων τῶν Μοναχῶν εἶπεν **αὐτοῖς**:

Ἐν τοῖς ἄκροις τῶν κτημάτων κυκλικῶς **ἕνα** μέτρον ὑπὸ τὴν γῆν νὰ **θέσωσιν** ἀνθρακας ἢ ἄλλας τινὰς ὕλας καὶ καλύψωσι ταύτας **διὰ** χύματος. Ἦτο δὲ **Σβριος** τοῦ 1815 ὅτε ὁ Γρηγόριος Φλέσσας Φλέσσας συνεβούλευσεν τοῖς Μοναχοῖς ταῦτα. Μετὰ τὴν συμβουλήν ταύτην τουτέστιν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1815 μεταβάς εἰς **Πολιανήν**, τὴν ἰδιαιτέραν **αὐτοῦ** πατρίδα, ἔμενεν ἐκεῖ ἐπισκεψάμενος ἐκεῖθεν ἐνίοτε καὶ τὰς Καλάμας. Καὶ κατὰ τὰς **ἀχάς** Ἀπριλίου 1816 ἐπανήλθεν εἰς **Ρεκίτσαν συνοδευόμενος** ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν **αὐτοῦ** **Ἠλία**, **Νικήτα** φοβεροὺς πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ τοῦ **Παύλου Γεωργαλά**, Θεοδώρου **Πουλόπουλου**, Π. **Φερέτου**, **Κατσιμπουρη**ν διακριθέντας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ **ἔμενε** μετ' **αὐτῶν** ἐν τῇ **Μονῇ**.

Ὁ Πλουσιώτατος Ἀγὰς Λεονταρίου ἀντήλλαξεν τοὺς ὑπηρέτας τοῦ μετ' ἄλλων ἐργατῶν πρὸς θερισμὸν τῶν **Γρασιδίων**. Ἀλλὰ τούτοις οἱ Μοναχοὶ ἀπεδίωξαν **ισχυρισθέντες** ὅτι τὰ κτήματα **αὐτὰ** ἀνήκον εἰς τὴν Μονὴν καὶ οὐχὶ εἰς τὸν **Χουρσεῖν Σερτάρη**ν. Οἱ ἐργάτας πρὸ τῆς **τοιαύτης** στάσεως τῶν Μοναχῶν ἀπελθόντες εἰς Λεοντάριον ἀνεκοίνωσαν τῷ **Χουρσεῖν Σερτάρη** τὰ συμβάντα. Ὁ **Σερτάρης** πλήρης θυμοῦ παραλαβὼν 100 ἄνδρας ἐνόπλους ἐπορεύθη εἰς **Ρεκίτσαν**, ὅτε οἱ Μοναχοὶ ἀνήγγειλαν εἰς **αὐτὸν** ὅτι νὰ μὴν προβῇ εἰς θερισμὸν τοῦ **γρασιδίου** διότι **θα** προσβληθῇ ὑπὸ τῶν Μοναχῶν καὶ τῶν ἐν **Μονῇ** πολλῶν ἄλλων, παρέστη ἐνώπιον τοῦ **Χουρσεῖν Σερτάρη** ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς **Ρεκίτσας** καὶ ἀνήγγειλεν εἰς **αὐτὸν** ὅτι ἐν τῇ **Μονῇ** εὐρίσκονται ὁ Γρηγόριος Φλέσσας Φλέσσας μετὰ τῶν

περιβοήτων τότε αδελφῶν αὐτοῦ **Ἡλία, Νικήτα, Π. Κεφάλα, Κωλοβού Τούρτα** μετὰ 100
έτερων **ἀνδρῶν** καὶ **θά** χυθῆ πολὺ αἷμα.

Ὁ **Χουρσεῖν Σερτάρης** ἐννοήσας ὅτι ἤττω ἀδύνατον νὰ ἐπιβληθῆ ἀνεχώρησε μετὰ
ἀπειλὰς καὶ μετέβη εἰς Λεοντάριον. Ὁ Γρηγόριος Φλέσσας Φλέσσας ὑποπτευθεὶς ὅτι ὁ
Χουρσεῖν Σερτάρης θά μεταβῆ εἰς Τρίπολιν καὶ **θά** ἐργασθῆ κατὰ τῆς Μονῆς καλὰ ἐνδυθεὶς
μοναχικὴν στολὴν μετὰ τοῦ ἡγουμένου νύκτωρ εἰς Τρίπολιν ἐπορεύθη καὶ σπεύσας
ἀντώμοσε τὸν σημαίνοντα παρὰ τοὺς Τούρκους **Κουγιὰν** καὶ ἄλλους τινὰς **παραστήσας** εἰς
αὐτοὺς ὅτι τὰ κτήματα τῆς Μονῆς **Ρεκίτσας** κατέλαβεν ἀυθαίρετως ὁ **Χουρσεῖν Σερτάρης** καὶ
παρεκάλεσεν **αὐτοὺς** νὰ σπεύσωσιν νὰ σώσωσι τὴν περιουσίαν τῆς Μονῆς.

Οἱ σημαίνοντες οὗτοι παρὰ τοῖς Τούρκους, κατορθῶσαν νὰ **κρύπτωσι** τὴν ὑπόθεσιν
ταύτην, δικαστῆς Ἀρκαδιάς **Μεγαλουπόλεως** καὶ Σπάρτης, οἵτινες μεταβάντες ἐπιτοπίως
καίενεργήσαντες **ἔρουναν** κατὰ τὴν ὑπόδειξιν τῶν Μοναχῶν καὶ ἀνακαλύψαντες τὰ
σημεῖα τῆς κυριότητος τῆς Μονῆς τοῦ **Χουρσεῖν Σερτάρη** ἔχοντος νὰ ὑποδείξει πρὸς
ὑποστήριξιν τῆς ἐπὶ τῶν κτημάτων τούτων κυριότητὰς τοῦ ἐδικαίωσαν τὴν Μονήν. Ὁ
Χουρσεῖν Ἀγὰς Σερτάρης μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην **ἐπνεεν μένος** κατὰ τοῦ Γρηγορίου
Φλέσσα.

Ὁ Φλέσσας ἐπηνέθη ὑφ' ὅλων τῶν Χριστιανῶν Σπάρτης, Ἀρκαδιάς καὶ
Μεγαλουπόλεως, διότι **διὰ** τῆς **ευφυΐας** τοῦ ἔσωσε τὴν περιουσίαν τῆς Μονῆς. Ὁ Φλέσσας
μετὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ταύτην ἐσκέπετο πῶς ἡδύνατο νὰ συνεχίσει εἰς τὴν ἀπελευθερῶσιν
τῆς Πατρίδος τοῦ, καὶ διὰ κατὰ τὸν Σβριον τοῦ 1816 ὑπὸ πολλὰς περιπετείας μεταβὰς εἰς
Κωνσταντινούπολιν κατώκησεν ἐν τίνι καταλλήλῳ οἰκίαις φέρων κληρικὴν στολὴν, ἵνα
ἀνυπόπτως ἐνεργεῖ ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τοῦ.

Ἀμέσως δὲ ἐν **Κωνσταντινουπόλει** εὔρεν **διδάσκαλον** τινά, **Γεράσιμον** καλούμενον,
γνωρίζοντα ἄριστα τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἐδιδάσκετο ὑπ' αὐτοῦ τὰς **δημηγορίας** τοῦ
Περικλέους. **Μένων** ἐν **Κωνσταντινουπόλει μετ'** ὀλίγας ἡμέρας ἐγνώρισε τὸν **Μητροπολίτην**
Δέρκων ἐκ **Ζουπάνης** τῶν **Πατρῶν** καταγόμενον. Ὁ **Μητροπολίτης Δέρκων** πλησιάσας τὸν
Γρηγόριον **Δίκαιον Φλέσσαν**, ἠρώτησεν αὐτὸν **πόθεν** κατάγεται.

Ὁ Φλέσσας ἀπήντησε, ὅτι **κατάγεται** ἐκ **Κορίνθου**, ὅτι τὸ ὄνομά του εἶναι **Γρηγόριος**
Δίκαιος, καὶ τὸν ἠρώτησε πῶς ζῶσιν οἱ Ἕλληνες **μετὰ** τῶν **Τούρκων**, ὁ Φλέσσας ἀπήντησεν
ὅτι ἂν **τάχιστα** δέν βελτιωθῆ ἡ Διοίκησι οἱ **Χριστιανοί** διότι **πολύ** πιέζονται νὰ **μεταβάλλωσιν**
θρησκευμα. Πρὸς τῶν **Δέρκων** δὲ ὁ Φλέσσας **προυξένησε** **μεγίστην** ἐντύπωσιν, καὶ ὁ
Πρωτοδιάκονος αὐτοῦ μὴ ὢν **Πελοποννήσιος**, ἔλεγεν πρὸς τὸν **Φλέσσαν** ὅτι **πρώτην** φορὰν
βλέπω ὁ **Μητροπολίτης** νὰ **περιποιῆται** **τόσον** ἀπλοῦν **καλόγηρον**.

Ὁ **Δίκαιος Φλέσσας** γελῶν εἶπεν πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ **Πελοποννήσιος** καὶ εἵμεθὰ
πατριῶται καὶ διὰ αὐτὴν **τὴν** αἰτίαν **με** περιποιῆται. **Μετ'ολίγας** ἡμέρας **καλέσας** ὁ
Μητροπολίτης τὸν **Δίκαιον Φλέσσαν** **πρότεινε** ὅπως **συμφάγωσι** ἐν τῇ **Τραπέζῃ** **μόνοι** τῶν
διότι **σπανίως** ἐδέχετο ἕτερον τινά ἐν τῇ **Τραπέζῃ** καὶ ἐπι τούτῳ ὁ Φλέσσας **απεκάλει** τὸν

Μητροπολίτην πραγματικόν Δεσπότην, ἐξήτασεν αὐτὸν ἐν ἐν λεπτομερείᾳ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Πελοποννήσου καὶ ἠπόρησεν πῶς μοναχός ὦν ἐγνώριζεν ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν τῆς Πελοποννήσου. Διότι καὶ ἄλλοι τινές ἔγραφον πρὸς τὸν Μητροπολίτην τὰ αὐτὰ ὑποστηρίζοντες.

Ἐπὶ τέλους εἶπεν ὁ Μητροπολίτης πρὸς τὸν Φλέσσαν νὰ ἔχει ὑπομονὴν καὶ αὐριον κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν τῆς ἐσπέρας μεταβῶσι πρὸς ἀντάρωσιν τοῦ Μητροπολίτου διότι ἐν τῷ οἰκῷ τοῦ περιμένει ἕναν πατριώτην ἐργαζόμενον ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν Χριστιανῶν, καὶ διὰ τὴν ἐσπέραν τῆς ἐπιούσης μεταβὰς εἰς τὸν οἶκον τοῦ Μητροπολίτου συνήνητησεν ἐκεῖ τὸν Σκουφάν, γέροντα πατριώτην ἀμαθῆ, καὶ ἀτυχήσαντα ἐν τῇ ἐμπορίᾳ τοῦ. Ὁ Μητροπολίτης Δέρκων, συνέστησεν εἰς τὸν Σκουφάν τὸν Γρηγόριον Φλέσσαν, ὡς μοναχὸν εὐπαιδευτὸν καὶ ἐξαίρετον πατριώτην, καὶ μετὰ συζήτησιν ἐκτεταμένην ἐνέγραψεν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐταιρικῶν ὑπὸ τὰ στοιχεῖα Α. Μ.

Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Γρηγόριος δὲν ἔκαμεν γνωστὸν τὸ ἐπίθετόν τοῦ εἰς αὐτούς, φοβούμενος μὴ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ τολμήματα τοῦ ἦσαν γνωστά; Ἐκλήθη αὐθις τὴν ἐσπέραν τῆς ἐπιούσης νὰ μεταβῆ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Μητροπολίτου καὶ συζητήσωσι περὶ τῆς ἐταιρίας. Καὶ δὴ μεταβὰς ὁ Φλέσσας εὔρεν ἐκεῖ τὸν Σκουφάν, ὅστις παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ καταστατικὸν τῆς ἐταιρίας, ἵνα μελετήσῃ αὐτὸ καὶ ἐπιφέρει τὰς ἐπ' αὐτοῦ κρίσεις τοῦ, καὶ τὴν ἐσπέραν τῆς ἐπομένης νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μητροπολίτου καὶ ἀποφήσωσιν τὶ δέον γενέσθαι.

Σημειωτὸν ὅτι ἐν τῷ καταστατικῷ εἶχον ὑπογράψει μόνον τέσσαρες, ὁ Σκουφάς, ὁ Τσακάλωφ, ὁ Ξάνθος καὶ ὁ Γαζής καὶ πέμπτος ὁ Γρηγόριος Φλέσσας. Τὴν ἐπὶ τοῦ καταστατικοῦ μελέτη ὁ Γρηγόριος Φλέσσας ἀνέγνωκεν ἐνώπιον τοῦ Μητροπολίτου καὶ Σκουφὰ ἰσχυρισθεὶς ὅτι ἂν ἀκολουθήσωσι τὴν τακτικὴν ἢ ὁποῖα ἀναγράφεται ἐν τῷ Καταστατικῷ ἐνῶ ἀναφέρονται κατελιγμένον κατηχούμενοι ποιμένες ἀρχιποιμένες καὶ λ.π. οὐδὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ κατορθώσιν, ὑπέδειξε δὲ αὐτὸς ὅτι ὁ κατηχούμενος νὰ καταθέτῃ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Ἐταιρίας ὅτι δύναται καὶ νὰ λαμβάνει τὸ καταχωρητήριον ἔγγραφον φέρων ἡμερομηνίαν τὴν 25 Ὀκτωβρίου 1817 ἀδιάφορου ἂν ὁ κατηχηθεὶς ἐκατηχῆται τὸ 1817, 1818, 1819 ἢ 1820.- πρὸς ἀποφυγὴν πλαστογραφίας τῶν κατηχητηρίων ἔγγραφων, καὶ ὅτι δὲν ἐννοεῖ νὰ μεταβληθῇ τὸ Καταστατικὸν ἀλλὰ οἱ Ἐταιρισταὶ οἱ ὅποιοι δὲν πρέπει νὰ εἶναι πλέον τῶν δώδεκα, οὕτω δέον νὰ ἐνεργῶσιν.

Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Γρηγορίου Φλέσσα ἀποδεχθῆ μετὰ ἐπαίνων ὁ Μητροπολίτης Δέρκων καὶ ὁ Σκουφάς καὶ πρὸς ἔνδειξιν τῆς πρὸς τὸν Γρηγόριον Δίκαιον ἐκτιμῆσεως τῶν ἔδωκεν καὶ τὸν τίτλῳ Ἀρμόδιος. Ὁ Σκουφάς ἀσθενήσας ἀπέθάνεν κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1818, ὅτε εἶχον ἔγγραφῆ ὡς ἐταιρισταὶ Δέκα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σκουφὰ συνελθόντες κρυφὰ οἱ ἐταιρισταὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπεφάσισαν νὰ μεταβῆ εἰς Μολδοβλαχίαν ὁ Γρηγόριος Φλέσσας πρὸς ἐνέργειαν. Ὁ Παπαφλέσσας μεταβὰς εἰς Μολδοβλαχίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Πετρούπολιν δὲν ἠθέλησε νὰ πλησιάσῃ τὸν Καποδίστριαν πληροφορηθεὶς ὅτι οὗτος ἦτο ἐναντίον τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τουρκίας ἕνεκα τῆς Ἱερᾶς

Συμμαχίας. – Ο δὲ Ὑψηλάντης δὲν εὐρίσκετο τότε ἐν Πετροπόλει καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Ἴασιον τῆς Μολδοβλαχίας ἐνθὰ σκεφθέντες ἀπέστειλαν εἰς Πετρούπολιν ἀργότερον τὸν Ξανθὸν πρὸς κατήχησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου πρὸς ἀντάμωσιν τοῦ ὁποίου μεταβεῖς ὁ Ξάνθος κατώρθωσε νὰ πείσῃ αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐταιρίας.

Καὶ μετὰ τὴν κατήχησιν τοῦ Ὑψηλάντου ἦλθεν εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν ὁ Ξάνθος καὶ ἐβεβαίωσε τὸν Γρηγόριον Φλέσσαν ὅτι ὁ Ὑψηλάντης ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐταιρίας καὶ ὅτι ἐτοιμάζεται νὰ κατέλθῃ εἰς Μολδοβλαχίαν. – Ὁ Γρηγόριος Φλέσσας ἀνέμενε τὸν Ὑψηλάντην ἐν Ἰασίῳ καὶ μετὰ τὴν κάθοδόν του εἰς Ἴασιον ἐκλήθησαν οἱ δέκα ἐταιρισταὶ εἰς σύσκεψιν καὶ ἐν τῇ διασκέψει ταύτῃ ἐξελέγη μέλος μέλος τῶν ἐταιριστῶν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης καὶ ἔλαβε τὸ ψευδόνυμο Ρ. Καὶ διὰ τῆς κατατάξεως τοῦ Ὑψηλάντου ἀπετελέσθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐταιριστῶν εἰς δώδεκα.

Ὁ Ὑψηλάντης λαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐταιρίας ἐκάλεσε παρ' αὐτῷ τοὺς ἐταιρισταὶ πλὴν τοῦ Γαζῆ καὶ μετὰ διασκέψεως διωρίσθη ἀντιπρόσωπος καὶ πληρεξούσιος τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου κατὰ τὴν Πελοπόννησον ὁ Γρηγόριος Φλέσσας Φλέσσας. Ἐκεῖθεν λαβὼν τὸ πληρεξούσιον καὶ τὰ λοιπὰ ἀναγκαῖα ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖθεν μετὰ τολμηρὰς ἐνεργείας ἔπλευσεν εἰς Κυδωνίας τῆς Ἀσίας καὶ κατηχήσας τοὺς διδασκάλους τῆς ἐκεῖ Μεγάλης Σχολῆς ἀνεχώρησεν εἰς Μιτυλίνην, ἐν ἣ ἀνέμενον τὴν ἀποστολὴν πολεμοφοδίων ἐκ μέρους τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου Φλέσσα μένοντος ἐν Σμύρνῃ πρὸς ἣν ἐπὶ τούτῳ ἀπέστειλεν τὸν Ἰπατρον, καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐφόρτωσαν οἱ δύο οὗτοι κύριοι τὸ πλοῖον τοῦ Χριστοδοῦλου Μέξη περίπου 400 βαρέλια πυρίτιδος 30.000 χιλ. Πυρολίθους καὶ ἀναλόγους σφαίρας.

Ἐνεχείρησαν δὲ καὶ πρὸς τὸν πλοίαρχον ἐπιστολὴν ἀπευθυνομένην πρὸς τὸν Φλέσσαν δι ἧς τοῦ ἔγραφον, ὅτι ἐὰν ὁ ἀδελφός σου Φλέσσας ἐπανέλθῃ ἀποστείλωμεν καὶ ἄλλας βοηθείας. Ὁ Φλέσσας ἀπὸ τὴν Μυτιλήνην κατεύθυνε τὸ πλοῖον αὐτὸ εἰς Ἄλμυρὸν δούς εἰς τὸν πλοίαρχον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Νικήταν Φλέσσαν. Τὴν ἐπιούσαν τῆς καταλεύσεως τοῦ πλοίου τοῦ Χριστοδοῦλου Μέξη Ποριότου ἀπέπλευσεν καὶ ὁ Φλέσσας δ' Ὑδραν καὶ Σπέτσας καὶ συναντηθεὶς ἐκεῖ μετὰ τῶν ἐπισήμων τῶν νήσων τούτων ἔπλευσεν εἰς Ἄργος.

Ἐξ Ἄργους ἐπορεύθη εἰς Τρίκαλα τῆς Κορινθίας καὶ συναντήσας ἐκεῖ τὸν Πανούτσον Νοταρὰν καὶ τὸν διδάσκαλον Δούκα, κατέπεισεν αὐτοὺς οἵτινες δι' ἐπιστολῆς τῶν πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ προεστῶτας τῆς Ἀχαιαρχολίδος ὠνόμασαν τὸν Φλέσσαν στυλίδα σεβαστὸν καὶ ἔξοχον καὶ προέτρεπεν αὐτοὺς νὰ τὸν ἀκροαθῶσιν, ἐκεῖθεν μετέβη ὁ Φλέσσας εἰς Αἴγιον καὶ ἐν τῇ ἐκεῖ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐκάλεσεν τοὺς προεστῶτας καὶ Ἀρχιερεῖς εἰς διάσκεψιν, καὶ συνελθόντες ἐκεῖ οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ προεστῶτες συνεζήτησαν ἂν πρέπει ἡ Ἑλλάς νὰ κινηθῇ κατὰ τῆς Τουρκίας ἢ ὄχι, καὶ γενομένης συζητήσεως σφοδρὰς ἀνεβλήθη ἡ συνεδρίασις ἵνα συνέλθωσιν αἱ ἐν τῇ Μονῇ τῆς Ἀγίας Λαύρας, ἐν ἣ συνελθόντες ἤρξαντο τῆς συζητήσεως μετὰ τῆς αὐτῆς σφοδρότητος μὴ πειθόμενοι εἰς τὰς πληροφορίας τοῦ Φλέσσα.

Ο Φλέσσας βλέπων ότι επέμενον οί κύριοι οὔτοι εἰς τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1921 ἵνα ἀποσταλῶσι ἐν Ῥωσσίᾳ καὶ εἰς Πίσσαν ἐνθά ἔμενον ὁ Μητροπολίτης Ἄρτης καὶ νά πληροφορήσωσιν αὐτὸν, ὅτι ἐν γνώσει τοῦ κινήματος εἶναι ὁ Καποδίστριας ἢ ὁ Ἄρτης νά κατέλθωσιν εἰς τὸν ἀγῶνα.

Ο Φλέσσας γνωρίζων ὅτι οὔτε ὁ εἰς οὔτε ὁ ἕτερος ἦσαν ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως ἐδέχθη τὴν ἀναβολὴν σκοπίμως καὶ ἐκεῖθεν ἐπορεύθη εἰς Καλάβρυτα ἐνθά συνήνητησε τὸν Νικόλαον Σουλιώτην ἢ Χριστόφορον καὶ τὸν Ἀσημάκη Σκαλτσάν καὶ εἶπεν εἰς αὐτοὺς νά φονεύσωσιν κατὰ τὸ Βον 10ήμερον τοῦ Μαρτίου ἐπίσημον Τοῦρκον καὶ νά ἀναγγείλωσιν τὴν πρᾶξιν τῶν ταύτην δι' ἐπιστολῆς αὐτῶν συντασσομένην πρὸς τὸν Οἰκονόμου Ηλιόπουλον.

Πρὸς τούτους ἐχορήγησε δῶρα τινὰ καὶ ὑπόσχεσιν μελλούση, ἐκεῖθεν ἀνεχώρησεν ὁ Φλέσσας καὶ περιελθὼν τὴν ἐπαρχίαν Μεγαλοπόλεως Μεσσηνίας ἐπορεύθη κρυφὰ εἰς τὸ προάστιον τῶν Καλαμῶν Καλύβια, καὶ ἐκεῖ μένων εἰργάζετο ὑπὲρ τῆς ἐπανάστασεως χωρὶς νά λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰς σκέψεις προεστώτων καὶ Ἀρχιερέων. Ἐκ Καλυβίων λάθρα ἐπορεύθη εἰς τὴν Μοῆν Γαρδικίου τῆς Ἀμφειᾶς ἐν ἣ ἀνέμενε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Σουλιώτου καὶ Σκαλτσά, καὶ τὴν κατέλευσιν εἰς Ἄλμυρον τοῦ πλοίου τοῦ Μέξη Ποριώτου μετὰ τῶν πολεμοφοδίων. Ἐν Γαρδικίῳ μένων ἔμαθεν ὅτι τὸ πλοῖον τοῦ Χριστοδούλου Μέξη κατέπλευσεν εἰς Ἄλμυρον, καὶ τὴν ἐπιούσαν ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν ἐκ Λεονταρίου τοῦ Σουλιώτου καὶ Σκαλτσα δι' εἰς τῶ ἔγραφον οὔτοι.

«Χθὲς τὸ βράδι ἐκτελέσθη τὸ στεφάνωμα καὶ ἐστίασαν πρὸς γνῶσιν σὰς ἡ Σουλιώτης, Σκαλτσάς».

Ο Γρηγόριος Φλέσσας λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν καὶ πληροφορίαν ὅτι τὸ πλοῖον κατέπλευσεν εἰς Ἄλμυρον ἀπέστειλεν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Νικήταν νά φροντίσῃ περὶ τῶν πολεμοφοδίων ἀφοῦ προηγουμένως ἀνταμώσῃ τὸν Π. Μαυρομιχάλη καὶ νά τὸν προτρέψῃ ἀφοῦ εἶχεν ὀρκισθῆ νά κινηθῆ καὶ αὐτός, κατὰ τῶν τυράννων. Ο Νικήτας Φλέσσας μεταβάς εἰς Κιτριές καὶ μὴ εὐρών ἐκεῖ τὸν Μαυρομιχάλην μετέβη εἰς Ιαλοὺς ἐνθά συνήνητησεν αὐτὸν καὶ τῶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γρηγόριος τῶ εἶπεν.

Ο Π. Μαυρομιχάλης ἀκροαζάμενος τὸν Νικήταν Φλέσσαν εἶπεν πρὸς αὐτὸν πῶς εἶναι δυνατὸν μίαχούφτα Ἕλληνες νά τὰ βάλουν με τὴν ἄμμον τῆς θάλάσσης. Ο Φλέσσας τῶ ἀπήνητησε. Μπέη μου ὠρκίσθητε νά κινηθῶμεν μαζί. Ο Μπέης ἀπήνητησεν. Ἐπλανήθη. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην παρέστη ἐνώπιόν τοῦ ὁ συνοδεῦον εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς Ὁμήρου τοὺς υἱοὺς τοῦ, Βαλκαντῆς, ὅστις ἐπέσυρεν πρὸς αὐτὸν τὴν προσοχὴν τοῦ Π. Μαυρομιχάλη ἐρωτήσαντος τὸ Βαλκαντῆν, πῶς ἦλθες; Μετὰ τῶν παιδιῶν.

Καὶ με ἐρωτήσατε; Τὶ νά κάμω Μπέη μου, τὸ Μπεηλίκι τὸ ἐπῆρε ὁ Κουμουνδουράκης καὶ ὁ Βαλκαντῆς. Τὸ πήραν; Ἀμέσως ἔλαβεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τὸν Νικήτα Φλέσσα καὶ τὸν ὠδήγησε εἰς ἰδιαιτέρον δωμάτιον. Καὶ τοῦ εἶπε πῶς νά κινηθῶ καταπετᾶν Νικήτα. Δέν ἔχω λεπτόν, χρεωστῶν ἕξ χιλιάδας γρόσια γιὰ τὴν γούνα εἰς τὴν Πύλη καὶ δέν ἔχω νά τὰ δώσω,

Ὁ ἀδελφὸς μου εἶπεν ἂν δέχεσθαι τὸ κίνημα καὶ ὅλα διορθῶνται διότι αὐτὸς εἶναι ἠναγκασμένος νὰ κινηθῆ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ δέν ἐπιθυμῆ νὰ μὴν ἐκτελέσῃ τὸν ὄρκον τοῦ. Ὁ Μπέης εἶπεν, ἔὰν εὐρεθῶσιν τὰ μέσα κινουῦμαι.

Τότε ὁ Νικήτας Φλέσσας κατέθεσθε πρὸς τὸν Π. Μαυρομιχάλην 25.000 χιλ. Γρόσια καὶ ὁ Π. Μαυρομιχάλης εἶπεν τι νὰ μου κάνουν αὐτὰ Καπετὰν Νικήτα, αὐτὰ ὁ ἀδελφὸς μου σὰς τὰ ἀπέστειλεν γιὰ «τσέπη χαρτζιλίκι», καὶ διὰ τοὺς ἄνδρας πὺ θὰ λάβητε μαζὺ σὰς αὐτὸς θὰ φροντίσῃ καὶ νὰ μου δώσετε 15 παιδιὰ με 4 ἢ 5 ζῶα νὰ σὰς ἀποστείλω 20 βαρέλια πυρίτιδος πυρολίθους, καὶ ἀναλόγους σφαιράς.

Τότε ὁ Μαυρομιχάλης εἶπεν, εἰπέ τοῦ ἀδελφοῦ σου, εἶμαι ἕτοιμος ὅταν μου γράψῃ θὰ κινηθῶ. Ὁ Φλέσσας μετέβη εἰς Ἀλμυρὸν παρέδωκε τὴν πυρίτιδα κ.λ.π. καὶ ἀνέμενε νὰ ἔλθουν ζῶα καὶ ἄνδρες νὰ παραλάβουν τὰ πολεμοφόδια τοῦ πλοίου οἱ ὁποῖοι ἔφθάσαν εἰς Ἀλμυρὸν κατὰ τὴν 2αν μ. μεσονυκτίου τῆ 20ῆ Μαρτίου .

Ἐκεῖθεν παραλαβόντες τὰ πολεμοφόδια ἀνεχώρησαν εἰς Βελανιδιὰν ἐν ἣ εὐρίσκετο ὁ Παπαφλέσσας , Ἀναγωσταράς, Ὁ Παπατρώνης, Ὁ Κεφάλας, Πέτροβας καὶ Νικηταράς οἵτινες εἶχον προειδοποιηθῆ δι' ἀπεσταλμένων. Οἱ ἄνδρες οἱ ὁποῖοι μετέφερον ἀπὸ τὸν Ἀλμυρὸν εἰς Βελανιδιὰν τὸ πολεμοφόδια διήλθον ἀπὸ τὸ φρέαρ τὸ κείμενον πρὸς τὸ ἀρκτικὸν μέρος τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως τῶν Καλαμῶν, καὶ ἠθελήσαντες αὐτῶν νὰ πίωνσιν ὕδωρ. Ἀλλ' ἐκεῖ ἡ κατὰ λάθος ἢ ἐκ προθέσεως ἠνοιχθῆ τὸ κυτίον πυρίτιδος ἢ ἐχύθη περὶ τὴν ἡμίσειαν οὐκ ἔστι πυρίτιδος.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης ἦτοι τὴν 21 Μαρτίου 1821 μεταβάντες οἱ Ἴπποκόμοι νὰ ὕδρευσιν εἰς τὸ φρέαρ αὐτὸ τοὺς ἵππους τοῦ Ἀρναούτογλου καὶ ἰδόντες πέριξ τὸ φρέαρ τὰ ἴχνη τῶν πατημάτων τῶν ζῶων ἐπανῆλθον εἰς τὴν πόλιν τροχάδην καὶ ἀνήγγηλαν εἰς τὸν Διοικητὴν Ἀρναούτογλου τῶν ὄσων ἀντελήφθησαν. Ὁ Ἀρναούτογλου καλέσας παρ' αὐτῶν τοὺς ἐξέχοντας Τούρκους συνεκρότησαν συμβούλιον καὶ ἀπεφάσισαν τὴν σύλληψιν τῶν ἐν Καλάμαις προεστώτων καὶ φυλάκισιν αὐτῶν. Τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας αὐτῆς μαθὼν τὴν σύλληψιν καὶ φυλάκισιν τῶν προεστώτων καὶ δημογερόντων ἐν Βελανιδιὰ καὶ φοβηθεὶς ὁ Γρηγόριος Φλέσσας μὴ πάθωσιν οἱ προεστώτες καὶ δημογέροντες , ἔγραψε ταύτην τὴν ἐπιστολὴν:

Πρὸς τοὺς προεστώτας καὶ δημογέροντας τῆς πόλεως τῶν Καλαμῶν. Σήμερον νὰ μὰς ἀποστείληται δέκα χιλιάδας δεσμίδας φυσιγγίων 4.000 χιλ. Τσαρούχια καὶ τροφὰς διὰ τέσσαρας χιλιάδας ἄνδρας, ἄλλως θὰ σὰς κάψωμεν τὴν πόλιν.

Ὁ Ἀρχηγὸς τῶν ἐπαναστατῶν

Γρηγόριος Φλέσσας

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἔγραψεν ὁ Φλέσσας ὅπως ἀποδείξει ὅτι οἱ ἐν Καλάμαις δέν ἐνέχονται εἰς τὸ κίνημα τοῦ. Καὶ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀπέστειλεν εἰς Καλάμας διὰ τινος

ὄνοματι Παϊζίου, ὅστις ἐνεχείρησεν ταύτην εἰς τοὺς οἰκείους τοῦ Ἰωάννου Κυριακοῦ προεστῶτος καὶ οἰκογένεια τοῦ Κυριακούλη, ἐνεχείρησεν αὐτήν εἰς τὸν ἐν φυλακὰς Γιάννην Κυριακόν. Οὗτος δὲ ἐζήτησεν ἄδειαν παρὰ τοῦ Ἀρναούτογλου ἵνα παραστῆ ἐνώπιον τοῦ. Ὁ Ἀρναούτογλου διέταξεν νὰ παρουσιασθῆ, ὁ Ἰωάννης Κυριακὸς ἐνώπιον τοῦ:

Ὁ Κυριακὸς παραστὰς ἐνώπιον τοῦ Ἀρναούτογλου εἶπεν πρὸς αὐτόν. «Μπέη μου ἦλθον ἐξ ὀνόματος ὄλων τῶν φυλακισμένων νὰ σὰς παρακαλέσωμεν ἵνα μας ῥήξετε ὄλους εἰς τὴν θάλασσαν νὰ πνιγῶμεν.

Ὁ Μπέης ἐν κραυγῇ εἶπεν πρὸς τὸν Ἰωάννην Κυριακόν. «Γιατὶ κύριε Γιαννάκη ;» «Μπέη μου τὸ ντουβλέτι μας ἐφυλάκησες, οἱ κλέπται μας ἀπειλοῦν νὰ κάψουν τὴν πόλιν καὶ ἀμέσως ἐνεχείρισε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Φλέσσα πρὸς τὸν διερμηνέα τοῦ Ἀρναούτογλου. Ὁ Μπέης ἀκούσας τὰ γραφόμενα ἀμέσως διέταξε τὴν ἀπόλιν τῶν προεστῶτων καὶ δημογερόντων καὶ τὴν προσέλευσιν αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ ὄλων.

Καὶ κατὰ τὰς δύο μ.μ. τῆς 21^{ης} Μαρτίου ἀπεφασίση νὰ κληθῶσιν ἅπαντες οἱ ἔχοντες ὄπλα Χριστιανοὶ καὶ Τούρκοι καὶ ἐτοιμασθῶσιν κατὰ τῶν ἐν Μονῇ Βελανιδιάς καὶ Ἀγίου Ἡλίας εὐρισκομένων κλεπτῶν ὡς τοὺς ὠνόμαζεν ὁ Ἀρναούτογλου. Ὁ Γιάννης Κυριακὸς εἶπεν εἰς τὸν Ἀρναούτογλου «Μπέη μου δὲν εἶναι καλὸν ἐν πρώτῃ νὰ μάθωμεν πόσοι εἶναι οἱ κλέφτες καὶ ἂν μάθωμεν ὅτι εἶναι ὀλίγοι νὰ ἐπιτεθῶμεν κατ' αὐτῶν ἂν δὲ πολλοὶ νὰ σκεφθῶμεν τί πρέπει νὰ κάμωμεν, διότι δὲν πρόκειται περὶ τῆς πόλεως τῶν Καλαμῶν, ἀλλὰ περὶ τοῦ Ντοβλετίου, ἂν νικηθῶμεν».

Δεχθεὶς τὴν γνώμην τοῦ Κυριακοῦ Ὁ Ἀρναούτογλου ἀπέστειλεν τὸν Σπυριδῶν Ἀντωνακάκη νὰ φέρῃ εἰς Καλάμας τὸν ἡγούμενον Βελανιδιάς Κύριλλον, ὃς ἐλθὼν εἰς Καλάμας ἐβεβαίωσε τὸν Ἀρναούτογλου ὅτι ἐν Βελανιδιά καὶ Ἄγιον Ἡλία ἦσαν ἐσταλμένοι πλέον τῶν 6000 χιλ. Κλεπτῶν ὑπὸ τὸν Παπατσώνην, Κεφάλαν, Νικηταράν, Αναγνωσταρᾶ καὶ Γρηγόριο Φλέσσαν. Ὁ Ἀρναούτογλου εἶπεν εἰς τὸν ἡγούμενον καὶ αὐτὸς ὁ Διάβολος Φλέσσας ἐκεῖ εἶναι. Τότε ὁ Ἀρναούτογλου ἐκάλεσεν ἐνώπιον τοῦ τὴν 4^{ην} μ.μ. τοὺς προεστῶτας καὶ δημογέροντας καὶ τοὺς ἐξέχοντας Τούρκους ἐν τῷ Διοικητηρίῳ εἰς συνδιάσκεψιν, καὶ εἶπεν εἰς τὸν Γιαννάκη τὸν Κυριακόν. Ἔχεις δίκαιον κῆρ Γιαννάκη ὅτι πολλοὶ εἶναι οἱ κλέφτες καὶ πρέπει νὰ ζητήσωμεν δύναμιν ἐκ Τριπόλεως.

Ὁ Κυριακὸς εἶπεν, ἕως ὅτου ἔλθῃ ἡ δύναμις ἐκ Τριπόλεως οἱ κλέφτες θὰ εἰσελθοῦσιν εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Μπέης εἶπεν νὰ ζητήσωμεν ἐκ Πύλου. Τὰ αὐτὰ εἶπε καὶ διὰ τὴν Πύλον. Ὅτε ὁ Κυριακὸς ὑπέβαλεν τὴν ἐξῆς γνώμην. Ὁ Μπέης ὁ Μαυρομιχάλης εἶναι φίλος τοῦ Ντοβλέτου. Ὁ Μπέης ἀπήντησεν ὅτι πιστότατος φίλος τότε διατὶ νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τὴν Τριπολιτσάν καὶ τὴν Πύλον καὶ νὰ μὴν ζητήσωμεν βοήθεια ἀπὸ τὸν Μπέη. Ὁ Μπέης ἀμέσως ἐκάλεσεν τὸν ταχύποδα Σπυριδῶνα Ἀντωνακάκη καὶ ἀπέστειλεν ἐπιστολὴν δι' αὐτοῦ εἰς τὸν Μπέην. Σημειωτὸν ὅτι ὁ Κυριακὸς ἦτο μεμυημένος καὶ ἐγίνωσκε τὰ πάντα.

Τὴν ἐσπέραν τῆς 21^{ης} Μαρτίου ὁ Γρηγόριος Φλέσσας διέταξε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἡλίαν νὰ καταλάβῃ τὸ προάστιον τῶν Καλαμῶν μέχρι τῆς δημοσίας ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς

Μεσσήνην, τὸν **Νικήτα** δὲ ἀδελφὸν τοῦ μετὰ ἐτέρων τριακοσίων νά καταλάβῃ τὸν πρὸς τὸ **Ανατολικό** μέρος του φρουρίου λόφον καὶ ν' ἀφίσει ἐλευθέραν τήν, πρὸς τὴν Μάνην ἔξοδον, ὁδόν. Τὸν δὲ **Π. Κεφάλαν** καὶ **Νικήταν Σταματελόπουλον Νικηταρὰν** μετὰ 200 ἀνδρῶν νά καταλάβῃ τὰ **ἄνω τῆς Ἀγίας** Ἄννης **Θωμᾶ** ὑψώματα. Καὶ ὁ Αναγνωσταρᾶς μετὰ **Παπατσώνη** καὶ λοιπῶν νά **οχυρωθὸν** ἐν ταῖς ὀχυραῖς **θέσεις** τῆς Μονῆς του **Ἁγίου Ἡλίου**.

Αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς λοιπῆς **στρατιάς** ἣτις **δὲν υπέρβαινε** τὰς 2.500 ἀνδρας ἔμενον εἰς **Βελανιδιὰ** ἀναμένων νά παρέλθῃ ἡ νύξ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς **ἐνέργειάς** του. Τὴν ἐπιούσαν ἡτοὶ τὴν 3^{ην} **ῶραν μ.μ.** ἔφθάσεν εἰς Καλάμας ὁ Ἡλίας **Π. Μαυρομιχάλης** ἄγων περὶ τοὺς 120 **Λακκαϊδέμονας** οὐχὶ καλῶς **οπλισμένους**, ὅστις **τοποθετήσας** τούτους ἐν τοῖς **οικίαις** Ζάρκου καὶ **Ἡλίου Τζάννε** προσῆλθεν ἐνώπιον του Διοικητοῦ ὅστις ἐδέχθη **αὐτὸν φιλοφρόνως**. Ὁ **Μπέης** μετὰ τινὰ **λέπτα** εἶπεν εἰς τὸν Ἡλίαν **Μαυρομιχάλην**. «**Καπετὰν Ἡλίου** νά τεθῆτε ἐπὶ Κεφαλῆς Τούρκων καὶ Χριστιανῶν καὶ νά **ἐπιτεθεῖται** κατὰ τῶν **κλεφτῶν**.»

Ὁ **Μαυρομιχάλης** εἶπεν **θὰ ἐξέλθω ἵνα** μάθω τίνες **εἶναι** καὶ τί ζητοῦν οἱ ἐν ταῖς Μοναῖς **Ἁγίου Ἡλίου** καὶ **Βελανιδιάς συγκεντρωμένοι**. Ἐξελθὼν δέ, ἐπανῆλθεν μετὰ ἀπὸ μίαν **ῶραν** παρασταθεὶς ἐνώπιον του **Μπέη**. «τί νά σου **πῶ Μπέη** μου» οἱ **συγκεντρωμένοι εἶναι** ὁ Αναγνωσταρᾶς, ὁ **Παπατσώνης**, ὁ **Νικηταρὰς** καὶ ὁ Γρηγόριος Φλέσσας, ζητοῦν τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος τῶν, καὶ **δὲν** δύναμαι νά προσβάλλω **αὐτήν**. Ὁ **Μπέης** ἀπήντησε «**κατεννόησα καπετὰν Ἡλίου**, καὶ σὰς ....

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

[...] εδύνατο εκ Πύλου να πορευθῶσι εκεί, ετράπησαν εἰς υποχώρησιν
καταδιωκόμενοι ἐπὶ τῆς ανωμάλου πλευρᾶς του [   ] [πλαγίου. Ο Ιω. Ν. Φλέσσας κατά την
υποχώρησιν συνάξας

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΑΤΑΞΙΝΟΜΗΤΑ.

ΣΕΛΙΔΑ 617.

.... **Αὐτούς** ἀπήντησεν καταλλήλως πρὸς τὸν Κάρολον ἐνεχείρησε τῶν Ἀκίδα καὶ ἐτέραν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου, ὅπως κακεῖσε **οὗτος συναντηθῆ**. Ὁ Ἀκίδας καταπλεύσας **μετά** τοῦ ἐπισκόπου **Κροΐας** εἰς Κύπρον καὶ συναντήσας ἐν Ἀμμοχώστῳ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου καὶ ἔδωκεν **αὐτῷ** τὴν ἐπιστολὴν, ὃ δὲ διελθὼν **αὐτὴν** εἶπεν τῷ κομιστῇ τοιαῦτα. «Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης εὐκολωτάτην νομίζει τὴν ἐπαναστάσιν ἐν Κύπρῳ τῇ **ἐὰν συνδράμη** ὁ Δούξ, ὅστις ὅμως νομίζει ὅτι **εἶναι** δύσκολον καὶ νὰ ἀναλάβῃ τοιοῦτον ἀγῶνα, ἅτε διεξάγων πόλεμον πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ **ἐὰν** ὁ Δούξ συνομολογήσῃ πρὸς ταύτην εἰρήνην θελήσει νὰ ἐργασθῆ εὐκολώτατα τῷ ὄντι κυριεύει τὴν Κύπρον».

Νά ἀλλαχθῆ καὶ νά **προσαρμωστει για** ὅτ **χειρογραφποαυτο**. Στο τέλος του δοκιμίου.
Το χειρόγραφο

Τό χειρόγραφο τών "Απομνημονευμάτων τού Κ. Δ. βρισκόταν ἐπί εκατό χρόνια στήν οικογένεια Δ. πού τό φύλαγε μέ ζηλότυπη ευλάβεια. «Ζηλότυπη» γιατί ἐδώ καί εἴκοσι δυο χρόνια ἀκόμα, ὁ μέγας ερευνη-τής τῆς ἀνέκδοτης Ἱστορίας τού Εἰκοσιένα, ὁ Γιάννης Βλαχογιάννης, πού ἤξαιρε καί νά ὀσφραίνεται τήν ὑπαρξη ενός χειρόγραφου πού τόν εν-διέφερε, κι ἤξαιρε ἐπίσης νά τό ἀναζητά μ" ἐπιμονή ἀλλά καί φορτικότητα, ὁ Γιάννης Βλαχογιάννης πού εἶχε ξεθάψει ἀπό τις πιό ἀπίθάνες κρυ-ψώνες χειρόγραφους θησαυρούς, αὐτό τό σημαντικό χειρόγραφο δέν τό ἤξαιρε—ή μάλλον δέν ἦταν βέβαιος γιά τήν υπαρξή του ἐδώ καί 22 χρόνια. «Λένε — γράφει ([1]) πώς κι ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης ἀφησε χειρόγρ. ἔργο μά ὡς τώρα κανείς δέν τό εἶδε».

Ἡ οἰκογένειά Δεληγιάννη, στήν ἀρχή τουλάχιστον, δέν ἤθελε νά ἰδῆ τό φῶς τῆς δημοσιότητος τό ἔργο τοῦ Κανέλλου, γιατί ἐθίγονταν σ' αὐτό πολλά πρόσωπα, πού ζούσαν ἀκόμα ἐκείνη τήν εποχή. Ἄργότερα, ἡ ἐπιφύλαξη αὐτή παρέμεινε, γιατί υπήρχαν ἀπόγονοι τών προσώπων ἐκείνων. Μά τώρα πιά κι ἡ ἐπιφύλαξη αὐτή δέν στεκότανε, ὕστερα ἀπό μιάν εκατονταετία. Κι ἔτσι εἶχαμε τήν τύχη νά μας ἐμπιστευθῶν τήν ἐκδοση του.

: